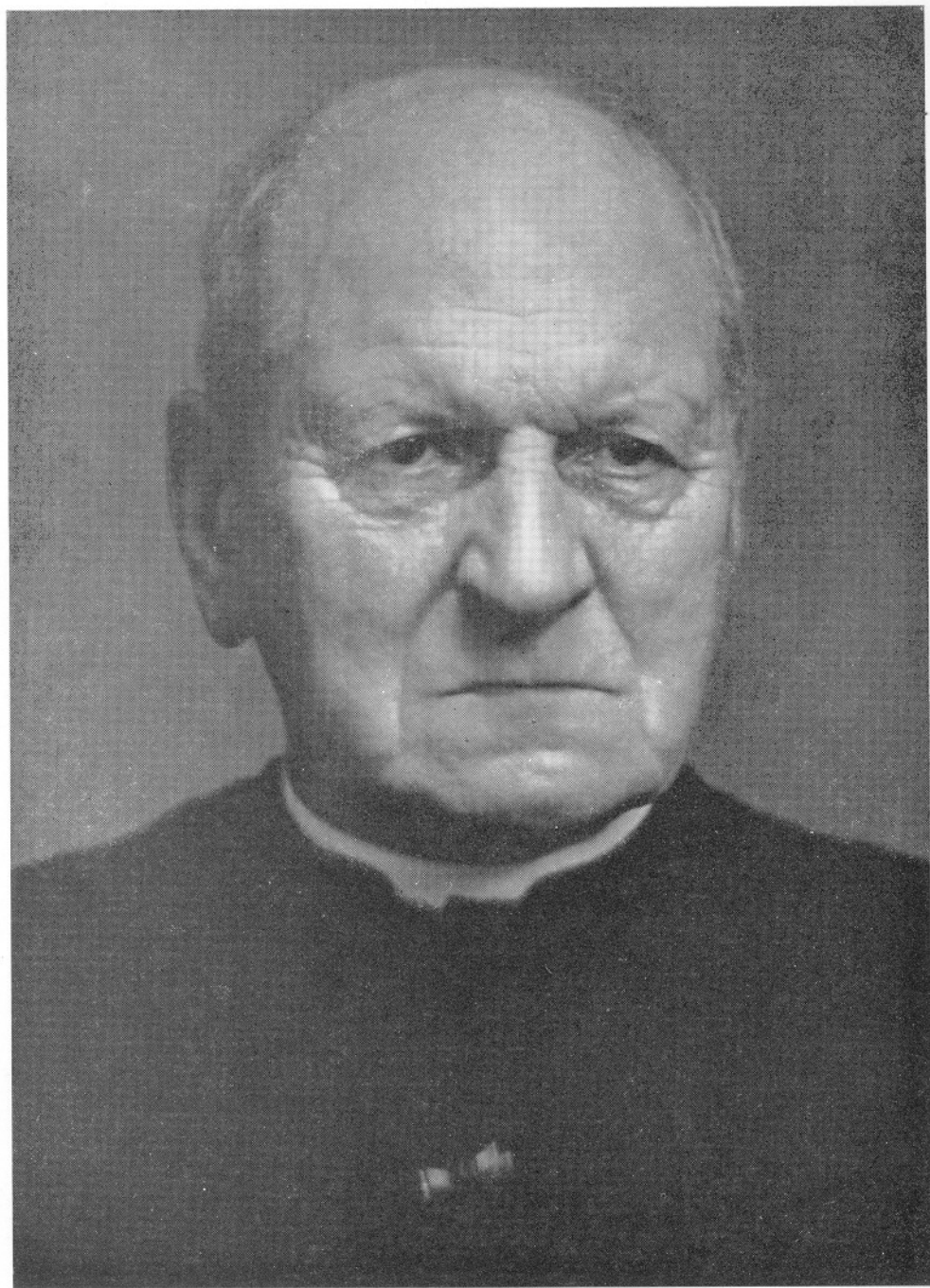

IN MEMORIAM

MGR. DR. P. J. M. VAN GILS

De Rolducse gemeenschap heeft op 11 April 1956 door het overlijden van *Mgr. Dr. van Gils* een verlies geleden, dat zij wellicht niet of niet geheel te boven zal komen. De ervaring heeft wel is waar geleerd, dat geen mens op de duur onvervangbaar is; maar staan wij in dit geval niet voor een uitzondering op die regel?

Uit de reeks van deze Jaarboeken blijkt al duidelijk, welke plaats hij in die gemeenschap innam. Aan wie viel de taak ten deel, deze reeks bij zijn verschijnen in 1921 in te leiden? Uiteraard aan Dr. van Gils en wel met een artikel over de „*Annales Rodenses*”, een titel, waarmede hij meteen opzet en strekking van deze 20ste eeuwse „*Annales*” kort had weergegeven. In 1923 verscheen daarin zijn voor iedere Oud-Rolducien nog waardevolle en gevoelvolle rede over Mgr. Dr. M. R. H. Corten, Directeur uit de tijd van vóór 1914, een gouden tijdperk, zo zouden wij nu kunnen zeggen; het Jaarboek van 1934 bracht 3 bijdragen van Dr. van Gils, terwijl er in 1939 weer een tweetal is verschenen van zijn hand. Ik doe slechts enkele grepen; hij nam gaarne elke gelegenheid te baat voor het leveren van een steeds belangrijke, leerzame bijdrage. Is er dan niet meer dan ooit reden voor een herdenking in deze „*Annales*”, nu zijn aardse loopbaan is afgesloten?

Het lijkt mij niet nodig om veel te zeggen over het uiterlijke kader van zijn leven. Belangstellenden kunnen de feiten in vorige jaargangen van dit Jaarboek vinden (o.m. van 1953). Aan de voet van deze bladzijde zij voorts zijn bidprentje, opgesteld door een veteranus, die hem kende, afgedrukt; ik volg daarmede zijn eigen voorbeeld, want bij zijn bovengenoemde rede over Directeur R. Cor-

ten voegt hij ter kenschetsing van diens persoon ook diens bidprentje.

Van dat uiterlijk kader zij vooreerst vermeld, dat het leven van Dr. van Gils zich concentreerde op drie plaatsen in ons land: Te Waalwijk, zijn geboorteplaats, werd de grondslag gelegd in een kroostrijk gezin met acht kinderen; het grote gezin is bij voorkeur de bakermat van grote figuren, dat gold ook voor van Gils; ook voor hem, strijder en pionier voor scholen en onderwijs-inrichtingen, was het gezin de school „*kat' exochèn*”. Na Waalwijk vallen te noemen Rolduc en Roer-

IN PACE.

In de gebeden en Heilige Misoffers van priesters en gelovigen wordt aanbevolen de ziel van

de Hoogeerw. Zeergel. Heer

Mgr. Dr. Petrus Josephus Maria van Gils

Oud-Inspecteur Katholiek Lager Onderwijs in Limburg

Geheim Kamerheer van Z.H. de Paus

Erekanunnik van het Kathedraal Kapittel te Roermond

Commandeur in de Orde van Oranje Nassau

Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw;

geboren te Waalwijk op 10 Januari 1869;

priester gewijd te Roermond op 18 Maart 1893;

gestorven te Roermond in huize „*Salvator*”

op 11 April 1956;

begraven in het priestergraf van St. Odiliënberg

op 16 April 1956

Sint Paulus' woorden: „De goede strijd heb ik gestreden” passen voorzeker op deze om zijn wetenschap en voorbeeldig priesterleven hooggewaardeerde dode, die tot op hoge leeftijd met altijd jeugdig vuur bleef ijveren voor de ontwikkeling en bloei van het katholiek onderwijs. Niet minder passen op hem de vervolgwoorden: „Het geloof heb ik bewaard.” Immers zijn diepe overtuiging van de betekenis van het door geloof geleid en door-drongen onderwijs was de haard van zijn nooit bezwijkend strijdvuur.

Zijn persoonlijk voorbeeldig priesterleven kenmerkte zich door eenvoud en soberheid, door vastheid van geloof en degelijke vroomheid.

Wij vertrouwen, dat aan deze illustere priester-geleerde spoedig vervuld worden de smekingen uit de gebeden van de Kerk voor de stervenden: „Moogt gij van aangezicht tot aangezicht uw Verlosser aanschouwen, en altijd bij Hem tegenwoordig de Waarheid zien in volle klaarheid.

mond, die hem elk ongeveer veertig jaar (naar boven afgerond) van zijn leven als huisgenoot of bewoner mochten bezitten.

Hij was Rolducien, wel niet „par droit de naissance” (zijn vader werd elders opgeleid), maar wèl van zijn prille jeugd af en hij is dat in zijn hart altijd gebleven; ik heb hem voorheen en ook de laatste jaren talloze malen gesproken en kan dat getuigen. Dit leidt mij tot de vraag: *Waarom nam Rolduc bij hem zo'n bevoorrechte plaats in?* Dat was reeds in zijn jeugd het geval, want zijn eigen zuster verklaarde daarover reeds: „Rolduc was voor hem alles”.

Waarom die bevoorrechte plaats? Er vallen m.i. verscheiden redenen voor te vermelden. Rolduc met zijn monumentale gebouwen en zijn tot het jaar 1104 terugreikend verleden moest op hem wel indruk maken. Dan het godsdienstig leven aldaar, waaraan talloze Oud-Rolduciens later terugdenken en dat zij in hun op het zakelijke ingestelde, koele omgeving, waar eerder voor andere dingen tijd is, zozeer missen; te Rolduc daarentegen: „La religion à la base, la religion au centre, la religion à la cime”. Ook dat strookte geheel met de opvoeding, die van Gils te Waalwijk had ontvangen. Daarbij kwam nog, dat hij nog maar korte tijd te Rolduc zijnde, zwaar werd getroffen door de dood van zijn vader en een jaar later door het sterven van zijn moeder, hetgeen hem wel diep moest doen beseffen de betrekkelijkheid en vergankelijkheid der dingen om ons heen. Want wat stelt de mens meer open voor het onzienlijke en bovennatuurlijke dan rampen en tegenslagen? Een derde reden van dankbaarheid was voor van Gils de opleiding, die hij daar heeft genoten en die op instigatie van Rolduc werd voortgezet aan de Gem. Universiteit te Amsterdam. Doch ik meen niet ver mis te tasten met te zeggen, dat zijn voornaamste reden van blijvende dankbaarheid jegens Rolduc was zijn *priesterroeping*, die hem daar duidelijker is geworden. Hij achtte sinds zijn verblijf aldaar de woorden van het „Adieu Rolduc” op zich toepasselijk: „Le ciel m'appelle au sanctuaire” en die manifestatie was voor

hem een reden tot erkentelijkheid boven andere. Doch hij had bij die beslissing de werkelijk onvervangbare raad en leiding zijner ouders moeten missen.

En hiermede ben ik gekomen tot een der diepste roerselen van zijn geest en gemoed. Te voren had hij zijn levenstaak in een andere richting gezocht. Zijn vader was apotheker, een functie, die sedert dien tijd voor de geneesmiddelenvoorziening ietwat gewijzigd is. Zijn grootvader was ook apotheker. Wat wonder, dat de jonge Joseph zich eerst ook tot die taak geroepen achtte; voor de meeste jongens zijn immers vader en grootvader hun persoonsideaal, hun „imago”.

Hij ging dan ook privaat-lessen nemen bij een apotheker, om zich te bekwamen in de kennis en bereiding van geneesmiddelen. Reeds te voren had hij echter het ouderlijk huis verlaten, wellicht omdat het onderwijs te Waalwijk niet aan alle eisen voldeed. Zijn internaatsleven begon te St. Oedenrode en werd voortgezet te Katwijk in het College der E. Paters Jezuiten. Doch ook dit verblijf duurde niet lang, beide samen maar een paar jaar, want in 1883 ging hij, pas veertien jaar oud, naar Rolduc, alwaar hij zijn roeping heeft gevonden, die zich steeds op de prachtigste wijze heeft gemanifesteerd. Want als leraar en als strijder voor het Onderwijs in al zijn schakeringen heeft hij zijn roeping als priester nooit vergeten. Hij roemde altijd de sfeer van Rolduc. Welnu, tot het voortbestaan van dat geestelijk klimaat en tot verbreiding van de kennis van de achtergrond daarvan heeft hij zelf als weinigen bijgedragen.

In het bovenstaande kon ik enkele jeugdhervormingen van Dr. van Gils ophalen. Hij sprak daarover zelden, zodat zij ook aan de lezers van dit Jaarboek en anderen wel onbekend zullen zijn. Trouwens, tegenwoordig zijn velen meer dan voorheen losgeraakt van hun jeugd, jeugdhervormingen zijn vergeten, verdrongen met ongunstige uitwerking, een der neurotiserende factoren van onze tijd. Of die ook bij van Gils werkzaam was? Wie dat zou denken, zou zich vergissen. Zijn jeugdhervormingen kwamen bij nadere kennismaking wel

degelijk voor de dag; hij getuigt er b.v. van in zijn nog steeds boeiend boek: „Een lente in Italië en Hellas”. En zijn langdurig en reeds vroegtijdig verblijf in internaten zou het vermoeden kunnen wekken, dat er van gehechtheid aan het ouderlijk huis, van de voor elk kind zo belangrijke affectieve binding aan de ouders, maar weinig sprake was. Ook wie zo dacht, zou zich vergissen. Er was een innige band van genegenheid. Dat bleek uit briefwisseling en vooral onder de vacantie. „Dat waren heerlijke dagen,” aldus zijn zuster nog na jaren. En reeds uit St. Oedenrode zond de kleine Joseph met verjaardagen brieven in uiterst verzorgd schrift naar huis met tekeningen, die „als goud” bewaard werden, want „Pa en Ma waren wát trots op hun eenige zoon”, de oudste van de kinderen.

En tòch, van Gils sprak maar weinig over zijn jeugd en zijn verwanten. Waarom? Dat was een gevolg van zijn innerlijke structuur, van zijn constitutie-type. Hij was min of meer gesloten van aard, ingekeerd, ingetogen en sober, zich niet „au premier abord” openstellend, graciël van gestalte. Hij was in zover het tegendeel van zijn vriend Dr. H. Poels, zijn tijdgenoot van Rolduc, struis gebouwd, een reus, die gaarne over verwanten sprak, vooral over zijn moeder. Daarmede hing ook samen van Gils' vasthoudendheid en zijn taai doorzettingsvermogen, als hij eenmaal zijn plan had bepaald en zijn krachten ging wijden aan de een of andere onderneming; voorts sommige gebaren en uitdrukkingen, die wel de lachlust wekten. Maar beiden waren één in hun liefde voor Rolduc, hun hele lange leven lang en één in wilskracht.

Dat bleek al op van Gils' reis naar Hellas met de primitieve middelen van vervoer aldaar. Doch ook nader bij huis. Een reis van Rolduc naar Keulen (ruim 80 K.M.) was toen omslachtiger dan nu een reis van ons land naar Rome. Eerst met de koetsier naar Herzogenrath de berg af, dan in de trein met hijgende locomotief de berg op naar Aken-Westbahnhof, dan weer per rijtuig met de bagage naar Aken-Hauptbahnhof, waarbij de koetsier niet ongenegen was te speculeren op de korte tijd,

beschikbaar voor de aansluiting; eindelijk naar Keulen.

Het proefschrift van van Gils „*Quaestiones Euhemereae*”, een titel, die, dit terloops, nog al eens foutief wordt vermeld, was meer dan een ephemer geschrift. Het is gewijd aan Euhemeros, een Grieks wijsgeer aan het hof van de Macedonische koning Kassander; een kleine vijftig jaar later promoveerde H. F. v. d. Meer aan de V.U. te Amsterdam op hetzelfde onderwerp en kon toen deels kritisch, grotendeels instemmend op van Gils teruggrijpen. Of die titel ertoe leidde, dat van Gils later vaak over „quaesties” sprak en over haar oplossing? Een zekere psychische nawerking was hem niet vreemd.

En hiermede ben ik gekomen tot zijn tijd van volwassenheid na volbrachte voortreffelijke voorbereiding, waarbij ik zijn studie te Rome niet eens vermeldde. Hij was reeds jaren te voren, in Januari 1893, tot leraar te Rolduc benoemd.

Rond 25 jaar was hij als leraar aan Rolduc verbonden en daarna nog bijna 40 jaar te Roermond werkzaam, d.w.z. beide plaatsen waren voor hem uitgangspunt van werkzaamheid. Zijn iets oudere tijdgenoot, ook Rolducien, Alfons Ariëns werd genoemd de kapeiaan, die te Enschede staat en werkt in geheel Nederland. Die woorden kunnen, mutatis mutandis, ook ten volle op van Gils worden toegepast.

Hoe zou het dan mogelijk zijn, van zijn werken een overzicht te geven zonder de hele plaatsruimte in dit Jaarboek in beslag te nemen? Ik moet mij derhalve uitermate beperken en zal vooral op persoonlijke herinneringen de nadruk leggen.

Dr. van Gils als leraar: Hij is leraar gebleven tot het einde toe. Ik zie hem op Rolduc door een der brede witgekalkte gangen gaan in de richting van de cour, waar het klaslokaal der Rhetorica gelegen was, met een paar boeken onder zijn arm, wellicht Homeerus of(en) enkele andere classieke boeken. Hij wenkt in het voorbijgaan een collega-surveillant en richt een woord tot een leer-

ling. Rolduc was werkelijk een gemeenschap. In de klas was het hem niet voornamelijk te doen om vormen en om woorden, maar om de inhoud en om de schoonheid bij de klassieke schrijvers, die thans m.i. zozeer in het gedrang komt bij de leerlingen. Hij onderwees niet alleen voor het Eindexamen, maar ook voor het leven. Het programma, voor vele leraren nu nog een keurslijf, het deerde hem niet te zeer. Van Homerus had de Ilias blijkbaar zijn voorkeur; het door hem gebruikte exemplaar is veel meer versleten dan zijn Odyssee. Maar behalve de voorgeschreven werken lazen wij andere, b.v. het Evangelie van S. Lucas en werden aldus meteen in de Schrift ingeleid. Het tekort bij ons, katholieken, ook in dat opzicht poogde hij reeds tegen te gaan.

Bij het naderen van een kerkelijk feest (waar beleefden wij later weer de feesten van Rolduc?) werd ook daarop onze aandacht gevestigd; zo herinner ik mij een korte inleiding tot het Epistel van Allerheiligen over de 12 maal 12 duizend getekenden (gezegelden) en over het Lauda Sion, dat telkenjare met Sacramentsdag tot leven kwam, de hele week met élan op onvergetelijke wijze in het lof gezongen.

Gemakkelijk maakte van Gils het zijn leerlingen niet, maar was dat niet de beste voorbereiding, ook voor het examen? Bovendien, zijn doel was niet kennis, maar vorming, „a cultivated mind” (Newman). Hij stelde „education” boven „instruction” overeenkomstig het streven van de juist genoemde Engelse Kardinaal. En bovendien, hij poogde ons *geestdrift* bij te brengen, liefde tot weten, bezieling, een welsprekend leraar.

En sprak hij niet meer door zijn daden dan door zijn woord?

Hij is leraar gebleven tot het einde toe; hij was een man met secundaire functie. Dat bleek aldra, als hij in een gezin kwam met leerlingen van Gymnasium of Lyceum; dezen ondervonden dan allicht, dat zij even getest en aan de tand gevoeld werden. Ook oud-leerlingen, zelfs gezagsdragers, werden niet steeds ontzien.

Het is pas een paar jaar geleden, dat van Gils in deze stad een voordracht hield voor het Ned. Klassiek Verbond, waarvan hij Erelid was (één van de twee), en wel over: „Latijnse puzzles”, een van zijn lievelingsonderwerpen. Het was een zeer geslaagde avond, gegeven door een 84-jarige en toch nog met sprankelende geest. De volgende morgen werd door hem het Misoffer opgedragen in de kapel „Onder de Bogen” met een ingetogenheid en eerbied, die elkeen wel moesten treffen. Hij was bovenal priester, „sacerdos in aeternum”. Terloops zij vermeld, dat ondergetekende „faute de mieux” daarbij als misdienaar moest dienst doen; ook in dat opzicht was Rolduc leerschool en reeds met algemene dienstplicht „avant la lettre”.

Wat zal ik verder nog over het vruchtbare leven van Dr. van Gils zeggen zonder teveel plaatsruimte en zonder teveel van de lezers te vergen!

Strijd en teleurstellingen bleven hem niet gespaard en kon het anders? Wie is er, die zijn standpunt weet te kiezen, zonder daarbij op tegenspraak te stuiten? En hij schroomde nooit, bij een bespreking of bij de rondvraag het woord te nemen. Er zijn op dat punt reeds anecdotes in omloop. Een zekere schroomvalligheid, hem evenals Alf. Ariëns, dien ik noemde, van nature eigen, had hij glansrijk overwonnen. De mens is meer dan de hem toebedeelde aanleg.

Wat verder te zeggen van zijn rijke leven? Ik zou dienen te wijzen op zijn strijd voor het recht der katholieken op erkenning van vanwege de Overheid. In zijn Rolducse tijd reeds voerde van Gils een verbeterd strijd in „De Tijd” met een hele serie bijdragen: „Graag op baantjes”? Daarin toonde hij met steeds toenemende gegevens aan, dat de katholieken in de openbare ambten en betrekkingen lang niet vertegenwoordigd zijn naar de verhouding van hun aantal. Doch zijn houding beantwoordde daaraan ook in positieve zin, door anderen, met name zijn leerlingen, doch dezen niet alleen, aan te sporen tot studie en zelfwerkzaamheid, ook na het voltooien van de academische voorbereiding.

Ik zou moeten herinneren aan zijn strijd voor oprichting van *scholen*, met name in de de mijnstreek, waar deze zozeer nodig waren en waar andersdenkenden ook niet stilstaten. Iedere Zondag trok hij erop uit om de bevolking aan te sporen en op te wekken tot medewerking en niet alleen in het Zuiden van dit gewest.

In 1917 nam hij na meer dan 30 jaar afscheid van zijn dierbaar Rolduc, verhuisde naar Roermond en woonde daar bij de E. Zusters van St. Salvator, waar hij ook gestorven is; er was blijkbaar een „*pied à terre*” met meer mogelijkheden nodig. Hij werd benoemd tot Inspecteur van het Bijzonder Lager Onderwijs in Limburg, een benoeming, die zijn leerlingen eigenlijk „*infra dignitatem*” beschouwden. Doch het is overbodig te zeggen, dat hij zich niet beperkte tot het Lager Onderwijs. Hij werd Voorzitter van de Katholieke Schoolraad, van de tweede Afd. van de Onderwijsraad voor Middelbaar en V.H. Onderwijs en Curator van Kath. Leer- gangen en Kath. Economische Hogeschool te Tilburg, functies, die voor hem geen sinecure waren. Doch het L.O. eiste toch een belangrijk deel van zijn tijd op. Het maakte bezoeken aan scholen en besprekingen noodzakelijk, veelal op kleine plaatsen, waarheen hij zich per fiets moest begeven. Gelukkig was hij daarop voorbereid; want hij was al van jongs af getraind. De vraag is gesteld in een der dagbladen na zijn dood, waar van Gils die krachten vandaan haalde tot op hoge leeftijd. Welnu, op dit punt kan ik het antwoord geven: Toen er nog maar weinig rijwielen in gebruik waren, reed hij al in de vakantie per fiets van Waalwijk naar Spa en dwong daardoor ieders verwondering af, gelijk een familielid het uitdrukte. Ook later wist hij zich gemakkelijk per fiets te verplaatsen, behalve... wanneer grote huisdiere b.v. koeien hem op de weg tegenkwamen!! Insiders weten, wat hiermee bedoeld is.

Begrijpelijk, dat een man met zo grote activiteit en belangeloosheid door de Overheid

van Kerk en Staat werd onderscheiden. De lezer kan zijn onderscheidingen, waaraan hij evenals zijn vriend Poels geen overdreven waarde toekende, vermeld vinden door F.S. in het Jaarboek 1953; daarbij kunnen nog gevoegd worden de erepenningen van de stad Roermond en van de Provincie Limburg, beide voor uitzonderlijke verdiensten op cultureel gebied.

Er ware nog veel te zeggen, doch de plaatsruimte is beperkt. Dr. van Gils als gids voor Limburg, Brabant en Friesland, zijn methode van werken, zijn kamer, „Dr. van Gils intime”, het zou mij veel te ver voeren. Hij heeft veel tot stand gebracht, ook door anderen, die hij had aangezet of een idee aan de hand had gedaan. Hun werk was dan ten dele het zijne. Hoe velen heeft hij aangespoord en met het van-Gils-fonds in staat gesteld tot het bewerken van een onderwerp, een dissertatie, een woord, dat meer dan andere kwam over de omheining van zijn tanden.

Ik wijs nog op zijn grote *ontvankelijkheid en interesse*, ook buiten het domein van klassieke Oudheid en geschiedenis. Hij had o.m. belangstelling voor waarneming der natuur, voor natuurwetenschappen en voor geneeskunde, en dat voor een classicus!

Doch ook daarvoor valt m.i. een verklaring te geven. Enkele feiten: bij gelegenheid nam hij gaarne deel aan de vergadering van het Natuurhistorisch Genootschap alhier en spoorde ook daar aan. Hoe kon het anders! Hij was Lid van het Genootschap voor de Geschiedenis van Geneeskunde en Natuurwetenschappen en maakte o.m. in Sept. 1938 de Boerhaave-herdenking (3 eeuwen na diens dood) te Leiden en te Harderwijk van het begin tot het einde mee. Toen ik te Dordt in militaire dienst was, maakten wij in het jacht der officieren een tocht naar Puttershoek, waarbij hij geestdriftig blijk gaf van liefde voor de natuur onder tal van aanhalingen van Vader Homerus. Vanwaar nu deze belangstelling?

Van Gils had aan zijn klassieke vorming

behalve de „sens critique” en de „clarté” van zijn gedachten een ruimheid van blik, een drang tot weten, „esprit de curiosité” te danken. Voorts de omgeving, waaruit hij was voortgekomen: Zijn vader en grootvader waren apotheker, zijn overgrootvader was arts geweest te Waalwijk. Is het gewaagd te veronderstellen, dat hij de werking van dat milieu en verleden, hij met zijn historische zin, heeft ondergaan? De mens is een sociaal wezen. Die voorouders waren ook zijn gemeenschap. Ten slotte: Zijn eigen studie, het zij dan een rudimentaire studie van pharmacie. Zou deze bij een man van zijn type ook niet nagewerkt hebben? Hij was ook jaren lid van de Commissie voor Schoolhygiëne van het Limburgse Groene Kruis, ook geen sine-cure voor hem.

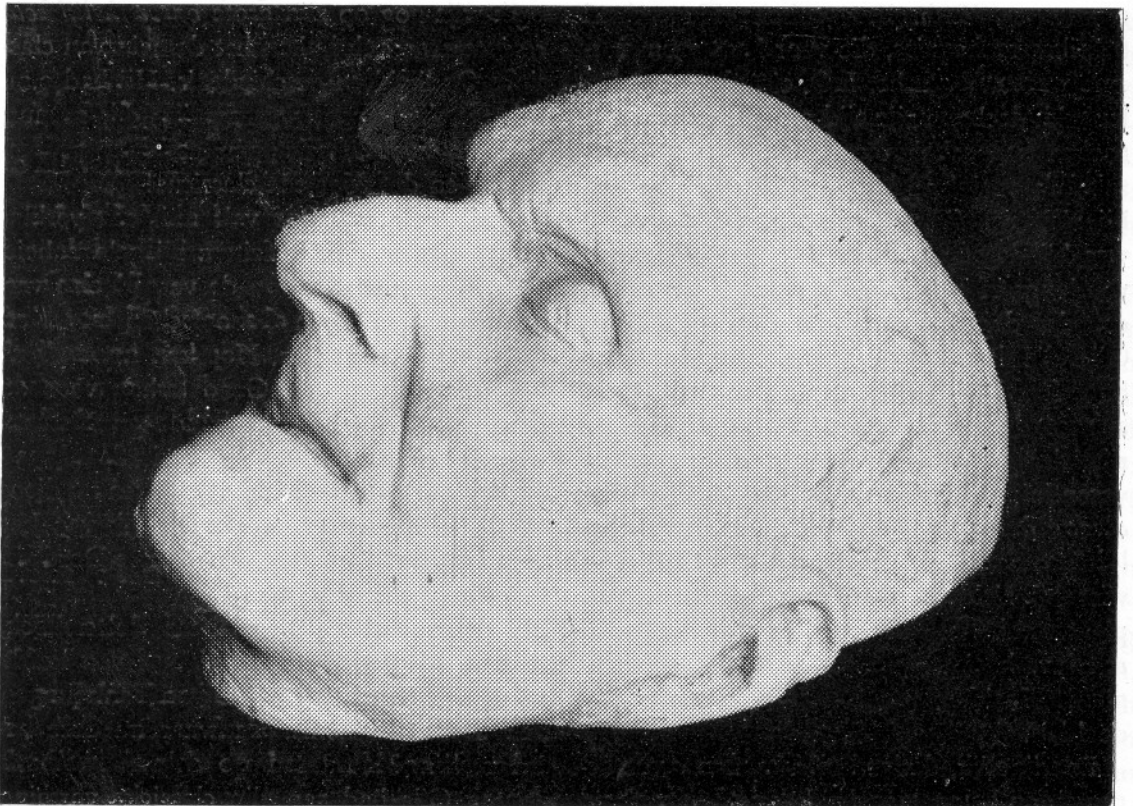
Geachte Redactie, ik hoop met het bovenstaande enigermate aan Uw verzoek te hebben beantwoord.

Nog enkele woorden over het aan deze bladzijden voorafgaand portret. Het toont

ons van Gils in de kracht en de strijd zijner jaren: „Iste fuit talis”, zo zouden wij kunnen zeggen met de beginwoorden van een heden ten dage te Rolduc helaas niet meer zichtbaar opschrift. Hij ziet de toekomst in en deze is blijkbaar niet louter rozegeur en maneschijn. Er ligt ernst op zijn gelaat, zijn leven staat erop getekend.

Voorts zij aan het einde een weergave bijgevoegd van zijn gelaat, toen hij dit leven had voltooid, van zijn dodenmasker; wij zien hem daar gelijk hij ons verliet, „tandem quietus”, na volbrachte levenstaak. Hij heeft van zijn krachten gevergd wat er gevergd kon worden en kon met Pasteur getuigen: „J'ai fait ce que j'ai pu”. Aan rusten, aan vacantie had hij niet gedacht, hij was in zover een man van *zijn* tijd gebleven.

Op een vergadering is wel de vraag gesteld of de medische wetenschap er niet in zou kunnen slagen, de dood steeds meer het terrein afhandig te maken en ten slotte de

mens een blijvend leven op aarde te verschaffen. Dat zal, helaas of niet-helaas, steeds idee blijven, geen realiteit. Het leven is een cyclus met opgaande en neergaande curve; dat heeft ook van Gils, hoezeer ook hij aan leven en werk gehecht was tot het einde, moeten ondervinden. „Statutum est...”.

Maar zijn blik was niet tot het aardse beperkt. Hij poogde ook bij zijn leerlingen de gedachte aan een hogere wereld levendig te houden. Na afloop van het Eindexamen van onze klas gaf hij ons bij het afscheidsbezoek op zijn kamer het woord mede van Paulus: „*Serva fidem*”. Wij zullen zijn stem niet meer horen, en ook op de reunie van oud-leerlingen, volgende op die van 1952, zal hij ontbreken voor het eerst. Wie der toen aanwezigen herinnert zich niet zijn voordracht over Rolduc, waarin hij ons met overschrijding van de tijdslimiet in de geest meevoerde naar het aangrenzende België en Brabant, naar het Rijnland en naar Friesland, ja, naar Lund in Zweden, naar Ravenna en Byzantium, landen en streken, waarop van Rolduc invloed is uitgegaan of vanwaar het invloed heeft ondergaan.

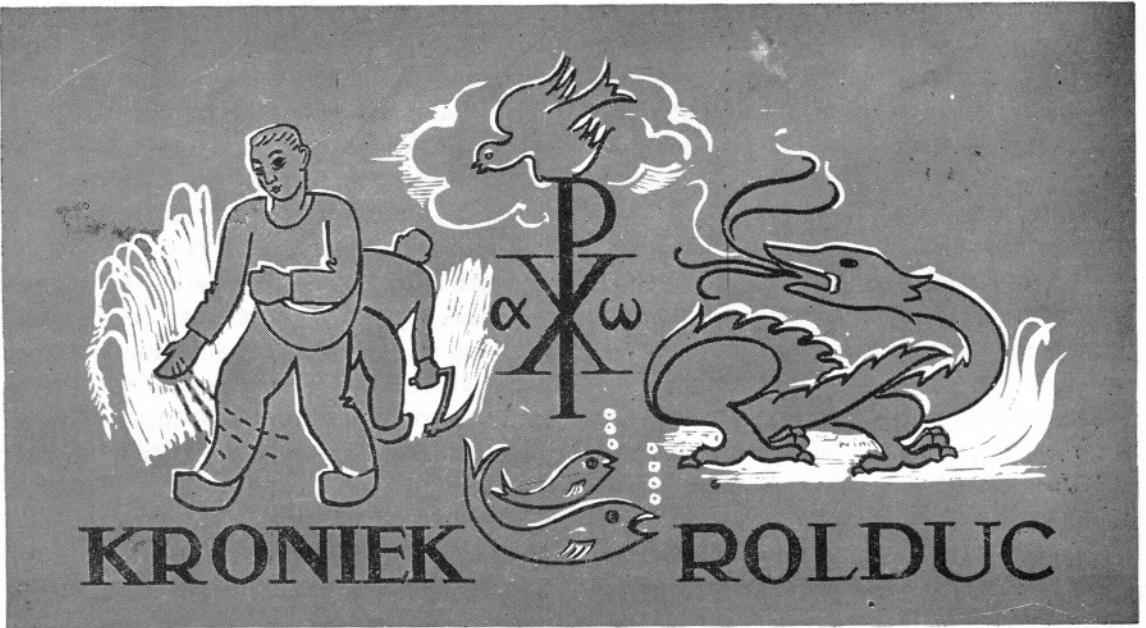
Laat ik hem nog een laatste maal laten

spreken, en wel een „*memento mori*” voor allen. Hij had grote liefde voor de Franse redenaars van de bloeitijd; een zekere statigheid, ook als gevolg van natuurlijk type, was hem niet vreemd. Hoe vaak heeft hij ons het woord van Boussuet met dat „*stoute beeld*” aangehaald: „*Les générations se succèdent et se poussent vers le tombeau*”. Nu is hij zelf in de door hem uitgekozen grafkrocht de rust ingegaan, bijna de laatste van zijn generatie van leraren.

Zullen wij zijn stem in eigenlijke zin niet meer horen, hij zal toch blijven spreken tot ons allen, tot geestelijken en leken en wel door zijn geschriften, meer nog door zijn voorbeeld, zijn activiteit, zijn onbaatzuchtigheid, zijn vroomheid, zijn zin voor godsdienst. Hij haalde gaarne Paulus aan. Mag ik daarom met een woord van deze Apostel besluiten over de Apostel van Gils: „*Apothanoon eti lalei*” (Hebr. 11, 4) of, in de taal van het tweede Rolduc: „*Après sa mort il parle encore*”.

Maastricht, Juli 1956.

Dr. J. E. SCHULTE.

1955-1956

Opnieuw bieden we U een overzicht aan van de kleine gebeurtenissen uit ons dagelijks leven.

23 juli. Helaas moet ons eerste bericht treurig zijn: bij het zwemmen in het kanaal te Ell verdrinkt onze vriend Math. Huijskens.

26 juli. Vele heren-leraren en een groot aantal leerlingen gaan naar Ell om de begrafenis bij te wonen. Bij zulk een gelegenheid voel je, dat ook in jezelf iets moois, dat in jaren groeide, plots gebroken wordt. Er is tussen ons een band gegroeid, die niet geraakt kan worden zonder dat het pijn doet.

27 juli. Ook met oud-rolduciens voelen we ons verbonden en daarom hebben ook wij een gepaste trots over het feit dat Mgr W. Nolet te Amsterdam in de parochie van St. Petrus en Paulus (de Papegaai) zijn zilveren pastoraat viert.

31 juli. Terwijl we zelf thuis de weldaad van het gezin ondervinden, bezint de Sociale Studieweek zich op het probleem van het gezin.

We blijven echter niet de hele vakantie achter het fornuis zitten: onze Pioniers houden hun zomerkamp te Meijel, de Trekkers zwerven door de Ardennen.

7 augustus. „Je kunt nooit weten waar het goed voor is”, zeggen onze eerwaarde Zusters en daarom houden ze deze week hun jaarlijkse retraite.

17 augustus. De verzorgers van de serre komen enige dagen de bloemetjes binnen en buiten zetten. Van deze gelegenheid profiteert Gerard Hermans om van het dak van de aula te springen. Hij brengt het er wonder boven wonder goed van af, al moet hij met gebroken enkels in het ziekenhuis worden opgenomen. Een voorbeeld dat geen navolging verdient.

3 september. Pater dr Crispinus Smits O.F.M. doet zijn best het geestelijk peil der heren priester-leraren nog wat op te voeren. Waarom ook niet?

6 september. Geestelijk gesterkt kunnen ze vandaag dan ook de leerlingen ontvangen.

7 september. Niettemin gaat de eerste stoot van de paters Redemptoristen uit, die

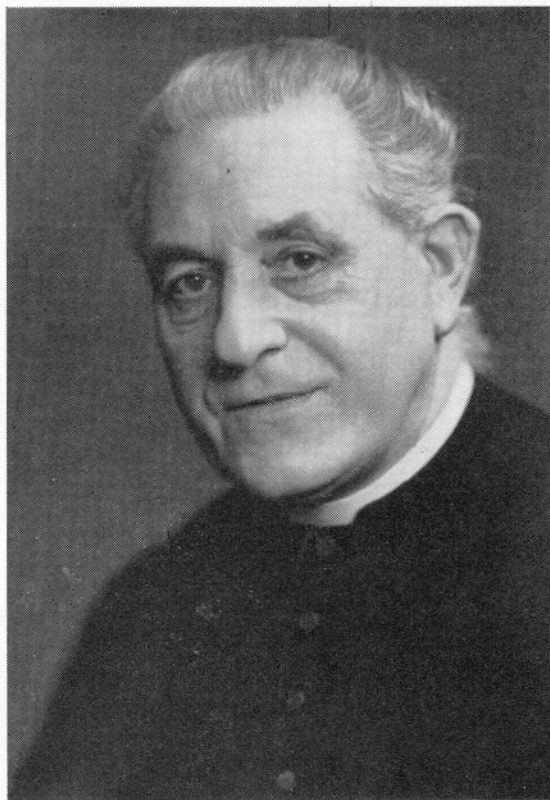

Foto Lenssen

P. J. NIJSEN (1955)

vijftig jaar Priester. Leraar Rolduc 1905-1925

met z'n vieren — Coppens, Heineman, Peters en Wesseling — ons proberen wakker te schudden „zoals 'n klok, die bimbamt in een oude toren”.

9 september. Schuchter komen ook de leerlingen van I gym en de V.K. eens kijken wat er hier eigenlijk aan het handje is.

Als eerste slachtoffer valt Gerrie Willems, die naar het ziekenhuis moet met een blinde darmontsteking.

12 september. Vol goede moed beginnen we te graven aan een berg van lessen.

In het lerarenkorps zijn enige veranderingen: de eerwaarde heren G. Janssen en M. Starmans gaan ons verlaten, omdat zij tot kapelaan benoemd zijn, respectievelijk te Houthem en Helden. Wij wensen hun een succesvolle werkkring. R. D. M. Starmans werd te Rolduc benoemd in 1948, R. D. G. Janssen in 1951.

Als nieuwe krachten mogen we begroeten R. D. J. Buck, die zijn studies te Rome voltooide en godsdienstlessen zal geven, en R. D. J. Notermans, neomist van dit jaar.

Ook twee nieuwe lekenleraren versterken de rijen: de heren dr F. D. Hupperts, een oudgediende, die hier reeds van 1910-1912 frans doceerde en de heer H. J. L. van Wersch, die enige natuurlijke-historielessen van onze Rector zal overnemen.

13 september. In de aula draait op deze vrije dinsdagmiddag „Waar de woestijnen bloeien”, een film over Pakistan, opgenomen door Mr Hustinx. Terwijl wij in warme regionen vertoeven, profiteert een dertigtal dapperen van de gelegenheid om een duik in het zwembad Ehrenstein te nemen.

14 september. R. D. drs. V. Hermens wordt geïnstalleerd als voorzitter van het Diocesaan Katholiek Universiteitscomité als opvolger van Mgr dr van Gils.

16 september. Iets later dan gewoonlijk verschijnt ons Jaarboek.

30 september. Onze longen worden aan een degelijk onderzoek onderworpen, het gevolg is dat twee man moeten gaan kuren.

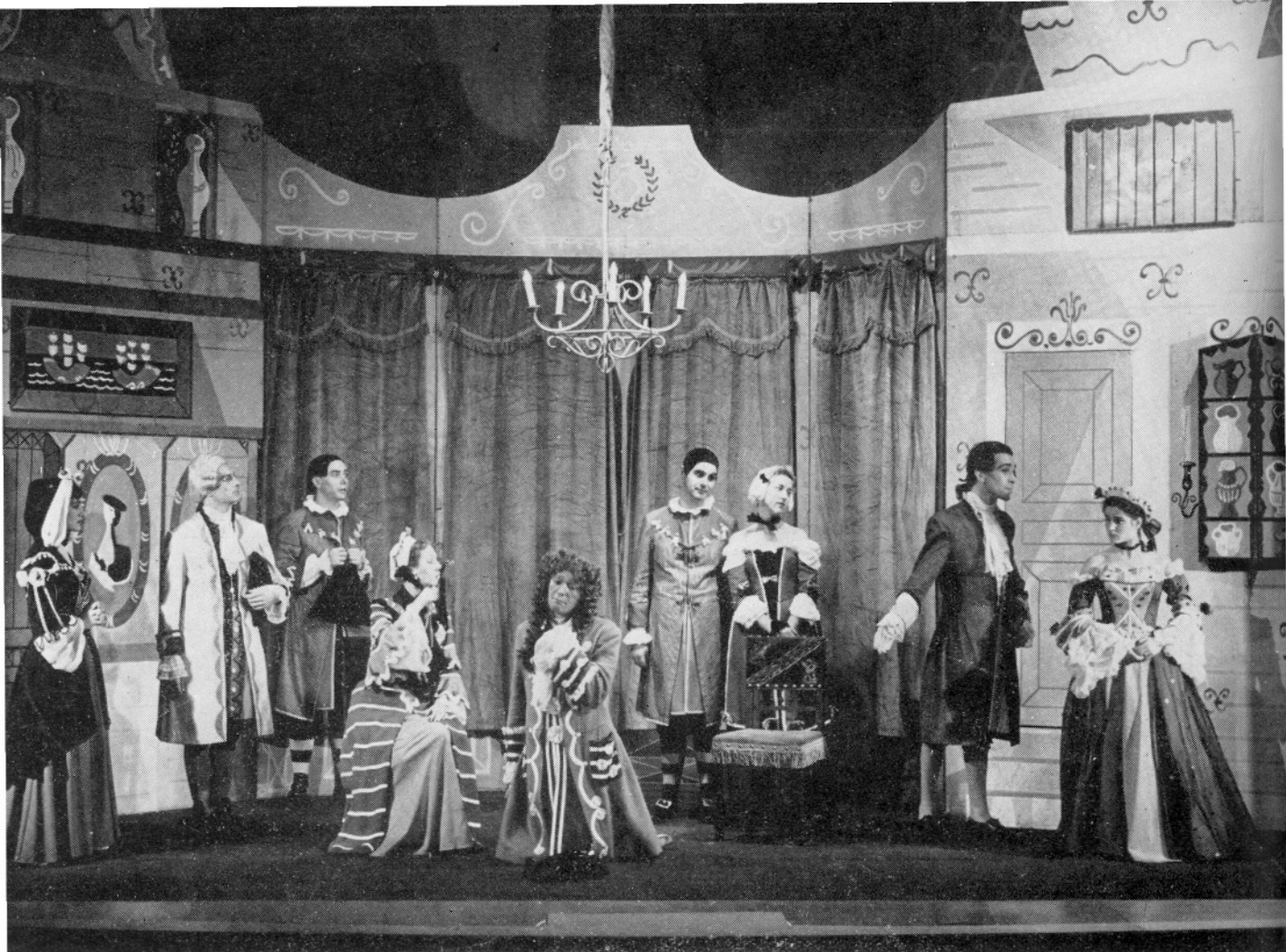
1 oktober. Fiel Wolfs komt in de gymnas-tiekles te vallen en moet zijn gehavende elleboog in het ziekenhuis laten behandelen.

In de keuken komt een nieuw gasfornuis. Zo langzaam heeft onze provisor heel wat veranderingen tot stand gebracht en voor dit jaar staan nog grotere plannen op stapel. Te zijner tijd zullen we hierop terugkomen.

2 oktober. De nieuwe leerlingen van dit jaar krijgen bezoek van hun ouders. Het is moeilijk uit te maken wie zich het meest in dit weerzien verheugt.

Ondertussen sturen onze pingpongers hun tegenstanders uit Chèvremont met een nederlaag naar huis.

3 oktober. Huub Zitzen van I gym moet ook een tijdje rust nemen.

WEDERZIJD'S HUWELIJSBEDROG door Toneelgroep Puck

4 oktober. Deze dag zouden we „Moederdag” kunnen noemen, want zuster Peregrina viert feest. Zij werd namelijk 40 jaar geleden op deze dag geprofest. We wenssen haar van harte geluk, want wie heeft, als hij ziek was, haar moederlijke zorg niet ondervonden!

Na het diner vertoont dr L. Peters, directeur van de Nederlandse Onderwijsfilm, voor de hogere klassen een Vondelfilm.

9 oktober. De pingpongclub uit Houthem komt een wedstrijd tegen ons aanbinden. Natuurlijk komt haar moderator R. D. G. Janssen mee.

16 oktober. De handboogschutterij brengt een tegenbezoek aan de schutters van Spekholzerheide.

18 oktober. Een elftal van eerwaarde heren kapelaans speelt tegen het Rolducse elftal. Al zijn onze gasten geestelijk heel veel en lichamelijk nog meer vooruitgegaan, in het voetballen blijft de jeugd hun de baas, liefst met ongeveer 10—0.

Onze schilder- en boetseerclub viert het feest van haar patroon St Lucas. In de namiddag houden zij een feestzitting, in de avond een gezellige bijeenkomst, waarbij de Benjamin onder de clubs: de poppenkast haar eerste geslaagde voorstelling geeft. Ook de goochelclub geeft enige staaltjes van haar kunnen weg.

20 oktober. Mgr dr P. van Gils wordt van de Sacramenten der stervenden voorzien.

23 oktober. Missiezondag. Spreekster in de ochtendvergadering is dr Eleonore Lippitz over „Het moderne medische missiewerk en zijn mogelijkheden”. Als we almaarvast iets van haar vurigheid overnemen om deze te benutten in het apostolaat van de dagelijkse plicht, dan werkt deze spreekbeurt met hoge rente.

Na het lof draait in de aula „Nieuw ritme in de wildernis”, een documentaire, opgenomen door Mr Th. Regout, over de missie van de Montfortanen in Nyassaland.

Het Rolducse elftal speelt een uitwedstrijd tegen de Simpelveldse Boys en keert met een 5—3 overwinning naar huis.

24 oktober. Acht priesterleraren leggen vandaag in het Groot Seminarie pastoorsexamen af. Maar — baas boven baas — te Rome promoveert aan het Angelicum R. D. J. Bosch cum laude op het proefschrift „Visie van Nicolai Hartmann op het werkelijkheidsprobleem”.

Ter ere van de nieuwe doctor is er congé en daaronder draait: They who dare — De Onverschrokkenen. Het blijkt geen toespeeling op de examinati te zijn, zoals de titel zou doen vermoeden.

25 oktober. Twee volleyzestallen gaan de O.V.S. van de Domaniale op eigen terrein bekampen.

27 oktober. Het gezelschap Puck speelt in de aula voor de middelbare scholen van Kerkrade „Het wederzijds huwelijksbedrog” VI gym mag ook een kijkje nemen.

28 Oktober Onder het zingen van sinterklaasliedjes houden de hogere klassen een reklameoptocht voor de vincentiusinzameling na halftrimester.

29 oktober. Want vandaag is het zover!

3 november. We besluiten halftrimester en begroeten een nieuwe lekenkracht aan de voorbereidende klas: de heer J. Smeets. R. D. P. Slangen zal voortaan als sport- en spelleder fungeren.

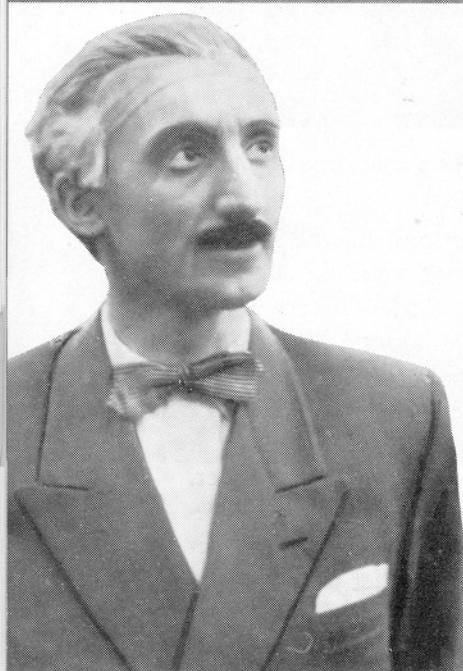
6 november. Opnieuw worden we, ter controle, met een prikje versierd. Na het diner brengt de harmonie een serenade aan R. D. J. Bosch, die inmiddels uit Rome terugkeerde.

Gelukwensen met muziek voor de jonge Doctor

12 november. De Oesterreichische Länderbühne uit Wenen brengt voor de culturele kring „Het Land van Rode” Maria Stuart van Fr. van Schiller. De hoogste klassen wonen deze voorstelling ook bij. Wij geven het woord aan onze toneelcriticus ad interim Theo van Aalst: „Het is niet erg moeilijk geheel op te gaan in een drama van Schiller. Deze grote idealist spreekt ons zo gemakkelijk aan met zijn echte menselijkheid en gevoelige sfeer en wij hadden het tenslotte aan hem te danken dat wij voldaan de zaal konden verlaten.

Ook de uitvoering was zeker wel bevredigend, doch beslist niet excellent, misschien niet eens zo goed als we wel zouden verwachten van deze groep studenten, die men op een zo uitgebreid tournee graag als beroeps zou betitelen. Daarvoor werd eigenlijk door te weinig spelers talent gedemonstreerd. Dit geldt echter zeker niet voor vertolkers(-sters) van de voornaamste personen. De karakteristieke Elisabeth-figuur werd op volmaakte wijze uitgebuit en we herinneren ons een zeer gemakkelijk spelende Leicester. Ook de speler van de titelrol liet ons sublieme passages beleven, maar vooral in het begin kregen wij de indruk dat deze Weense studente zich

méer op haar gemak zou hebben gevoeld als coquette Schotse prinses aan het Franse hof dan als vernederde koningin in een uitzichtloze gevangenschap. Niettemin wist ze zich later vaak treffend in te leven in de zwaar geslagen maar beheerste koninginnefiguur.

Een hoogtepunt in stuk en spel was de ontmoeting van beide koninginnen: de deemoedige smeking van Maria, die, koud afgewezen, verandert in een waardige en vernietigende toorn en daarna eindelijk het verlossende genot van een morele overwinning; het waren momenten van fascinerend en diep emotioneel spel.

Zeker datgene waar het eigenlijk om ging, de grote momenten en de grote figuren uit het drama werden uiterst acceptabel vertolkt en meer dan dat. Maar de entourage van deze kern, de personen die een bijfunctie vervulden, dikwijls gaven zij de toeschouwer een enigszins stuntelige, haast komische indruk, zodat hij ogenblikkelijk alle spanning van zich voelde afglijden. Zelfs werd een niet onbelangrijke passage geschrapt, omdat het gezelschap eenvoudig geen acceptabele vertolker van Elisabeth's secretaris rijk was.

Voor de Rolduciens was dit zeker een bijzonder waardevolle tractatie na de studie's, een culturele gebeurtenis die in de komende jaren wel eens herhaald mag worden".

13 november. Onze poppenkastclub treedt op voor de eerwaarde Zusters.

15 november. Mich. Hofman moet naar het ziekenhuis met een ernstige blinde-darmontsteking.

19 november. Na de tweede studie draaien in de aula enige documentaires: La Cathédrale, l'Islam, l'Evangile de la pierre.

22 november. Concert door het L.S.O.

Ook dit jaar was de heer L. Snijders (fil. sup.) weer bereid de muziek- en toneelkritiek te schrijven. We laten dus nu het woord aan hem: Als eerste werk werd uitgevoerd de Italiaanse symfonie van Mendelsohn. Een blij, uitbundig muziekwerk. Maar toch vroegen wij ons af, of dit wel echt, blij, enthousiast

musiceren was. Het klonk vaak zo rationeel, berekend, niet los, spontaan. Het orkest speelde niet meeslepend; steeds weer werd men opmerkzaam gemaakt op de uitvoering van details, omdat ze, sterk geaccentueerd, niet opgenomen bleken in het geheel, niet vanzelfsprekend klonken. Was hier de schuld aan de niet volledige bezetting van het orkest, waardoor het zo moeilijk diep en vol kon klinken? Kwam het doordat de dirigent gelijktijdige solopassages van verschillende instrumenten sterk naast elkaar en afzonderlijk benadrukte, zonder hiërarchie in belangrijkheid, waardoor een stuk van de klankeenheden verloren ging? Wij weten het niet. Maar we hebben al in het eerste deel van deze symfonie gemeend te moeten constateren dat de violen niet genoeg zongen en dat het orkest te gewoon is in klassieke en romantische muziek.

Een grote tegenstelling hiermee, niet alleen qua muziksoort, maar ook qua uitvoering, vormden de twee nocturnes van Debussy. Men zou haast zeggen, dat de sterkte van dit orkest volledig ligt in deze dromerige, vage klankschilderingen, wanneer men terugdenkt aan de moderne carnavalsmuziek, die wij vorig schooljaar hoorden. Door de stemmige toonvorming, zowel van het orkest in het geheel, als van de diverse soloinstrumenten, kwamen deze twee nocturnes zeer goed tot hun recht, veel beter dan het werk van Mendelsohn. Zo verlieten we toch in een soort innerlijke vrede de aula.

25 november. Feest van sint Katrien. Op verdienstelijke wijze voeren de heren filosofen een driestemmige mis uit: de Missa in honorem Sancti Jacobi van Jan Nieland.

In de namiddag bieden zij ons „De laatste roman van William Strong", een avontuurlijk spel in drie bedrijven van Marcel Dubois en Pierre Dumaine.

ROLVERDELING

William Strong, romanschrijver	. Chr. Narinx
(Guillaume Lefort)	
Tornac, zijn uitgever	. L. Meulenberg
Lebailly, een detective	. J. Gommans
(vriend van Strong)	

Machu, commissaris van politie . . . A. Kurris
 Muret, secretaris van Strong . . . A. Goossens
 Picrolle, journalist B. Cartigny
 Mario, tuinman H. Meertens

Vóór de uitvoering speelt onze harmonie een treurmars van J. Küffner als in memorandum voor Jean Noé en Matthieu Huyskens.

rade houden na de hoogmis een contactvergadering met de hogere klassen.

5 december. Na de sinterklaascadeaus uitgepakt te hebben, genieten we van een Tiro-lavond.

6 december. Het triduum, dat we vandaag

Rolduc's Harmonie o.l.v. Guus Gerards

26 november. De filosofen brengen een bezoek aan het Groot-Seminarie. Bij de heropvoering van het stuk van gisteren doet Tonny Goossens een lelijke val en moet enige dagen het bed houden.

30 november. De grote kindervriend komt ook Klein-Rolduc met een bezoek vereren.

Als onze kleintjes bevend voor de Heilige Man staan beloven ze bibberend beterschap, als hij weg is, zeggen ze stoer dat hij toch „de echte” niet is. Als ze maar eens op Groot-Rolduc zijn, zullen ze wel anders praten.

4 december. De K.V.P.-jongeren van Kerk-

beginnen als voorbereiding op het feest van Onze Lieve Vrouw, wordt geprekeet door onze prefect R. D. G. Hommes.

7 december. Vandaag en morgen wordt een dialectvoordrachtwedstrijd gehouden. De beste kandidaten zullen ons de volgende maand in Maastricht vertegenwoordigen.

8 december. Onder de hoogmis zingt ons zangkoor de Missa brevis van Palestrina.

Na het diner komt de H.B.S. uit Kerkrade zich met ons meten op sportgebied. Het zijn vooral de lagere klassen, die deze keer aan het woord zijn.

11 december. De school-toneelvereniging „Gheon” van het Sint-Bernardinuscollege te Heerlen brengt ons „Philoctetes”, een tragedie van Sophocles.

Een Griekse tragedie, een hachelijke onderneming voor een zo jong amateurgezelschap, wordt wel een zeer riskant iets, wanneer een der hoofdrolspelers uitvalt. Dit grote risico is echter geheel opgevangen door de regisseur, de heer Kraat, die, na een korte, doch zeer intensieve voorbereiding als invaller de rol van Neoptolemus vertolkte. Nu, wij geloven niet dat deze plotselinge gebeurtenis het stuk enig nadeel heeft berokkend; want het spel van de heer Kraat lag op zo'n hoog peil, dat hij zeker ook nog zijn jeugdige medespelers tot nog groter concentratie heeft geïnspireerd.

En concentratie werd er vooral van de hoofdrolspelers wel gevraagd in hun lange monologen en samenspraken. Zo'n Griekse tragedie is geen actie-stuk, maar louter een karakterspel, waarbij het er vooral op aankomt de tekst te laten leven. Alleen al het zo goed memoriseren van deze zware tekst moet heel wat inspanning hebben gekost.

Het stuk werd gespeeld in een moderne vertaling, die ons toch niet helemaal kon bevallen; men hoorde weidse Homerische verzen, b.v. van het koor, en daarnaast uitdrukkingen als: „Wat zit ie daar toch te brommen!” Dit nu gaat bepaald niet samen, daar is geen stijleenheid meer en die is juist zo typerend voor de Griekse dichters.

Philoctetes is heel zeker een spel van reële menselijke gevoelens, maar het zijn gestileerde gevoelens en dat geeft zulk een drama een aparte, in onze ogen soms een ir-reële sfeer. Deze „abstracte” sfeer verdraagt geen rauw realisme. Daarvandaan dat de uitbeelding van Philoctetes' pijnaanvallen ons soms vreemd voorkwam, onecht, hoewel ze realistisch gezien juist wel echt waren. Maar het is dan ook zeer moeilijk om in dit opzicht het hele stuk in dezelfde stijl te houden.

Hoewel wij ons Philoctetes nog iets sluwder, grimmiger hadden gedacht, kunnen we toch wel zeggen, dat het spel van hem en de eigen-

lijke dramatis personae, Philoctetes en Neoptolemus, ons zeer goed is bevallen. Er waren zeker zwakke passages, maar als we het geheel overzien, kunnen we de spelers zeker feliciteren.

12 december. De eerste werkzaamheden voor de vernieuwing van de waterleiding en de verwarming beginnen.

16 december. De eindexaminandi houden schriftelijke tentamens.

17 december. Zo voor en na beginnen ook de andere klassen met de composities.

23 december. En nu is het vakantie!

10 januari. Ofschoon de vakantie morgen pas eindigt, komt een naar wijsheid smachtende geest vandaag al terug.

25 januari. Ofschoon het weer zich aanvankelijk niet van zijn beste kant liet zien, keert het later ten goede en krijgen we toch nog congé.

Aan de finale van de dialectwedstrijd, uitgeschreven door V.E.L.D.E.K.E. en gehouden te Maastricht, nemen ook enigen der onzen deel en met succes. Bij de junioren eindigt Frans Wiertz als eerste en Jan Peeters als vijfde; bij de senioren is de tweede prijs voor Gerrie Caldenborg, de vierde voor Piet Jacobs, de zevende voor Leo Crombach en de tiende voor Lambert Arts. We mogen niet alleen de gelukkigen, maar ook de andere leden van de declamatieclub en hun stimulator R. D. P. Heinen geluk wensen. Zij mogen zich gerust laten horen. Natuurlijk ook laten zien.

Mijnstreek Kamer Orkest o.l.v. Harry Biessen

11 januari. Ook de andere filosofen komen hun studie hervatten; voor de gymnasiasten spreekt dat vanzelf.

22 januari. Jan Cootjans wordt in het ziekenhuis opgenomen om een keeloperatie te ondergaan.

24 januari. Onze Bisschop brengt zijn jaarlijks officiële bezoek en belooft een congé.

2 februari. Nieuwe Mariagardisten beloven trouw aan hun vaandel.

In de loop van de middag pingpongen we tegen de Middelbare Technische School uit Heerlen; deze wedstrijden zijn een laatste training voor de komende intercollegiale.

Wegens een defect aan het toestel kan de voor vandaag geplande film niet doorgaan; gelukkig draagt het ijs op de vijvers en dit

verguldt alweer de pech en de film wordt toch beloofd.

5 februari. Intercollegiale pingpongen. Of-schoon we op eigen terrein spelen, brengen we het niet verder dan de derde plaats. De eindstand is: Weert, Roermond, Rolduc, Sittard.

Het Mijnstreek Kamerorkest brengt een programma van moderne muziek onder leiding van Harrie Biesen.

Een programma van moderne muziek op Rolduc maakt ons altijd huiverig. Gelukkig klonk het meestal niet zo „vreselijk” modern.

De Pluto-suite van de Leeuw was zeer gedurfd, riep snel herinneringen op aan de grote modernen Bartók en Strawinsky (Petrouchka); capricieuze muziek met passende directie. Maar in de loop van de avond hoorde men steeds meer vertrouwde, gemakkelijker aansprekende, klassiek of romantisch getinte thema's, zoals in de Pastoralsvit van Larsson en in de Simple Symfonie van Britten, waarvan de sentimental saraband haast geen modern geluid meer liet horen. Het orkest voelde zich echter beter thuis bij meer vooruitstrevende muziek, die niet aan de oude meesters deed denken; wij konden dit constateren

bij de Roemeense dansen van Bartók. Wat dit verschijnsel betreft, mogen wij wellicht een vergelijking trekken met het L.S.O.

Hoewel dit bij de moderne muziek moeilijk te beoordelen is, menen wij toch dat het hele programma, het presto ma troppo fluit-concert van Vivaldi buiten beschouwing gelaten, goed werd uitgevoerd. Zelfs de oude muzikanten hebben niet allemaal geslapen (Lucibert: „Romance”).

11 februari. Wim Snijders gaat naar het ziekenhuis. Alweer een blinde-darmpatiënt. We zijn onderhand aan een tienrittenkaart bezig.

12 februari. De vastenavondsagen brengen ons op de eerste dag als plechtige hoogmis de Missa Brevis van Palestrina.

Het filosoficum presenteert een revue.

13 februari. De hoogmis is al na het morgengebied en er zijn meerdere lessen.

VI gym presenteert een revue van beschaafde en echte humor.

14 februari. Het gezelschap Puck brengt: „Cycloon 3 antwoordt niet”. Toneelstuk in 3

bedrijven van Jules Roy onder regie van Cas Baas.

PERSONEN:

Kolonel Beaufort, commandant Vliegbasis 23 . . .	Guus Verstraete
Commandant Matz . . .	Cas Baas
Commandant Richard, tweede man van Matz . . .	Egbert van Paridon
Ingenieur Vuillaume, ontwerper van de Cycloon . . .	Wim van den Heuvel
De Generaal . . .	Jan Grefe
Mevrouw Lecointe . . .	Tine de Vries
Secretaresse . . .	Karin Haage

Geluidseffecten en -montage: Radio Croese, Amsterdam - Ass. regie: Hans Tobi - Decor: Cas Baas en Noni Lichtveld - Technische verzorging: Henk Riggeling - Het stuk speelt in het bureau van Kolonel Beaufort, dat uitziet over de basis.

Slechts drie- of viermaal haalde onze aula adem en dan nog heel voorzichtig en vlug: er heerste een opvallende stilte; want het spel dat hier getoond werd, was zo natuurlijk en spontaan en het décor zo verrassend echt, dat men zonder zich in te spannen er in was. Bij een zoveelste uitvoering is zulk een frisheid op zich al bewonderenswaardig.

Voornaamste gegeven was wel het conflict tussen het algemeen belang, de vooruitgang

van wetenschap en techniek in dienst van de mensheid enerzijds en het belang van de individuele mens anderzijds. Zo geformuleerd is dit een weinigzeggend thema, een gemeenplaats. Doch deze abstracte gedachte werd hier op een verrassend concrete, levens-echte wijze verwerkt. Ze vormde de achtergrond van het mysterie der cyclonen, die bij proefvluchten op raadselachtige wijze verongelukten en daarbij steeds meer mensenlevens eisten. Deze uiterlijke verschijningsvorm hield onze aandacht gespannen, maar was eigenlijk slechts toneelvorm, aanknopingspunt om ons binnen te voeren in de beangstigende wereld van kolonel Beaufort, commandant Matz, ingenieur Vuillaume, om ons te confronteren met hun moeilijkheden. Hun innerlijke tweestrijd cirkelde steeds om bovenomschreven hoofdthema; hier werden ons mensen geschilderd met een verpletterende verantwoordelijkheid, mensen, die moesten kiezen: het onwezenlijk verre, moeilijk aan te voelen algemeen belang of het belang van hun ondergeschikten, dat hun ijzingwekkend reëel voor ogen stond, b.v. door de psychische ineenstorting van Mevrouw Lecointe t.g.v. de dood van haar man. Een keuze, die zozeer werd bemoeilijkt, dat ze een sprong in het duister scheen.

En dit alles scheen geen spel meer, maar werkelijkheid, gesublimeerde werkelijkheid, en dat, dat is immers toneel.

De oplossing van het raadsel der cyclonen bracht nog een andere gedachte naar voren. De techniek ontwikkelt zich zo snel en zo zelfstandig, dat ze de mens soms vooruit is. Het paradoxale feit doet zich dan voor, dat de mens zich moet leren aanpassen aan zijn eigen producten, dat hij zijn eigen schepping achteraf nog moet leren kennen. Als hij daarin meent te slagen, bevangt hem een soort overwinningskoorts, een roes, die niet past bij nuchter, technisch verstand, een roes, die hem de macht over zijn schepping weer doet verliezen en zijn ondergang wordt. Ook dit veelbesproken onderwerp werd in de concrete situatie werkelijk aangrijpend. Dat was trouwens de grote verdienste van dit stuk; het gaf

aan algemene versleten ideeën nieuw leven in een situatie, die hoe ver ze ook uiteraard van ons af stond, toch volkomen aanvaardbaar was. Hierin school de kracht van het succes.

23 februari. Op de avonden van de eerstvolgende dagen draaien voor belangstellenden enige culturele smalfilms, zoale „Houen zo” en „van Gogh”.

27 februari. Een van de verwarmingsradiatoren op klas IVb begeeft het en zet het natuurkundekabinet, dat zich een verdieping lager bevindt, onder water. VI gym, geassisteerd door enige eerwaarde Zusters, brengen redding in de watersnood.

2 maart. Bij gelegenheid van de Boekenweek spreekt Antoon Coolen in de zaal van het Hubertushuis over de romanschrijver en zijn figuren. De eindexaminandi wonen deze avond bij.

4 maart. De St.-Vincentiusvereniging houdt haar jaarvergadering, waarop Mr M. van Muysenberg, voorzitter van de Vereniging voor Gezinsvoogdij het woord voert.

Aan het jaarverslag ontleneu we het volgende: als bestuursleden fungeerden Leo Meulenberg voorzitter, Hub Dings secretaris, Gerard Prompers penningmeester en R. D. J. Penders geestelijk assistent.

In de loop van het afgelopen jaar hebben zij aalmoezenier — nu deken — Beel als spreker beluisterd over het onderwerp „Gedachten over moderne armenzorg”.

Als voornaamste acties moeten vermeld worden: de plaatsing van bunkerkinden uit Bonn, van wie er veertien geplaatst werden. De sint-Nicolaasactie stond in het brandpunt van de belangstelling en zowel kwantitatief als kwalitatief was de opbrengst schitterend te noemen. Twee donateursacties werden georganiseerd, zowel onder het lerarencorps als onder de leerlingen, met zeer bevredigende opbrengst.

Een apart woord van dank moet gebracht worden aan de Conferenties van Bleijerheide

en Chèvremont, die de verdere geldelijke zorgen bleven verlichten.

8 maart. Het Nederlandse Kamerkoor onder leiding van Felix de Nobel treedt op.

Het enthousiasme na de uitvoering was groot. My brother's died was niet van de lucht en overal vroeg men zich af waarom de boeren de pap zo dun maakten; voegt men

met „Schwung” was er, zeker bij de volksliederen. Maar ook de overige nummers werden met een toewijding gezongen die verrassende prestaties voortbracht en de muziek zo liet spreken dat de melodieën nog lang in ons hoofd naklonken.

9 maart. Ter controle is er nieuwe doorlichting.

Nederlands Kamerkoor o.l.v. Felix de Nobel.

hieraan toe don diridiridon, dan heeft men meteen de drie grote onderdelen van het programma: polyphonie, negro-spirituals en volksliederen.

Van elk hebben we volop kunnen genieten, zij het dan niet altijd van Musik an sich; het enthousiasme steeg tijdens de uitvoering namelijk zienderogen, letterlijk; het kunstgenot bleef niet tot het oor beperkt, het oog kreeg ook zijn deel — en welk deel! Naar aanleiding hiervan zou men diepgaande beschouwingen kunnen houden over de waarde van muziek, enerzijds voor de toehoorders, anderzijds voor de uitvoerenden en beiderzijds voor het gezellig samenzijn, waar het vanavond wel wat op leek.

Al mag de technische perfectie deze avond wel eens verstek hebben laten gaan, de echte muzieklust, het spontane zingen, het zingen

11 maart. In het projectiezaaltje wordt een tentoonstelling gehouden van werken van Eugène Laudy: ontwerpen van gebrandschilderde ramen en mozaïeken.

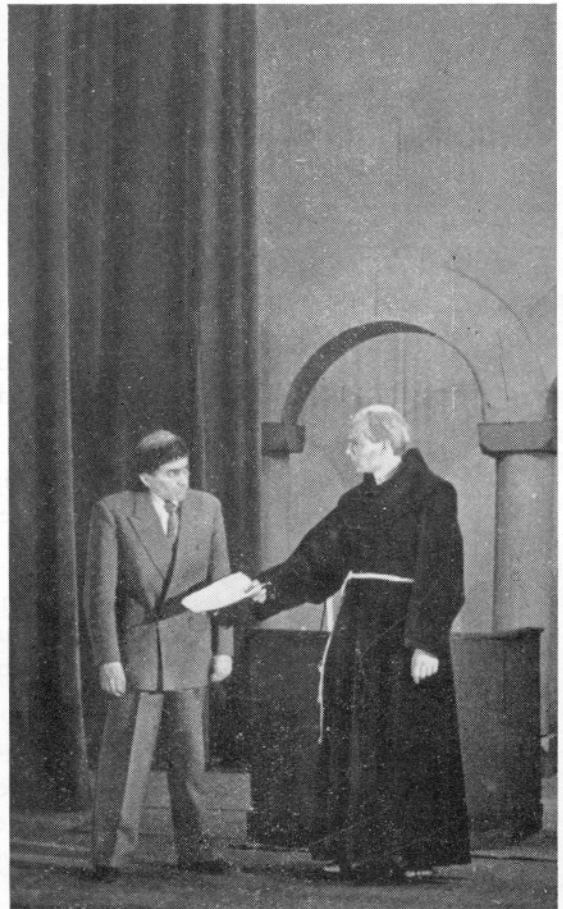
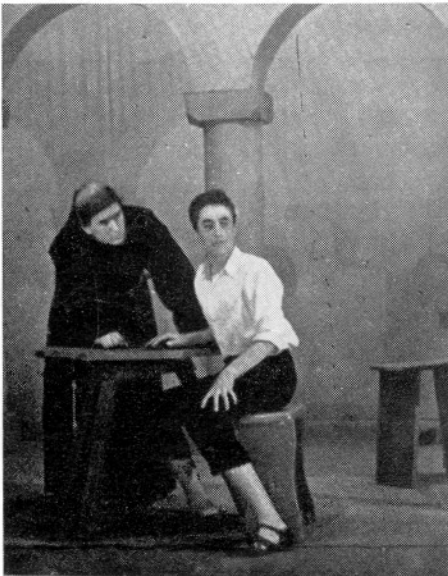
Na het diner biedt de Mariagarde aan haar leden en belangstellende leraren haar traditionele gardemiddag aan.

Als het toneelstuk van het jaar wordt opgevoerd onder regie van R. D. H. Notermans: „Het Wonder”, toneelspel in drie bedrijven van Nicolai Manzari.

PERSONEN

Van het Convent:

Rector	Chrétien Narinx
Thomas	Fons Kurris
Paulus	Leo Meulenberg
Marcus	Gerard Cybulski
Fulgentius	Bas Cartigny
Andreas	Tonny Goossens

Stem van Robertus	Leo Meulenberg
Vier jonge priesters	Wim Gerrickens
	Lambert Arts
	Guus Kitzen
	Jo Ummelen

Van het dorp:

Pietro, landbouwer	Harry Bogers
Francesco, zijn zoon	Jo Kock
Herbergier	Jean Bergh
Francesco, veertig jaar ouder .	Hein Labriaire

Wij bevinden ons in een patersconvent. Er is een wonder gebeurd. Hier staat de rector, die, hoewel voorzichtig, gelooft in het wonder. Daar pater Thomas, die het herleidt tot psychische afwijkingen bij wonderdoener Robertus en genezene Francesco. Twee levensstijlen: Thomas zoekt slechts naar waarheid, logisch, consequent, rigoureuus, koud; de rector, gelouterd door het leven, laat zien dat er nog iets anders mogelijk is, overgave, geloof, zoiets als liefde. De houding van Thomas snijdt hem af van de gemeenschap, maakt hem de eenzame, de onbegrepene; verbitterd wil hij deserteren. Dan grijpt de rector in. De tekst voor een preek glipt uit Thomas' handen... al heb ik kennis van alle geheimen en van alle wetenschap, indien ik de liefde niet bezit, ben ik niets... De liefde zelf grijpt in.

Veertig jaar later. Thomas is nu rector. Het wonder blijkt dan inderdaad psychisch verklaarbaar. Er was echter nog een ander wonder geschied.

Waarachtig een diepzinnig geval met wijde achtergronden. Een spel van karakters die niet bepaald doorzichtig waren. Misschien heeft men hier wat al te hoog gegrepen, het spel bleek dan ook hier en daar wel wat boven de capaciteiten van de spelers te liggen, al probeerden zij zich goed in te leven in hun rol.

Er zijn mooie dingen geweest. De figuren van de rector en Thomas kwamen toch wel tot hun recht en werden met grote overgave gespeeld, de reacties van de andere paters op het wonder en de ideeën die erachter schuil gingen, kwamen niet altijd tot hun recht, waren vaak zo moeilijk te plaatsen. Francesco verkeerde wel in een zeer moeilijke positie.

Het was tenslotte om hem en Robertus begonnen en toch ook weer niet. Daarbij kwam nog zijn „afwijking”. Veel van zijn moeilijkheden beheerste hij verrassend goed, waarbij hij zeer treffende momenten had.

17 maart. Nieuwe overstroming in de natuurkundeklas. Op de bovenverdieping liet men een waterkraan openstaan.

18 maart. Een dag gewijd aan de pers. In de loop van de morgen spreekt Ben Koster, hoofdredacteur van de Vrijheid.

I Gymnasium B in: Het rare kosthuis

Voor de ouderen wordt vanavond een forum gehouden. Het forum wordt gevormd door de spreker van deze morgen en enige andere journalisten.

20 maart. In verband met vondsten, gedaan bij het graafwerk in het carré, komt Dr Glazema zich op de hoogte stellen.

24 maart. We zetten er een stevige sprint in, want achter zware motoren moet het circuit van Pasen gereden worden, let wel op compositievellen.

26 maart. Nieuwe drukketels voor de waterleiding arriveren en worden onder grote belangstelling van de cour naar hun plaats gesleept. Het is wel prettig anderen te zien werken.

28 maart. Hub Henskens valt door het raam van buiten naar binnen in het souterrain. Hij moet in het ziekenhuis worden

Dr. F. L. H. ROEBROEK
vijftig jaar priester (1956) Leraar Rolduc 1906–1927

opgenomen. Zijn hersens blijken toch niet erg geschokt te zijn.

29 maart. We vieren de Witte-donderdag-plechtigheid in de nieuwe vorm. Ook de voetwassing wordt gehouden.

30 maart. Na de middagdienst begint de paasvakantie.

8 april. Kerkrade staat vandaag in feesttooi, want oud-deken P. de Hesselle viert zijn vijftigjarig en deken H. Ramakers zijn veertigjarig priesterfeest. Al hebben anderen ons vertegenwoordigd en onze gelukwensen aangeboden, we doen het nu nog eens van harte aan deze vrienden van Rolduc.

11 april. In de gezegende ouderdom van 87 jaar overlijdt in het pensioonaat van de zusters Ursulinen van St. Salvator te Roermond Mgr Dr P. van Gils.

16 april. De plechtige lijkdienst in de kathedraal te Roermond wordt door vele Rolducse vertegenwoordigers bijgewoond.

18 april. We keren terug van de vakantie. Vele kleine jongens menen opeens groot geworden te zijn door in een lange broek terug te komen.

R. D. J. Notermans blijft zijn vakantie nog wat verlengen, maar dan in het ziekenhuis.

22 april. In de dagorde worden enige veranderingen aangebracht: de kleine studiezaal krijgt een minder lange studietijd, zij zullen 's avonds een kwartier eerder souperen, direct daaraan aansluitend bidden zij in de kerk het avondgebed. Ook het stilzwijgen wordt op enkele punten verzacht.

25 april. Traditioneel gaan we vandaag met de St. Marcusprocessie mee.

28 april. Professor Dr Winand Roukens viert zijn zestigste verjaardag. Wij wensen deze Rolducse huisvriend van harte geluk.

30 april. Op deze koninginnedag speelt een elftal van Roda sport tegen het Rolducse. Sommige mensen geven er de voorkeur aan naar de oranje-optocht te gaan kijken. Na het souper draait een kort filmprogramma: documentaires, tekenfilmpjes en een klucht.

2 mei. Het veertigjarig priesterfeest van R. D. H. Reijnen, dat eigenlijk onder de vakantie viel, wordt vandaag gevierd. In een plechtige hoogmis brengen we samen met de jubi-

I Gymnasium A in: De geheimzinnige brief

laris dank aan God. Ons zangkoor voert de Missa brevis van Palestrina uit en sluit met het machtige Te Deum van Andriessen. Bij de traditionele hulde in de aula zegt M. Reijnen van Klein-Rolduc een huldigingsgedicht op en voert namens de leerlingen Piet Verregaert het woord. Onze harmonie en het zangkoor onderstrepen deze woorden en de President vat nog eens alles in een dankwoord samen. Tot slot bedankt de jubilaris zelf. De speelgroep Limburg brengt ons tegen de avond „Onder verdenking”, toneelspel van Norman King onder regie van Dr G. Beckers. Elders in ons jaarboek wordt een uitvoeriger beschouwing aan het feest gewijd.

Prijsuitdeling Intercollegiale Weert, Rolduc Kampioen

3 mei. Tot kosten wordt benoemd Wouter van Brandenburg.

4 mei. Weer een ziekenhuispatiënt en weer blinde-darmontsteking: Piet Hermkens.

5 mei. Degenen die zich in de een of andere vrije club hebben aangesloten, gaan vandaag op stap. De thuisblijvers gaan in de voormiddag naar het projectiezaaltje om te kijken naar „Zet hem op, George”, na het diner gaan ze op wandeling en na het gouter naar de studiezaal.

Van enige clubs wisten wij een verslag te bemachtigen: de volière-club houdt een fietstocht door Zuid-Limburg. De mooiste plekjes worden bezocht: Houthem, Bemelen, Mechelen en Epen. Ook Voerendaal mag zich in hun belangstelling verheugen omdat, naar het schijnt, men daar goede vla bakt.

Het poppentheater „t Keldertje” geeft in huize Loreto te Simpelveld een voorstelling. En om het nuttige met het aangename te verenigen, bezoeken zij te Heerlen het internationaal bekende goochelpaar Albinio en Tiny, die hun enkele trucs vertonen, welke zij op grote goochelcongressen, zoals bijv. te Parijs, vertoonden.

De Rolducse schildersbent gaat naar Aken om enkele kerken te bezichtigen. Zo ertussen door bezoeken zij de kermis, waar ze een cowboy weten te bemachtigen, die eerbiedig aan de deken van het St. Lucasgilde wordt aangeboden.

Drie volle bussen brengen de trekkers, pioniers en jong-pioniers naar hoeve Wachten-donck tussen Gulpen en Slenaken, waar de dag met allerlei woudlopersactiviteiten wordt doorgebracht met als hoogtepunt een groot opgezet sluipspel door de bossen.

Veel clubs kiezen als doel van hun vrije dag het College van Weert, waar de intercollegiale wordt gehouden. Onze spelers worden zodoende door een redelijk aantal supporters aangevuurd.

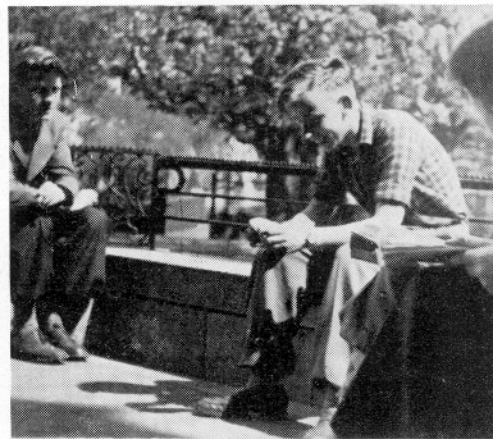
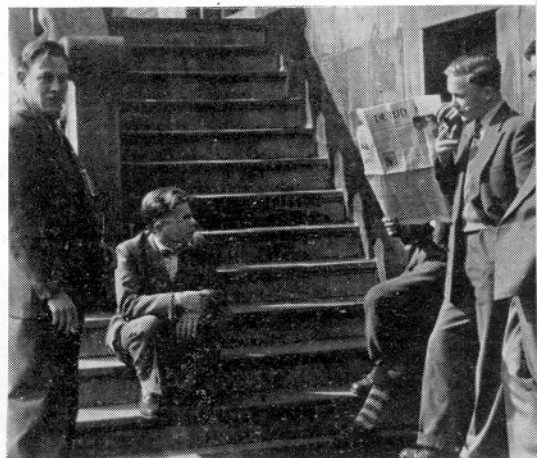
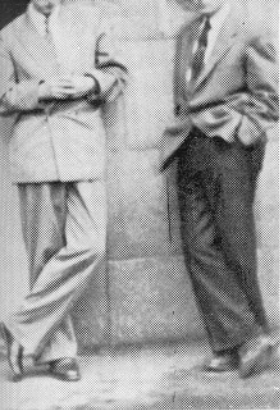
Dat wij als winnaars uit deze faire strijd te voorschijn zijn gekomen, is zeker niet onverdiend geweest.

In de voormiddag spelen we tegen Weert. Na een zwakke eerste helft, waarin we een achterstand van 1—0 oplopen, komen onze jongens er langzamerhand beter in. Weert wordt steeds meer op eigen helft teruggedrongen. In de laatste minuut valt de lang verwachte gelijkmaker.

In de middagpauze geeft onze harmonie enkele nummers ten beste en ook van de drumband van Weert krijgen we enkele staaltjes van hun kunnen te horen.

Na het middageten speelt zich een overigens maar matig duel tussen Sittard en Weert af, waarin tenslotte de Weertenaren het sterkst blijken. Eindstand 0—1.

Hierna komt het Rolducse elftal weer in het veld, nu tegen Roermond. Het wordt een spannende wedstrijd, waarin heel wat beter voetbal te zien is dan vanmorgen. De jongens uit de bisschopstad krijgen met een prachtige

boogbal de eerste goal. Maar Rolduc laat het er niet bij zitten en antwoordt onmiddellijk met een tegenoffensief, waaruit de gelijkmaker geboren wordt. Na rust zijn de onzen oppermachtig en spelen met Roermond. Zodoende behalen we een voorsprong van twee goals, die niet meer in te halen blijkt, eindstand is dan ook 3—1.

Hierop sluit aanstonds de wedstrijd Rolduc—Sittard aan, die gekenmerkt wordt door het hoge tempo dat de onzen ontwikkelen en waartegen Sittard niet op kan. We overspelen hen volkomen. Eindstand: 3—1.

Jammer genoeg kunnen de supporters, uitgezonderd de harmonie, de laatste wedstrijd Weert—Roermond niet meer zien. Deze belooft spannend te worden, aangezien er voor beide partijen iets te winnen is: voor Weert een mogelijke eerste plaats en voor Roermond de kans niet als laatste te eindigen. Het is dan ook een spannend duel geworden, waarin beide partijen geen krimp geven. Eindstand 2—2.

Zo wordt de einduitslag: Rolduc nummer één met 5 punten, Weert volgt met 4 punten, daarna Sittard met 2 punten, Roermond sluit met 1 punt.

Vermelden we nog dat de gastheren voor een prima ontvangst hebben gezorgd.

Al met al kunnen we op een zeer geslaagde dag terug zien en we besluiten hem met een huldiging van ons elftal als het al lang donker is geworden.

7 mei. De eindexaminandi treden aan voor het schriftelijk gedeelte.

12 mei. En weer moet er een naar het ziekenhuis: Steef Kessels; hij moet een maagoperatie ondergaan.

15 mei. Bij graafwerk in de H. Hartkapel wordt het graf van directeur Peters gevonden. Behalve het gebeente werd ook nog een gedeelte van de huid in goede staat aangetroffen, zoals ook het kazuifel en de bonnet. Een loden plaat in de grafzerk draagt het volgende opschrift:

HENRICUS, JACOBUS, HUBERTUS
PETERS, DIRECTOR HUIJUS SEMINARII, CAM. HON. S. S. PII IX,
NATUS WERTHAË 6 OCT. 1806
PRESB. ORD. MONAST. 11 AUG. 1829
OBIIT RHODIS 7 AUG. 1855. R.I.P.

Volgens zijn bidprentje en het dagboek van Pothast is de sterfmaand echter november in plaats van augustus.

Te zijner tijd zal een gedenksteentje in de muur boven het graf worden aangebracht.

18 mei. Voor de honderdste keer maken we onze bedevaart naar Schaesberg. De geestelijkheid van Leenhof haalt ons plechtig binnen en de rector houdt tijdens de H. Mis, die terwille van de regen in de kerk moet worden gehouden, een feestpredikatie. Ook de hoogeerwaarde heer deken van het nieuwe dekenaat en de edelachtbare heer burgemeester wonen de plechtigheid bij. Met hen, beiden oud-Rolduciens, zijn ook vele oud-studenten aanwezig.

20 mei. Op deze eerste pinksterdag spreekt na de hoogmis de oudpresident van Nederlands Nieuw-Guinea J. van Eechoud over „De Papoea en het Christendom”. Gisteravond behandelde hij hetzelfde onderwerp op spannende wijze voor Klein-Rolduc.

Het poppentheater „In den vroeden zotschap” van Henk Zoutendijk en Marja van Bergen vergast ons op „Reinaert de Vos” en „Om de dooie dood niet”.

23 mei. Vandaag zijn zoveel heren ziek, dat voortdurend de een of andere klas studie in de studiezaal heeft.

29 mei. We gaan weer verder: vandaag is Joop Drenth aan de beurt om met een ontstoken blindedarm naar het ziekenhuis te gaan.

31 mei. Eigenlijk wilden we vandaag Vlaamse kermis houden, maar het slechte weer dwingt ons daarvan af te zien. De R.T.V. redt de situatie nog enigszins door een operette aan te bieden.

De Verein für Mundart und Volkskunde „Oecher Platt” houdt te Aken in het Kurhaus

een feestvergadering, waarop ook onze declamatieclub vertegenwoordigd is. R. D. P. Heinen en Gerrie van Caldenborg houden onze Limburgse dialecten hoog.

3 juni. Nu Kerkrade bij gelegenheid van de bronk kermis viert, houden wij de onze op het zgn. geitenweitje.

5 juni. Jo Meuffels gaat naar het ziekenhuis om enz., enz....

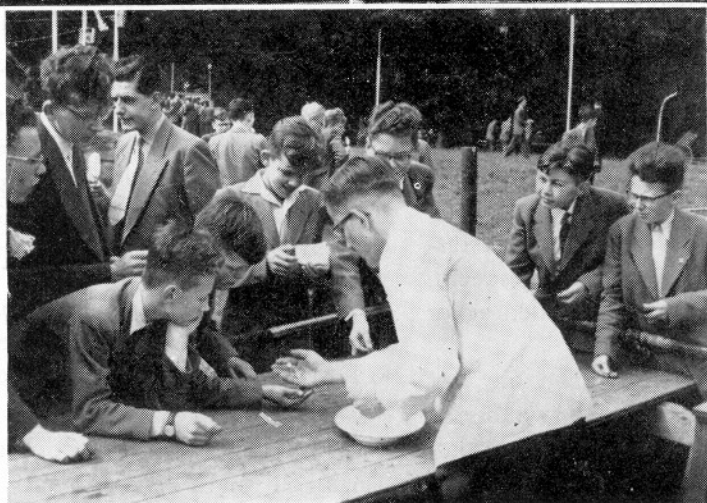
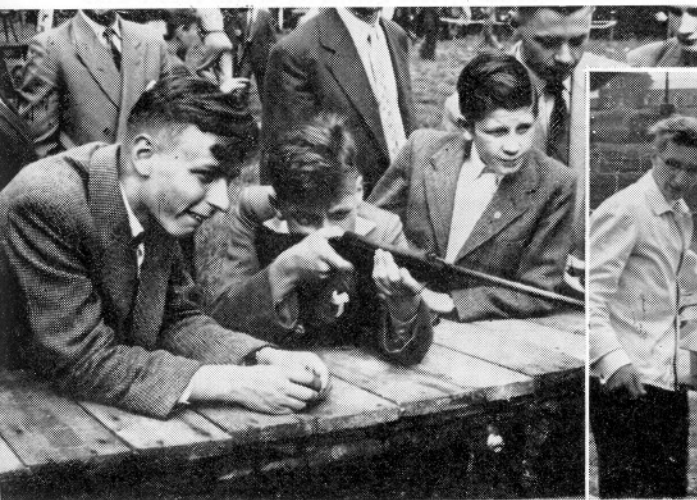
Roda-jeugd wint op het terrein van de Broeders van Bleijerheide met 5-0.

6 juni. De heren filosofen, die dit jaar naar het Groot-Seminarie gaan worden op hun vocale kwaliteiten getest.

10 juni. Buitenlandse gasten die de Europese manifestatie te Maastricht vandaag bij-

wonen, brengen ook Rolduc een bezoek. Onder leiding van Dr P. Wijffels zijn er dan de Voorzitter van de C.V.P. in België Th. Lefèvre, Ing. J. Kovacs van de Christendemokratische Unie van Centraal Europa, de Président du Groupe d'amitié parlementaire France-Pays Bas à l'Assemblée Nationale, de Sekretaris-Generaal van de Christelijk-Sociale Partij uit Luxemburg en Nationalrat Tonic, lid van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa.

13 juni. Presidentsfeest. Omdat de hoogmis al aanstonds na het morgengebed wordt opgedragen, is er dit jaar een nieuw punt op het traditionele programma verschenen, er draait nog in de voormiddag een film: „Het wonder van Milaan”, deze wordt ingeleid door R. D.

Eerste Bêta's na 1946. Zes kandidaten, zes geslaagden

J. Stassen. Na het feestdiner speelt ons elftal een wedstrijd tegen de douaniers. Onder dit treffen, maakt de keeper van de gasten een ongelukkige val en breekt daarbij zijn sleutelbeen.

Het concert van het Harmonie-orkest der Oranje-Nassau Mijnen moet in de aula gehouden worden, omdat het weer te koud en te druilerig is.

PROGRAMMA

Starke van Suppé	With sword and lance, concertmars. Ein Morgen, ein Mittag, ein Abend in Wien, wals.
Komzak Jr	Münchener Kindl.
Boekel	„Scherzo" uit Suit Classique.
Katchaturian	Sabre dance uit Gayanet ballet.
Bijster Jr	Lustrum, concertmars.
Boekel	Introductie, Elegie en Capricio.
Waldteufel	Estudiantina, wals.
Elders	Suerte de Capa.
Stehle	Trafalgar, concertmars.

Van dit programma hebben enkele werken ons bijzonder aangesproken, zoals die van Boekel, er waren er ook enkele die ons wat traditioneel voorkwamen.

Voor al in de modernere werken hoorden we vaak een expressieve klankkleur, waarin alle timbres op stemmige wijze waren opgenomen. De ritmiek was fraai en vaak verrassend fris en er werd zeer goed samengespeeld, ook waar de technische moeilijkheden zeker groot moeten geweest zijn.

We konden dan ook instemmen met het dankwoord van de President en we hopen met hem dat onze gasten nog eens vaker terugkomen.

14 juni. Terwijl de andere klassen jour des jeux houden, begint VI gym met het mondeling eindexamen. Het eerst zijn de bêta's aan het woord, morgen ook de alpha's.

Gecommitteerden zijn de professoren dr H. Janssen uit Nijmegen, dr H. H. Schreuder van Amsterdam, dr P. Mullender eveneens van Amsterdam en voor de wiskundige afdeling nog dr O. Uffellie uit Utrecht.

23 juni. Na het souper wordt in de aula een declamatie- en zangavond gehouden, waarbij onze turnclub ook enige demonstraties geeft.

24 juni. Het is traditie geworden dat onze harmonie de processie van de Holz opluistert. Bij haar terugkeer op Rolduc brengt zij Sjang een serenade ter ere van zijn naamfeest.

Concordia speelt gelijk tegen de eerste klas van de H.B.S. uit Kerkrade. Unitas heeft in de loop van het jaar de voorbereidende klas van deze H.B.S. met een 5—3 en 4—2 nederlaag naar huis gestuurd.

In de kruisgangen is vandaag en de volgende dagen een tentoonstelling ingericht van werkstukken, die door de diverse clubs werden gemaakt. We verwachten vandaag de ouders van de leerlingen uit Zuid-Limburg.

Naast de tentoonstelling bieden we hun een concert en een turndemonstratie aan.

Vele ouders maken van de gelegenheid gebruik om met de hoofdderaren te praten over de wetenschappelijke prestaties van zoonlief. Tot slot geeft de hoogerwaarde heer President hun een hartig woord mee.

28 juni. Als vandaag de laatste groep eindexamens de uitslag krijgt, kunnen we wijzen op de volgende resultaten: alpha's 21 geslaagden, 3 afgewezen; bêta's 6 geslaagden, seminarie afdeling 5 geslaagden.

29 juni. Voor IV gym bravo, bravo, bravissimo! Zij durven het aan onder leiding van R. D. H. Schrijen de Missa in honorem Sanctae Mariae Goretti te zingen.

In de namiddag komen de ouders van de leerlingen uit Noord-Limburg op bezoek.

Hetzelfde programma als verleden zondag wordt afgewerkt.

30 juni. R. D. V. Hermens wordt op zijn scooter aangereden en zal enige dagen het bed moeten houden tengevolge van een bloeduitstorting in het linkerbeen.

3 juli. We treden aan voor de laatste sprint naar de volgende klas.

4 juli. De geslaagden van de eindexamens komen godsdienstexamen afleggen.

5 juli. Nadat Pantarei vele jaren achter elkaar de wisselbeker heeft gewonnen, gaat hij nu over naar Minor. Proficiat!

7 juli. Onder het diner wordt ons het programma voor de komende dagen aangeboden. Er blijkt dat we nog achtenzestig vrije uren moeten vullen!

We beginnen met de turnclub van Bleijerheide te bewonderen, die een demonstratie geeft. Die „wij” zijn enkel de leerlingen, de leraren bewonderen ondertussen andere prestaties of verwonderen zich.

8 juli. De Mijnstreek-choralen uit Schinveld voeren voor ons een programma uit van geestelijke en wereldlijke liederen uit vele tijden en landen.

De meesten van ons wonen de voetbalwedstrijd Rapid JC—N.A.C. bij, anderen bezoeken het museum Ehrenstein.

Enige documentaires en tekenfilms en een concert door onze Harmonie vullen de rest van de dag.

9 juli. Om de ten top gespannen zenuwen te kalmeren, koelen we ons af in het zwembad.

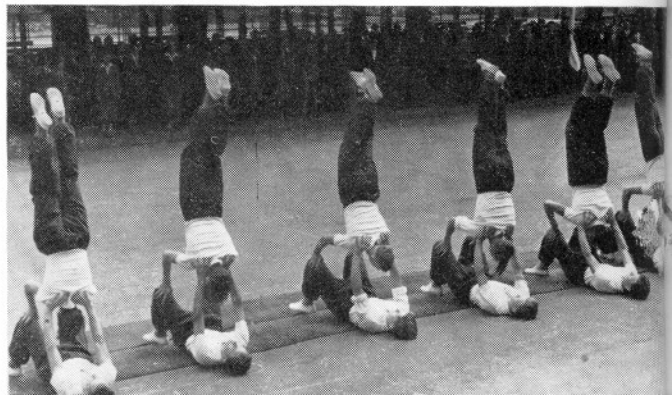
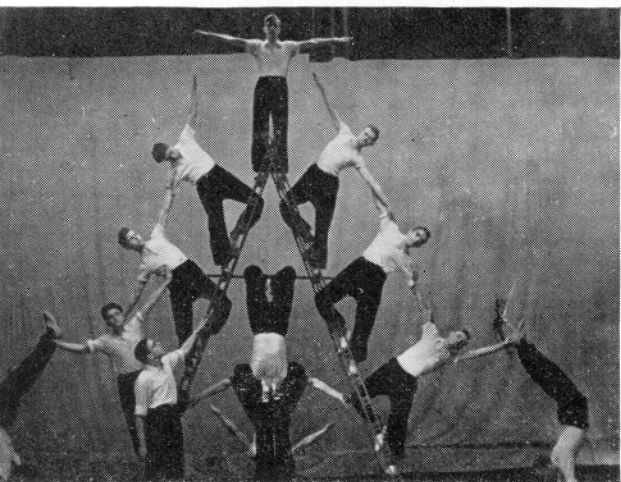
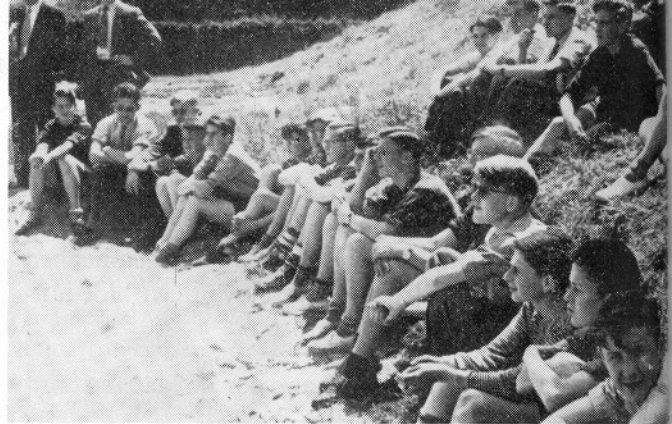
Na het diner komt de O.V.S. zich meten met Roda Jeugd.

Er tussen door pikken we nog een filmpje: „Buongiorno, Elefante — Goeie morgen, olifant en dan is na het souper het grote ogenblik van de uitslag van de examens aangebroken.

10 juli. Een plechtige hoogmis tot dankzegging en de prijsuitdeling, voorgezeten door onze Bisschop zelf, besluiten dit schooljaar.

Nauwelijks echter is de laatste bus uit de poort gerold of de eerste kandidaten voor de toelatingsexamens rollen al binnen. Vandaag zijn het nog maar alleen de toekomstige gymnasiasten, morgen komen ook de kandidaten voor de voorbereidende klas.

En als deze beproeving ook achter de rug is, begint voor de heren de vakantie, behalve voor de provisor, die met een berg werk blijft zitten.

LERARENCORPS

Schooljaar 1955-1956

I. Priesterleraren.

van der Mühlen Drs. H. J., President.

(benoemd 1913, Directeur 1940, President 1946)

Reijnen Drs. H. M. H. 1915.

Stroux Drs. F. A. A. 1923.

Pop Dr. L. J. J. 1926.

Vogels Drs. J. A. H. 1935.

Waterval M. J. J. 1935.

Senden Drs. J. F. J. E. 1936.

Coenen H. C. 1937.

Houben P. J. 1937.

Heynen Drs. P. J. H. 1938.

Schrijen J. H. 1938.

Beiten G. C. J. 1940.

Janssen Ch. A. I. 1942.

Hermens Drs. V. J. H. 1946.

Meertens Drs. A. H. Chr. 1941.

Wijnen L. W. 1946.

Lemmens Drs. H. H. 1942.

Timmermans A. B. J. 1942

Hommes G. P. 1944.

Berkels M. H. 1945.

Augustus F. L. 1946.

Bosch Dr. J. W. 1949.

Penders F. J. 1946.

Rouwet Drs. J. P. H. M. 1946.

Slangen P. M. 1946.

Tagage Drs. J. M. B. 1946.

Salemans R. B. H. 1947.

Stassen J. J. 1947.

Lenders J. A. C. 1949.

Lemmen Drs. M. M. W. 1954.

Buck M. J. 1952.

Notermans H. G. H. 1954.

Notermans J. H. 1955.

II. Lekenleraren.

van Loo E. M. 1939.

Ruyters Drs. A. P. M. 1951.

Hupperts Dr. D. F. 1955.

III. Onderwijzers voorb. school.

van der Heyden A. C. J. 1923 (Hoofd).

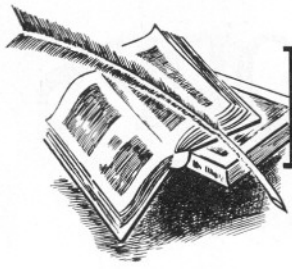
Smeets J. 1955.

IV. Muziekleraren.

Nogossek K. 1953.

Zeyen N. 1953.

Gerards E. 1955.

LEERLINGEN

Philosophie Supérieure

Foto Lenssen

van Aalst Theo, Schinveld.
Claessens Martin, Weert.
van Dijk Toon, Nederweert.
van Els Theo, Wanssum.
Geurts Ben, Maastricht.
Gommans Joachim, Tegelen.
Hacking Matthieu, Vaals.
Jorissen Harrie, Heel.
Klerken Jan, Nunhem.

Kurris Fons, Maastricht.
Meertens Henri, Nuth.
Meulenberg Leo, Doenrade.
Narinx Chrétien, Valkenburg.
van Neerven Theo, Roermond.
Peutz Fons, Heerlen.
Pisters Paul, Voerendaal.
Plum Willy, Lauradorp.
Scheenen Chris, Heeze (N.-Br.).

Schlijper Matthieu, Chèvremont.
Schreinemacher Rody, Maastricht.
Serrarens Eddy, Roermond.
Smeets Pierre, Schaesberg.

Snijders Leo, Heerlen.
van de Tillaard Hans, Heerlen.
Troisfontaine, Jos Sibbe-IJzeren.
Veugeliers Willy, Obbicht.

Philosophie Inférieure

Aben Piet, St. Joost (Echt).
Bitsch * Nico, Sittard.
Cartigny Bas, Roermond.
Cox Piet, Brunssum.
van Dijck Ben, Bergen.
Dings Hub, Tegelen.
Dobbelstein Nico, Mheer.
Frantzen Jo, Geleen.
Frissen Frans, Schimmert.
Geurst Jan, Bingelrade.
Goossens Tonny, Ottersum.
Hofman Michel, Maastricht.
Janssen Hubert, Broekhem.
Kleijnen Pierre, Noorbeek.
König * George, Maastricht.

Kunnen Matthieu, Stramproy.
Martens Fons, Schimmert.
van Montfort Piet, Sittard.
Muijsens Leo, Meerssen.
Peters Felix, Geleen.
Rikmenspoel Eugène, Maastricht.
de Rouw * Harry, Sittard.
Schoeren Matthieu, Tegelen.
Sieben Hein, Schimmert.
Tacken Henri, Horst.
Thewessen André, Schimmert.
Turlings Jos, Pey (Echt).
Visschers * Loet, Spaubeek.
Vliegen Eddy, Gulpen.
Zelen, Hans, Venlo.

Seminarie-Gymnasium

6de Klas, (Seminarie)

Crombach Leo, Bleijerheide.
Engels Jan, Velden.
Gerrickens * Wim, Margraten.

Hamers Hub, Ubachsberg.
Tosserams Koen, Belfeld.

6de Klas 1ste Afd. A.

Bronneberg Jo, Jabeek.
Geuns Jos, Ospel.
Hendriks Jan, Belfeld.
van Hoef Wiel, Leuken (Weert).
Jakobs Wim, Horst.
Jenniskens Jan, Broekhuizenvorst.
Korsten Paul, Grubbenvorst.
Meertens Hub, Heerlerbaan.
Peerlings Wiel, Nederweert.

Peters Jan, Venlo.
Prompers Gerard, Mheer.
Raedts Wim, Oostrum.
Schreurs Johnny, Tegelen.
Smeets Frans, Schaesberg.
Stenzel Theo, Heerlerheide.
Stevens Piet, Schinnen.
Vaes Harry, Breust-Eysden.
Wilbers Theo, Gennep.

6de Klas, 2de Afd. A.

Arts Lambert, Velden.
van Can Pierre, Maastricht.
Curvers Piet, Tegelen.

Hennus Louis, Ubach o. Worms.
Hoeben Jan, Nederweert.
Valk Harry, Maastricht.
Vossen Cor, Nederweert.

Foto Lenssen

6de Klas, Afd. B.

Boosten Jan, Welten (Heerlen).
 Gielis Bertie, Keent (Weert).
 Lucassen Jan, Horst.

Maes Jan, Castenray.
 Ververgaert Piet, Tegelen.
 Wiertz Jozef, Terwinselen.

5de Klas, 1ste Afd. A.

Berends Piet, Bergen.
 Bergh Jean, Broeksittard.
 van Brandenburg Wouter, Vaals.
 Cöp Herman, Ottersum.
 Ewals Piet, Tegelen.
 Geelen Matthieu, Hunsel.
 van den Goor Wim, Sevenum.
 Groetelaers Henk, Sevenum.
 Hafmans Martin, Sevenum.
 van den Ham Jan, Venlo.
 Hameleers Harry, St. Pieter (Maastricht).
 Hendrix Herman, Boxmeer.

Hodzelmans Piet, St. Joost (Maasbracht).
 Hutschemakers Harry, Banholt.
 Janssen Antoine, Oostmaerland (Eysden).
 Joosten Chrétien, Wessem.
 Kessels Stephan, Heijthuysen.
 Kitzen Guus, Papenhoven-Obbicht.
 Labriaire Hein, Vaals.
 Latour Jan, Ubach o. Worms.
 van Lier Willy, Heibloem.
 Moonen Jan, Margraten.
 Prompers Louis, St. Geertruid.
 Reijnen Tonny, Echt.

Sips Tonny, Heerlen.
Smeets Pierre, Maasniel.
Theunissen Henk, Horst.

Ummelen Jo, Heerlen.
Willems Gerry, Ottersum.
van de Wouw Jos, Nederweert.

5de Klas, 2de Afd. A.

Claessens Theo, Oirlo.
Creemers Jos, Obbicht.
Crompvoets Herman, Meijel.
Drenth Joop, Kerkrade.
Elbers Jan, Bergen.
Knops Leo, Azenray.
Kruijtzter Koen, Horst.
Lenders Henk, Meijel.
Nohlmans Willy, Geleen.
Offermans Jos, Maastricht.

van Osch Gerrit, Venray-Heide.
Salden Willy, Einighausen.
Scheepers Jan, Gronsveld.
Schreurs Jos, Grathem.
Seelen Theo, Venlo.
Senden Jean, Beek-Genhout.
Smeets Willy, Wessem.
Tacken Martin, Horst.
Voncken Hub, Voerendaal.

5de Klas, Afd. B.

Bogers Harry, Heerlerheide.
Bosch Pierre, Bunde.
Broekhoven Jo, Einighausen.
Geurts Serafien, Bingelrade.
Houben Jacques, Sevenum.

Maes Theo, Castenray.
Philipsen Piet, Venray-Heide.
Vaessen André, Maasbree.
Versleijen Arnold, Tienray.

4de Klas, 1ste Afd.

Van den Bergh Gerard, Dieteren.
Beusmans Bart, Noorbeek.
Boers Frits, Schinnen.
Bongaerts Giel, Beegden.
Boumans Frans, Ubachsberg.
Bours Harry, Heerlen.
Bovend'eerd Hubert, Sittard.
Brands Lambert, Passart-Hoensbroek.
Brentjens Jozef, Haelen.
Buijsers Willy, Schinveld.
van Caldenborgh Gerry, Heer.
Cöp Piet, Ottersum.
Corten Rein, Stein.

Cybulsky Gerard, Heerlerheide.
Daniels Gèr, Maastricht.
Delissen Frans, Horst.
Didden Jozef, Simpelveld.
Diederer Jozef, Valkenburg.
Eijgelshoven Jan, Reymerstok.
Frenken Frans, Heijthuysen.
Jacobs Piet, Hoensbroek.
Kirkels Michel, Nederweert.
Leurs Frans, Herten.
van de Loo Hub, Blerick.
Meijers Herman, Posterholt.
Sluysmans Bert, Simpelveld.

4de Klas, 2de Afd.

Franssen Naud, Venray.
van Geel Hein, Buchten-Born.
Heffels Berti, Buchten-Born.
Hofman Jean, Maastricht.
Janssen Toon, Maastricht.

Kock Jo, Molenberg (Heerlen).
Leunissen Jan, Heerlen.
Odekerken Jos, Molenberg (Heerlen).
Peeters Pierre, Venlo.
Pesgens Eugène, Dieteren.

Philipsen Theo, Horst.
 Rijs Harry, Baarlo.
 Robbroeks Matthieu, Maastricht.
 Rouwet Joseph, Bunde.
 Salemans Berti, Hunsel.
 Schunck Jan, Valkenburg.
 Snijders Wim, Ubachsberg.
 Steinbusch Harry, Ubachsberg.

Tielen Willy, Sevenum.
 Vaessen Emile, Wijnandsrade.
 Vaessen Victor, Bocholtz.
 Valkenburg Harry, Heerlen.
 van Velsen Jos, Heerlen.
 Wiermans Chris, Roermond.
 Wolfs Fiel, Maastricht.
 Wolters Antoon, Stramproy.

3de Klas, 1ste Afd.

Aendekerk Hub, Stramproy.
 Ament Jacques, Stramproy.
 Bertram Jo, Gracht.
 Brouns Leo, Heerlen.
 Couwenberg Jos, Geleen.
 Feron Frans, Geleen.
 Franssen André, Gulpen.
 Geerards Jeu, Wellerlooi.
 Henskens Hub, Bocholtz.
 Heijkers Harry, Ell.

Houben Jos, Meterik (Horst).
 Krebbers Gerry, Afferden.
 Luijpers Pierre, Well.
 Meuffels Jo, Dieteren.
 Pulles Toon, Roermond.
 van Sloun Jacques, Buchten-Born.
 Smeets Martin, Vaesrade.
 Wetzelaer Frans, Passart-Hoensbroek.
 Willemsen Martin, Castenray.
 Wouters Peter, Maastricht.

3de Klas, 2de Afd.

Aussems Johnny, Bunde.
 Benders Piet-Hein, Eygelshoven.
 Borghans Guy, Hoensbroek.
 Bour Hub, Schaesberg.
 Coonen Gerrit, Echt.
 van Eys Niek, Kerensheide.
 Geelen Gerard, Haelen.
 Geuskens Gerard, Kerkrade.
 Hensels Jan, Keent (Weert).
 Hendrix Jan, Beegden.
 Hørmans Wim, Ulestraten.

Jacobs Willy, Grathem.
 Kuijpers André, Velden.
 Lenaers * Jan, Stramproy.
 Malherbe Piet, Heerlerheide.
 Miseré Jo, Heerlen.
 Peters Theo, Sevenum.
 Salden Jan, Kerensheide.
 Seelen Piet, Kessel-Eik.
 Snijders Frits, Stramproy.
 Swinkels Matthieu, Castenray.

3de Klas, 3de Afd.

Bindels Gerry, Ottersum.
 Bormans Matthieu, Merkelbeek.
 Coppus Jan, Horst.
 Ewals Joep, Tegelen.
 Goertz Linz, Sint Joost (Echt).
 Grootjans Jos, Schaesberg.
 Hendrix Harry, Swolgen.
 Jakobs Antoon, Horst.
 Kelleter Jo, Bleijerheide.
 Knaapen Ad, St. Geertruid.
 van Lieshout Hub, Hoensbroek.

Noten Jan, Tegelen.
 Pasing Hein, Brunssum.
 Postma Ivo, Heer.
 van de Roer Frans, Brunssum.
 Schroën Jan, Roermond.
 Stassen Frans, Amby.
 Stevens Willy, Belfeld.
 Thijssen Jan, Horst.
 Tielen Henk, Meterik (Horst).
 Vogten Martin, Hoensbroek.
 van de Wal * Nico, Meers (Stein).

2de Klas, 1ste Afd.

Bemelmans Colla, Nuth.
 Bessems Jan, Wittem.
 Buskens Hub, Spaubeek.
 Claessens Jacques, Oirlo.
 Claessens Leo, Mechelen (Wittem).
 Coenen Jan, Blerick.
 Frenken Toon Bergen.
 Heijnen Pierre, Spaubeek.
 Horsmans Jo, Ulestraten.
 Houben Pierre, Gulpen.
 Huijts Willy, Voerendaal.
 Jacobs Ronald, Molenberg (Heerlen).

Kleuskens Wim, Venray.
 Klinkers Leo, Welten (Heerlen).
 Nelissen Wim, Schinveld.
 Partouns Louis, Eysden.
 Simons Antoine, Maasniel.
 van Stratum Theo, Horst.
 Strous Piet, Belfeld.
 Thiessen Frans, Velden.
 Verheijen Theo, Horst.
 Vrancken Henri, Eysden.
 Waltmans Rob, Brunssum.
 Wilms Thijs, Panningen.

2de Klas, 2de Afd.

Aerts Theo, Swolgen.
 Coenen Ton, Banholt.
 Cootjans Jan, Baarlo.
 Dohmen Jozef, Brunssum.
 Elissen Twan, Eckelrade.
 Gorissen Ben, Maastricht.
 Grond Guido, Bleijerheide.
 Heinle Hans, Valkenburg.
 Hermkens Piet, Grubbenvorst.
 Hilak Michel, Schaesberg.
 Janssen Leo, Horst.
 Jaspers Matthieu, Siebengewald.
 Merx Ton, Spekholzerheide.

Meijs Wim, Heel.
 Peters Jan, Rimburch.
 Raassens Matthieu, Horst.
 Rouwet Jean, Bunde.
 Schmitz Thieu, Maasniel.
 Thielen Henk, Horst.
 Vaessen Jan, Maasbree.
 Vestjens Jac, Egchel-Helden.
 Veugen Hein, Maastricht.
 van Wersch Thijs, Kerkrade.
 Willemsen Theo, Sevenum.
 Willems Cor, Ottersum.

2de Klas, 3de Afd.

Beek Jan, Blerick.
 Beenders Pierre, Leuken (Weert).
 Creemers * Bert, Roermond.
 Crutzen Hub, Wylré.
 Damen Lambert, Tegelen.
 Geurts Piet, Horst.
 Halderit Theo, Geleen.
 Hermans Gerard, Espel (N.O.P.).
 van Heugten Antoine, Horst.
 Hinskens Josef, Waubach.
 Houben Antoon, Horst.
 Jakobs Theo, Horst.
 Jenniskens Jan, Meterik (Horst).

Kuijpers Martin, Castenray.
 Maes Jan, Weert.
 Meertens Arthur, Margraten.
 Peters Jan, Horn.
 Philipsen Pieter, Castenray.
 Ploum Jo, Brunssum.
 Rutten Jozef, Reuver.
 Rutten Piet, Horst.
 Smeets Guy, Gronsveld.
 Steinbusch Matthieu, Ubachsberg.
 Vullings Henk, Bergen.
 van Wersch Sjef, Eijs-Wittem.
 Zitzen Hub, Rimburch.

1ste Klas, 1ste Afd.

Biemans Harry, Heijthuysen.
 Boots Jan, Maasbree.
 Claessen Tonny, Reuver.
 Clerx Constant, Neerbeek.
 Cleven Hub, Horst.
 Custers Harry, Oostrum.
 Eijssen Denis, Schimmert.
 Frissen Giel, Houthem.
 Gijzen Jozef, Grubbenvorst.
 Gulikers Hub, Meerssen.
 ten Haaf Hub, Kaalheide.
 Hoenen Henk, Brunssum.
 van Horen Jan, Buchten-Born.
 Houben Jan, Kerensheide.

Hundscheidt Jo, Heilust-Kerkrade.
 Jacobs Louis, Venlo.
 Joosten Piet, Heerlerheide.
 Killaers Ben, Reuver.
 Kleijnen Hub, Noorbeek.
 Lenders Tom, Meijel.
 Oberijé Jacques, Brunssum.
 Paffen Leo, Wylré.
 Pleijers Jan, Mechelen.
 Quaedackers Johnny, Hoensbroek.
 Rours Jacques, Susteren.
 Slabbers Willy, Beesel.
 Sleutels Jo, Roggel.
 de Vries Herman, Hoensbroek.

1ste Klas, 2de Afd.

van Aken Cinthe, Vaals.
 Ament Berti, Leveroy.
 Beckers Wim, Echt.
 Bindels * Tonny, Rumpen (Brunssum).
 Borghans Arnold, Schaesberg.
 Brandsma André, Maastricht.
 Broekhoven * Gerrit, Einighausen.
 Bruls Pierre, Heerlerbaan.
 Coenjaarts Henny, Amstenrade.
 Cöp * Willy, Ottersum.
 Cordewener Louis, Hoensbroek.
 Cromptvoets * Jan, Haelen.
 van Dijk * Pierre, Meerssen.
 Frijns Henk, Schimmert.
 Geraedts * Herman, Swalmen.

van Heel Jo, Dieteren.
 van Heur Frans, Roggel.
 Janssen Frans, Spaubeek.
 Janssen Hub, Ulestraten.
 Maassen Jan, Echt.
 Naus Jozef, Kessel.
 l'Ortije Hub, Wylré.
 Peeters Thijs, Kessel.
 Reijnen Michel, Blitterswijk.
 Schlenter Ambroos, Epen.
 Schnackers Jo, Gulpen.
 Somers Frans, Heilust-Kerkrade.
 Soons Sef, Schimmert.
 Vaessen Hub, Simpelveld.

1ste Klas, 3de Afd.

Gijbels * Pierre, Maastricht.
 de Groot * Pie, Maastricht.
 Hensels * Paul, Keent (Weert).
 Hermans * Ed, Sweikhuizen.
 Herraedts * Lambert, Horst.
 Heijmans * Ton, Pey (Echt).
 van Horen * Herman, Beringen.
 Jaegers * Donné, Simpelveld.
 Jansen * Marcel, Roermond.
 Janssen * Hans, Gennep.
 Kessels * Jan, Pey (Echt).

Kuijpers * Henk, Schimmert.
 Lucassen * Frank, Horst.
 Nagels * Marius, Blerick.
 Peeters * Theo, Neer.
 Roggen * Jos, Blerick.
 Smeets * Han, Kerkrade.
 Smeets * Leo, Horn.
 Snijders * Pierre, Wijnandsrade.
 Spiertz * Norbert, Terwinselen-Kerkrade.
 Tacken * Thijs, Meterik (Horst).
 Theunissen * Matthieu, Haelen.

Timmermans * Alfons, Horn.
 Vertommen * Jo, Maastricht.
 Vogten * No, Gulpen.
 van der Wallen * Jan, Lauradorp.

van de Weijer * Bert, Kerkrade.
 Wiertz * Frans, Kerkrade.
 Wijnhoven * Tonnie, Velden.

Voorbereidende Klas, 1ste Afd.

Boesten * Jos, Brunssum.
 Boonen * Wim, Reuver.
 Borghans * Jo, Nieuwenhagerheide.
 Claasen * Toon, Koningsbosch.
 Claes Henkie, Geleen.
 Duisings * Jo, Schimmert.
 Engels * Frans, Velden.
 Franken * Hub, Schinveld.
 Frissen * Edmond, Schimmert.
 Geelen * Jan, Haelen.
 Gerits * Louis, Velden.

Gielkens Thieu, Brunssum.
 Hanssen * Leo, Maasbracht.
 Hennekens * Gène, Valkenburg.
 Heijenrath * Jackie, Simpelveld.
 Huijnen * Sef, Heerlerbaan.
 van Irsen * Henk, Eijsden.
 Jacobs * Jan, Steijl.
 Janssen * Jo, Helden.
 van Kessel * Tonnie, Kessel.
 Waeijen * Herman, Haelen.

Voorbereidende Klas, 2de Afd.

van den Bercken * Jo, Venlo.
 Decker * Ferdie, Beek.
 Kissels Jo, Valkenburg.
 Kohl * Leo, Simpelveld.
 Koolen * Jan, Ell.
 Lemmens * Loeki, Chèvremont.
 van der Linden * Jos, Swalmen.
 Litjens * Martin, Oostrum.
 Luijten * Leo, Grathem.
 Niesten * Hub, Vaals.
 Nijsten * Hub, Schimmert.

Peeters * Silvester, Kessel.
 op 't Root * Gerd, Roermond.
 Schreurs * Louis, Grathem.
 Seuren * Gerard, Lottum.
 Slangen * Frans, Roermond.
 Sleijpen * Jean, Broekhem.
 Smeets * Matthieu, Meerssen.
 Smeets * Tonny, Spaubeek.
 Stroeks * Ad, Heerlen.
 de Warrimont * Fred, Noorbeek.

De H. Priesterwijding ontvingen:

Bex Jozeph.
Brunenberg Gerard.
Douven Joseph.
Engelen Wim.
Frissen Jo.
Heijmans Jan.
van Heijst Ad.
Hermans Sjef.
Jansen Otto.
Jötten Hans.
Kroonen Giel.
Martens Leo.
Meertens Willy.
Moonen Guus.
Notermans Hubert.
Poulssen Guus.
Poulssen Willy.
Robbertz Matthieu.
Sieben Matthieu.
Verdonschot Sjef.
Vleeshouwers Jos.
Wagemans André.
Weerts Jean.
 van het Bisdóm Roermond.
Steenbergen Jan,
 in de congregatie van de Oblaten van de
 Onbevleete Maagd Maria.

Peysruutdeling

Hebben met goed gevolg afgelegd:

I. Het toelatingsexamen tot de studie van de Philosophie:

Arts Lambert, van Velden.
Boosten Jan, van Welten.
van Can Pierre, van Maastricht.
Crombach Leo, van Bleijerheide.
Curvers Piet, van Tegelen.
Engels Jan, van Velden.
Gerrickens Wim, van Margraten.
Geuns Jos, van Ospel.
Gielis Bert, van Weert.
Habers Hub, Ubachsberg.
Hendriks Jan, van Belfeld.
Hennus Louis, van Ubach o. Worms.
Hoeben Jan, van Nederweert.
van Hoef Wiel, van Weert.
Jakobs Wim, van Horst.
Jenniskens Jan, van Broekhuizenvorst.

Korsten Paul, van Grubbenvorst.
Lucassen Jan, van Horst.
Maas Jan, van Castenray.
Peerlings Wiel, van Nederweert.
Peters Jan, van Venlo.
Raedts Wim, van Oostrum.
Schreurs Johnny, van Tegelen.
Smeets Frans, van Schaesberg.
Stenzel Theo, van Heerlerheide.
Stevens Piet, van Schinnen.
Tosserams Koen, van Belfeld.
Vaes Harry, van Breust-Eysden.
Valk Harry, van Maastricht.
Vossen Cor, van Nederweert.
Wiertz Jozef, van Terwinselen.

II. Het eindexamen van het Gymnasium Afd. A.:

Arts Lambert, van Velden.
van Can Pierre, van Maastricht.
Curvers Piet, van Tegelen.
Geuns Jos, van Ospel.
Hendriks Jan, van Belfeld.
Hoeben Jan, van Nederweert.
van Hoef Wiel, van Weert.
Jakobs Wim, van Horst.
Jenniskens Jan, van Broekhuizenvorst.
Korsten Paul, van Grubbenvorst.
Meertens Hub, van Heerlerbaan.

Peerlings Wiel, van Nederweert.
Peters Jan, van Venlo.
Prompers Gerard, van Mheer.
Raedts Wim, van Oostrum.
Schreurs Johnny, van Tegelen.
Stenzel Theo, van Heerlerheide.
Stevens Piet, van Schinnen.
Vaes Harry, van Breust-Eysden.
Valk Harry, van Maastricht.
Vossen Cor, van Nederweert.

III. Het eindexamen van het Gymnasium Afd. B.:

Boosten Jan, van Welten.
Gielis Bert, van Weert.
Lucassen Jan, van Horst.

Maes Jan, van Castenray.
Ververgaert Piet, van Tegelen.
Wiertz Jozef, van Terwinselen.

ALGEMENE PRIJZEN*)

PHILOSOPHIE.

Supérieur.

Leo Sniijders, van Heerlen.
Jan Klerken, van Nunhem.

Inférieur.

Jan Geurts, van Bingelrade.

Seminarie-Gymnasium.

VIJFDE KLAS.

1ste Afd.

Piet Berends, van Bergen.

2de Afd.

Jacques Houben, van Sevenum.

VIERDE KLAS.

1ste Afd.

Jozef Diederens, van Valkenburg.

2de Afd.

Wim Sniijders, van Ubachsberg.

DERDE KLAS

1ste Afd.

Martin Willemsen, van Castenray.

2de Afd.

Piet-Hein Benders, van Eygelshoven.

3de afd.

Martin Vogten, van Hoensbroek.

TWEEDE KLAS.

1ste Afd.

Ronald Jacobs, van Molenberg (Heerlen).

2de Afd.

Michel Hilak, van Schaesberg.

3de Afd.

Jan Peters, van Horn.

EERSTE KLAS

1ste Afd.

Jan Boots, van Maasbree.

2de Afd.

Michel Reynen, van Blitterswijk.

3de Afd.

Jos Roggen, van Blerick.

VOORBEREIDENDE KLAS.

1ste Afd.

Leo Hanssen, van Maasbracht.

2de Afd.

Silvester Peeters, van Kessel.

PHILOSOPHIE.

Supérieur.

Leo Sniijders, van Heerlen.

Alg. pr., pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Jan Klerken, van Nunhem.

Alg. pr., pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Leo Meulenberg, van Doenrade.

Pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Willy Veugelers, van Obbicht.

Pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Fons Kurris, van Maastricht.

Pr. fil.

Toon van Dijk, van Nederweert.

Pr. hist. en pos. wet.

Inférieur.

Jan Geurts, van Bingelrade.

Alg. pr., pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Frans Frissen, van Schimmert.

Pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

George König, van Maastricht.

Pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Loet Visschers, van Spaubeek.

Pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Leo Muijsens, van Meerssen.

Pr. fil., pr. hist. en pos. wet.

Nico Bitsch, van Sittard.

Pr. hist. en pos. wet.

Pierre Kleijnen, van Noorbeek.

Pr. fil.

*) Deze prijzen zijn toegekend aan de leerlingen die in het overgangs-examen het hoogste aantal punten behaalden.

VIJFDE KLAS

1ste Afd.

Piet Berends, van Bergen.

Alg. pr., 1e pr. godsd., 1e pr. gr., 1e pr. lat., 1e pr. ned., 1e pr. fr., 1e pr. eng., 1e pr. cult. gesch., 2e pr. hoogd., 2e pr. aardrk.

1e verm. stelk., 1e verm. stereom., 2e verm. nat.k.

Herman Hendrix, van Boxmeer.

1e pr. aardrk., 1e pr. stelk., 1e pr. nat.k., 2e pr. gr., 2e pr. stereom.

2e verm. lat., 3e verm. alg. gesch.

Matthieu Geelen, van Hunsel.

1e pr. stereom., 2e pr. ned., 2e pr. eng.

1e verm. hoogd.

Hein Labriaire, van Vaals.

2e pr. vad. gesch., 2e pr. alg. gesch., pr. 5 verm.

1e verm. cult. gesch., 2e verm. gr., 2e verm. lat., 2e verm. hoogd., 4e verm. eng.

Jean Bergh, van Broeksittard.

2e pr. godsd., 2e pr. cult. gesch.

1e verm. eng., 3e verm. vad. gesch., 3e verm. aardrk., 4e verm. alg. gesch.

Wouter van Brandenburg, van Vaals.

2e pr. godsd., pr. 5 verm.

1e verm. alg. gesch., 2e verm. ned., 2e verm. vad. gesch., 3e verm. gr., 4e verm. aardrk.

Herman Cöpy, van Ottersum.

2e pr. lat.

1e verm. fr., 1e verm. vad. gesch., 2e verm. alg. gesch., 2e verm. cult. gesch.

Gerrie Willems, van Ottersum.

1e pr. fr.

1e verm. nat.k., 3e verm. ned.

Tonnie Sips, van Heerlen.

1e pr. hoogd.

1e verm. ned., 3e verm. eng.

Harrie Hutschemakers, van Banholt.

1e verm. godsd., 1e verm. aardrk.

Wim van de Goor, van Sevenum.

2e verm. fr., 4e verm. gr.

VIJFDE KLAS.

2de Afd.

Jacques Houben, van Sevenum.

Alg. pr., 1e pr. godsd., 1e pr. ned., 1e pr. lat., 1e pr. fr., 1e pr. eng., 1e pr. aardrk., 1e pr. stelk.,

1e pr. trig. en anal. meetk., 1e pr. nat.k., 1 pr. scheik., 2e pr. gr., 2e pr. hoogd., 2e pr. stereom.

1e verm. nat. hist., 2e verm. alg. gesch., 4e verm. vad. gesch.

Serafien Geurts, van Bingelrade.

1e pr. stereom., 2e pr. fr., 2e pr. eng., 2e pr. stelk., 2e pr. trig. en anal. meetk., pr. 6 verm.

1e verm. hoogd., verm. nat.k., 2e verm. gr., 2e verm. lat., 2e verm. aardrk., 3e verm. ned.

Jos. Offermans, van Maastricht.

1e pr. gr., 1e pr. lat., 1e pr. vad. gesch., 1e pr. alg. gesch., 2e pr. eng.

1e verm. stelk., 2e verm. fr., 3e verm. godsd.

Pierre Bosch, van Bunde.

2e pr. aardrk., 2e pr. nat. hist., 2e pr. stereom.

3e verm. fr., 4e verm. ned.

Huub Voncken, van Voerendaal.

1e pr. godsd., 2e pr. vad. gesh.

4e verm. alg. gesch., 4e verm. ned.

Piet Philipsen, van Venray-Heide.

1e pr. godsd.

1e verm. aardrk., 1e verm. scheik., 2e verm. stelk., 2e verm. stereom.

Henk Lenders, van Meijel.

1e pr. nat.k.

1e verm. godsd., 1e verm. lat., 3e verm. aardrk., 3e verm. alg. gesch.

Willy Nohlmans, van Geleen.

1e pr. hoogd.

1e verm. godsd., 1e verm. stereom., 3e verm. gr.

Gerrit van Osch, van Venray-Heide.

2e pr. ned.

1e verm. vad. gesch., 1e verm. alg. gesch., 3e verm. stelk.

Theo Claessens, van Oirlo.

2e pr. alg. gesch.

Theo Maes, van Castenray.

pr. 6 verm.

1e verm. ned., 1e verm. fr., 1e verm. nat. hist., 2e verm. trig. en anal. meetk., 3e verm. eng., 3e verm. aardrk.

Jos Schreurs, van Grathem.

pr. 6 verm.

1e verm. eng., 2e verm. lat., 2e verm. ned., 3e verm. vad. gesch., 4e verm. gr., 4e verm. fr.

Jan Scheepers, van Gronsveld.

1e verm. gr., 2e verm. eng.

Theo Seelen, van Venlo.

1e verm. lat., 2e verm. nat.k.

Willy Smeets, van Wesseem.

2e verm. hoogd., 2e verm. vad. gesch.

Harrie Bogers, van Heerlerheide.

1e verm. trig. en anal. meetk., 3e verm. ned.

Martin Tacken, van Horst.

1e verm. nat.k.

Arnold Versleijen, van Tienray.

2e verm. trig. en anal. meetk.

VIERDE KLAS.

1ste Afd.

Jozef Diederer, van Valkenburg.

Alg. pr., pr. godsd., 1e pr. gr., 1e pr. fr., 1e pr. hoogd., 1e pr. aardrk., 1e pr. stelk., 1e pr. meetk., 1e pr. nat.k., 1e pr. scheik., 2e pr. gesch.
2e verm. lat., 2e verm. eng.

Gerard van den Bergh, van Dieteren.

Pr. godsd., 1e pr. ned., 1e pr. eng., 2e pr. fr., 2e pr. meetk., pr. 5 verm.
1e verm. gr., 1e verm. aardrk., 1e verm. scheik., 2e verm. nat.k., 3e verm. lat.

Jos. Brentjens, van Haelen.

1e pr. lat., 1e pr. gesch., 1e pr. aardrk., 2e pr. gr., 2e pr. hoogd.
verm. godsd., 2e verm. ned., 2e verm. scheik., 3e verm. fr.

Rein Corten, van Stein.

2e pr. eng., pr. 9 verm.
1e verm. lat., 1e verm. meetk., 1e verm. nat.k., 2e verm. stelk., 3e verm. ned., 3e verm. scheik., 4e verm. gr., 4e verm. fr., 4e verm. aardrk.

Herman Meijers, van Posterholt.

2e pr. meetk., pr. 5 verm.
1e verm. hoogd., 1e verm. gesch., 1e verm. stelk., 3e verm. aardrk., 3e verm. nat.k.

Gerard Daniels, van Maastricht.

1e pr. lat.
1e verm. eng., 3e verm. gr.

Hub Bovend'eerd, van Sittard.

2e pr. stelk.
4e verm. gesch.

Frans Frenken, van Heijthuisen.

1e verm. fr., 3e verm. hoogd.

Jozef Didden, van Simpelveld.

verm. godsd., 2e verm. aardrk.

Gerard Cybulski, van Heerlerheide.

1e verm. ned., 2e verm. gr.

Piet Cöpy, van Ottersum.

3e verm. hoogd., 3e verm. gesch.

Piet Jacobs, van Hoensbroek.

3e verm. eng.

Bart Beusmans, van Noorbeek.

4e verm. eng.

Hub van de Loo, van Blerick.

1e verm. hoogd.

VIERDE KLAS.

2de Afd.

Snijders Wim, van Ubachsberg.

Alg. pr., 1e pr. gr., 1e pr. lat., 1e pr. fr., 1e pr. eng., 1e pr. aardrk., 1e pr. gesch., 1e pr. stelk., 1e pr. meetk., 1e pr. scheik., 2e pr. hoogd.
2e verm. nat.k.

Victor Vaessen, van Bocholtz.

1e pr. stelk., 2e pr. gr., 2e pr. nat.k., 2e pr. scheik.
2e verm. meetk., 3e verm. lat.

Jo Kock, van Heerlen.

1e pr. ned., 2e pr. gesch., 2e pr. aardrk., pr. 6 verm.
1e verm. meetk., 1e verm. nat.k., 2e verm. fr., 3e verm. hoogd., 4e verm. gr., 4e verm. lat.

Willy Tielen, van Sevenum.

1e pr. godsd., 1e pr. hoogd.
2e verm. gr., 2e verm. aardrk., 3e verm. gesch., 3e verm. scheik.

Antoon Wolters, van Stramproy.

1e pr. nat.k., 2e pr. meetk.
1e verm. scheik., 3e verm. aardrk.

Bertie Heffels, van Buchten-Born.

2e pr. ned., 2e pr. eng.

Hein van Geel, van Buchten-Born.

2e pr. lat.
3e verm. gr., 3e verm. scheik., 4e verm. eng., 4e verm. aardrk.

Harrie Valkenburg, van Heerlen.

2e pr. godsd.
1e verm. stelk., 3e verm. nat.k.

Eugène Pesgens, van Dieteren.

2e pr. fr.
1e verm. lat., 1e verm. hoogd.

Jan Schunck, van Valkenburg.

1e verm. ned., 1e verm., aardrk., 2e verm. gesch.,
3e verm. eng.

Jos van Velsen, van Heerlen.

1e verm. gr., 2e verm. hoogd., 4e verm. gesch.

Matthieu Robbroeks, van Maastricht.

1e verm. godsd., 1e verm. fr.

Jan Leunissen, van Heerlen.

1e verm. godsd., 2e verm. eng.

Toon Janssen, van Maastricht.

1e verm. fr.

Emile Vaessen, van Wijnandsrade.

2e verm. lat., 4e verm. hoogd.

Harrie Rijs, van Baarlo.

1e verm. gesch.

Pierre Peeters, van Venlo.

1e verm. eng.

Naud Franssen, van Venray.

3e verm. godsd.

Jean Hofman, van Maastricht.

3e verm. godsd.

DERDE KLAS.

1ste Afd.

Martin Willemssen, van Castenray.

Alg. pr., 1e pr. gr., 1e pr. lat., 1e pr. fr., 1e pr.
eng., 1e pr. vad. gesch., 1e pr. nat.k., 2e pr. ned.,
2e pr. hoogd., 2e pr. alg. gesch., 2e pr. aardrk.,
2e pr. stelk., 2e pr. meetk.
1e verm. godsd.

Jacques van Sloun, van Buchten-Born.

1e pr. lat., 1e pr. hoogd., 1e pr. aardrk., 2e pr.
godsd., 2e pr. fr., 2e pr. alg. gesch., pr. 5 verm.
1e verm. ned., 1e verm. vad. gesch., 3e verm. gr.,
3e verm. stelk., 3e verm. meetk.

Huub Henskens, van Bocholtz.

1e pr. stelk., 2e pr. nat.k., pr. 5 verm.
1e verm. meetk., 2e verm. godsd., 4e verm. gr.,
4e verm. vad. gesch., 4e verm. aardrk.

Jo Bertram, van Gracht.

2e pr. gr., 2e pr. eng.
1e verm. fr., 4e verm. lat., 4e verm. stelk.

Toon Pulles, van Roermond.

1e pr. vad. gesch., 1e pr. alg. gesch.
1e verm. aardrk., 1e verm. handt.

Peter Wouters, van Maastricht.

2e pr. handt., pr. 8 verm.
1e verm. eng., 1e verm. alg. gesch., 2e verm. gr.,
2e verm. ned., 2e verm. fr., 2e verm. hoogd., 3e
verm. lat., 4e verm. aardrk.

Jos Couwenberg, van Geleen.

1e pr. godsd.
3e verm. ned., 3e verm. nat.k.

Frans Wetzelaer, van Passart-Hoensbroek.

1e pr. meetk.
1e verm. stelk.

Jos Houben, van Meterik (Horst).

Pr. 5 verm.
1e verm. gr., 2e verm. lat., 2e verm. eng., 2e
verm. nat.k., 3e verm. fr.

Gerrie Krebbers, van Afferden.

1e pr. ned.
2e verm. stelk., 2e verm. meetk., 4e verm. handt.

André Franssen, van Gulpen.

1e verm. lat., 1e verm. hoogd., 3e verm. godsd.,
3e verm. alg. gesch.

Leo Brouns, van Heerlen.

1e verm. handt., 2e verm. vad. gesch., 2e verm.
alg. gesch.

Jeu Geerards, van Wellerlooi.

1e verm. nat.k., 2e verm. handt.

Hub Aendekerk, van Stramproy.

3e verm. aardrk., 4e verm. meetk.

Pierre Luijpers, van Well.

2e verm. aardrk.

Jo Meuffels, van Dieteren.

3e verm. vad. gesch.

Jacques Ament, van Stramproy.

4e verm. ned.

DERDE KLAS.

2de Afd.

Piet-Hein Benders, van Eygelshoven.

Alg. pr., 1e pr. gr., 1e pr. lat., 1e pr. eng., 1e
pr. stelk., 2e pr. godsd., 2e pr. fr., 2e pr. aardrk.,
2e pr. nat.k.

1e verm. hoogd., 1e verm. alg. gesch., 2e verm.
vad. gesch., 2e verm. handt.

Jo Miséré, van Heerlen.

1e pr. vad. gesch., 1e pr. alg. gesch., 1e pr.
aardrk., 1e pr. nat.k., 2e pr. lat., 2e pr. eng., 2e pr.
handt., pr. 5 verm.

1e verm. ned., 1e verm. stelk., 2e verm. gr., 2e
verm. meetk., 3e verm. hoogd.

Hub Bour, van Schaesberg.

1e pr. ned., 1e pr. fr., 1e pr. vad. gesch., 2e pr. hoogd., pr. 6 verm.

1e verm. lat., 2e verm. stelk., 3e verm. godsd., 3e verm. gr., 3e verm. alg. gesch., 3e verm. nat.k.

Theo Peters, van Sevenum.

1e pr. hoogd., 2e pr. gr., 2e pr. alg. gesch.
1e verm. aardrk., 2e verm. vad. gesch., 3e verm. eng., 3e verm. handt.

Piet Seelen, van Kessel-Eik.

1e pr. meetk., 2e pr. stelk.
4e verm. godsd.

Matthieu Swinkels, van Castenray.

1e pr. godsd., pr. 7 verm.
1e verm. nat.k., 1e verm. handt., 2e verm. ned., 2e verm. aardrk., 2e verm. alg. gesch., 3e verm. vad. gesch., 4e verm. meetk.

Guy Borghans, van Hoensbroek.

2e pr. meetk.
1e verm. eng., 2e verm. lat., 3e verm. ned.

Willy Jacobs, van Grathem.

1e pr. handt.
1e verm. meetk.

Jan Lenaers, van Stramproy.

2e pr. ned.
1e verm. gr.

Gerard Geuskens, van Kerkrade.

Pr. 5 verm.
1e verm. godsd., 1e verm. aardrk., 2e verm. eng., 2e verm. nat.k., 4e verm. ned.

Johnny Ayssems, van Bunde.

1e verm. vad. gesch., 4e verm. gr.

Wim Horsmans, van Ulestraten.

3e verm. meetk., 4e verm. alg. gesch.

Frits Snijders, van Stramproy.

2e verm. godsd.

Jan Hendrix, van Beegden.

2e verm. hoogd.

Jan Hensels, van Weert.

2e verm. aardrk.

André Kuijpers, van Velden.

3e verm. eng.

Niek van Eys, van Kerensheide.

4e verm. handt.

DERDE KLAS.

3de Afd.

Martin Vogten, van Hoensbroek.

Alg. pr., 1e pr. godsd., 1e pr. gr., 1e pr. lat., 1e pr. fr., pr. 5 verm.

1e verm. eng., 1e verm. stelk., 1e verm. meetk., 3e verm. alg. gesch., 4e verm. ned.

Hub van Lieshout, van Hoensbroek.

1e pr. aardrk., 2e pr. meetk., 2e pr. nat.k.
1e verm. handt., 2e verm. stelk., 4e verm. eng.

Frans Stassen, van Amby.

1e pr. vad. gesch., 1e pr. stelk., 2e pr. meetk.
3e verm. eng., 4e verm. fr.

Willy Stevens, van Belfeld.

1e pr. eng., 2e pr. lat., pr. 5 verm.
1e verm. godsd., 1e verm. gr., 1e verm. hoogd., 1e verm. nat.k., 2e verm. ned.

Jean Noten, van Tegelen.

1e pr. meetk., 2e pr. handt.
3e verm. nat.k.

Frans van de Roer, van Brunssum.

2e pr. fr., pr. 5 verm.
1e verm. ned., 1e verm. alg. gesch., 1e verm. aardrk., 2e verm. vad. gesch. 4e verm. godsd.

Jozef Kelleter, van Bleijerheide.

2e pr. aardrk.
1e verm. lat., 3e verm. ned., 3e verm. hoogd., 4e verm. gr.

Jan Coppus, van Horst.

1e pr. alg. gesch.
1e verm. vad. gesch., 2e verm. aardrk., 3e verm. gr.

Addie Knaapen, van St. Geertruid.

2e pr. eng.
3e verm. godsd., 3e verm. fr., 3e verm. aardrk.

Joep Ewals, van Tegelen.

2e pr. alg. gesch.
1e verm. godsd., 3e verm. aardrk.

Jan Schroën, van Roermond.

1e pr. hoogd.
1e verm. alg. gesch., 2e verm. gr.

Ivo Postma, van Heer.

2e pr. ned.
3e verm. handt.

Matthieu Bormans, van Merkelbeek.

2e verm. fr., 2e verm. nat.k., 4e verm. handt.

Linz Goertz, van St. Joost (Echt).

1e verm. fr., 2e verm. alg. gesch.

Hein Pasing, van Brunssum.

2e verm. hoogd.

TWEEDE KLAS.

1ste Afd.

Ronald Jacobs, van Molenberg (Heerlen).

Alg. pr., pr. lat., 1e pr. fr., 1e pr. alg. gesch.,
1e pr. vad. gesch., 1e pr. stelk., 2e pr. godsd., 2e
pr. aardrk., 2e pr. meetk., 2e pr. nat. hist.

1e verm. ned., 2e verm. gr., 3e verm. bijb. gesch.,
3e verm. eng.

Colla Bemelmans, van Nuth.

Pr. lat., 1e pr. nat. hist., 2e pr. ned., 2e pr. alg.
gesch., pr. 7 verm.

1e verm. gr., 1e verm. eng., 1e verm., handt.,
2e verm. fr., 2e verm. vad. gesch., 2e verm. stelk.,
2e verm. meetk.

Jo Horsmans, van Ulestraten.

1e pr. godsd., 1e pr. bijb. gesch., 1e pr. aardrk.,
2e pr. gr., pr. 6 verm.

1e verm. vad. gesch., 1e verm. nat. hist., 2e verm.
ned., 2e verm. eng., 3e verm., fr., 3e verm. alg.
gesch.

Jacques Claessens, van Oirlo.

2e pr. stelk., 2e pr. handt., pr. 5 verm.

1e verm. bijb. gesch., 2e verm. godsd., 3e verm.
meetk., 4e verm. vad. gesch., 4e verm. nat. hist.

Henri Vrancken, van Eysden.

1e pr. eng., 2e pr. fr.

2e verm. gr., 2e verm. aardrk., 4e verm. ned.

Willy Huijts, van Voerendaal.

1e pr. ned., 1e pr. handt.

4e verm. alg. gesch., 4e verm. aardrk.

Hub Buskens, van Spaubeek.

1e pr. meetk.

1e verm. stelk., 4e verm. godsd.

Pierre Heijnen, van Spaubeek.

2e pr. vad. gesch.

2e verm. alg. gesch., 2e verm. handt.

Piet Houben, van Gulpen.

1e pr. gr.

3e verm. ned.

Jan Bessems, van Wittem.

2e pr. bijb. gesch.

1e verm. godsd.

Louis Partouns, van Eysden.

3e verm. aardrk., 3e verm. handt., 4e verm. bijb.
gesch.

Wim Kleuskens, van Venray.

1e verm. fr., 3e verm. godsd.

Rob Waltmans, van Brunssum.

1e verm. meetk., 3e verm. vad. gesch.

Toon Frenken, van Bergen.

2e verm. nat. hist.

Piet Strous, van Belfeld.

1e verm. nat. hist.

Jan Coenen, van Blerick.

4e verm. handt.

TWEEDE KLAS.

2de Afd.

Michel Hilak, van Schaesberg.

Alg. pr., 1e pr. gr., 1e pr. lat., 1e pr. ned., 1e pr.
fr., 1e pr. eng., 1e pr. vad. gesch., 1e pr. alg.
gesch., 1e pr. stelk., 1e pr. meetk., 1e pr. nat. hist.,
1e pr. aardrk.

1e verm. godsd., 4e verm. bijb. gesch.

Guido Grond, van Bleijerheide.

2e pr. gr., 2e pr. lat., 2e pr. eng., 2e pr. handt.

2e verm. ned., 4e verm. fr.

Jean Rouwet, van Bunde.

1e pr. bijb. gesch., 1e pr. handt., 2e pr. aardrk.

1e verm. nat. hist., 2e verm., alg. gesch., 3e
verm. godsd.

Toine Elissen, van Eckelrade.

1e pr. alg. gesch., 2e pr. vad. gesch., 2e pr. stelk.

2e verm. nat. hist., 4e verm. meetk.

Theo Willemsen, van Sevenum.

2e pr. ned., 2e pr. fr., pr. 5 verm.

1e verm. gr., 1e verm. lat., 1e verm. aardrk.,
3e verm. meetk., 4e verm. eng.

Piet Hermkens, van Grubbenvorst.

2e pr. fr., 2e pr. meetk.

2e verm. gr., 2e verm. stelk., 3e verm. eng., 4e
verm. lat.

Matthieu Jaspers, van Siebengewald.

2e pr. godsd., pr. 8 verm.

1e verm. eng., verm. vad. gesch., 2e verm. fr.,
2e verm. aardrk., 3e verm. bijb. gesch., 3e verm.
gr., 3e verm. lat., 4e verm. alg. gesch.

Ton Merx, van Spekholzerheide.

2e pr. nat. hist., pr. 8 verm.

1e verm. ned., 1e verm. alg. gesch., 1e verm. handt., 2e verm. lat., 2e verm. eng., 2e verm. meetk., 3e verm. fr., 3e verm. aardrk.

Leo Janssen, van Horst.

1e pr. godsd.

Matthieu Raassens, van Horst.

1e pr. bijb. gesch.

Jan Vaessen, van Maasbree.

1e verm. bijb. gesch., 1e verm. meetk., 3e verm. alg. gesch.

Ton Coenen, van Banholt.

1e verm. stelk., 4e verm. gr.

Jacques Vestjens, van Egchel-Helden.

2e verm. bijb. gesch., 4e verm. handt.

Henk Thielen, van Horst.

4e verm. godsd., 4e verm. stelk.

Jan Peters, van Rimburch.

2e verm. godsd.

Thieu Schmitz, van Maasniel.

3e verm. handt.

Hein Veugen, van Maastricht.

3e verm. stelk.

Cor Willems, van Ottersum.

3e verm. nat. hist.

Jan Cootjans, van Baarlo.

4e verm. nat. hist.

TWEEDE KLAS.

3de Afd.

Jan Peters, van Horn.

Alg. pr., 1e pr. godsd., 1e pr. bijb. gesch., 1e pr. ned., 1e pr. gr., 1e pr. aardrk., 1e pr. vad. gesch., 1e pr. alg. gesch., 1e pr. eng., 1e pr. meetk., 1e pr. nat. hist., 2e pr. fr., 2e pr. stelk.
1e verm. lat.

Henk Vullings, van Bergen.

2e pr. lat., 2e pr. vad. gesch., 2e pr. aardrk., 2e pr. handt., pr. 7 verm.

1e verm., alg. gesch., 2e verm. godsd., 2e verm. gr., 3e verm. bijb. gesch., 3e verm. fr., 3e verm. eng., 4e verm. nat. hist.

Sjef van Wersch, van Eijs-Wittem.

2e pr. godsd., 2e pr. bijb. gesch., 2e pr. ned., pr. 7 verm.

1e verm. fr., 2e verm. eng., 2e verm. vad. gesch., 2e verm. stelk., 3e verm. lat., 3e verm. meetk., 3e verm. handt.

Huub Crutzen, van Wylré.

1e pr. lat., 1e pr. fr., 2e pr. gr., 2e pr. eng.

1e verm. ned., 1e verm. stelk.

Lambert Damen, van Tegelen.

2e pr. ned., pr. 10 verm.

1e verm. bijb. gesch., 1e verm. eng., 1e verm. aardrk., 1e verm. nat. hist., 2e verm. lat., 2e verm. alg. gesch., 3e verm. vad. gesch., 3e verm. stelk., 4e verm. fr., 4e verm. meetk.

Jozef Hinskens, van Waubach.

2e pr. nat. hist., pr. 6 verm.

1e verm., gr., 1e verm. vad. gesch., 3e verm. godsd., 3e verm. alg. gesch., 3e verm. aardrk., 4e verm. eng.

Guy Smeets van Gronsveld.

1e pr. handt.

2e verm. vad. gesch., 4e verm. bijb. gesch.

Jo Ploum, van Brunssum.

2e pr. alg. gesch.

2e verm. fr., 3e verm. aardrk.

Bert Creemers, van Roermond.

1e verm. godsd., 2e verm. bijb. gesch., 2e verm. aardrk., 4e verm. alg. gesch.

Jan Jenniskens, van Meterik (Horst).

1e verm. meetk., 2e verm. aardrk., 4e verm. godsd.

Martin Kuijpers, van Castenray.

1e verm. stelk., 1e verm. meetk.

Theo Jacobs, van Horst.

2e verm. meetk., 3e verm. nat. hist.

Toine van Heugten, van Horst.

2e verm. nat. hist., 2e verm. handt.

Theo Halderit, van Geleen.

1e verm. handt.

Antoon Houben, van Horst.

4e verm. lat., 4e verm. stelk.

Piet Geurts van Horst.

4e verm. handt.

EERSTE KLAS.

1ste Afd.

Jan Boots, van Maasbree.

Alg. pr., 1e pr. aardrk., 2e pr. gesch., pr. 6 verm.
1e verm. godsd., 1e verm. ned., 1e verm. meetk., 2e verm. lat., 3e verm. fr., 3e verm. stelk.

Giel Frissen, van Houthem.

1e pr. lat., 1e pr. ned., 1e pr. gesch., 2e pr. fr.,
2e pr. aardrk.

2e verm. meetk., 3e verm. godsd., 3e verm. bijb.
gesch.

Harrie Custers, van Oostrum.

1e pr. bijb. gesch., 1 pr. fr., 2e pr. lat., 2e pr.
ned.

3e verm. gesch., 3e verm. stelk.

Huub Kleijnen, van Noorbeek.

2e pr. stelk., 2e pr. meetk., pr. 5 verm.

1e verm. lat., 1e verm. fr., 2e verm. bijb. gesch.,
3e verm. ned., 3e verm. aardrk.

Louis Jacobs, van Venlo.

1e pr. stelk., 2e pr. bijb. gesch.

3e verm. meetk., 4e verm. gesch.

Harrie Biemans, van Heijthuysen.

1e pr. meetk.

2e verm. godsd., 2e verm. gesch., 2e verm.
aardrk., 2e verm. stelk.

Willy Slabbers, van Beesel.

2e pr. godsd.

1e verm. bijb. gesch., 1e verm. handt., 2e verm.
ned.

Tom Lenders, van Meijel.

1e pr. handt.

4e verm. fr.

Leo Paffen, van Wylré.

1e pr. godsd.

Denis Eijssen, van Schimmert.

1e verm. gesch., 1e verm. aardrk., 2e verm. fr.,
2e verm. handt.

Hub ten Haaf, van Kaalheide.

3e verm. handt., 4e verm. ned.

Jo Sleutels, van Roggel.

1e verm. stelk.

Jacques Oberijé, van Brunssum.

4e verm. godsd.

EERSTE KLAS.

2de Afd.

Michel Reynen, van Blitterswijk.

Alg. pr., 2e pr. lat., 2e pr. fr.

3e verm. aardrk., 3e verm. nat. hist.

Henk Frijns, van Schimmert.

1e pr. gesch., 1e pr. nat. hist., 2e pr. ned., 2e pr.
aardrk., 2e pr. meetkunde, pr. 5 verm.

1e verm. lat., 1e verm. bijb. gesch., 1e verm.
stelk., 2e verm. handt., 3e verm. fr.

Cinthe van Aken, van Vaals.

1e pr. lat., 1e pr. aardrk., 2e pr. stelk., 2e pr.
handt., pr. 6 verm.

1e verm. godsd., 1e verm. ned., 1e verm. fr.,
1e verm. gesch., 2e verm. bijb. gesch., 2e verm. nat.
hist.

Thijs Peeters, van Kessel.

1e pr. bijb. gesch., 1e pr. stelk., pr. 5 verm.

1e verm. meetk., 2e verm. ned., 3e verm. gesch.,
4e verm. aardrk., 4e verm. nat. hist.

Frans Janssen, van Spaubeek.

2e pr. godsd., 2e pr. nat. hist.

1e verm. aardrk., 2e verm. gesch., 4e verm. lat.

Wim Beckers, van Echt.

1e pr. godsd., 1e pr. ned.

3e verm. handt.

Jozef Naus, van Kessel.

1e pr. fr.

2e verm. stelk., 3e verm. godsd., 3e verm. bijb.
gesch., 3e verm. lat.

André Brandsma, van Maastricht.

1e pr. handt.

1e verm. nat. hist., 3e verm. meetk.

Sef Soons, van Schimmert.

2e pr. bijb. gesch.

2e verm. aardrk.

Jo van Heel, van Dieteren.

1e pr. meetk.

Jan Maassen, van Echt.

Pr. 5 verm.

1e verm. godsd., 2e verm. meetk., 3e verm. ned.,
4e verm. bijb. gesch., 4e verm. stelk.

Henny Coenjaerts, van Amstenrade.

2e pr. gesch.

Willy Cöp, van Ottersum.

2e verm. lat., 3e verm. stelk., 4e verm. gesch.

Frans van Heur, van Roggel.

2e verm. fr., 4e verm. ned., 4e verm. handt.

EERSTE KLAS.

3de Afd.

Jos Roggen, van Blerick.

Alg. pr., 1e pr. godsd., 1e pr. bijb. gesch., 1e pr.
lat., 1e pr. ned., 1e pr. gesch., 1e pr. aardrk., 1e pr.
stelk., 1e pr. nat. hist.

2e verm. handt., 3e verm. fr.

Leo Smeets, van Horn.

1e pr. lat., 1e pr. fr., 2e pr. godsd., 2e pr. gesch.,
pr. 5 verm.

1e verm. bijb. gesch., 1e verm. aardrk., 1e verm.
nat. hist., 2e verm. stelk., 4e verm. meetk.

No Vogten, van Gulpen.

2e pr. godsd., 2e pr. aardrk., 2e pr. nat. hist.,
pr. 6 verm.

1e verm. lat., 3e verm. ned., 3e verm. meetk.,
4e verm. bijb. gesch., 4e verm. fr., 4e verm. stelk.

Marius Nagels, van Blerick.

1e pr. lat., 2e pr. stelk., pr. 7 verm.

1e verm. meetk., 2e verm. godsd., 2e verm. ned.,
2e verm. aardrk., 3e verm. bijb. gesch., 3e verm.
gesch., 4e verm. fr.

Tonnie Wijnhoven, van Velden.

1e pr. meetk., 2e pr. handt.

3e verm. stelk., 4e verm. gesch.

Jan Kessels, van Pey (Echt).

2e pr. ned., 2e pr. meetk.

1e verm. aardrk., 1e verm. nat. hist.

Herman van Horen, van Beringen.

1e pr. handt., 2e pr. fr.

1e verm. lat.

Matthieu Theunissen, van Haelen.

1e pr. lat., pr. 6 verm.

1e verm. godsd., 1e verm. ned., 1e verm. gesch.,
1e verm. stelk., 2e verm. bijb. gesch., 2e verm. fr.

Paul Hensels, van Weert.

2e pr. fr.

1e verm. nat. hist.

Pie de Groot, van Maastricht.

2e pr. bijb. gesch.

Frans Wiertz, van Kerkrade.

Pr. 5 verm.

2e verm. aardrk., 2e verm. gesch., 3e verm.
godsd., 3e verm. handt., 4e verm. ned.

Theo Peeters, van Neer.

1e verm. nat. hist.

Jo Vertommen, van Maastricht.

1e verm. nat. hist.

VOORBEREIDENDE KLAS.

1ste Afd.

Leo Hanssen, van Maasbracht.

Alg. pr., 1e pr. ned., 1e pr. fr., 1e pr., vad.
gesch. 2e pr. godsd., 2e pr. lat., 2e pr. rek., 2e pr.
aardrk.

1e verm. bijb. gesch., 3e verm. tek.

Sef Huijnen, van Heerlerbaan.

1e pr. bijb. gesch., 1e pr. rek., 2e pr. ned., 2e pr.
fr., 2e pr. tek.

1e verm. godsd., 1e verm. nat. hist., 2e verm.
aardrk.

Jos. Boesten, van Brunssum.

1e pr. godsd., 1e pr. aardrk., 2e pr. bijb. gesch.,
pr. 5 verm.

2e verm. vad. gesch., 3e verm. rek., 3e verm. nat.
hist., 4e verm. ned., 4e verm. fr.

Jo Janssen, van Helden.

1e pr. lat., 1e pr. nat. hist., 2e pr. vad. gesch.,
pr. 5 verm.

1e verm. aardrk., 1e verm. fr., 2e verm. godsd.,
2e verm. bijb. gesch., 2e verm. ned.

Jacques Heijenrath, van Simpelveld.

2e pr. nat. hist., pr. 8 verm.

1e verm. ned., 1e verm. rek., 1e verm. vad.
gesch., 1 verm. tek., 3e verm. godsd., 3e verm.
aardrk., 3e verm. fr., 4e verm. bijb. gesch.

Henk Claes, van Geleen.

Pr. 5 verm.

2e verm. rek., 2e verm. nat. hist., 3e verm. bijb.
gesch., 4e verm. godsd., 4e verm. aardrk.

Matthieu Gielkens, van Brunssum.

1e verm. lat., 2e verm. fr., 3e verm. ned., 3e
verm. vad. gesch.

Toon Claassen, van Koningsbosch.

2e verm. lat., 2e verm. tek.

Gène Hennekens, van Valkenburg.

4e verm. rek., 4e verm. tek.

VOORBEREIDENDE KLAS.

2de Afd.

Silvester Peeters, van Kessel.

Alg. pr., 1e pr. rek., 1e pr. fr., 1e pr. lat., 1e pr.
vad. gesch., 1e pr. aardrk., 2e pr. godsd., 2e pr.
bijb. gesch., 2e pr. nat. hist.

2e verm. ned.

Leo Kohl, van Simpelveld.

1e pr. godsd., 1e pr. ned., 2e pr. rek., 2e pr.
vad. gesch.

1e verm. lat., 1e verm. fr.

Hub Niesten, van Vaals.

2e pr. aardrk., pr. 8 verm.

1e verm. ned., 1e verm. vad. gesch., 1e verm.
nat. hist., 2e verm. rek., 2e verm. fr., 2e verm. lat.,
3e verm. godsd., 4e verm. bijb. gesch.

Hub Nijsten, van Schimmert.

1e pr. bijb. gesch.

1e verm. rek., 2e verm. godsd., 3e verm. ned.

Jos van der Linden, van Swalmen.

2e pr. ned., 2e pr. fr., 2e pr. lat.

Martin Litjens, van Oostrum.

1e pr. nat. hist.

1e verm. godsd., 2e verm. nat. hist., 3e verm. fr.

PERSONALIA

De H. Priesterwijding ontvingen:

Bex Jozeph.
Brunenberg Gerard.
Douven Joseph.
Engelen Wim.
Frissen Jo.
Heijmans Jan.
van Heijst Ad.
Hermans Sjef.
Jansen Otto.
Jötten Hans.
Kroonen Giel.
Martens Leo.
Meertens Willy.
Moonen Guus.
Notermans Hubert.
Poulssen Guus.
Poulssen Willy.
Robbertz Matthieu.
Sieben Matthieu.
Verdonschot Sjef.
Vleeshouwers Jos.
Wagemans André.
Weerts Jean.
van het Bisdom Roermond.
Steenbergen Jan,
in de congregatie van de Oblaten van de
Onbevleete Maagd Maria.

De volgende examens werden afgelegd:

*R.K. Universiteit Nijmegen: *)*

J. Crousens, cand. ex. klass.

Rijksuniversiteit Utrecht:

W. L. Beeker, Tandartsex.
A. F. J. Sterk, apothekersex.

Universiteit Groningen:

B. Stassen, artsex. re d.

Katholieke Economische Hogeschool Tilburg:

G. Mestrom, doct. ex. econ. wet.
F. van Hesewijk, doct. ex. econ. wet.

„Angelicum” Rome:

J. W. Bosch, pr., promotie filos. (c. laude).

Werden benoemd:

tot Geheim Kamerheer van Z. H. de Paus:

Prof. dr P. van Laer,
Aalmoezenier K. Roncken.

tot Eerekanunnik van het Kathedraal Kapittel:

R. D. P. Brounts.

tot Commandeur in de Orde van de H. Gregorius de Grote:

Mr J. E. Delhougne.

tot Commandeur in de Orde van St. Sylvester:

Mr H. de Jong.

tot Ridder in de Orde van de H. Gregorius de Grote

Mr dr C. van Haren.

tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau:

Ir A. L. H. Roebroek.
Prof. dr ir H. C. J. H. Gelissen.

tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw:

Mr H. W. J. M. de Jong.

tot Officier in de Orde van Oranje Nasau:

P. H. van Nieuwenhoven,
Mgr A. A. G. Cremers,
Mr J. M. W. Camps,
Mr Ch. J. H. I. Paulussen.

*) De examenlijst is afgesloten op 10 juli.

tot Grootofficier in de Orde van burgerlijke en militaire diensten van Adolf van Nassau:

R. J. E. M. van Zinnincq Bergmann.

tot Voorzitter van de Onderwijsraad:
Mgr prof. dr F. L. R. Sassen.

tot Erevoorzitter van Nordiska Museet:
Prof. dr W. Roukens.

OVERLEDENEN.

(achter de naam zijn de jaren van hun verblijf op Rolduc aangegeven)

Th. M. M. Huijskens, leerling 1954—'55.

F. M. Rouppe van der Voort (1881—'87), industrieel, Ridder in de Orde van de H. Gregorius de Grote, Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

L. Petit, (1927—'29), emeritus kapelaan.

G. Durlinger, (1919—'21), rector ziekenhuis St. Annadal Maastricht.

Ignatius Smeets O.F.M. (Lambert Smeets 1876—'84) Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Dr J. H. M. Koenen (1905—'10), inspec-

teur van het Staatstoezicht op krankzinnigen en krankzinnigengestichten, Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

A. Rats (1920—'22), architect.

Mr J. R. J. Voncken (1927—'33), Referendaris bij het Departement van Verkeer en Waterstaat.

P. J. A. Eggelen (1916—'18), emeritus pastoor van Swolgen.

G. J. J. Wouters (1886—'88), erekanunnik van het Kathedraal Kapittel, pastoor van Thorn.

W. A. J. Rieter (1881—'90), emeritus pastoor van Blerick.

Mgr Dr P. J. M. van Gils (1883—'89 en 1893—1917), oudleraar van Rolduc, Emeritus Bissch. Inspecteur van het r.k. lager onderwijs in 't bisdom Roermond, Geheim Kamerheer van Z. H. de Paus, erekanunnik van 't Kathedraal Kapittel, Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

J. A. L. Grispen (1894—'96), emeritus pastoor van Simpelveld.

L. J. Vliexs (1898—1902), emeritus pastoor van Spaubeek.

Onze Congregaties

Ofschoon in de laatste jaargangen van ons Jaarboek geen verslagen gegeven werden van de Maria-congregaties, hebben zij toch bestaan en gewerkt in de Rolducse gemeenschap. Iedere afdeling heeft dit gedaan op haar manier; er is gezocht en er wordt nog steeds gezocht naar een vorm die acceptabel is voor een seminarie.

De sectie van de filosofie had haar veertiendaagse bijeenkomsten. Beurtelings werden deze gehouden in de oude vorm en in de vorm van een discussie-bijeenkomst. De afdeling van V en VI gymnasium had haar bijeenkomsten op iedere eerste vrijdag van de maand. Deze vergaderingen waren steeds buitenkerkelijk en werden gehouden in de vorm van een gesprek. De problemen die er besproken werden hadden betrekking op de liturgie en een meer bewuste beleving hiervan in de Rolducse gemeenschap; op de zin van de vrijheid van ons internaat; op de betekenis van de discipline en op veel andere voor de jeugd interessante problemen. De afdelingen van III en IV Gymnasium en de Mariagarde hielden hun maandelijks bijeenkomsten in de oude vorm.

De M.C. heeft dus gewerkt, doch de directeurs zijn er zich van bewust dat dit een moeizaam werken is geweest. Er is gezocht naar een vorm die levensvatbaar zou kunnen zijn in een seminarie. Doch ook in haar nieuwe vorm blijven er problemen bestaan waarvan wij er enkele willen aanstippen. Er is vooreerst het probleem van de algemene verplichting. De situatie te Rolduc is zó dat de jongens in naam vrij zijn lid te worden van de

M.C. doch in feite zich verplicht voelen de vergaderingen en masse bij te wonen. Toch is de M.C. bedoeld als een kernbeweging van hen die iets meer willen presteren in het geestelijk leven. Een tweede probleem is de plaats en de zin van een M.C. in een seminarie. Is de congregatie in haar oude vorm niet overbodig in een seminarie, waar de jeugd toch al zo veel geestelijk voedsel ontvangt bij tal van andere gelegenheden. Wat de congregatie in haar nieuwe vorm betreft: dreigt deze niet over te gaan in een zuivere dispuut-bijeenkomst, wat toch ook niet de opzet kan zijn van de M.C.

Genoemde kwesties zijn het afgelopen jaar herhaaldelijk ter sprake gekomen in gesprekken van de directeurs onderling en gesprekken met jongens. Wij menen dat de M.C. ook zin kan hebben in een seminarie, mits zij anders opgezet wordt. Op de eerste plaats moet de M.C. vrij zijn; zij moet zich beperken tot een kleine groep die werkelijk iets meer willen doen op geestelijk gebied. Er zouden korte bijeenkomsten kunnen gehouden worden op de vooravond van de grote kerkelijke feesten; als inleiding op de verschillende liturgische perioden van het kerkelijk jaar; voor de eerste vrijdagen en de Mariafeesten. Deze bijeenkomsten zouden door de jongens zelf moeten worden samengesteld; zij zoeken de gebeden en liederen uit, die gebeden of gezongen worden. Er is in het derde trimester één keer een proef genomen in deze zin en wij menen dat in deze richting de oplossing moet gezocht worden en dat in het komende jaar dit experiment moet worden voortgezet.

De Academies

ACADÉMIE ST. AUGUSTINUS

opgericht 5 oktober 1901.

Samenstelling van het bestuur gedurende het verslagjaar 1955—1956:

Voorzitter	L. Meulenberg
Vice-voorzitter	L. Muijtsens
Sekretaris	Th. v. Aalst, na kerstmis P. Aben
Moderator	R. D. dr. J. Bosch

Overzicht van de inleidingen, gehouden tijdens het verslagjaar:

met betrekking tot FILOSOFIE

W. Veugelers	De Vrije Wil.
G. Koenig	Een Filosofie van de Liefde.
L. Sniijders	Het Tweede Ik.

met betrekking tot PSYCHOLOGIE

J. Klerken	Inleiding tot de Psychologie.
P. Smeets	Een Gekonkretiseerde Sociaal-psychologische Zienswijze.
Dhr. Lennarts, luit.	De Psyche van de Straaljagerpiloot.

met betrekking tot SOCIOLOGIE

A v. Dijk	Social Casework.
Drs. J. Wijers, dir. P.O.L.	Doel en Methode van het P.O.L.
Drs. A. Wojakowski, sociogr. P.O.L.	Sociografie bij het P.O.L.
Dhr. F. Schols, oud-voorz. K.L.J.S.B.	Sociale Schets van de U.S.A.

met betrekking tot ESTHETIKA

L. Meulenberg	Cooljazz.
Th. v. Neerven	Gregoriaans.
F. Peutz	Moderne Bouwkunst in Nederland.
P. Aben	De Groei van de Esthetische Grondbegrippen in de Film.

met betrekking tot POLITIEK

Dhr. W. Buck, K.V.P.-kadervoorz.	De Noodzaak van een Katholieke Eenheids- politiek.
----------------------------------	---

Gedurende het afgelopen verslagjaar werden vijftien inleidingen gehouden, waarvan er vijf door gasten werden verzorgd. Dit laatste geschiedde niet alleen vanwege de ter zake deskundigheid van de genodigden, doch ook wel om in de academie iets meer variëteit te bieden.

Het totaal van de inleidingen is een mooi geheel geworden. Vooral filosofie en aanverwante wetenschappen hadden — uiteraard — de aandacht. Ook de andere onderwerpen lagen ruimschoots binnen de interesse van de leden.

Het feit, dat zich voor de inleidingen spon-

taan een voldoende aantal gegadigden meldde, zegt genoeg omtrent de sfeer van samenwerking, die er bestond tussen bestuur en leden.

Ondanks dat de welhaast noodzakelijke academie-kwalen, die op deze plaats telkens

weeresignaleerd moeten worden, ook nu niet ontbraken enz. enz., durven wij gerust de academie een dergelijk actief, sfeervol en vruchtbaar jaar toewensen, als nu achter ons ligt.

P. ABEN, sekretaris.

ACADEMIE ALBERDINK THIJM VI GYMNASIUM.

Alle leden van deze academie zullen het er mee eens zijn dat 1955—1956 een bloeiend academiejaar is geworden. Lezingen, cause-riën en spreekbeurten waren goed. De Alberdink-Thijm-penning werd toegekend aan K. Tosserams voor zijn lezing Coëducatie met een eervolle vermelding voor de heer P. van Can (Marsman) en voor J. Maes (causerie deltaplan). De rijke variatie in de onderwerpen moge blijken uit de volgende lijst:

Lezingen

Hamlet (L. Arts).
Luchtvaart (J. Lucassen).
Concentratiekampen (L. Hennus).
Liturgisch apostolaat van de Norbertijnen (J. Peters).
Impressionisme in de schilderkunst (B. Gielis).
Bezitsvorming (H. Valk).
Erasmus (J. Engels).
Mandement (W. Gerrickens).

Marsman (P. van Can).
Naturalisme in de literatuur (C. Vossen).
Woningbouw (L. Crombach).
Humor (H. Hamers).
Isotopen (P. Ververgaert).
Coëducatie (K. Tosserams).

Causerieën en improvisaties

Finland (J. Hoeben).
Jeugdbeweging (K. Tosserams).
Gymnasium-B (J. Wiertz).
Ons koningshuis (L. Arts).
Hereniging van Duitsland (H. Vaes).
Volksdans (Th. Stenzel).
Moet het gymnasiumonderwijs veranderd worden? (P. Stevens).
Pragmatiek van de film (P. Aben, g.).
Heraldiek (P. Korsten).
Deltaplan (J. Maes).
Mozart (P. Curvers).
Invloed van de film (J. Jenniskens).

ACADEMIE V GYMNASIUM

De academies van beide afdelingen verliepen uitstekend, onder de leiding van Mhr. Heijnen. Het voorzitterschap werd afwisselend door verschillende leerlingen waargenomen. Om een idee te geven in welke richting de belangstelling van de jeugd gegaan is, geven wij de titels van de lezingen en improvisaties:

Lezingen Afdeling A.

Film en jeugd (M. Geelen).
Het leven en de werken van Verdi (H. Hut-schemakers).
Landbouw in Spanje (P. Hodzelmans).

Erasmus (H. Cöp).
Kunst en wezen van het drama (G. Kitzen).
Radar (G. Willems).
Pompei en Herculaneum (P. Smeets).
Augustinus (H. Labriaire).
Dans (P. Berends).
Moderne bouwkunde (S. Kessels).
Ariëns (H. Hendrix).
Europa één (H. Groetelaars).
Picasso (J. v. d. Ham).
Onmaatschappelijke gezinnen te Maastricht (A. Janssen).
De steen (C. Joosten).
van Gogh (H. Hameleers).

De Peel (W. v. d. Goor).
 Jazz (J. v. d. Wouw).
 Fotografie (J. Ummelen).
 Stalin (M. Hafmans).
 Rassenprobleem (J. Bergh).
 Priesterarbeiders (T. Sips).

Improvisaties

Chopin (J. Moonen).
 Leo XIII (J. v. d. Ham).
 Maoris (H. Cöp).
 Athos (G. Willems).
 Stofbestrijding (J. Latour).
 Dood van soldaat Slovit (W. v. d. Goor).
 Televisie (H. Hendrix).
 Bokkenrijders (J. Bergh).
 Lijkwade van Turijn (H. Theunissen).
 Veilig verkeer (H. Groetelaars).
 Louis Pasteur (J. v. d. Wouw).
 De Klucht (G. Kitzen).
 Bhoeddisme (W. v. d. Brandenburg).
 Aanslag op Hitler (M. Hafmans).
 Insuline (P. Smeets).
 Film en jeugd (M. Geelen).
 Kleurenfotografie (J. Ummelen).
 Dieselmotoren (L. Prompers).
 Bouworde (A. Janssen).
 Kath. Kindervacantiewerk (H. Labriaire).
 Dante (P. Berends).

Lezingen Afdeling B.

Dante (H. Crompvoets).
 Jeugdbeweging (L. Knops).
 Het Paard (Th. Maes).
 Vondel (P. Philipsen).
 Federalisme (J. Schreurs).
 Hendrik van Veldeke (N. Versleijen).

De Peel (G. v. Osch).
 Michel Angelo (S. Geurts).
 Pioniers van het luchtruim (J. Creemers).
 Fruitteelt (M. Tacken).
 Piet Paaltjes (W. Smeets).
 Film en jeugd (W. Nohlmans).
 Steenkoolmijnen in Limburg (H. Bogers).
 De maan (J. Elbers).
 K.L.M. (Th. Claessens).
 Rassenprobleem in Zuid Afrika (K. Kruijtz-
 zer).
 Atomen en atoomkracht (P. Bosch).
 Beethoven (H. Voncken).
 Fotografie (Th. Seelen).
 Taillerand (W. Salden).

Improvisaties

Dodenbezorging bij primitieve stammen (W.
 Smeets).
 Leeghwater (H. Lenders).
 J. Strauss (J. Broekhoven).
 Radar (J. Scheepers).
 Piet Heyn (M. Tacken).
 Musolini (Th. Seelen).
 Namen en bijnamen (K. Kruijtzer).
 Slavenhandel (Th. Claessens).
 Dialecten in Maastricht (J. Offermans).
 Televisie (P. Bosch).
 Marsman (J. Schreurs).
 van Gogh (H. Voncken).
 Aardolie (Th. Maes).
 Bokkenrijders (N. Versleijen).
 Aart van der Leeuw als mens (W. Salden).
 Stalin (J. Creemers).
 Mars (J. Elbers).
 Getuigen van Jehova (W. Nohlmans).
 Pasteur (S. Geurts).

De noodzaak van filmvorming

Gebleken uit de filmbeïnvloeding

(Ten geleide bij de oprichting van de Rolducse filmclub „Lumière”)

Telkens vraagt het verschijnsel „film” voor een ander aspect van zijn wezen de aandacht. Opvallend echter is, dat vooral de laatste jaren de filmstudie en de opvoeding tot filmzien hoe langer hoe meer in de belangstelling zijn komen te staan. Van de andere kant zijn er nog de tallozen, die daarvan het nut en de noodzaak niet inzien. Wèl mogen we veronderstellen, dat er niemand meer is, die zonder meer alles wat film heet of met film in verband staat wenst te veroordelen. Zij, die de film een kermisvermaak vonden, een zusje van bordelen, opiumkitten en wat dies meer zij, iets waarmee geen fatsoenlijk mens zich behoorde te bemoeien, zij zijn door de film zelf overwonnen, zij hebben ongelijk gekregen. Dit artikel is voor anderen bedoeld; voor hen, die de film niet zouden willen missen, die haar in de betere realisaties waarderen als een goed stuk van het moderne amusement; die zelfs niet protesteren, wanneer men de film — overigens terecht — de jongste muze noemt, een kunstvorm dus. Maar de film bestuderen, zich ernstig op haar typische problemen bezinnen? „Waarom?”, zo vragen zij zich af.

En toch zijn er die talrijke studieclubs en filmliga's en kennen zij een grote belangstelling.

Herhaaldelijk komt het voor, dat de beoordelingen van de ernstige, niet sensationele filmtijdschriften totaal verschillen van de smaak van het publiek, (naar de recettes te beoordelen). En terwijl de critieken van bedoelde periodieken meestal eensluidend zijn, zonder dat daarbij de één de ander napraat, bestaat er onder de toeschouwers een ongekende variatie van opinies. Talloos vele voorbeelden zouden hier te noemen zijn, waaruit een duidelijk gemis aan filminzicht bij het

publiek blijkt; practisch niemand van de toeschouwers blijkt een objectieve kijk op de film te bezitten. Het is o.a. daardoor, dat iedereen, die het hieromtrent ernstig meent, teleurgesteld is over het uitblijven van een wettelijke regeling van het filmonderwijs voor V.H.M.O. Neem daarbij in aanmerking, dat, waar de huidige middelbare-schooljeugd momenteel vaak in een soort filmrage verkeert, daar in het leerprogramma niet aan wordt tegemoet gekomen.

Het is helemaal de bedoeling niet te suggereren, dat ooit elke bioscoopganger zal begripen wat „film” nu eigenlijk is. Men zal er naar moeten streven een groep te vormen van mensen, die, overtuigd van de waarde en de betekenis van de film, door de filmmaker wordt gezien als de leiding gevende bovenlaag van het filmziend publiek, waarnaar hij zich kan richten.

Het is ons nu wel duidelijk, dat dit medium voor kunst, amusement en communicatie totnutoe door gebrek aan inzicht bij het publiek allerongelukkigst is miskend en misprezen.

Uitermate verontrustend is dit tevens. Dit zou niet het geval zijn, wanneer de film een onverdeeld gunstige factor vormde voor de samenleving. Nu echter juist ook de film voor de ergste verkrachtingen van de goede zeden, voor de vervalsing van de levenswaarden en voor de afschuwelijkste kitsch verantwoordelijk wordt gesteld, nu is het zaak, dat zoveel mogelijk mensen echt van onecht kunnen onderscheiden, goud van klatergoud, waarheid van valsheid. En zolang hier geen vorderingen worden gemaakt, zolang zal de film met haar welhaast magische macht haar „slachtoffers” blijven maken. Dit is echter geen reden, om — zoals velen gemeend hebben — te proberen de film uit de maatschappij te elimineren. Zij heeft zelf in haar kort bestaan, reeds al te vaak haar voor ons onmis-

bare waarde bewezen. Wil men de film echter saneren, — de noodzaak tot iets dergelijks valt niet te ontkennen — dan kan dat niet anders dan met de middelen, de wapens van de film zelf. Hoe zou iemand, die geen notie heeft van wat een goede film is, voor de betere film kunnen ijveren? Iedere poging zou een slag in de lucht betekenen.

Het probleem van de sanering van de film stelt zich inderdaad en wordt ook vaak geformuleerd; de film is slecht, zegt men dan. Zo in haar algemeenheid gesteld is de formulering echter maar half juist: men mag het „de” film niet euvel duiden, dat er lieden zijn die haar diensten misbruiken. Bovendien is de objectie, dat de film slecht is, vaak misleidend; nl. daar waar het niet aan de film rechtstreeks ligt dat problemen ontstaan, maar aan de niet-begrijpende toeschouwer. Men zou de zaak dus juister als volgt stellen: de film beïnvloedt de toeschouwer vaak zó, dat deze beïnvloeding verslechterend werkt. Daarbij kan men dan nog twee richtingen uit: de film bedoelt een slecht effect bij de toeschouwer te verwekken, (wat ondanks de gevestigde opinie niet zovaak zal voorkomen), òf de film krijgt een slecht effect, door het wanbegrip van de toeschouwer (hetgeen meestal het geval is). De gemeend-slechte flims kan men ten hoogste negeren, de vermeend-slechte films worden geheel anders gewaardeerd, zo gauw de toeschouwer een juist inzicht krijgt in het filmfenomeen. Dit laatste geval heeft hier onze aandacht.

Het probleem oplossen zal dus allereerst inhouden: een onderzoek naar het effect, de beïnvloeding van de film op de toeschouwer¹⁾.

Het is in het oog vallend, dat de filmbeïnvloeding veel sterker is, dan b.v. de beïnvloeding door toneel of boek. Er bestaat nl. in de bioscoop een bijzondere situatie, die deze beïnvloeding zeer in de hand werkt. De duisternis bevordert een soort op-zichzelf-terugvallen van de toeschouwer; hij voelt zich geïsoleerd, hij kan zichzelf zijn zonder gezien

te worden; hij leunt achterover en kijkt toe, geheel geabsorbeerd door de beeldenstroom. Deze bioscoopsituatie is wel de ideale gesteltenis, om een voedingsbodem te kweken, geschikt om zonder nadenken en zonder critiek alles in zich op te nemen: de toeschouwer is verhoogd suggestibel voor de ideeën, die de film verkondigt. En hier zit de knoop.

Een film kan nog zo objectief worden genoemd, ze is altijd subjectief, en zelfs zeer bedekt subjectief. Iedere instelling van de camera wordt immers telkens weer wel overwogen. En iedere instelling van de camera impliceert een bepaalde instelling van de geest, want uit de verschillende opname-soorten ruim anderhalfduizend maal per film te moeten kiezen, betekent onvermijdelijk subjectiviteit. Daarbij komt nog, dat het filmbeeld een hoge graad van iconiteit bezit, d.w.z. in sterke mate werkelijkheidsgelijkend is, waardoor de toeschouwer het aanziet voor de werkelijkheid zelf. Het blijft echter maar een doodgewone afschaduwing daarvan. Dat deze iconiteit zo hoog is brengt echter ook een vergrote reactie-dispositie met zich mee bij de toeschouwer, waarmee maar gezegd wil zijn, dat de toeschouwer in verhevigde mate geneigd is, om op het filmbeeld te reageren als op het verbeelde. De toeschouwer meent immers de werkelijkheid te zien en is daarom veel eerder geneigd om het verfilmde als waar aan te nemen. Zodoende heeft de filmmaker dus practisch vrij spel. Hij uit zijn ideeën op een wijze, die de toeschouwer niet „door heeft”, die deze voor objectief aanvaardt en die hem daarom zo sterk beïnvloedt.

We zouden dus kunnen stellen, dat de toeschouwer, om dit overgeleverd-zijn aan de filmmaker te overwinnen „alleen maar” de subjectiviteit van het beeld behoeft te doorzien; daardoor komt hij te weten wat de filmmaker wil en kan hij zelf kritisch meeleven.

Voorop zij gesteld, dat niet alleen de film een subjectief medium is. Ieder „cultuurmedium” is een poging, om onder het eigen aspect een volledige emotie te vangen²⁾; zoals

¹⁾ Zie o.a. dr. J. M. L. Peters: „De Taal van de Film”.

²⁾ Zie o.a. mr. C. J. Graadt van Roggen: „Het Linnen Venster”.

de schilderkunst dit probeert onder het aspect van lijn en kleur in een vlak, zo de film onder het opzicht van de hoorbare en zichtbare beweging in tijd en vlak, resp. ruimte. Die emotie is echter zelf niet uitdrukbaar, ook niet gedeeltelijk; ze moet in een symbool worden geobjectiveerd, omdat ze volkomen innerlijk is. Met het kiezen nu van dit symbool is in principe de subjectiviteit aanwezig gesteld.

Het werken met symbolen is voor de film het werken met beeld en geluid. Hiermee probeert de regisseur ons te suggereren — eventueel aan de hand van een verhaal — hoe hij over de dingen denkt; neutraliteit is onmogelijk. Al kan het verfilmde ogenschijnlijk nog zo gewoon zijn, in de wijze van verfilming valt altijd een min of meer „principiële” houding af te lezen. En het mag niet zó zijn, dat deze houding zonder slag of stoot onze houding wordt. We moeten ons bezinnen op wat er verkondigd wordt. Maar hoe zou dat mogelijk zijn voor iemand, die alleen maar in de film de — geësceneerde — werkelijkheid ziet en niet weet door te dringen in de diepere betekenis van de bepaalde weergave van die werkelijkheid. Want nogmaals: iedere soort van opname, (verschillend onderling door camera-afstand t.o.v. het object, door statische of dynamische camera-werking, door veranderingen in de opnamehoek, door geluidstoepassingen met speciale betekenis, door verwisseling van cameralenzen, door sfeerbelichting, door tijdsduur van de scènes, door montage in de samenhang, enz.) iedere opname (morfologie) bezit haar eigen waarde, een eigen betekenis naast de registrerende (semantiek) en een nieuwe functie in het geheel (syntaxis). Juist degene, die deze nieuwe waarde vereenzelvigt met de werkelijkheid, aanvaardt ook deze nieuwe waarde als vanzelfsprekend, als waarheidswaarde bezittend.

Wie echter door middel van het filmbeeld vermag door te dringen in de wereld van de filmmaker, maakt in iedere serieuze film weer kennis met een mens, die in staat is iets van zichzelf aan anderen over te dragen (pragma-

tiek). Dit is op zich beschouwd reeds een levensverrijking, hoeveel te meer wanneer die zelfde filmmaker een kunstenaar zou zijn. Dan kan de toeschouwer, via de vorm, die de filmkunstenaar kiest, doordringen tot diens ontroeringsmoment en het tot zijn eigen ontroeringsmoment maken (esthetiek). De toeschouwer is in staat, om — door zijn eigen verbeelding aan het werk te zetten — zelf aan het scheppingsproces actief, creatief deel te nemen.

Hiertoe is — zo volgt — een vertrouwdheid nodig met de taal, die de film „spreekt” (morfologie, semantiek, syntaxis, pragmatiek en esthetiek); slechts weinigen kregen totnu toe de kans om zich met de filmtaal vertrouwd te maken.

Omdat voor het publiek, (het „grote” zowel als het „hoge”), de film nog een vreemde taal spreekt, leveren de producers (= economen) films af, die dat publiek wel begrijpt, maar die de naam „film” niet verdienen, doo-eenvoudig omdat het geen films zijn. Die „films” gaan brabbelen, stamelen over onderwerpen, die een verantwoorde behandeling echt wel verdienen. En zo iets is lachwekkend en tevens bitter droevig. Dan immers ontstaat er een schijn-wereld, met schijn-mensen en schijn-problemen, waar eigenlijk een wereld wordt bedoeld, die ernstig wil (en moet) genomen worden, met mensen die een reële problematiek kennen.

Daartegenover staat de principiële bereidheid van diezelfde producers om — wanneer het filmgevoelig publiek groot genoeg is — ook voor dat publiek bekwame regisseurs films te laten maken, die hun naam wel verdienen. Een vertegenwoordiger van het producersgilde moet ooit gezegd hebben, dat iedere film goed is, die winst oplevert, zelfs een goede film. Is dat niet veelzeggend?

Wanneer de goede film steeds meer terrein wint, zal het niemand vrees inboezemen, dat onze moderne tijd een visuele tijd begint te worden, de tijd van film en televisie. De bioscoop zal hoe langer hoe meer een levensschool worden voor de jeugd; de televisie zal — hoewel ten onrechte — steeds meer een

een reden te meer, om te ijveren voor direct onderwijs in de filmtaal, opdat de jeugd het objectieve element leert onderscheiden van de subjectieve interpretaties van de regisseur.

De problemen vragen dringend om een oplossing. Dat echter ook fimliga's en filmstudieclubs deze nood van het moment niet kunnen ondervangen is zonder meer evident. Dat ze daarom wel het minimum betekenen, dat vereist is, moet nu wel iedereen toegeven.

Verbetering van de film door positieve vorming — vooralsnog — in de filmclubs betekent niet alleen een bittere, doch ook een aan-

gename noodzaak; daar, waar de film het moderne middel is voor kunst en vermaak, geeft filmvorming de basis waarop en het inzicht waarmee men een film des te beter begrijpt en dus des te beter geniet.

Mag dan aanvankelijk een bekommering om de problemen, die de film oproept, de reden van bestaan zijn voor menige filmclub, daarvoor zal al gauw een zekere liefde voor de film in de plaats treden. Een betere coördinerende factor dan de laatste laat zich voor een vereniging wel niet denken.

P. ABEN, Phil. Inf.

Opbouw nieuwe serre

Declamatiewedstrijd

IN HET LIMBURGS DIALECT

Het zijn misschien meer gevoelsargumenten dan verstandelijke overwegingen, waarmee een Limburger zich zal verdedigen wanneer iemand de waarde der Limburgse dialecten in twijfel trekt.

Wat deze waarde ook mag vormen, alleen reeds de schoonheid van onze streektalen rechtvaardigt het doel van een vereniging als V.E.L.D.E.K.E., nl. het instandhouden en verbreiden van onze moedertaal.

Zeker het waren niet allemaal kunstwerken, die er voorgedragen werden in de foyer van het Staargebouw te Maastricht. Maar de sappige klanken deden ons vaak een minder goed doorvoeld ritme vergeten. En het onaangename van het gezocht rijmwoord werd niet opgemerkt, omdat in datzelfde woord een gevoelswaarde lag opgesloten, die men in geen andere taal vinden kan.

De deelnemers en deelnemers aan deze declamatiewedstrijd droegen met een dergelijk enthousiasme hun dialecten voor, dat Veldeke, die op zijn voetstuk troont midden op het pleintje voor het Staargebouw, zeker stil heeft staan luisteren.

Er waren veel personen te gast bij V.E.L.D.E.K.E. die haar dertig-jarig bestaan vierde. Zo zagen we behalve het voltallige bestuur van V.E.L.D.E.K.E. loco-burgemeester Gijbels, J. van Bannig burgemeester van Geleen, wethouder mr. Baeten van Maastricht. Mej. dr. J. Daan vertegenwoordigde de Koninklijke Academie van Wetenschappen. En deze prominente gasten waren niet alleen aanwezig om de jubilerende vereniging te fêteren, maar ook om vol interesse te luisteren naar de prestaties van de Limburgse jeugd.

Reeds eerder waren er op talrijke middelbare scholen in geheel Limburg wedstrijden gehouden, waarbij een jury, gevormd door leden van V.E.L.D.E.K.E. de beste acteurs en actrices selecteerde.

Op Rolduc scheen de belangstelling voor onze dialecten zo groot te zijn dat wij twee avonden konden genieten van gedichten die in het meest uiteenlopend „plat” voorgedragen werden; wij hoorden het zangerige Maastrichts, naast het klankrijke Kerkraads en het rappe Venlo's.

Een bemoedigend woord van mhr. Heynen had vele jonge talenten hun plankenkoorts doen overwinnen.

Op deze declamatiewedstrijden te Rolduc behaalden een eerste prijs:

Senioren:

Lambert Arts met „Levensluip” 113,5 punten,
Gerri Caldenborg met „Ene Koffie”

110,5 punten,

Piet Jacobs met „Woerum” 107,5 punten,

Junioren:

Frans Wiertz met „Loeendaag” 112 punten,
Jan Peters met „Der Goocheleer”

106,5 punten,

Hub Bour met „Der Sjtier” 105 punten.

Het succes dat de Rolduciens behaalden tijdens de wedstrijd te Maastricht, bewijst dat het toch wel mogelijk is om, ondanks het spreken van algemeen beschaafd, onze dialecten zuiver te bewaren en de liefde er voor te behouden.

Voor de pauze declameerden de junioren. Zonder enige terughoudendheid en met jeugdig vuur droegen zij hun stukjes voor en zelfs de microfoon van de regionale omroep Zuid scheen geen indruk op hen te maken.

Frans Wiertz won hier de eerste prijs door met grote onbevangenheid „Loeendaag” van Geilenkirchen voor te dragen.

Jan Peters behaalde de vijfde prijs. Hij declameerde „Der Goocheleer” van Wiel Klaus.

De senioren kwamen na de pauze aan de beurt. De gespannen verwachting van het aandachtig gehoor, de gehele sfeer van de prachtige, moderne foyer spoorden de declamatoren aan om op een manier voor te dragen die het de jury uiterst moeilijk bleek te maken om tot een juiste waardering van de prestaties te komen.

Met kleine nuanceringsen in zijn gevoelige stem schiep Egide Pekelharing van de Rijkskweekschool te Maastricht een zeer fijne sfeer. Hem werd dan ook de eerste prijs toegekend.

Maar Gerrit Caldenborg van Rolduc behaalde, terwijl het verschil in punten met

nummer één zeer gering was, een prachtige tweede prijs. Hij declameerde „Ene Koffie” van J. Jaspers.

Piet Jacobs werd vierde, Leo Crombach zevende en Lambert Arts tiende.

Onze provisor mhr. Houben en mhr. Heijnen brachten de Rolduciens veilig naar Maastricht. En vooral de terugreis was bijzonder prettig, terwijl de auto van de provisor naar achter doorhelde onder het gewicht van het grote aantal boeken, dat onze deelnemers als beloning voor hun prestaties in ontvangst mochten nemen.

LEO MUIJTSSENS.

Matthieu Huyskens †

Op Zaterdag 23 Juli 1955 werd ons anders zo rustig dorpje opgeschrikt door het gerucht dat Matthieu Huyskens in het Kanaal van Wessem naar Nederweert zou verdronken zijn.

Heel het dorp groepte bij elkaar en wie maar enigszins bij het redden behulpzaam kon zijn spoedde zich naar het kanaal. Naargelang de tijd verstreek werd de spanning groter en ging men langzaam beseffen wat er gebeurd was. Na ongeveer een uur zagen wij een groepje mannen met een draagbaar, waarop het ontzielde lichaam lag, ons dorp binnen komen. Iedereen was terneergeslagen, vooral omdat men deze zeer veel belovende jongen van nabij zo goed kende.

Tjeu werd op 12 maart 1940 te Ell geboren en kwam uit een zeer voorbeeldig gezin. Hij was een opgewekte, blijmoedige, levenslustige jongen, waar iedereen graag mee te doen had. Reeds vroeg op de lagere school maakte hij aan zijn onderwijzer kenbaar dat hij priester wilde worden. Voor zijn vader en moeder bewaarde hij dit geheim echter nog

lange tijd omdat hij bang was dat zijn eventuele priesterstudie te veel offers van hen zou vragen. Deze bezorgdheid behield hij ook tijdens zijn studie op Rolduc en in de vacaties bleek maar al te goed dat hij zijn ouders overal waar dit enigszins mogelijk was behulpzaam was. Voorbeeldig deed hij zijn studies en hij behartigde zijn werk met alle krachten. Toen het verschrikkelijk ongeluk gebeurde, droeg hij als een goed soldaat de scapuliermedaille. O. L. Vrouw heeft hem zeker in zijn laatste ogenblikken bijgestaan.

Bij de begrafenis op 26 juli bleek hoe groot het medeleven van onze dorpsgemeenschap was met het zo diep getroffen gezin. Zelden zagen wij de parochiekerk zo gevuld als tijdens deze Requiem-mis die gezongen werd door de studentenclub St. Aloysius waar Tjeu lid van was.

Ook op Rolduc was Tjeu een jongen die zich onderscheidde door een grote blijheid, een voortdurende werklust, die zich uitte niet alleen op studiegebied, doch ook in de verschillende takken van sport, en tenslotte door een gezonde, oprechte vroomheid. Dat hij zeer geliefd was onder zijn medestudenten en bij zijn leraren, bleek wel uit het grote aantal studenten en leraren dat hem de laatste eer kwam bewijzen.

Wij willen deze overpeinzingen eindigen met een fragment dat wij lazen op zijn bidprentje: „Als God 'n jong leven oproept, midden uit allerlei werk, studie en toekomstplannen, dan denkt men wel eens: „Waarom mocht dit niet voltooid worden?“. Voor God is niet het resultaat naar menselijke opvatting van 't meeste belang, maar de innerlijke toestand van de ziel. Misschien riep God hem nu tot Zich, omdat hij er nu het meest geschikt voor was”.

Drs. H. Reijnen

Veertig jaar priester

„Hoe kan de Kerk aan een verheven geheim als het H. Sacrament des Altaars de naam Eucharistie geven?” Dit probleem loste de jubilaris van vandaag voor ons op, toen hij in de aula zijn dankwoord sprak.

„Eucharistie is niet een goedkoop dank-jewel, maar het besef dat men eu-charis-tos is, met weldaden overstelpt, de uiting van het geloof dat wij in de H. Eucharistie de grootste charis, het eindeloze genadegeschenk, van God ontvangen.” Wellicht is dit de mooiste les die Mijnheer Reijnen in de veertig jaren van zijn priesterleraarschap heeft gegeven. Hij verklaarde zichzelf bij uitstek eu-charis-tos, omdat het hem gegeven was veertig jaar lang in Rolduc „dienaar van het woord” (Luc. I. 2) te zijn in de volste, driedubbele

betekenis van de term: als taalleraar, spermo-logos, woordenzaaier, zoals de Atheners St. Paulus spottend noemden, als godsdienstle-raar, verkondiger van het woord Gods en ten-slotte als priester, dienaar van het ongeschap-pen Woord Jezus Christus.

Deze woorden maakten ons duidelijk waar-om de plechtige Eucharistie-viering van de Hoogmis het middelpunt van deze dag moest zijn. Een zonnige meimorgen, feestelijk lui-dende klokken, de stille pracht van de hor-tensia's, een koor dat de eeuwig mooie Missa Brevis van Palestrina uitvoert, een orgel dat in Andriessen's Te Deum met het koor lijkt te wedijveren in jubel; temidden van deze stille en jubelende pracht een dankende jubi-laris aan het altaar en wij dankend om hem

heen, dit alles om tegenover God uiting te geven aan het besef dat Hij Mijnheer Reijnen met weldaden heeft overstelpt en door hem ook ons.

Welke die giften van God zijn, werd ons duidelijk gemaakt in de dichterlijke woorden die Michel Reijnen tot zijn heeroom sprak en in de eenvoudige treffende toespraken van Piet Ververgaert en van onze President. Het zangkoor o.l.v. Mhr Schrijen bracht de jubilaris hulde met het Ave Verum van Mozart en het Ecce Sacerdos van H. Voncken. De harmonie o.l.v. Mhr Gerards hield de vreugde levendig door eerst een pittige mars en daarna een mooie Bellatrix Ouverture te spelen.

Wij en allen die in de afgelopen veertig jaren met Mijnheer Reijnen hebben kennis gemaakt, kennen hem als Engelse leraar, die het geen moeite teveel was tien keer hetzelfde woord op het bord te schrijven, zonodig met uitspraaktekens en die, zoals Piet Ververgaert opmerkte, nooit de moed verloor als „even” en „ever” op de hoogste klassen nog werden verwisseld. Voor de hogere klassen was Mijnheer Reijnen ook godsdienstleraar. Hij wilde ons de grote rijkdommen in het Nieuwe Testament laten ontdekken die hij er zelf had

gevonden. Hij liet ons de eigen karaktertrekken van de vier evangeliën zien en maakte de tegenspraken tussen deze vier tot schijn.

Wij kennen de jubilaris als raadsman, die voor iedere jongen aan de deur zijn eigen lectuur neerlegt en in zijn boekenkasten net zolang zoekt, desnoods een paar dagen, tot hij gevonden heeft wat hij geven wil. Vooral waarderen we in de jubilaris zijn breedheid, die hem altijd en overal naar ons doet luisteren en hem altijd en overal zijn oordeel doet geven als hem erom gevraagd wordt. In zijn lessen doceert hij niet alleen Engels en Godsdienst, maar bovendien alle wetenswaardigheden die hij of zijn leerlingen hierbij kunnen aanknopen. Non scholae sed vitae docet. De President vereenzelvigde de jubilaris met de apostel Andreas; van vergelijken kunnen we hier nauwelijks spreken. De stille figuur wiens leven we in het Nieuwe Testament tussen de regels door lezen, de eerstgeroepene die nooit de eerste heeft willen zijn. Deze stille figuur hield de President ons voor als het evenbeeld van Mijnheer Reijnen.

Van leraren die op Rolduc hun veertigjarig priesterfeest vieren, zegt men dat ze de pilaren van Rolduc's roemrijke historie zijn. Van Mijnheer Reijnen kan men zeggen dat

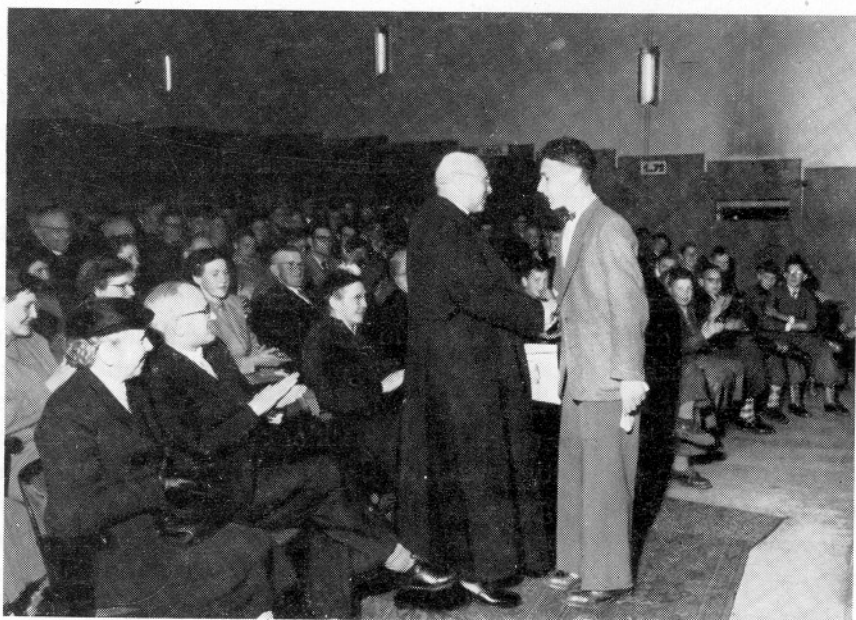

Foto Lenssen

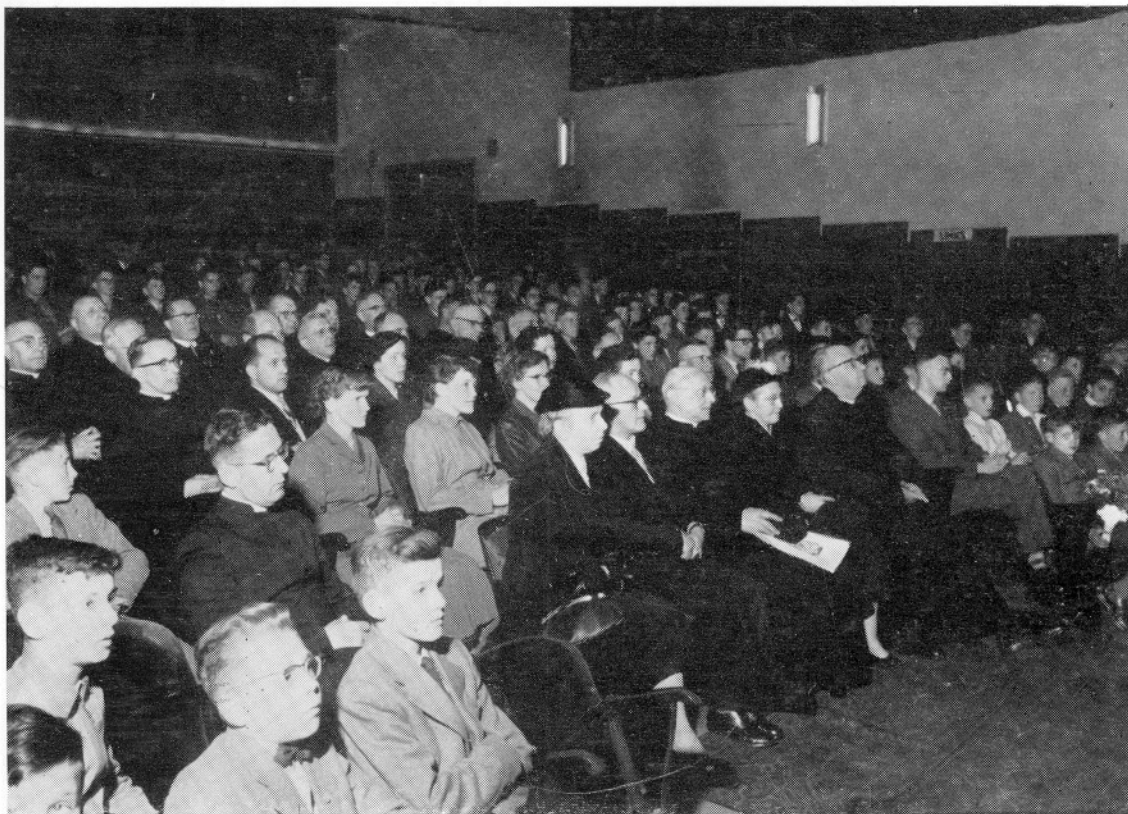

Foto Lenssen

hij een pilaar is die helemaal in de muur staat ingebouwd en daarom niet in het oog springt.

De jubilaris moge weten dat als hij binnenkort van een werkzame rust gaat genieten, hij een generatie Rolduciens in de herinnering zal blijven als een geront die op de cour pleegt te brevieren, als bouwer van apologetische volzinnen of als uitvinder van nieuwe woorden.

Wij weten dat de jubilaris, als hij als eu-charis-tos aan het altaar staat, op bizon-

dere wijze de middelaar zal blijven tussen God en een generatie Rolduciens. De jubilaris meende immers dat men een eigenschap nog niet in hem had doorschouwd: zijn gehechtheid aan Rolduc en zijn bewoners. Wij geven allen onze President gelijk, als hij zegt, dat Mijnheer Reijnen een buitengewoon doorzichtig mens is!

JO FRANTZEN.

Onze Missionarissen

Mgr. CONSTANS KRAMER O.F.M.

Mgr. Kramer werd geboren op 3 Juni 1903 te Oldeclooster, gemeente Wonseradeel (Fr.). Zijn humaniora maakte hij te Culemborg en te Rolduc (1914—1916).

Op 7 september 1921 trad hij in de Orde der Minderbroeders en ontving in het klooster te Alverna (Gld.) het kleed van St. Franciscus.

Na de gewone philosophische en theologische studies te hebben voltooid, ontving frater Constans Kramer op 18 maart 1928 in de kloosterkerk te Weert de H. Priesterwijding uit de handen van Mgr. L. Schrijnen.

Daar hij reeds lang het verlangen koesterde om in de missie te gaan werken voor de vestiging van de Kerk en de uitbreiding van het Geloof, vertrok hij september 1928 in opdracht van zijn Oversten naar Rome, om daar aan het Antonianum de missie cursus te gaan volgen. Een jaar later, op 4 september 1929, vertrok hij dan naar het Apostolisch Vicariaat van Luanfu, in het zuiden van de provincie Shansi (China), waar de Nederlandse Minderbroeders reeds meer dan dertig jaar missioneerden. Hij kwam er op 4 november 1929 aan.

Na zich te hebben toegelegd op de studie van de moeilijke chinese taal, werkte Pater Constans — deze kloosternaam heeft hij altijd eer aangedaan: hij werkte altijd met Friese standvastigheid en volharding; zijn wereldse voornamen zijn Franciscus, Gerardus — op verschillende posten in genoemd Vicariaat als missionaris, een tijd lang ook als procurator van de missie. Onder de oorlog was hij lid van de raad van het Vicariaat.

Een kleine tien jaar kon hij zich aldus rustig wijden aan zijn taak: de bekering der Chinezen. Maar toen begonnen voor de missie van Luanfu de kwade jaren. De Japanse troepen waren China binnengevallen, en hoewel het geruime tijd duurde, voordat hun legers en kanonnen de binnenlanden van Shansi

bereikten, kwam de missie van Luanfu steeds meer in het gedrang en in de verdrukking, door het dreigend oorlogsgevaar.

De hel brak echter los, toen Nederland het bestond om op 8 december 1941 de oor-

Mgr Constans Kramer O.F.M.
Leerling Rolduc 1914—1916

log aan Japan te verklaren. Ruim een jaar hebben de Nederlandse Paters en Zusters toen alle angsten en zorgen, onrust en kwelling doorgemaakt, die het Nederlandse volk doormaakte onder de Gestapo, en misschien nog een graadje erger. Twee onzer missionarissen werden zonder vorm van proces doodgeschoten, en slechts met grote moeite zijn meerdere anderen aan eenzelfde lot ontsnapt.

De Japanners deden alles om de Nederlanders fysiek en moreel en psychisch te breken en te vernederen. Maar voor de missionarissen was dit toch geen reden om hun posten te verlaten. Ze werkten door, zo goed en zo kwaad als het ging en trachtten ook de inlandse christenen, bijzonder de vrouwen, tegen de wrede bezetters te verdedigen.

Eindelijk, op 20 Maart 1943, kwam het bevel van het Japanse oppercommando, dat al onze missionarissen, de twee Bisschoppen Mgrs. Spruit en Timmer ingesloten, de missie van Luanfu moesten verlaten en zich naar Wei-shien, in de provincie Shantung, moesten begeven, om daar ondergebracht te worden in concentratiekampen. Alhoewel dit het verlies van de vrijheid betekende, was het in feite een grote opluchting: nu wisten ze tenminste waar ze aan toe waren, en was de tijd van eeuwige onrust en onzekerheid voorbij.

Via het Rode Kruis zond pater Kramer toen het volgende bericht aan het Provinciaal te Weert: „March 20th I left mission with all Dutch Fathers Sisters and came here. Gave over mission to Chinese Fathers. I am well, No reason for inquietude”. Wat P. Kramer er niet bij seinde was, hoe zwaar en vermoeiend de tocht geweest was van Luanfu naar het concentratiekamp te Wei-shien; vijf dagen waren ze onderweg geweest met de hele karavaan, langs de zware wegen van het binnenland, samengedrongen soms in de hoek van een smerige goederentrein, met een oude Bisschop (Timmer) en een zieke Monseigneur (Spruit), met zoveel Paters en Zusters. Het moet een verschrikking geweest zijn, waarover ze ook nu nog, liever niet spreken.

In het concentratiekamp te Wei-shien hebben P. Kramer en de zijnen het niet bepaald slecht gehad. Trouwens ze zijn daar niet zo lang gebleven. Op 16 augustus 1943 werden allen naar Peking overgebracht, waar ze geïnterneerd werden in de eigen huizen van de missie.

Kort daarop kwam de rode vloed: communistische legers drongen door tot de bijna verlaten missie van Luanfu en begonnen er de Kerk te vervolgen. Groot was de materiële

en geestelijke schade die toen werd aangericht aan het werk, dat de missionarissen in een halve eeuw met veel moeite en offers hadden tot stand gebracht. Daarbij kwam dat de Ap. Vicarius Mgr. Spruit reeds op 12 juli 1943 in ballingschap ergens in het binnenland van China van ellende was gestorven. Het Vicariaat was dus verweesd en zonder herder.

Deze sedisvacatie zou bijna drie jaar duren, hetgeen is toe te schrijven aan de meer dan abnormale omstandigheden. Eindelijk, begin 1946, ging Rome ertoe over een nieuwe Apost. Vicaris voor Luanfu te benoemen, en de keuze viel op P. Constans Kramer. Het officiële document dateert van 6 februari 1946. Hierdoor wordt hij benoemd tot Ap. Vicaris van Luanfu en titulair-bisschop van Europus. De bisschopswijding vond plaats in de kapel van het Franciscanerklooster te Peking op 25 maart daaropvolgend. Mgr. Montaigne, Ap. Vicaris van Peking was de consecrator, en als medeconsecrators traden op de twee Nederlandse Missiebisdommen Mgr. Joosten van Tatung en Mgr. de Smet van Siwantze.

Als wapenspreuk koos Mgr. Kramer het devies: „In magna constantia”; een zinspeeling op zijn kloosternaam. Met grote volharding en standvastigheid! Inderdaad een devies, geboren uit de moeilijke omstandigheden, waaronder Mgr. Kramer zijn verantwoordelijk ambt aanvaardde. Hij bevond zich in ballingschap, ver verwijderd van zijn Vicariaat, dat overgeleverd was aan de willekeur van de communisten. En normaal beschouwd, was het uitgesloten dat hij zijn missiegebied weer zou betreden. Maar toch vond Monseigneur een weg om door te dringen in het gebied, waarvan de zorgen hem door Rome op de schouders waren gelegd.

De Chinese afdeling van de UNRRA bleek bereid om Monseigneur en enige paters in haar gelederen op te nemen, voor het verrichten van Relief Work in het door de communisten bezette gebied. Tegen juni 1946 stond een groot transport klaar. Vanuit Tsin-tow, op 90 K.M. afstand van Luanfu, gelukte het in eerste instantie, twee der Paters mee

door te sturen naar de hoofdstatie, hoewel al aanstonds bleek hoe weinig welkom zij er waren.

Intussen verbleef Monseigneur zelf nu ergens gedurende anderhalve maand op een zolderkamertje, de gelegenheid afwachgend, dat het ook hem gegeven zou zijn naar zijn residentiestad te kunnen doordringen. Maar op 21 juli ontruimden de regeringstroepen de stad Luanfu, met het gevolg dat de leden van de UNRRA de schrik om het lijf sloeg en allen met bekwame spoed naar veiliger gebieden vluchtten, met achterlating van 220 ton reliefgoed. Monseigneur echter bleef er de wacht bij houden, in de hoop om met die goederen mee de weg naar zijn residentie te vinden. En eindelijk, na 2½ maand wachten, gelukte hem dit inderdaad. Na een zware tocht van drie dagen te voet in de hete augustuszon kwam Monseigneur eindelijk op de 26ste van die maand in zijn stad Luan aan. Na 3½ jaar afwezigheid was hij eindelijk weer „thuis”. Maar de ontvangst was verre van hartelijk. Een ongezweepte menigte begeleidde hem onder veel lawaai en schelden door de stad naar het seminarie, want de bisschoppelijke residentie was bezet door de rode troepen.

Nauwelijks één maand was het Monseigneur vergund te verblijven te midden van de zijnen. En wat voor een maand! Rondom woedde de meest infame kerkvervolging. Christenen werden bespionneerd en gevangen genomen, meerderen ook gedood. Alle kerken werden bezet en leeggeplunderd; de catechisten gehinderd in hun werk, de christelijke maagden gedwongen om te trouwen. Zelfs het gezamenlijk bidden was verboden.

Mgr. Kramer gunde men vanaf het eerste ogenblik niet de minste rust. Reeds de eerste dag de beste kwam men 1.700.000 chinese dollars van hem eisen, die volgens hen de Kerk aan de regering schuldig was. Een week later volgde een groot volksgericht, waarbij Monseigneur vier uur lang temidden van een razende menigte heeft moeten staan om allerlei beschuldigingen en beledigingen aan te horen. Het slot van deze schandelijke come-

die was, dat de schuld van de Kerk nu verhoogd werd tot 5.000.000 dollars. Omdat Monseigneur zoveel geld heus niet had, werd een commissie van onderzoek naar zijn woning gestuurd, en moest Monseigneur hen van kamer tot kamer vergezellen, om alles aan te wijzen en tegelijk alles af te geven: meubilair, muilezels, typmachine, gramfoon, stukken land, varkens enz. Dat trieste karwei duurde een volle week, en toen was men nog lang niet aan de waarde van de geëiste som toe! Daarbij was het Monseigneur praktisch onmogelijk zijn christenen te bezoeken of contact met hen op te nemen, al was het alleen al daarom, dat de christenen dan zelf onder verdenking zouden komen van landverraad en veroordeeld zouden worden. Daar ook het werk van de UNRRA in dit gebied zeer veel moeilijkheden ondervond, besloot de nieuw gekomen leider het werk te staken en weg te trekken. Dit besluit deelde hij aan Monseigneur mede. Men begrijpt hoe moeilijk en pijnlijk het voor Monseigneur moest zijn een besluit te nemen in deze situatie. Tenslotte meende hij echter niet anders te kunnen doen dan met de karavaan van de UNRRA mee weg te trekken. Op 23 September werd de droeve terugreis aanvaard.

Zo begon opnieuw de tijd van ballingschap in de hoofdstad Peking, waar Monseigneur zich zo nuttig mogelijk trachtte te maken voor de Kerk en hoog aanzien genoot bij clerus en leken. Langzaam schreed zo de tijd verder, totdat ook hier de communistische troepen naderbij kwamen. Het enige lichtpunt voor Monseigneur in deze periode was, dat het Vicariaat Luanfu werd verheven tot bisdom. Daardoor werd Mgr. Kramer van titulair-bisschop van Europus residerend bisschop van Luan. En daarmee werden de banden tussen hem en zijn missie weer nauwer aangehaald, en zijn verantwoordelijkheid nog weer groter. Dit gebeurde op 3 oktober 1948.

Nauwelijks enige maanden later, begin 1949, kwamen de rode troepen voor de poorten van Peking. Wat te doen? Hoewel Monseigneur en onze paters en zusters geen enkele juridische verplichting hadden om langer in

Peking te blijven, omdat zij daar enkel als ballingen vertoefden, ver van hun eigen mis-sie verwijderd, besloten toch allen eenparig om te blijven, vrijwillig en na rijp beraad. Door weg te trekken en naar Europa terug te keren, zouden zij aan de chinese christenheid in Peking een grote morele schade hebben toegebracht. Men zou het hebben uitgelegd als uiting van vrees, gebrek aan geloof en moed. Daarom zijn ze allen gebleven en hebben de komst van de rode legers rustig afgewacht: Monseigneur, paters en zusters.

Onnodig te zeggen, dat met de komst van de communisten in Peking de situatie voor Mgr. Kramer en de zijnen er niet op vooruitging. Al spoedig begonnen ook daar de chicanes en plagerijen. Het zou te ver voeren, dit uitvoerig te beschrijven. Begin juli 1951 diende zich in ons parochiehuus te Peking, waar Mgr. Kramer tesamen met de paters Kemp en Hogenboom zijn intrek genomen had, het „comité van hervorming” van de kath. Kerk aan. Monseigneur en de twee paters kregen aanstonds huisarrest en werden ieder in een apart kamertje gezet. Wel mochten ze nog de H. Mis lezen in het kleine kerkje naast het huis. Op een goede dag evenwel vernamen zij van bevriende chinezen, dat buiten aan de muur van hun kerkje een bekendmaking was opgehangen, waarin den volke werd meegedeeld, dat in die kerk ook de „hervorming” (practisch: schisma) was ingevoerd. Sindsdien hebben Monseigneur en de paters geweigerd om nog in het publiek in die kerk de H. Mis te lezen, om de christenen niet in de waan te brengen, alsof zij één lijn trokken met de schismatieken. Dit voorbeeld van moed en deze principiële houding heeft toen veel goeds gedaan temidden van de verwarde en halfslachtige situatie, die toen onder clerus en volk in Peking heerste.

Hoewel Monseigneur en de paters slechts weinig te eten kregen, zorgden de Zusters van het ziekenhuis (van Heerlen) en goede christenen ervoor, dat er zo nu en dan wat extra's werd binnengesmokkeld, en zo hebben zij deze tijd tamelijk goed kunnen doorkomen. Maar 1952 werden zij gedwongen hun huis

te verlaten en werden zij overgebracht naar het huis van de Noorderkerk. Heel veel beter hadden zij het daar niet en steeds opnieuw moesten zij weer klaar staan om eindeloze verhoren te ondergaan en de meest dwaze beschuldiging te aanhoren. Nauwelijks een maand later werden zij weer weggevoerd en niemand wist waarheen. Later is gebleken dat zij waren overgebracht naar het huis van de Paters Scheutisten, dat in een gevangenis was veranderd. Daar hebben zij in strenge afzondering honderd-en-vier dagen lang met het gezicht tegen de muur rechtop moeten zitten op een stoel van 's morgens vijf tot 's avonds tien. Wat dit, nog afgezien van allerlei andere kwellingen en plagerijen, moet geweest zijn, kan hij alleen begrijpen die zoiets aan den lijve heeft ondervonden. Het was een echte Gestapo-gevangenis met alle daaraan verbonden methoden. Meer dan een gevangene verloor er zijn verstand bij.

Begin augustus 1952 werden de paters Kemp en Hogenboom aan een laatste verhoor onderworpen, schuldig bevonden en veroordeeld het land uitgezet te worden. Hoe graag zij ook de harde kerker verlieten, toch viel het hun zeer zwaar Monseigneur daar alleen te moeten achterlaten, temeer omdat zij vreesden dat Monseigneur het fysiek niet lang meer zou kunnen uithouden.

Gelukkig heeft het voor Monseigneur ook niet meer lang geduurd. Een maand na de bevrijding van de paters sloeg ook voor hem het uur van de verlossing. Ook hij werd vanwege zijn vele en grote misdaden veroordeeld om onmiddellijk en voor eeuwig het land te verlaten. Toch moet het scheiden hem zwaar zijn gevallen: 23 jaar lang had Monseigneur Kramer zonder enige onderbreking of vakantie in China aan het zieleheil gewerkt, zich geheel gegeven aan dat land en dat volk. Daarenboven voelde hij zich door heilige banden gebonden aan zijn diocees, dat hij verweesd moest achterlaten. Maar met volle overgave aan Gods H. Wil heeft hij zich in het onvermijdelijke geschikt en is gegaan.

Wel een grote tragiek ligt in deze levensloop opgesloten.

Honderd jaar Schaesberg

O. L. Vrouw van Leenhof
Virgo Flos Carmeli Aedes Rodae defende

't Was in de vroege ochtend, van de 18de mei 1956, op een der drukste kruispunten in Schaesberg. Nieuwsgierig staken de mensen het hoofd buiten de deur. Voorbijgangers bleven stil staan. Voortrazende auto's temperden hun vaart.

Het was immers geen alledaags verschijnsel om op dat uur en die plaats de gehele geestelijkheid van Schaesberg, van Leenhof en van Kakert te zien staan in tegenwoordigheid van de Schaesbergse en andere autoriteiten. En verderop een groepje misdienaars, in vol ornaat, trappelend van ongeduld. Iedereen voelde: hier was iets te doen. De nieuwsgierigheid steeg ten top toen men plotseling honderden jonge mannen zag verschijnen uit alle toegangswegen.

Opeens gaf een der toeschouwers het verlossende woord: „Rolduc”. Ja, Rolduc maak-

te zijn traditionele-meimaand-bedevaart naar de genadekapel te Leenhof. Doch dit jaar had deze tocht iets heel apart. 't Was immers honderd jaar geleden dat Rolduc de belofte had gedaan telken jare deze bidweg te ondernemen. En ze zijn getrouw geweest aan dit voornemen.

Rolduc en Leenhof zijn vergroeid in al die jaren. Iedere oud-Rolducien, waar hij ook staat in 't leven, kan zich deze tocht herinneren naar dat oude kapelleke op de berg tussen de dennen. Daar woont de Lieve Vrouw op een heuveltop. 't Is oud, van ouderdom gelapt aan alle kanten als de kleren van een grijs vrouwtje. Driedelig: 'n ruwe rok, 'n effen sjaal, 'n bonte puntmuts. Zo ziet dat heiligenhuisje eruit. 't Is zo oud, dat de geschiedenis er weinig over weet te vertellen.

't Was in de jaren rond 1626. Aan de rand van de bossen tussen Heerlen en Schaesberg lag een groot kasteel. In dat slot woonde de grafelijke familie Retersbeek en Wachtersdonk. Hun bezittingen strekten zich ver in de omtrek uit, zij waren rijk en machtig. Doch vooral, zij waren goed voor hun onderhorigen en diep godsdienstig. Bijna dagelijks knielden zij allen samen neer in de huiskapel waar de slotkapelaan het H. Misoffer opdroeg. Er heerste in dat gezin geluk en vrede. Doch ook deze mensen werden bezocht met het kruis. Moeder werd ziek. Een ziekte waarvoor geen remedie scheen te bestaan. Men probeerde alles: de beste dokters werden ontboden. Helaas, nergens was hulp. Men klampte zich vast aan de goddelijke Geneesheer. Nog werd men niet verhoord. Ten einde raad besloot de graaf om met zijn kinderen en heel zijn personeel een bedevaart te ondernemen naar het genadeoord van Kevelaer. Er werd zelfs een gelofte gedaan: indien Maria hen verhoorde, dan werd er een kapelletje gebouwd op een van de terreinen. Men ging op pad. Kevelaer was ver. 't Was over bergen en door bossen, langs eenzame

en onbegane wegen. Men bad, men smeekte om hulp... men werd verhoord als door een wonder van de Troosteres der bedroefden.

Jaren en jaren gingen heen. Geluk en vreugde waren teruggekeerd in het huis van de kasteelbewoners. Een ding scheen men echter te vergeten: de belofte van 't kapelleke, in tijd van nood gedaan.

Op zekere nacht kreeg de graaf een wondere droom. Het sneeuwde over het heuvel-land van Schaesberg. Alles lag daar als onder een witte wollen deken. De hoge bomen stonden daar met hun lange witte jassen en de palen met hun witte kapjes! Maar een plek, zo groot als een kamer, wilde maar niet dicht-sneeuwen... Wondere droom... die ene zwarte plek tussen al dat wit...

Toen hij 's morgens ontwaakte had het werkelijk gesneeuwd. Genietend van die wondere natuur stapte hij door de sneeuw, over de landerijen, het bergpad op. En zie... op de top van de berg was een open zwarte plek. Overal sneeuw, en hier geen enkel vlokje.

En op eens schoot hem zijn belofte te bin-nen van het kapelleke. Zou dit niet een teken zijn, een herinnering door Maria zelf, ja zelfs met vorm en afmetingen.

Zijn besluit was al genomen. En toen het weer lente was werd er gekapt en gehamerd boven op de berg tussen de dennen, zò dat de vogels verschrikt wegvlogen gestoord in hun rust. De meimaand zag een lange processie slingerend omhoog trekken, een stoet van zingende, biddende mensen. En toen de grijze pastoor zegenend zijn hand liet dalen over de beeltenis had de Lieve Vrouw bezit genomen van haar troon. Van daar blijft zij als een trouwe waakster neerzien op haar kinderen.

De tijden zijn veranderd. Het slot van wel-er is nog slechts een ruïne, het mijnbedrijf met zijn metershoge steenbergen heeft zich gevestigd rondom, de akkers met hun gol-vend graan hebben moeten wijken voor woon-wijken en steden... maar 't kapelleke trot-

seert de tijden. Zijn mergelsteen houdt stand en ook de godsvrucht der gelovigen volhardt in de verering der Lieve Vrouwe van Leenhof.

Dag in dag uit ziet men vrome pelgrims biddend de berg bestijgen en daar voor 't ijzeren hekwerk hun nood bij Moeder klagen. God alleen weet hoeveel geestelijke gunsten hier, naast de tijdelijke, verkregen werden. Sinds 1856 blijft het Seminarie van Rolduc zijn jaarlijkse bedevaart houden uit dankbaar-heid voor een verkregen gunst. De volks-mond verhaalt van vele bekeringen. Zo bij-voorbeeld, verschillende bokkenrijders die een tijdlang het kapelleke gebruikten voor hun nachtelijke bijeenkomsten.

Mgr. Savelberg ging vanuit Heerlen zo mogelijk dagelijks ter bedevaart. En toen hij niet meer gaan kon, liet hij zijn kamertje in 't klooster zo inrichten dat hij het kapelleke nog van verre door zijn venster kon zien.

Vanaf het ogenblik dat de Paters Montfor-tanen een kerk bouwden aan de voet van de berg is de toeloop nog groter geworden.

Telken jare is de meimaand het hoogte-punt. Honderden en honderden komen dan elke dag luisteren naar hetgeen verhaald wordt over Haar. De ene processie volgt op de andere. De boerinnen offeren hun grote kaars. De ruim vijf duizend kinderen van de kinderbedevaart zorgen ieder voor een bloem-pje. En als des zondags de duisternis invalt, dan kronkelt een lange stoet van flikkerende kaarsjes langs de berg omhoog om een hulde te brengen aan de Lieve Vrouwe. Zo is de hele meimaand één grote zondag ter ere van Haar.

En Zij blijft daar staan, neerkijkend op het jachtende leven dat voorbij trekt, op de mijn-werkers die dagelijks neerdalen in de diepte, op de hopelozen die bij Haar komen aan-kloppen, neerkijkend en beschermend.

Zo is de Lieve Vrouwe van Leenhof. Zij met Haar Kind.

M. BESSEMS S.M.M.
Leenhof.

J. F. G. Huleu en zijn tijd

Portret van Joannes Franciscus Ghislenus Huleu, gegraveerd door Pieter Jan Devlaminck. De boeken op de reken wijzen op de rijke bibliotheek van Huleu; die op de schrijftafel wijzen op zijn persoonlijke geschriften; daarom ook daarnaast een afbeelding van het Heilig Hart, een devotie door Huleu in zijn werken aangeprezen. Devlaminck werd te Brugge geboren in 1795 en stierf aldaar in 1850.

VOORWOORD.

Een zeer merkwaardig priesterfiguur uit de tweede helft van de XVIIIde en het begin van de XIXde eeuw is Joannes Franciscus Ghislenus Huleu. Huleu werd geboren op 17 december 1746 te Geraardsbergen, dat toen tot het aartsbisdom Mechelen behoorde. Zijn latijnse studies deed hij in zijn geboortestad in de benediktijnerabdij Sint Hadrianus. Te Leuven studeerde hij aan de paedagogie van het Varken en vanaf het schooljaar 1766—67 aan het groot college van de theo-

logen. De tonsuur ontving hij op 30 maart 1765, de mindere orden op 9 maart, het subdiakonaat op 10 maart en het diakonaat op 22 december 1770. Op 25 mei 1771 ontving hij de priesterwijding, en hij werd licentiaat in de theologie uitgeroepen op 25 mei 1773. Gedurende drie weken fungeerde hij als lector aan het groot college van de theologen, maar werd reeds op 27 juni 1773 tot sekretaris benoemd van de aartsbisschop van Mechelen, Joannes Henricus de Franckenberg. Op 12 april 1774 volgde de benoeming tot synodale examiner; op 10 april 1775 werd

hij kanunnik-penitencier van het kathedraal-kapittel en acht dagen later president van het seminarie van Mechelen. Huleu wilde hier onmiddellijk de tucht hervormen; de Franckenberg begon op 26 april 1775 een visitatie en vaardigde op 12 mei nieuwe statuten uit¹⁾. Op 23 juli 1779 kreeg Huleu hierbij nog de functie van scholaster en aartspriester van Mechelen.

Het ligt niet in onze bedoeling een volledige biografie van Huleu te schrijven²⁾, doch wij willen ons houden aan de voornaamste bijzonderheden van zijn leven; gedurende drie perioden van zijn leven zullen wij Huleu telkens onder een ander aspekt bestuderen en wel van 1780 tot 1794 als asceet en godsdienstig schrijver, wiens werken graag gelezen werden door de clerus, ook buiten zijn eigen bisdom, zelfs lang na zijn dood; van 1795 tot 1801 als polemist die tegenover de problemen aan de geestelijkheid gesteld, dezelfde houding aanneemt als S. P. Ernst, kanunnik van Rolduc; van 1802 tot aan zijn dood in 1815, als man van het kerkelijk bestuur, zoals wij hem leren kennen uit zijn brieven gedurende die jaren aan Ernst en in de gebeurtenissen die daarin vermeld worden. Gezien deze relaties met Ernst en daardoor met Rolduc, menen wij dat het volkomen verantwoord is deze studie te plaatsen in Rolduc's Jaarboek, waar wij reeds meerdere malen de grote betekenis van de Rolducse kanunnik S. P. Ernst mochten belichten.

I. 1780—1794.

Zijn eerste werk schreef Huleu voor zijn seminaristen. In de mechelse inrichting waren reeds twee boekjes in gebruik en wel ten eerste, sedert 1736, de *Meditationes pro exercitiis spiritualibus*, een reeks overwegingen

voor geestelijke afzonderingen niet alleen tijdens het seminarieleven, maar ook daarna; ten tweede, sedert 1746, waren ook de dagelijkse gebeden, die in het seminarie in gebruik waren, in een gedrukt fascikel bijeengebracht. Huleu schreef nu een *Catechismus de Tonsura*, die zonder auteursnaam verscheen met de door hem gewijzigde tekst van de gebruikelijke gebeden (te zamen 96 bladzijden) en daarbij aansluitend, onder een afzonderlijke titel en paginering (156 bladzijden), een heruitgave van de *Meditationes*³⁾. Het globale imprimatur dateert van 20 januari 1780. De eigenlijke *Catechismus de Tonsura* bevat dertien hoofdstukken, die handelen over de clericale roeping, de vereiste hoedanigheden en het gebedsleven van de priester, de vier lagere wijdingen. Alles wordt nogal in de klassieke trant behandeld en de persoonlijke devoties en ascetische neigingen van Huleu komen er maar amper te voorschijn. Wij kunnen deze daarentegen beter vermoeden door het feit, dat hij in 1781 te Mechelen anoniem een Franse heruitgave en een Vlaamse vertaling⁴⁾ gaf van een korte levensbeschrijving, kort geleden verschenen te Amiens bij Caron, van een zekere mademoiselle

¹⁾ J. LAENEN, *Geschiedenis van het Mechelsch Seminarie*, Mechelen, 1930, 171-174.

²⁾ Dit werd op uitstekende wijze gedaan in 1954 door de Weleerwaarde Heer Frans Meert in een licentiaats-proefschrift te Leuven (261 getypte bladzijden), dat hij ter onzer beschikking stelde, waarvoor wij hem dan ook onze dank zeggen. Maar aangaande de geschriften van en rond Huleu, waarvan sommige in de bibliotheken zeer zeldzaam zijn, hebben wij veel aanvullingen en nieuwigheden opgespoord, welke wij hier publiceren.

³⁾ *Catechismus de Tonsura et Obligationibus Status Ecclesiastici ad usum Juniorum Ecclesiasticorum. Preces Matutinae, Vespertinae et alia pietatis exercitia ad usum Alumnorum Seminarii Archiepiscopalis Mechliniensis. Exercitia spiritualia octo dierum ad usum Sacerdotum et Aspirantium ad Ordines sacros simul edita jussu Eminentiissimi ac Reverendissimi Domini Joannis Henrici, S.R.E. Reverend. Domini Cardinalis Archiepiscopi Mechliniensis, Primatis Belgii, etc. etc. — Meditationes pro Exercitiis Spiritualibus et Indulgentiis Plenariis lucrandis ab omnibus Clericis Provinciae Mechliniensis, qui iisdem Exercitiis per octo dies continuos vacaverint, nuper jussu Eminent, ac Reverend. Domini Cardinalis Archiepiscopi Mechliniensis, nunc etiam auctoritate Illustrissimi ac Reverend. Domini Episc. Antverpiensis in lucem datae. Editio Novissima. — Cfr. H. LECLERCQ, Le „Manuale Clericorum“ de l'Archidiocèse de Malines, in *Collectanea Mechliniensis*, X, 1936, 501-521, en *L'imprimerie hanicquienne à Malines*, ibidem, VIII, 1934, 125, 151. — Al de werken van Huleu werden bij P. J. Hanicq te Mechelen gedrukt.*

⁴⁾ *Abrégé de la vie et des vertus de Mademoiselle Marie-Joachim-Elisabeth de Louvencourt, Décédée à Amiens en odeur de sainteté le 14 Octobre 1778. A Amiens, chez J. B. Caron fils, 1779, 100 bladzijden. — Zelfde titel A Malines, Chez P. J. Hanicq, 92 bladzijden. Mechels imprimatur van 1 Mei 1781. — Kort begryp van het leven en de deugden van Jofrouw Marie-Joachim-Elisabeth de Louvencourt, gestorven tot Amiens in opinie van heyligheyd den 14 October 1778. Uyt het fransch vertaelt in het nederduits. Mechelen, J. P. Hanicq.*

le Marie Joachim Elisabeth de Louvencourt, die op 14 oktober 1778 op nog jeugdige leeftijd te Amiens was overleden in de geur van heiligheid. Deze dame was geboren te Amiens op 1 juni 1747. Zij verloor haar vader toen zij negen jaar oud was, haar moeder en haar broer toen zij negentien jaar oud was. Na de laatste sterfgevallen trok zij zich terug in een klooster; zij had een grote devotie tot het H. Sacrament en met de hulp van de bisschop Lodewijk Franciscus d'Orléans de la Motte en dank zij haar eigen milddadigheid verkreeg zij, dat in de kapel van de Klarissen de eeuwigdurende uitstelling van het H. Sacrament werd ingesteld op 1 januari 1773. Op 15 oktober 1774 kwam zijzelf een klein huis bewonen naast het klooster en groepeerde rondom zich enkele vrome meisjes die de armen en zieken gingen bezoeken en voor wie zij een kloosterreglement en godsvruchtige onderrichtingen opstelde. Zij had een grote geest van gebed, een bijzondere devotie tot Jesus' H. Hart in het H. Sacrament, een heldere kijk op de bovennatuurlijke waarheden van onze godsdienst en de eisen van het geestelijk leven.

Dit was het juist wat Huleu bij haar zo aantrekkelijk vond. Hoe hij het druksel van Amiens in handen heeft gekregen weten wij niet. Later trad hij in briefwisseling met de aartsdiaken van Amiens, de Douay de Baisnes, die haar laatste biechtvader was geweest en die de geestelijke leiding had van de kleine gemeenschap, welke zij gesticht had. Typisch is dat Huleu in 1781 het veertigungebed in het Mechelse seminarie invoerde en er een broederschap van altijddurende aanbidding oprichtte, die aangesloten was bij de sedert 1765 in de Sint Martinuskerk te Luik bestaande broederschap. Tevens liet hij in 1782 een schilderij van de patroonheilige van het seminarie, de heilige aartsengel Michael, dat boven het hoogaltaar was aangebracht, vervangen door een schilderij van het H. Hart, geschilderd door Herreyns. Tegen de winter van datzelfde jaar 1782 leed Huleu aan allerlei kwalen, en wel speciaal aan een ziekte aan zijn rechteroor; deze kwalen duurden

voort en verergerden zozeer dat Huleu zich in september 1783 op last van de Franckenberg in behandeling moest stellen te Leuven; dit had echter weinig resultaat, want op 17 oktober moest hij wederom Mechelen verlaten om zich terug te trekken bij de ongeschoeide Karmelieten te Nethen bij Leuven. De kardinaal deelde hem mede dat hij gebeden begonnen was tot Laurentius van Brindisi, die zo juist was heiligverklaard, en tot Benediktus Josephus Labre, die op 16 april van datzelfde jaar te Rome was gestorven en aldaar in triomf was begraven, om door hun voorpraak de genezing van Huleu te verkrijgen. Hij wenste uitdrukkelijk dat Huleu zich met zijn gebeden zou verenigen. Want de aartsbisschop vreesde terecht dat Huleu dat lijden

TRACTATUS HISTORICO-ASCETICUS DE SS. EUCHARISTIÆ SACRAMENTO, SIVE

*Jesus in Sacramento Amoris sui præcipui
patiens, triumphans & de injuriis per
veros suos Adoratores se vindicans.*

TOMUS PRIMUS

Asceticè exhibens SS. Sacramentum ut maxime adorandum & minime adoratum; historicè deinde per sæcula proponens varia prælia & triumphos Jesu Eucharistici, atque mirabiles vitas S. Julianæ Virginis Leodienfis, ac venerabilis Matris Mechtildis a SS. Sacramento.

*Auctore J. G. HULEU, Præsidi Seminarii
Archiepiscopalis Mechliniensis.*

MECHLINIÆ,

Typis P. J. HANICQ, Bibliopolæ. 1784.

Cum Approbatione.

Titelblad van het eerste deel van een Latijns tractaat over de godsvrucht tot de H. Eucharistie, geschreven door Huleu in 1784.

aan God had gevraagd en het bleef afsme-
ken. Huleu gehoorzaamde aan zijn bisschop,
doch later verkreeg hij toch dat hij mocht
blijven begeren dat de pijnen niet zouden
verminderen. De gezondheidstoestand van
Huleu verbeterde echter merkbaar, zodat hij
beloofde het graf van Labre te gaan bezoeken;
op 17 november kwam de kardinaal bij
Huleu op bezoek en verbood hem voorlopig
zulk een vermoeiende reis. Huleu hernam
spoedig zijn functies in het seminarie, doch
— zoals hij het zelf gewenst had — liet God
nog menigvuldige pijnen toe, zodat hij begon
te twijfelen of hij wel genezen was. Op zekere
dag in januari 1784 voelde hij zich helemaal
niet in staat om zijn theologische les te geven;
een ogenblik liet hij zijn blik vallen op een
beeltenis en de relieken van Labre, die in zijn
kamer stonden, en onmiddellijk voelde hij zich
weer in staat om zijn les te geven. Een dergelijk
feit deed zich een tweede maal voor op 12 maart.
Helemaal gezond en wel, begon nu Huleu een
boek in het Latijn te voltooiën over de godsvrucht
tot het H. Sacrament: *Tractatus historico-asceticus
de S.S. Eucharistiae sacramento*, twee bandjes
van respectievelijk 330 en 352 bladzijden,
waarvoor hij het imprimatur verkreeg op 16
augustus.

Na een dogmatische uiteenzetting over de
godsvrucht tot het H. Sacrament, verhaalt
Huleu heel de geschiedenis van haar ontwikkeling;
hij geeft een levensbeschrijving van
Juliana van Cornillon († 1258), die de instelling
van het feest van Sacramentsdag gevraagd
had en bespreekt uitvoerig hoe het werd
ingevoerd en hoe het voor de hele kerk
werd verplichtend gesteld.

Als Huleu tot de tweede helft van de
XVIIde eeuw gekomen is wordt zijn werk
een reeks van biografieën van personen die
zich bijzonder door hun godsvrucht tot het
H. Sacrament hebben onderscheiden. Ten eerste,
Catharina de Bar of Mechtildis van het
H. Sacrament († 1698), stichteres van de
Benediktinessen van de altijddurende aanbidding;
ten tweede, Henricus Maria Boudon,
aartsdiaken van Evreux († 1702), een be-

kend ascetisch schrijver en predikant, die zelfs
te Brussel en Antwerpen kwam. Huleu stelt
natuurlijk bijzonder belang in het werk van
Boudon, *L'Amour de Jésus au très Saint Sacrament
de l'autel*, dat in 1662 verscheen en meerdere
uitgaven beleefde; Joannes Bock, toekomstige
abt van Rolduc, gaf er een duitse vertaling van
in 1669. Huleu spreekt nauwelijks over een zeer
bijzonder werk van Boudon, *Dieu seul*, dat in
1688 tijdens de reacties tegen het quietisme op
de Index werd geplaatst. Hij vermeldt deze
veroordeeling niet, maar spreekt wel over de vele
andere vervolgingen die Boudon te doorstaan
had; op het einde van de levensbeschrijving van
Boudon noemt Huleu de jezuïet Vincentius Huby
(† 1693), ook enigszins van quietisme
beschuldigd, als grote voorstander van de
altijddurende aanbidding. Een derde hoofdpersoon

TRACTATUS HISTORICO-ASCETICUS DE SS. EUCHARISTIÆ SACRAMENTO, SIVE

*JESUS per Adorationem Perpetuam
SS. Sacramenti de injuriis vindicatus.*

TOMUS SECUNDUS

Exhibens historicè Vitas mirabiles venerabilium
personarum, H. M. Boudon Archid. Ebroicensis,
Æ. J. Bar. de Hubens Dec. ad S. Mart. Leodii,
M. J. E. de Louven-court, L. F. G. de la Motte
Episc. Ambianensis, & B. J. Labre; atque
asceticè varias Orationes & Praxes pias ad
usum Confratrum perpetuæ Adorationis.

*Auctore J. G. HULEU, Præste Seminarii
Archiepiscopalis Mechliniensis.*

MECHLINIÆ,
Typis P. J. HANICQ, Bibliopolæ. 1784.

Cum Approbatione.

Titelblad van het tweede deel van het tractaat over de
godsvrucht tot de H. Eucharistie.

is Aegidius Jacobus, graaf de Hubens († 1780); deze was de zoon van een hongaars magnaat en werd te Luik geboren. Hij werd priester en verwierf er een kanunnikaat aan de Sint Martinuskerk; in 1765 verkreeg hij van paus Clemens XIII de bul tot oprichting van een broederschap van altijddurende aanbidding in deze kerk; later werd hij deken van het kapittel. Ten vierde verhaalt Huleu het leven van Juffrouw de Louvencourt, doch daar deze bijzonder geholpen werd door haar bisschop, Mgr de la Motte († 1774), onderbreekt hij het verhaal met een volledige biografie van deze kerkvoogd.

Huleu verklaart uitdrukkelijk dat hij hiermee zijn levensbeschrijvingen wilde beëindigen, doch dat de roem van Benediktus Josephus Labre hem dwingt er nog een bijzonder hoofdstuk aan toe te voegen. Hij zegt dat Labre zich tevergeefs ging aanbieden in de cistercienser abdij La Trappe (huidig frans Département de l'Orne); hij beschrijft zijn devotie tot het H. Sacrament en verhaalt uitvoerig zijn eigen genezing op voorspraak van Labre: uit erkentelijkheid dus werd Huleu ertoe gebracht het plan van zijn boek te wijzigen.

Het laatste deel van het traktaat komt terug op de inrichting van de Luikse broederschap en de wijze waarop men er zich bij kan aansluiten; het geeft daarna de tekst van vele gebeden ter ere van het H. Sacrament. Sommige van deze gebeden schijnen opgesteld te zijn door Huleu, zoals de paraphrase van de litanie van het H. Sacrament; andere ontleent hij uitdrukkelijk aan de geschriften van de Louvencourt; de Franse tekst ervan bevindt zich in handschrift nr 29 van de Stadsbibliotheek te Kortrijk⁵⁾; dit is een afschrift dat voor Huleu gemaakt werd en dat hem werd toegestuurd door de vicaris-generaal van Amiens. Huleu heeft de Franse tekst nogal vrij vertaald en volgt niet de volgorde van het afschrift. De gebeden hebben niet alle betrekking op het H. Sacrament, doch sommige richten zich tot het H. Hart, zoals het vol-

gende eenvoudige „Prière au Divin Coeur de Jésus. Coeur de Jésus adorable, le plus beau Coeur qui fut jamais, Coeur tendre et plein de compassion pour nous, je viens invoquer votre amour; je viens invoquer vos bontés pour un coeur faible, qui devrait vous aimer, qui le veut sincèrement, et qui n'est hélas que glace et que froideur, ouvrez-vous: que votre flamme embrase le mien, ouvrez vous: logez le dans cette fournaise d'amour et d'ardeurs divines. C'est l'asile heureux qu'il recherche; que ce soit à jamais son centre, son repos et sa joie sur la terre et dans le ciel. Ainsi soit-il.”

Van 29 november 1784 dateert de kerkelijke goedkeuring voor een Mechelse uitgave van een uitvoerig levensverhaal van Mgr de la Motte; dit werk dat in het Frans geschreven was in de vorm van brieven door abbé Dargnies bestaat uit twee kleine boekdelen, die tezamen 700 bladzijden tellen⁶⁾. De bisschop was afkomstig uit Zuid-Frankrijk; hij was een buitengewoon hoogstaand en godvruchtig man; toen hij te Amiens was ging hij meerdere malen voor een geestelijke afzondering naar de abdij La Trappe; verder verhaalt de schrijver zijn samenwerking met Juffrouw de Louvencourt. Het staat niet vast wie de Mechelse uitgave bezorgde, doch wij menen wel dat het Huleu was en dat hij de tekst bij de drukker deponeerde, alvorens hij in het geheim uit Mechelen vertrok op 4 november — feestdag van de H. Carolus Borromeus — om zich te presenteren in La Trappe. Op 10 november schrijft hij aan kardinaal de Franckenberg vanuit Genette, een dorpje in de nabijheid van La Trappe gelegen⁷⁾. Heeft hij zich werkelijk aangeboden en werd

⁵⁾ *Mémoires en forme de Lettres, pour servir à l'histoire de la vie de feu Messire Louis-François-Gabriel d'Orleans de la Motte, Evêque d'Amiens.* — De twee delen dragen de datum van 1785, XXIV-282 en IV-402 bladzijden. Vooraan in deel I portret van Mgr de la Motte. — Een reeks exemplaren, met dezelfde datum en hetzelfde aantal bladzijden, draagt als ondertitel de vermelding: *Seconde édition, revue et corrigée.* Deze vermelding schijnt het herstel te zijn van een verzuim (begaan tijdens de afwezigheid van Huleu) ten opzichte van de eerste uitgave, die in Frankrijk verscheen, doch onbekend is.

⁷⁾ Cfr een brief, gedateerd 15 november 1784, van de Franckenberg aan zijn biechtvader d'Abremez, in *Le Cardinal de Franckenberg, notice et lettres inédites*, Collection de Précis historiques, XXII, 1873, 99.

⁵⁾ Fol. 21r, 13r-13v, 19v-20r, 20r-20v, 22r-23r, 2r-3r, 16r-16v.

hij geweigerd, omdat hij geen „sujet du roi”, d.w.z. geen onderdaan van de Franse koning was? In ieder geval tegen het einde van het jaar was Huleu weer te Mechelen, hernam al zijn functies en zette zich ijverig aan het werk om geestelijke conferenties die hij vroeger had gehouden voor de seminaristen, in een bewerkte vorm te laten drukken. Kardinaal de Franckenberg ondertekende op 19 februari 1785 de lange bisschoppelijke goedkeuring, die in het begin van het eerste deel ⁸⁾ te lezen staat en waarin hij schrijft: „...adhortamur omnes Dioecesis nostrae Pastores, Vicepastores et Coadjutores, ut praelaudatarum conferentiarum studio incumbant, et modo in iis praescriptis sese conforment, sicque in catechizandum uniformitatem, in quantum fieri poterit, servant: declaramus tamen, nos harum tenore nullatenus derogatum velle Catechismo nostro Provinciae...”. Daarna volgt, eveneens in het Latijn, een lange inleiding, getekend door Huleu, en de tekst van de eerste zeven conferenties over de catechisatie in het algemeen; hierin vinden wij vragen gesteld door de seminaristen en uitvoerige uiteenzettingen van Huleu. Enkele maanden later verscheen het tweede deel ⁹⁾; het bevat de achtste en negende conferentie in het Latijn, die respectievelijk handelen over de catechisatie van de kleine kinderen en over die van degenen die zich voorbereiden op de eerste biecht en het vormsel; beide conferenties bevatten in Vlaamse en Franse tekst een catechismus ten behoeve van de betreffende kinderen; deze catechismus is ook afzonder-

lijk verschenen. Bij de kleinste catechismus zijn in beide talen bemerkingsen gevoegd voor de ouders en gebeden die zij voor hun kinderen kunnen opzeggen; de tweede catechismus telt vier lessen en ieder van die lessen bevat een voorbereiding, een korte inhoud van hetgeen volgt, en eigenlijke vragen en antwoorden, met uitleg ten behoeve van ouders en opvoeders, en een slot; de vijfde les komt overeen met de christelijke oefeningen die men in de kleine Mechelse catechismus aantreft. Huleu heeft deze laatste catechismus te algemeen gevonden en hem verdubbeld. Huleu past zich aan bij het gebruik dat de eerste biecht en het vormsel enige tijd aan de eerste communie liet voorafgaan. Hij ontwikkelt de paedagogiek ten behoeve van hen die de kinderen deze vragen en antwoorden moeten leren. Het merkwaardige van Huleu's werk is dat dit alles omlijst wordt door de Latijnse tekst van zijn besprekingen met de seminaristen.

Huleu blijft de geestelijke geschriften van Juffrouw de Louvencourt verzamelen. Handschrift nr 20 van de Stadsbibliotheek te Kortrijk bevat afschriften van brieven aan en van deze Juffrouw, met daarbij aansluitend drie originele brieven van de Douay de Baisnes aan Huleu. In de eerste brief van 24 april 1785 schrijft hij: „Voicy Mon cher Monsieur, encore une petite provision de Matériaux pour la vie de notre chère fille Louvencourt. Voicy aussi son Estampe, mais imparfaite. Sur tout le visage est beaucoup trop long et le nez également trop long aumoins de deux lignes, elle l'avoit petit et court. Le reste peut passer, la bouche et le menton sont très bien”; in de tweede brief van 4 september 1785 vraagt de Douay de Baisnes aan Huleu: „Avés vous déjà pu faire quelque chose de la vie de notre sainte? Autant elle fut agréable à Dieu, autant obtiendrés vous delui des nombres de Bénédictiones de travailler ainsi à dévoiler la sainteté de son Epouse”. Huleu werkt dus aan een uitgebreide biografie van Juffrouw de Louvencourt, doch geeft eerst nog het derde deel van zijn conferenties aan de drukker.

⁸⁾ *Conferentiae Ecclesiasticae de Officio Pastoris Boni, habitae In Seminario Archiepisc. Mechliniensi, inter D. Praesidem et Alumnos. Sub Auspiciis Eminentissimi ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Henrici, S.R.E. Presbyteri-cardinalis à Franckenberg et Schellendorff, Archiepiscopi Mechliniensis, Primatis Belgii, Ordinis S. Stephani Equitis, etc. Pars Prima. De methodo catechezandi.* 8-XL-324 bladzijden. — Op het einde vindt men een kerkelijk imprimatur en een burgerlijke goedkeuring respectievelijk van 18 en 17 februari 1785.

⁹⁾ Dezelfde algemene titel als deel I, daarna: *Pars Secunda. De Catechismis Puerorum. Tomus Primus. De Catechismis Infantium et Puerorum qui catechizantur usque ad annum decimum, et de praeparatione eorum ad Sacramenta Poenitentiae et Confirmationis.* VIII-376 bladzijden. — Vooraan staat de brief van kardinaal de Franckenberg van 19 februari 1785, achteraan slechts een burgerlijke goedkeuring van 10 juni 1785.

Huleu bekommerde zich ook om het lot van de kloosterzusters, afkomstig uit de contemplatieve kloosters in de Oostenrijkse Nederlanden die op bevel van Jozef II waren opgeheven. Op 6 oktober 1785 vertrekt hij met vier kloosterzusters en een postulante uit Mechelen naar Parijs en tracht hen een onderkomen te bezorgen in Franse kloosters. Na dit gedaan te hebben gaat hijzelf naar de ongeschoeide carmeliëten van Charenton, waar een plaatselijke hervorming de tucht had hersteld; op 22 oktober ontvangt hij er het kloosterkleed onder de naam van broeder Arsenius van de H.H. Harten van Jesus en Maria, als dertiende lid van de communiteit. Twee dagen later schrijft hij aan de Franckenberg en vraagt hem ontheven te worden van zijn functies te Mechelen¹⁰). Hij doet stappen om de Franse naturalisatie te verkrijgen. In de lente van 1786 komen twee nieuwe kandidaten uit België te Charenton aan: Jozef Forgeur¹¹), die op 6 maart intreedt, en Joannes Buydens, die kort geleden de priesterwijding had ontvangen¹²). Beiden zijn waarschijnlijk onder invloed van Huleu naar Charenton gekomen. Gregorius Falla, abt van Val-Saint-Lambert schrijft op 15 maart 1786 aan S. P. Ernst: „...Le frère Arsène vient de faire une conquête qui a surpris tout notre pays, moi peut-être seul excepté: M. Forgeur qui a été premier de Louvain¹³), ensuite professeur de philosophie¹⁴) et qui avoit depuis peu un canonicat d'Anvers¹⁵), vient d'abandonner tout pour aller rejoindre le frère visionnaire son ancien ami; il a chargé un professeur de vendre tous ses meubles et d'en distribuer le prix aux pauvres; il a aussi écrit

à ses parens qui ne sont rien moins que riches pour leur faire donner aux pauvres ce qui lui viendrait de la succession de sa mère après sa mort”¹⁶). Hetzij om gezondheidsredenen, hetzij omdat zij geen naturalisatie verkregen, verlieten de drie Belgen Charenton, voordat zij hun noviciaat beëindigd hadden. Huleu kwam reeds in de zomer te Mechelen terug, doch bleef in zekere mate trouw aan zijn ideaal, want hij vestigde zich bij de ongeschoeide Karmeliëten. Hij kreeg al zijn prebenden en functies terug, behalve het presidentschap van het seminarie, dat intussen aan Joannes Hubertus De Lantsheere was toevertrouwd.

Deel III van zijn Conferenties vond hij grotendeels gedrukt zonder dat hij de drukproeven had kunnen nalezen. Het verscheen¹⁷) voorafgegaan door een *Monitum Authoris* waarin hij over zijn „afwezigheid” spreekt en een lange lijst *Corrigenda* aangeeft. Het bevat slechts één conferentie, die nummer XI in plaats van nummer X draagt; zij handelt over de catechismus van kinderen die zich op de eerste communie voorbereiden. Maar zulk een catechismus die 20 lessen bevat wordt in de conferentie ingelast; iedere les bevat een historische inleiding en een korte inhoud, beide in het Latijn; de vragen en antwoorden zijn in het Frans en in het Vlaams en zijn grotendeels ontleend aan de grote Mechelse catechismus; de uitleg voor degene die onderricht geeft zijn in het Latijn evenals de praktische zedenlessen die volgen.

Huleu werd vicaris-generaal van de Franckenberg en stond deze ter zijde in de kwestie van het Seminarie generaal. In februari 1787 gaf de Oostenrijkse regering hem bevel zich uit het aartsbisdom te verwijderen; Huleu trok zich terug bij de minderbroeders te Gent. De Franckenberg werd ter verantwoording naar Wenen geroepen en verkreeg gratie voor

¹⁰) Cfr een brief, gedateerd 15 november 1785, van de Franckenberg aan d'Abremez, *loc. cit.*, 100, noot I.

¹¹) Geboren te Luik op 6 October 1741.

¹²) Geboren te Mechelen op 28 oktober 1760, studeerde wijsbegeerte en godgeleerdheid te Leuven, priester gewijd in 1785.

¹³) Bij de algemene promotie in de wijsbegeerte van 18 november 1763, bij welke de latere beroemde professor Van de Velde slechts tweede was. Forgeur studeerde ook godgeleerdheid te Leuven en werd priester gewijd op 20 mei 1769.

¹⁴) Aan de paedagogie der Lelie te Leuven, sedert 23 december 1771.

¹⁵) Aan de kathedrale kerk, sedert 19 november 1785. Niettemin bleef Forgeur zijn professoraat te Leuven waarnemen.

¹⁶) Archief van het bisdom Aken, bundel nr 3224.

¹⁷) Dezelfde algemene titel als deel I, daarna: *Part Secunda. De Catechismus Puerorum. Tomus Secundus. De Catechismo Puerorum usque ad adultam aetatem et de institutione eorum ad Primam Communionem*. XII-526 bladzijden. — Achterin vindt men de brief van kardinaal de Franckenberg van 19 februari 1785 en een burgerlijke goedkeuring van 16 september 1786.

Huleu, die zich in juli bij de kardinaal ver-voegde, toen deze terugkeerde te Mechelen. Huleu zal echter niet meer op de voorgrond treden; hij zal zich hoofdzakelijk bezig houden met het uitgeven van boeken.

Vooreerst geeft hij een vertaling van een Frans werk waarmee hij waarschijnlijk in de stilte van Charenton of Gent begonnen was; de kerkelijke goedkeuring dateert van 5 december 1787. Dit werk, een *Evangile médité et distribué pour tous les jours de l'année suivant la Concorde des quatre Évangélistes*, was geschreven door de franse jezuïet Bonaventura Gireau († 1774) en uitgegeven te Parijs in 1773—1774 door Bernard d'Icard, vicaris-generaal van Soissons. Huleu nam hieruit het gedeelte dat handelt over het Lijden Christi, vanaf de beraadslagingen van Judas met de hogepriesters en de voorbereiding van het Laatste Avondmaal tot aan de begrafenis van Jesus¹⁸⁾. Huleu schrijft in zijn *Voorrede*: „Het bitter Lyden ons Heeren Jesu Christi behelst de kragtigste bewyzen van ons H. Geloof, de bijzonderste hoofdstukken desselfs, de schoonste zede-lessen en de troostelykste waerheden; hierom is het dat ik voorgenomen hebbe het zelve voor-af in druk te laten komen verdeelt in XLIX meditatie, getrokken uyt het zevenste en agste boek-deelen, op dat het zoude dienen tot geestelyke oef-feninge voor iederen dag van Septuagesima tot Paeschen, geenzints twyffelende of alle god-vruchtige zielen zullen in dit zalig werk krag-tig voedzel vinden tot vestinge in hun Ge-loove, tot vlytigheyd in hunnen Gods-dienst, tot vierigheyd in de liefde van Jesus, tot troost in hunne perssingen en smerten, en tot ieverig beneerstigen van de pligten van hun-nen staet en alle Christelyke deugden... Ik moet daer nogtans byvoegen dat ik bynaer ten allen kanten maer op den zin van het fransch hebbe gelet, daer laetende de oor-spronkelyke woorden en de maniere van uyt-

drukken die eygen is aen die taele, om met vryheyd en klaerheyd onze moederlyke te kunnen volgen; en dat ik boven dien ook zomtyds eenige andere veranderingen (dog geene merkelyke), hebbe gemaekt; om de wydloopigheyd te myden. Het is om deze redenen dat ik dit werk niet geve als eene overzettinge ofte vertaelinge; maer als ge-trokken zynde uyt het fransch: en deze vry-heyd zal ik nog meer moeten gebruyken is 't dat ik voortgaen in deze bezigheyd om door verkortinge het heel werk op vyf of zes boek-deelen te brengen in onze vlaemsche taele”.

Er zijn 49 dagen die gaan, niet van Septua-gesima, maar van Quinquagesima tot Pasen; vandaar dat wij in het Groot Séminarie van Mechelen een exemplaar van dit boek hebben gevonden, waar deze verandering was aange-bracht op het titelblad. Iedere meditatie bevat drie punten, die op hun beurt weer systema-tisch zijn onderverdeeld. Dit vergemakkelijk-te het voorlezen zoals het destijds in veel com-muniteiten plaats had en was met de eenvoud van de uiteenzetting een reden van het succes van dit boek. Het aangekondigde vervolg van de vertaling verscheen nooit.

In zijn derde brief van 18 oktober 1786 had de Douay de Baisnes aan Huleu geschre-ven: „Voici, mon très cher et Respectable Monsieur, les cahiers au nombre de 8... pour servir à la manifestation des miséricordes de Dieu sur Mlle de Louvencourt... Envoyés moy la suite que vous avés chez vous. Je ne sçaurois vous rendre combien votre précieux ouvrage est agréable à ceux à qui j'en ai fait part en secrêt: vous y portés Bénédiction... Ne com-mencerés vous pas à imprimer les 8 cahiers quand vous les aurez corrigés...” Het gaat hier over een werk van Huleu zelf over Me-juffrouw de Louvencourt, dat te Amiens wordt overgeschreven. Het verscheen in het Frans in 1788, met een imprimatur van 25 februari¹⁹⁾.

¹⁸⁾ Het Lyden ons Heeren Jesu Christi, verdeelt in XLIX. Meditatie. Volgens de overeenkominge der vier HH. Evangelisten; Om te dienen tot daegelyksche Oeff-ningen van Septuagesima tot Paeschen. Getrokken uyt het Fransch, door J. G. Huleu, Aerts-Priester der metropoli-taene Kerke van Mechelen. 4-VI-552 bladzijden.

¹⁹⁾ Vie édifiante de Mademoiselle de Louvencourt, dé-cédée à Amiens, en odeur de sainteté, le 14 8bre 1778, âgée de 31 ans. Dans laquelle se trouvent toutes les lettres qu'elle reçut de Mgr. d'Orléans de la Motte Evêque dudit Amiens, et où l'on a soigneusement ménagé tous ses pré-cieux rapports avec ce vénérable Prêlat. Seconde édition, considérablement augmentée par un Chanoine de Malines. 2-X-254 bladzijden. Hetzelfde verscheen met een ander

Het verscheen anoniem, omdat Huleu het beschouwde als de tweede uitgave van de oorspronkelijke kortere biografie, doch van deze eerste uitgave zijn slechts weinig zinsneden overgebleven.

Het werk van Huleu bestaat uit drie chronologische delen: het eerste gaat tot aan de dood van Mgr de la Motte; het bestaat hoofdzakelijk uit uittreksels van acht en twintig brieven van de bisschop aan de juffrouw gedurende de jaren 1770 tot 1774²⁰⁾ en van drie brieven door de juffrouw aan de prelaat geschreven²¹⁾; zij worden voorafgegaan door enkele passages uit brieven van de abdis van Panthémont te Parijs aan de moeder van Maria Joachim de Louvencourt²²⁾ of aan deze laatste zelf²³⁾; verder volgt een opdracht van zichzelf die Maria Joachim opstelde in 1767²⁴⁾. Het eerste deel eindigt met het schrijven dat Mgr de Machault, coadjutor van Mgr de la Motte, op de sterfdag van deze laatste — 10 juni 1774 — stuurde aan juffrouw de Louvencourt²⁵⁾.

Het tweede deel bevat een andere brief van de Machault, opvolger van Mgr de la Motte als bisschop van Amiens²⁶⁾; de briefwisseling van juli 1774—mei 1776 tussen Maria Joachim de Louvencourt en de Douay de Baisnes, haar biechtvader²⁷⁾ en nog enkele andere brieven van de betreffende juffrouw.

Met het derde deel bevinden wij ons in de

tijd dat de Louvencourt een kleine gemeenschap heeft kunnen vormen; het begint met citaten uit de geestelijke geschriften van de Louvencourt, ontleend aan het handschrift van de Kortrijkse Stadsbibliotheek nr 19. Wij lezen onder meer²⁸⁾: „Nous devons nous appliquer à être Marie et Marthe, en sorte que la vie intérieure de Marie ne diminue pas le zèle et la ferveur de Marthe, de même que les soins de Marthe ne doivent ni diminuer, ni rendre moins exacts le silence et la vie intérieure de Marie. Quel bonheur, quel mérite n'aurons nous pas? Puisqu'ainsi nos âmes seraient toutes à Dieu par la vie intérieure et nos corps travailleront pour Dieu en la personne de ses membres...”. De Louvencourt zinspeelt hier op de zorgen die door haar en haar medezusters gegeven werden aan de zieken. Het derde deel gaat voort met de briefwisseling tussen de Louvencourt en de Douay de Baisnes²⁹⁾; verder vinden wij er een brief van Mgr de Machault aan de Louvencourt³⁰⁾ en een brief van de Louvencourt aan de bisschop³¹⁾ en tenslotte het verhaal van haar vrome dood op 14 oktober 1778. Huleu drukt de brief af waarin de bisschop de laatste eerbewijzen bepaalt³²⁾, alsook de Latijnse lijkrede met de Franse vertaling en een brief van de Douay de Baisnes over de afgestorvene, gedateerd 15 mei 1784, waarschijnlijk aan Huleu zelf gericht, waarvan wij het origineel niet hebben kunnen terugvinden. De geciteerde teksten worden dikwijls door Huleu verkort en zelfs geretoucheerd. Niettemin blijft zijn biografie van juffrouw de Louvencourt een goed gedocumenteerd werk. Huleu schijnt ook een uitgave van haar wer-

(fol. 22v), 16 juni en 3 augustus 1775 (fol. 49r-50v), en van 26 februari 1776 (fol. 44v).

²⁸⁾ Blz. 141-142 van het boek, fol. 51r van het Kortrijkse handschrift. Ook worden fol. 31r-31v en 56r van dit hs benut.

²⁹⁾ In het hs 20 te Kortrijk vindt men, fol. 45r-48v, van de Douay de Baisnes achtereenvolgens slechts de brieven van 30 juni en 8 juli 1776, van 14 oktober (volgens het hs: 14 september) en van 31 december 1777, van 22 april (volgens het hs: 25 april) en 28 augustus 1778, alsook, fol. 39v-40r, een brief van de juffrouw van april 1778.

³⁰⁾ Gedateerd 2 december 1776: hs 20 van Kortrijk, fol. 9v.

³¹⁾ 11 september volgens het hs 20 te Kortrijk, fol. 9v-10r.

³²⁾ Hs 20 te Kortrijk, fol. 11r.

titelblad: *La vie de Mademoiselle de Louvencourt, décédée... Evêque d'Amiens... ce St Prêlat, etc. Par. M. l'abbé *** Chanoine de ***. A Amiens, Chez Fr. Caron-Berquier, 1788.*

²⁰⁾ In het afschrift van Kortrijk (hs 20 der Stadsbibliotheek) vindt men slechts een deel van de brief d.d. 18 augustus 1770 van Mgr de la Motte (fol. 12v, de volgende bladzijden van het handschrift ontbreken) en die van 10 oktober 1772 (fol. 14r-v).

²¹⁾ Zonder datum, 13 augustus 1770, 16 april 1771: niet aanwezig in hs 20 van Kortrijk.

²²⁾ Brief van 10 juli 1763, toen Maria-Joachim te Panthémont verbleef: hs 20 te Kortrijk, fol. 5r.

²³⁾ Zonder datum, 15 november 1763 (*Ibidem*, fol. 5v).

²⁴⁾ Hs 19 van Kortrijk, fol. 46r-49v, bevat een opdrachtformule welke op dezelfde manier begint, maar veel uitgebreider en van latere datum is.

²⁵⁾ Hs 20 te Kortrijk, fol. 7v.

²⁶⁾ 19 augustus 1774. Hs 20, fol. 8r, bevat een brief van Mgr de Machault de dato 27 juli 1774 over een gelijksoortig onderwerp.

²⁷⁾ In hs 20 van Kortrijk vindt men slechts een brief van de juffrouw van november 1774 (fol. 22r) en de brieven van de Douay de Baisnes van 21 november 1774

ken te hebben voorbereid, zoals blijkt uit talrijke aantekeningen van zijn hand in de drie reeds vermelde handschriften van Kortrijk alsook uit de passages die hij niet heeft benut en uit een vierde handschrift van de bibliotheek, nr 15, een autograaf van de juffrouw, dat niet werd gebruikt.

Op 5 juni 1788 kreeg Huleu de burgerlijke goedkeuring voor het vierde deel van zijn *Conferentiae ecclesiasticae*; als kerkelijke goedkeuring vinden wij slechts de brief van kardinaal de Franckenberg, gedateerd op 19 februari 1785. Met dit vierde boekdeel begint het derde deel van die conferenties, d.w.z. een breedvoerige volledige uitleg van de Me-

chelse catechismus, die bestemd was voor volwassenen. Vandaar dat wij naast de Latijnse titel op de linker bladzijde een Vlaamse titel vinden: *Catholyke onderwyzingen op de Mechelsen Catechismus* enz...²³⁾. Toch begint dit boekdeel met een conferentie in het Latijn over de catechisatie van de volwassenen; deze conferentie is genummerd als de Xde in de volledige uitgave, doch is in feite de XIde. In een *Voorrede* verklaart Huleu verder hoe hij zijn uitleg van de Mechelse catechismus opvat: „De maniere die ik in deze uytlegginge gevolgt hebbe, is bynae de zelve met die de welke men gemeynelyk bezigt in het uytleggen van het H. Evangelie, ofte in de sermoenen op het woord Gods. 1° Agter ieder vraege en atwoorde van den Catechismus, volgt een korte uytlegginge om de woorden van de catechismus op te helderen en de waerheden, die daer in besloten liggen, in het licht te doen komen. Dit komt dan byna over-een met het Exordium ofte de Voorreden van het sermooon... 2° Agter de korte uytlegginge worden bescheydentlyk voorgehouden alle de waerheden die in de vraege en antwoorden besloten zyn; en dit is gelyk eene verdeelinge vande hoofdpunten die in het vervolg van de onderwyzingen moeten verhandelt worden; zoo dat dit over-een komt met de verdeelinge van het sermooon. 3° Als de waerheden aldus zyn voorgehouden, begint men de Leeringen door het uytleggen van de eerste waerheyd, en naer dat men de zelve heeft bevestigd door het H. Schrift, de H.H. Vaders en ander bewyzen gaet men voorts tot de tweede, derde, enz. 4° Naer dat de leeringen gegeven zyn, doet men zien aen het volk wat zede-lessen sy uyt ieder der zelve kunnen trekken, en men wakkert hun op om de zelve in 't werk te leggen. Als daer vele waerheden uyt te leggen zyn, voegt men de zede-lessen agter ieder lee-

**HET LYDEN ONS HEEREN
JESU CHRISTI,
VERDEELT
IN XLIX. MEDITATIEN**

*Volgens de overeenkominge der
vier HH. Evangelisten;*

*Om te dienen tot daegelyksche Oeffeningen
van Septuagesima tot Paesschen.*

Getrokken uyt het Fransch,

**Door J. G. HULEU, Aerts-Priester der
Metropolitaene Kerke van Mechelen.**

TOT MECHELEN,
By P. J. HANICQ, Boek-drukker by d'Ysero-linde.
1788.

Met Goedkeurings.

Titelblad van een Vlaamse bewerking van Franse meditatieën over het Lijden Christi, geschreven door de jezuïet B. Giraudeau en uitgegeven door Huleu in 1788. De titel is niet nauwkeurig, daar er van Septuagesima tot Pasen geen 49 dagen zijn doch wel vanaf Quinquagesima; vandaar de verandering, aangebracht met de pen, welke wij terugvinden in het door ons hier afgebeeld exemplaar.

²³⁾ *Catholyke onderwyzingen op den Mechelschen Catechismus, Behelzende Eene korte uytlegginge van elke Vraege ende Antwoorde met de Leeringen, Zede-lessen, en Oeffeningen die uyt de zelve kunnen getrokken worden. Eerste Boek-deel. De vyf Eerste lessen. Door J. G. Huleu, Aerts-Priester der Metropolitaene Kerke van den H. Rumoldus tot Mechelen. Rechtse bladzijde: dezelfde algemene titel als deel I, daarna: Pars Tertia. De Catechismo Adulorum. Tomus I. 4-XXVI-376 bladzijden.*

ringe tot meerder gemak van de memorie; zoo dan deze leeringen te zaemen met de zede-lessen komen over-een met het principaelste deel van de sermoenen, te weten de Bevestinge in de welke den predikant syne opgenome waarheden uytlegt, en het volk opwekt om de zelve in 't werke te leggen. 5° Daer worden voorgeschreven eenige oefeningen, de welke vloeyen uyt de zede-lessen die gegeven zyn... zoo dan dit laetste deel past op de Besluyt-reden ofte Conclusie van het Sermoon”.

Het vervolg van het boek behandelt dan op de aangekondigde wijze de eerste vijf lessen van de catechismus in negen onderrichtingen.

Tijdens de laatste moeilijkheden met keizer Jozef II en tijdens de Brabantse omwenteling deelde Huleu de bekommernissen van zijn bisschop. Daar de drukkers hun persen gebruikten voor het uitgeven van pamfletten verschenen de twee volgende delen van Huleu's werk eerst in 1791³⁴⁾ en begin 1792³⁵⁾; het kerkelijk imprimatur is niet gedateerd, de burgerlijke goedkeuring dateert respectievelijk van 31 mei en 6 augustus 1791. Zij tellen ieder vijftien onderrichtingen en gaan van de 6de tot de 15de, en van de 16de tot en met de 24ste les van de Mechelse catechismus.

Begin november 1792 kwam de eerste Franse bezetting te Mechelen; de houding van kardinaal de Franckenberg, Huleu en heel de geestelijkheid was zeer waardig; in 1793 verzegelden de Fransen het zilverwerk en de kostbaarheden van de kathedraal, doch de relieken van de patroon der kerk en van het bisdom, de H. Rumoldus, konden in het geheim uit de zilveren kast gehaald en in veiligheid gebracht worden. Na de aftocht van de Fransen op 24 maart, werden zij op 20 april plechtig naar de metropolitane kerk

teruggebracht. Huleu sprak bij deze gelegenheid een sermoen uit dat hij in druk liet verschijnen³⁶⁾, verrijkt met voetnoten over enkele historische aangelegenheden, met de schriftuurteksten waarop hij in zijn rede zinspeelde en met bijzonderheden over het verblijf van de Fransen te Mechelen. In het eerste gedeelte zijner rede hekelt Huleu de gewelddaden en godslasteringen van de Fransen en toont aan hoe de H. Rumoldus Mechelen werkelijk beschermd heeft; hij zegt namelijk: „Nouwelyks waeren uwe geveynsde vrienden binnen uwe mueren, of gy wierd gewaer dat hunne schoone beloften valschen bedriegelyk waeren geweest... Op voorwendsel van u te komen schenken eene soete vryheyd, smeed men u in de prangende boeyen van eene dwingelandye, welkers gelykenisse men noyt te voren heeft gekent... Door de geduerige godslasteringen, bespottingen der heylige zaeken, versmaedinge der geestelyke, en ontstigtinge in alle zeden wilde men u allengskens ontwenden en vervremden van alle godsvrugtigheyd en christelyke deugden”.

In het tweede gedeelte zijner rede wijst Huleu zijn toehoorders op hun plichten voor de toekomst: trouw aan de H. Religie en aan keizer Frans I, strengere zeden, grote godsvrucht tot de H. Rumoldus.

Huleu kon nu aan de verdere publicatie van zijn uitleg van de Mechelse catechismus denken; het zevende deel verscheen dan ook einde 1793, het kerkelijk imprimatur is niet gedateerd, de burgerlijke goedkeuring is van 2 november. Dertien onderrichtingen handelen over de lessen 25 tot 32³⁷⁾. Op 7 juni had paus Pius VI een bijzondere jubileum-

³⁴⁾ De Latijnse en Vlaamse titels zijn samengesmolten: *Conferentiae Ecclesiasticae De Officio pastoris boni, ofte Catholyke onderwyzingen op den Mechelschen Catechismus*. Door J. G. Huleu, Aerts-Priester der Metropolitaene Kerke van den H. Rumoldus tot Mechelen, ende Scholaster. Tweede Boek-deel. Behelzende de uytlegginge van het *Symbolum des Geloofs*. 408 bladzijden.

³⁵⁾ Dezelfde algemene titel. *Derde Boek-deel. Behelzende de uytlegginge van het Gebed des Heeren, van de Engelsche Groetenisse en van de vier eerste Geboden Gods*. 410 bladzijden.

³⁶⁾ *Lof-reden ter eere van den H. Rumoldus Apostelen Beschermers van Mechelen. Ter gelegentheya van het wederbrengen van zyne HH. Reliquien naar de Metropolitaene kerke uyt de schuytplaetse in de welke zy tegen de woeder der Fransche natie waeren verborgt geweest, Uytgesproken den 20 April 1793, Door den Zeer Eerw. Heer J. G. Huleu, Aerts-priester der Metropolitaene Kerke van den H. Rumoldus tot Mechelen, ende Scholaster. Met historieke aenmerkingen op de bezonderste voorvallen die in deze Stad hebben plaetse gehad, ten tyde van de Fransche vervolginge.* — 24 bladzijden.

³⁷⁾ Dezelfde algemene titel als in noot 34. *Vierde Boek-deel. Behelzende de uytlegginge van de zes laetste Geboden Gods; van de vyf Geboden der H. Kerke, van het Doopsel, het Vormsel ende het H. Sacrament des Autaers*. 452 bladzijden.

aflaat uitgevaardigd voor de Oostenrijkse Nederlanden. De bedoeling hiervan was om, na de goddeloze Franse bezetting, iedereen weer aan te sporen tot eenvoudig geloof en om de schuldigen aan te moedigen kwijtschelding te vragen voor al het kwaad dat zij konden bedreven hebben, zoals bijv. deelname aan heiligschennissen, enz. Kardinaal de Franckenberg richtte op 23 maart 1794 een Latijnse brief aan de geestelijkheid van zijn bisdom om dit Jubileum aan te kondigen en stelde vast dat deze aflaat kon verdiend worden tussen Palmzondag en Beloken Pasen, dus tussen 13 en 27 april. Begin april verscheen te Mechelen een brochure van Huleu over dit Jubilé³⁸⁾; ze telt 36 bladzijden en bevat een uittreksel van de pauselijke bulle, de volledige vertaling van de brief van de Franckenberg en spreekt breedvoerig over de voorwaarden vereist tot het verdienen van de volle aflaat; tenslotte volgen nog enige gebeden die aangepast zijn aan deze gebeurtenis. Op het einde van de brochure lezen wij: „Dit boekken is bij den Drukker dezer ook in 't Fransch te bekomen”; in een kleinere letter en formaat maar met hetzelfde aantal bladzijden verscheen inderdaad een Franse vertaling van het werkje van Huleu³⁹⁾. Een tweede Franse inval naderde, helaas! Juist

voor de intocht van de Fransen in Mechelen op 12 juli 1794 verscheen het laatste deel van Huleu's uitleg van de Mechelse Catechismus⁴⁰⁾; het kerkelijk imprimatur is niet gedateerd, de burgerlijke goedkeuring is van 2 juni. Elf onderrichtingen behandelen de overige lessen — 33 tot 41 —, op het einde staat de inhoudsopgave van de vijf delen.

Aldus had Huleu een groots werk beëindigd, dat een buitengewone bijval genoot. Het beantwoordde aan de pogingen die niet alleen in de steden, doch ook op het platteland gedaan werden om het godsdienstonderricht te bevorderen. De klare indelingen en praktische wenken van Huleu's uiteenzettingen waren van zeer groot nut voor de lessen der onderwijzers, voor de preken van de buitenpastoors. Het werk was juist voltooid op een ogenblik dat het geloof weer moest verstevigd worden tegen de aanvallen van het Frans Bestuur en dat nieuwe uitgaven van dezelfde aard door de moeilijke tijden onmogelijk werden. Het was een laatste doch waardig voortbrengsel van de Vlaamse godsdienstige literatuur onder het oude regiem.

Kardinaal de Franckenberg had Mechelen reeds verlaten op 29 juni en ging zich te Roermond vestigen, nadat hij Huleu, De Lantsheere en nog een derde vicaris-generaal de nodige volmachten had geschonken. Huleu vertrok rond de 10de juli, want een celebret dat hem door de bisschop van Roermond van Velde de Melroy was gegeven dateert van 15 juli. Niets wijst erop dat de kardinaal hem zou hebben aangespoord naar Roermond te komen. Wanneer de Franckenberg bij het naderen van de Fransen Roermond verlaat op 23 juli en naar Utrecht en Amsterdam vlucht, volgt Huleu hem niet, doch schijnt over de Rijn gevlucht te zijn.

II. 1795—1801.

In maart 1795 vertrok Huleu naar Rome,

³⁸⁾ *Den Geest van de Bulle van Syne Heyligheyd Pius VI, Door de welke Hy verleent eenen buyten-gewoone-lyken Jubilé Aen alle de inwoonders van het Oostenrijks Nederland, Aen alle vremdelingen die tot het zelve zouden komen binnen de vyftien dagen, die door Syne Eminentie den Cardinael Aertsbisschop van Mechelen bestemt zyn van Palmen-Zondag tot Beloken-Paesschen van dezen jaere 1794. Met de nodige onderrigtingen en godvrugtige gebeden ten dienste der Geloovige die den gemelden Jubilé willen verdienen. Door J. G. Huleu, Aerts-Priester der Metropolitaene Kerke van den H. Rumoldus tot Mechelen, ende Scholaster. Kerkelijk imprimatur zonder datum, burgerlijke toelating van 2 april 1794.*

³⁹⁾ *L'Esprit de la Bulle de Sa Sainteté Le Pape Pie VI, Par laquelle Il accorde un Jubilé extraordinaire à tous les habitants des Pays-Bas Autrichiens, Et à tous les étrangers qui viendront en ces Pays pendant la quinzaine, qui a été fixée par Son Eminence le Cardinal-Archevêque de Malines à commencer le dimanche des Rameaux jusques et y compris le dimanche de Quasimodo ou Pâque-close de cette année 1794. Avec des instructions et des prières à l'usage des Fidèles qui veulent gagner le Jubilé susdit. Ouvrage composé en flamand par J. G. Huleu, Chanoine de la Métropole de St Rombaut à Malines, Archiprêtre et Ecolâtre, et traduit en français par M. le Chanoine J. C. . . . Kerkelijk imprimatur zonder datum, burgerlijke toelating van 8 april 1794.*

⁴⁰⁾ Dezelfde algemene titel als in noot 34. *Vijfde Boek-deel. Bebelzende de uitlegginge van het H. Sacrificie der Misse, van de Biegt, het H. Olyssel, het Priesterschap, het Houwelyk, ende van de zonden, deugden en goede werken ofte de Christelyke Regtveerdigheyd.* 430 bladzijden.

om in de heersende omstandigheden contact op te nemen met de H. Stoel en tegelijkertijd om zijn gelofte te vervullen het graf van Benedictus Labre te bezoeken. Hij verbleef te Rome van 1 april tot 30 september en werd teruggeroepen door De Lantsheere⁴¹). Tijdens dit verblijf werd in Frankrijk de aan de priesters gevraagde eed van trouw aan de grondwet van 1791 vervangen door een eenvoudige declaratie van trouw aan de wetten van de Republiek⁴²). Er ontstond verdeeldheid onder de Franse geestelijkheid die naar Rome uitgeweken was. De bisschoppen keurden de declaratie ook af; zij hadden het goed te Rome, doch de eenvoudige priesters voelden zich integendeel verlaten en zonder bestaansmiddelen. Zij wensten terug te keren naar hun vaderland en de H. Stoel deelde hun mede dat zij de declaratie konden afleggen, doch men wilde niet openlijk tegen het advies van de bisschoppen ingaan. Te Rome vernam Huleu ook dat Paus Pius VII een boekje had goedgekeurd dat in 1794 te Luzern was uitgegeven door een gevlucht Frans priester, Claude Arvisenet, kanunnik van Langres, on-

der de titel: *Memoriale vitae sacerdotalis*. Dit was een geestelijk handboek in het Latijn voor priesters, geschreven in de stijl van de *Imitatio Christi*. Huleu verschaftte zich een exemplaar en de lezing er van maakte diepe indruk op hem. Ook verzamelde hij materiaal over het leven en de wonderen van Benedictus Labre, wiens graf hij meerdere malen bezocht.

Kardinaal de Franckenberg keerde op 26 november 1795 te Mechelen terug en Huleu schijnt in dezelfde tijd te zijn aangekomen. Sedert 1 oktober waren de Oostenrijkse Nederlanden bij Frankrijk ingelijfd. Door administratieve maatregelen begon het Franse Bestuur een declaratie van trouw te vragen aan de teruggekeerde émigrés; dit was in zekere zin logisch. Huleu zal in 1797 schrijven: „Eer ik van Roomen ben afgereyst, hebbe ik by geleerde en ervaeren persoonen tragten te onderscheppen, of het geoorlooft was van te doen de declaratie, die men alsdan eyste in Vrankryk, van die de welke uytwykelingen waeren geweest en naer hun vaderland wederkeerden, en men heeft my geantwoord dat dit eene enkele burgerlyke declaratie was, en dat het geoorlooft was de zelve te doen. Het gepasseert jaer heeft men inderdaed van alle uytwykelingen van dees land, verzogt de volgende declaratie: Ik verstaen te leven onder de wetten van de Republike, en my aen de zelve te conformeren⁴³). Het was verboden van eenige restrictie daer by te voegen. Ik hebbe deze declaratie gedaen”. Ook kon Huleu de Franckenberg overtuigen deze declaratie af te leggen zonder restrictie op 24 januari 1796.

In 1796 bezorgde Huleu een Mechelse uitgave van het *Memoriale vitae sacerdotalis*, ingedeeld in 50 hoofdstukken, met een voorwoord getekend J. G. H. * * *⁴⁴); Huleu voeg-

⁴¹) Het antwoord van Huleu, de dato 10 augustus, bevindt zich in het Archief van het bisdom Mechelen, briefwisseling De Lantsheere.

⁴²) Wet van 30 mei 1795 (11 Prairial, an III); de wet van 29 september 1795 (7 Vendémiaire, an IV) wijzige enigszins de woorden van de declaratie. — Te Rome schijnt Huleu met missionaris Halnat gesproken te hebben over een visioen dat een zekere zuster Theresia zou gehad hebben en dat op hem betrekking had. Deze zuster zou gezien hebben dat een hostie zich verwijderde uit de ciborie en dat zij daarna er weer in terugkwam. De zuster heette in de wereld Catharina Teresia Peeters; zij was gedurende zestien jaar overste van de zusters Maricolen te Mechelen; in 1780 kreeg zij de inspiratie een nieuwe stichting te beginnen te Melsbroek, niet ver van Brussel, waar naar het voorbeeld van Labre bijzonder de armoede zou beoefend worden. Zij is zeker in Mechelen in contact gekomen met Huleu en deelde dezelfde ascetische zienswijzen; zij had de reputatie buitengewone hemelse gunsten te ontvangen. Zij stierf op 11 december 1795 te Melsbroek. Naar onze mening heeft Huleu haar geraadpleegd alvorens zijn verantwoordelijke post te Mechelen te verlaten begin juli 1795 en hij heeft haar zeker gesproken over zijn belofte het graf van Labre te gaan bezoeken. Zuster Teresia antwoordde met haar visioen; hieruit besloot Huleu dat hij Mechelen mocht verlaten, mits hij er later terugkwam. Toen hij te Rome bijzondere inlichtingen betreffende de declaratie van trouw aan de Republiek ontving, meende hij dat zuster Teresia hem daarvoor naar Rome had laten gaan en hij regelde daarnaar zijn houding inzake de declaratie. Cfr onze studie: *Brieven van deken Werbrouck (1797)*, in *Taxandria* (Turnhout), Nieuwe reeks, XXVII, 1955, 3-35.

⁴³) Dit is de tekst voorzien door de wet van 30 mei 1795. Het hier afgedrukt citaat bevindt zich in de *Waerschuwinge aen het Volk*, 13, waarover wij verder spreken.

⁴⁴) *Memoriale Vitae Sacerdotalis, libellus vere aureus Autore pio Sacerdote. Adduntur Preces ante et post celebrationem Missae recitandae, ad usum Sacerdotum*. Deze uitgave van P. J. Hanicq te Mechelen telt 242 gedrukte bladzijden in -12°, evenveel als die, welke beschreven is als uitgegeven „Trajecti ad Mosam. Typis P. L. Lekens”

de er een 51ste hoofdstuk aan toe, dat in de zelfde stijl geschreven werd. Hij had nog andere godvruchtige boekjes meegebracht uit Italië. Van 1796 dateert waarschijnlijk de eerste uitgave van het werkje *Godvruchtige oefeningen ter ere van de H. Geest*, vertaald uit het Italiaans⁴⁵). In het begin staat er een *Berigt*, getekend J. G. H. * * * waarin wij lezen: „Dat het eygen is aan de Gaven van den H. Geest de ziele te verlichten en te bewegen tot de deugd, besonderlyk in de moeyelyke en tegenspoedige gevallen die wy in dit leven ontmoeten”. Dit schijnt wel een toespeling te zijn op de moeilijkheden van die tijd. De oefeningen strekken zich uit over tien dagen; voor iedere dag vinden wij een meditatie in drie punten, een gewetensonderzoek over een bepaald onderwerp en een schietgebed; het boekje eindigt met verschillende gebeden tot de H. Geest. In het derde punt van de eerste meditatie lezen wij: „Waer uyt komt voorts dat geduerig vallen? Uyt het gebrek van hemelsch licht... Waerom blyft uwe ziele beladen met zoo veel zonden, fouten en dagelykse gebreken? Om dat het hemelsch licht haer niet bestraelt... Waerom is de liefde Gods in uwe herte niet, ofte wel waerom is zy daer zoo flauw en zoo koud? Om dat het hemelsch licht haer ontbreekt door het welk zy zyne schoonheyd en goedheyd moet kennen. Sluyt de oogen van uw lichaem die maer al te veel open staen om de ydelheyd te ver-

wonderen... Doet open de oogen van uwe ziele om het goddelyk licht te aenschouwen. Ach dat maer een straeltien van den H. Geest uw herte konde doordringen, hoe gelukkig zoude gy wezen”. Deze passage zal door een tegenstander van Huleu weldra uitgebuit worden, terwijl hij tevens later de volgende passage uit het eerste punt van de achtste meditatie zal aanhalen als een veroordeling van Huleu door zich zelf: „Dat men niet wilt vermaent zyn van de gene die iever hebben tot onze zaligheyd: dat men niet wilt luysteren naer goeden raed; dat men zig niet wilt laten bestieren door de gene welkens ampt het is en die Gods plaetze bekleden; dit zyn alle eygenschappen van de versteentheyd en obstinatie der verworpingen”.

In 1797 gaf Huleu een Vlaamse bewerking uit van het leven van Benedictus Labre, dat geschreven was door zijn biechtvader G. Marconi en dat reeds in 1783 verschenen was. Terwijl het titelblad slechts de initialen van Huleu draagt⁴⁶), staat zijn naam voluit onder de *Voorreden*, waarin wij namelijk lezen: „Den Heere Marconi heeft zyn werk in twee deelen verdeylt. In het eerste geeft hy ons een kort begryp van de levensloop van den weerden Benedictus, en in het tweede geeft hy de beschryvinge van zyne deugden en bovennatuurlyke gaven... Het is dit werk van den geleerden Heere Marconi het welke ik voor den grond van het myne genomen hebbe: ik hebbe hier niets ingebracht, als het gene ik ofte in zyn werk hebbe gevonden, ofte uyt zynen mond hebbe gehoord, alswanneer ik het geluk gehad hebbe van hem tot Roomen te spreken; ofte eyndelyk het gene ik gehoord hebbe van de Eerw. Pater Palma, aenlegger van het Proces van den Dienaer des Heeren, en het gene

door E. HEYNEN, *Maastrichtse drukken (1783-1816)*, in Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg, LXXXIV, 1948, 19, onder het jaar 1787 (nr 823). Dit jaartal is zeker verkeerd, het boekje was toen nog niet geschreven. Waarschijnlijk is de Maastrichtse uitgave dezelfde als de Mechelse van 1796 behalve wellicht een verschillend titelblad. Er verschenen gedurende de vier volgende jaren vijf andere Mechelse uitgaven, waarin de naam van Huleu voluit onder het voorwoord gedrukt staat. Cfr. H. LECLERCQ, *Le „Memoriale Vitae Sacerdotalis” de Claude Arvisenet, à Malines*, in Collectanea Mechliniensia, VIII, 1934, 321-325.

⁴⁵) Wij weten dat een tweede uitgave in 1797 verscheen door de dubbele kritiek die er van zal gedrukt worden; wij vonden een exemplaar der derde uitgave in de bibliotheek van het Ruusbroec-Genootschap te Antwerpen: *Godvruchtige Oeffeningen van thien dagen Om de gratie en de gaven van den H. Geest te verzoeken. Zeer dienstig om zig te bereyden tot het Hoogtyd van Sinxen, tot het verkiezen van eenen staet, tot eene waere bekeeringe, ofte tot eene gewichtige onderneming. Getrokken uyt het Italiaensch. Derden Druk. 1798. IV-72 bladzijden.*

⁴⁶) *Het wonderbaer leven en de held-daedige deugden van den Eerbied-weerden Dienaer des Heeren Benedictus-Josephus Labre. Door J. G. H. * * * A * * *. Voor het meestendeel getrokken, uyt het gene door den zeer geleerden Heere G. L. Marconi, zynen Biegt-vader, is beschreven geweest; en voorders uyt het gene den Auteur tot Roomen onderzocht en ondervonden heeft. Verdeylt in twee Deelen. X-318 bladzijden. Huleu spreekt niet van het verblijf van negen dagen van Labre te Melsele (Belg. prov. Oost-Vlaanderen) in 1772-1777, tijdens een novene aan O. L. Vrouw van Gaverland. Een devotiekapel werd opgericht naast de, thans herbouwde, schuur waarin Labre sliep, Brielstraat nr 252.*

ik zelve tot Roomen gezien en ondervonden hebbe. Ik moet nogtans bekennen, dat ik het order van het werk van den Heere Marconi niet altyd gevolgt hebbe... Eyndelyk hebbe ik veele herhaelingen, van de zelve zaeke in verscheyde Hoofdstukken, agtergelaten, en andere hebbe ik merkelyk verkort, om den lezer niet te vermoeien". Wij vinden hier de systematische geest van Huleu terug. Op het einde van het eerste deel verhaalt Huleu zijn eigen „wonderlyke genezing" door de voorspraak van Labre en beschrijft hij de opening van diens graf op 8 juli 1796 volgens een brief die hij „onlangs" uit Rome ontvangen had.

Op 23 juni 1796 was een wapenstilstand getekend tussen de Pauselijke Staten en Frankrijk; in die geest van verzoening vaardigde de paus op 5 juli een breve uit, gericht aan alle katholieken van Frankrijk, waarin hij herinnerde aan de verplichting zich te onderwerpen aan het gevestigde bewind. De tekst van deze breve werd door de Apostolische Kamer in het Latijn en in het Frans gedrukt en medegedeeld aan de Franse gezant te Rome; hij werd echter nooit officieel aan de Franse bisschoppen gezonden, zodat men zijn canonieke waarde kon betwisten.

Het Directoire besloot de declaratie van trouw te eisen van alle priesters in de negen Belgische departementen⁴⁷⁾; de maatregel werd echter eerst in april 1797 uitvoerbaar verklaard. De niet geëmigreerde priesters die tot dan toe geen declaratie hadden afgelegd, waaronder Cornelis Stevens, kanunnik van de kathedrale kerk te Namen en de reeds vermelde Jozef Buydens, die sedert 1788 professor was aan het seminarie te Brugge en sedert 1790 kanunnik van de kathedrale kerk, lokten een hevige campagne uit en eisten ten minste een verandering in de woorden van de declaratie; zij deden alles om kardinaal de Franckenberg aan hun zijde te krijgen. Huleu werd buiten de bespreking gelaten. In privé-brieven gaf hij als zijn mening dat de nieuwe

declaratie weinig anders was dan die welke reeds aan de teruggekeerde émigré's gevraagd was. De anderen antwoordden daarop dat er intussen nieuwe wetten waren verschenen, o.a. die welke de meeste kloosters ophief, waaraan men in geen enkel geval trouw kon beloven. Huleu kreeg anonieme brieven die hem aanvielen en besloot zich in het openbaar te verdedigen in een verweerschrift. Het was reeds ten dele opgesteld toen hij het nummer van de *Annales Catholiques* ontving, dat te Parijs op 15 april 1797 verschenen was; hierin werd uitvoerig gesproken over de breve van 5 juli 1796; hij kon er dus ook nog over spreken in zijn verweerschrift. Het verscheen onder de titel: *Waerschouwinge aen het volk*⁴⁸⁾, en wordt gevolgd door de bovenvermelde Franse tekst van de *Annales Catholiques*, door een uittreksel uit een ander nummer, dat op 1 mei 1797 verschenen was, en tenslotte door de Latijnse en Franse tekst van de breve zelf die Huleu nog op het laatste nippertje uit Parijs ontving en kon laten afdrukken. Het eigenlijk betoog van Huleu telt zestien bladzijden. Huleu legt in zijn *Waerschouwinge* uit hoe de wetten van de Republiek zaken toelaat strijdig met de wetten van de Kerk, maar toch de vrijheid van de godsdienst eerbiedigen. Hij vertelt met de woorden die wij reeds hebben weergegeven hoe hij de declaratie heeft afgelegd, toen hij uit Italië terugkeerde, en geeft als zijn persoonlijke opinie dat alle priesters de declaratie mogen afleggen en dat de pastoors het zelfs verplicht zijn te doen om ter beschikking van hun kudde te kunnen blijven. Hij voegt er echter aan toe dat hij niemand ermee belast heeft deze opinie openbaar te maken; dat, gezien de verdeling der geesten, het beter zou zijn, dat het Franse Bestuur de verplichting om de declaratie af te leggen zou intrekken en dat hij in ieder geval de uitspraak van de paus van Rome zal afwachten.

⁴⁷⁾ D.w.z. de wet van 29 september 1795 toepassen, volgens welke de tekst der declaratie luidde: „Ik herkenne dat de algemeynheyd der fransche Borgers den Souvereyn is, en ik belove onderwerping en gehoorzaamheyd aen de wetten der Republiek".

⁴⁸⁾ *Waerschouwinge aen het Volk, Door J. G. Huleu, Aerts-priester der Metropolitaene Kerke van den H. Rumboldus tot Mechelen. Over syn gevoelen ten opzichte van de Declaratie die door de Republiek van de Geestelyke wordt geëyscht*, 36 bladzijden. Er verscheen ook een uitgave te Anwerpen bij J. Saeyens.

De opponenten stuurden protesten tegen de declaratie aan de Franse overheden; Huleu weigerde het rekest van de Mechelse geestelijkheid, waarvan de tekst gedrukt werd, te ondertekenen⁴⁹⁾; hij stuurde van zijn kant een smeekschrift aan de *Conseil des Cinq Cents* te Parijs, waarvan hij ook de tekst liet drukken⁵⁰⁾ en waarin hij aan dit wetgevend lichaam vraagt de algemene eis van de declaratie in de negen departementen niet door te voeren of ten minsten uit te stellen zolang men geen definitieve uitspraak van de „chef de notre culte”, d.w.z. van de paus had ontvangen. Kardinaal de Franckenberg vond die houding van Huleu niet voldoende en onthief hem op 22 juli van zijn functies van vicaris-generaal. Huleu moest beloven al de exemplaren van zijn *Waerschouwinge* te vernietigen die hij kon bemachtigen⁵¹⁾. Maar intussen had Jacobus Lodewijk Bellefroid, kanunnik van de Sint Pieterskerk te Luik, het stuk in het Frans vertaald en met al zijn bijlagen uitgegeven⁵²⁾. De staatsgreep van 4 september 1797 te Parijs veranderde heel de toestand: de dag erna (19 Fructidor, an V) werd de declaratie vervangen door een eed van haat tegen het koningschap. Op 19 september weigerde kardinaal de Franckenberg de eed af te leggen; een week later werden de kerken te Mechelen gesloten. Huleu liet toen een *Godvrugtig Gebede-Boekken*⁵³⁾ verschijnen,

⁴⁹⁾ *Mémoire pour faire révoquer la publication de quelques extraits de la loi du 7 Vendémiaire an 4, qui s'est faite dans le canton de Malines*. 4 bladzijden. Hervuitg. in *Annuaire ecclésiastique de l'Archevêché de Malines pour 1870*, Mechelen, 1870, 99-101. De tekst draagt de datum van 29 Floréal (18 mei), maar de kannuniken waren reeds vroeger verwittigd. Op dezelfde 18de mei liet de Franckenberg een advies verschijnen waardoor hij liet weten dat de *Waerschouwinge aen het Volk* buiten zijn weten verschenen was.

⁵⁰⁾ *Malines, le 28 floréal, 5me année de la République française*. Jean-Guislain Huleu, *Archipêtre de la Métropole de St. Rombaut, à Malines, département des deux Nèthes, au conseil des cinq cents*. 4 bladzijden. — Met opzet heeft Huleu het stuk op 17 mei gedagtekend.

⁵¹⁾ Cfr A. VERHAEGEN, *Le Cardinal de Franckenberg*, Rijsel, 1889, 352-353.

⁵²⁾ In zijn anonieme *Collection de pièces intéressantes relatives à la Déclaration de soumission...*, plus een „Avertissement essentiel” (blz. 3-6) en „Notes ultérieures sur le bref” van 5 juli 1796 (bl. 40-52) van Bellefroid zelf.

⁵³⁾ *Godvrugtig Gebede-Boekken voor dezen tyd, In 't welke Christus de ziele toont de regtveerdigheyd en*

waarin hij zegt niet te zullen aanraken „zelfs van verre, eenige politieke zaeken, ofte eenige geschillen over de zelve”; maar in de omstandigheden een rechtvaardige straf van God ziet, de overwegingen en gebeden daaraan aanpast, en een manier aangeeft om thuis de H. Mis te volgen in vereniging met het H. Sacrificie dat op het ogenblik toch ergens in de wereld door een priester wordt opgedragen. De merkwaardigste tekst van het boekje is de volgende: „*Gebed voor den voorspoed en welvaeren van het Land*”⁵⁴⁾, O almogenden en eeuwigen God! Gy die het lot van alle ryken in uwe hand hebt, en het bestier der volkeren verleent aen die het u belieft; wy aenbidden de ondoorgrondelyke oordelen van uwe wysheyd en voorzienigheyd, door dewelke gy ons hebt laeten komen onder de nieuwe Opper-Magt, die van de Fransche Republiek. Als getrouwe onderzaeten van de zelve, wy werpen ons neder voor uwe voeten om over ons Vaderland af te smeeken uwen genaedigen zegen. Verleent uwen H. Geest aen onze Wetgevers, opdat de regt-veerdigheyd heersche over alle hunne beraemingen ende wetten; verleent hem aen deuytvoerende Magt, op dat de liefde tot het volk en alle deszelfs belangen moge de ziele zyn van alle hunne werkingen: doet aen alle onze Regeerders gevoelen hoe noodzaakelyk uwen H. Gods-dienst is om de ruste te handhaeven, de regtveerdigheyd voort-te-zetten, de zeden te verbeteren en alle onheylen te vermyden. Geef ons alle dien geest van uwe waere Discipelen die hun doen kennen in alle ryken door de stiptelyke onderhoudinge van alle deelen der borgerlyke pligt, door de getrouwigheyd aen hunne Opper-Magt, de liefde tot hunne mede-borgers, de vervremdheyd van alle zamenzweering en oproer...”

Mgr de Machault, bisschop van Amiens, vluchtte uit Frankrijk in 1791 en kwam zich in België verstigen; hij was bevriend met

bermbertigheyd van zyne straffen, om haer tot de waere boetveerdigheyd te brengen. Met veel schoone gebeden en de maniere om Misse te hooren voor die geene kerke-lyke diensten hebben; ook voor de zieke en kranke. IV-116 bladzijden.

⁵⁴⁾ Bladzijden 85-86.

Huleu en kwam zelfs in het bisdom Mechelen het H. Vormsel toedienen; in 1797 vluchtte hij naar Paderborn. In een brochure die in België door de Leuvense professor Jan Frans Van de Velde werd uitgegeven, werden de „Instructions” van de Machault die „den eed” veroordeelden afgedrukt ⁵⁵⁾. Een andere brochure is getiteld *Knaeging van Gewissen*, en werd waarschijnlijk geschreven door de Maastrichtenaar J. Van der Heggen, pastoor te Aubel ⁵⁶⁾; hij drukt er zijn spijt uit dat hij onder invloed van S. P. Ernst de declaratie had afgelegd en beroept zich op een andere instructie van de bisschop van Amiens tegen de declaratie, die dateerde van de 25ste juni 1797. In een vlugschrift van vier bladzijden, getiteld *Berigt tot lof van de waerheyd*, verschenen in oktober-november 1797 ⁵⁷⁾, bewijst Huleu dat de eerste instructies de eed

van trouw aan de grondwet van 1791 en de „Constitution civile du clergé” betreffen en dat de andere instructie over de declaratie juist zegt dat men de priesters die de declaratie hebben afgelegd met liefde moet behandelen en dat men hun mis mag bijwonen: op beide punten was deze correctie juist. Thans nog zijn er belgische geschiedschrijvers die spreken van een „Constitutionele” kerk in België in de jaren 1797—1800, ofschoon zulk een benaming niet kan toegepast worden op de beëdigde priesters van die jaren.

In 1797 gaf Huleu een tweede uitgave uit van zijn *Godvruchtige Oeffeningen* ter ere van de H. Geest.

Na lang aarzelen ⁵⁸⁾ legde Huleu op 26 januari 1798 de eed van haat af en kon weer gebruik maken van de metropolitane kerk te Mechelen, waar hij iedere dag de mis las. Hij gaf een verweerschrift in het Vlaams en een ander in het Latijn. Zijn Vlaams werk heet *Pligten van alle Catholyke Borger* en verscheen in zes deeltjes van zestien bladzijden; het zesde deel heeft echter ook een *Naer-Berigt* van vier bladzijden. Typografisch en wat de inhoud betreft vormen de eerste drie en de laatste drie delen een afzonderlijke groep. Het lettertype van de titel is kleiner in de eerste dan in de tweede groep; in de eerste groep komt de naam van Huleu slechts als ondertekening voor aan het einde van de laatste gedrukte bladzijde (in het eerste deel vinden wij alleen zijn initialen J.G.H.); in de tweede groep staat de naam van Huleu op de titelbladzijde zelf. De eerste groep bevat theoretische uiteenzettingen, de tweede groep wordt gegeven in de vorm van samenspraken die zijn genummerd van I tot III.

Het eerste deel ⁵⁹⁾ begint met de vraag en het antwoord van de Mechelse Catechismus

⁵⁵⁾ *Motifs qui empêchent les ministres du culte catholique de faire la déclaration exigée par la loi du 7 vendémiaire an 4*. In de noten worden de argumenten van Huleu en Ernst weerlegd. Van de Velde was te Beveren (huidige Belgische provincie Oost-Vlaanderen) op 5 maart 1743 geboren, hij stierf aldaar op 9 januari 1823.

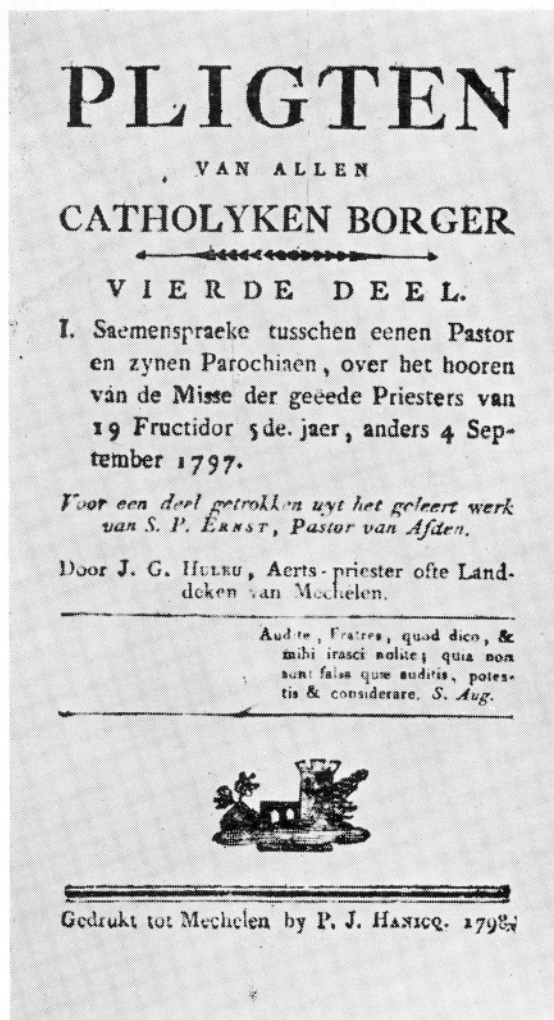
⁵⁶⁾ *Knaeging van gewisse of Brief van eenen Pastoor nuyt 't land van Limburg, die de onderwerping gedaan heeft, aen eenen Pastoor van zyne vrienden, denwelken dezelve geweygert heeft*. Het verscheen ook in Franse tekst: *Mes Remords ou Lettre d'un Curé soumissioniste du Pays de Limbourg à un Curé insoumissioniste de ses Amis*. Men leest op blz. 3: „Un seul a eu assez d'ascendant sur moi pour me séduire. C'est Mr. Ernst, Chanoine-Régulier de Rolduc et Curé d'Afden... il a discuté, raisonné, décidé pour moi dans des Observations, qu'il s'est empressé de donner ou public...”, en blz. 5: „O! Curé d'Afden, quel avantage vous en revient-il de nous avoir égarés dans votre terre natale!” De auteur spreekt (blz. 4-5) van de pastoors van de omtrek en van zijn „vicaire”, die de declaratie geweigerd hebben en de achtting van iedereen genieten. Dit schijnt wel toepasselijk op het canton en de parochie Aubel, daar deed de pastoor de declaratie en later de eed, terwijl zijn onderpastoor Jan-Jozef Nicolai steeds weigerde; de „terre natale” schijnt wel in de stricte zin van geboortedorp (Ernst was te Aubel geboren) te moeten verstaan worden. Blz. 12 lezen we: „Je lis à ce moment ce Postscriptum dans la nouvelle édition de l'Avis de Mr. le Docteur Vandeveld, p. 38: Une lettre datée de Paderborn, le 25 Juin 1797, et écrite de la propre main de Mgr Louis Ch. Evêque d'Amiens à un Prêtre Français de son Diocèse, porte ce qui suit: Mes avis pour l'exercice du S. ministère, dans les circonstances présentes, sont les mêmes, que Mgr l'Evêque de Boulogne a rédigés. Je les ai adoptés: emportez-en avec vous un exemplaire pour vous y conformer. Or il y proscriit formellement la Déclaration...” Er is hier sprake van een ander werk van Van de Velde, waarin Huleu nogmaals aangevallen wordt: *Avis à un curé du diocèse de Tournay relatif à la lettre circulaire émanée du vicaire du dit diocèse, le 13 mai 1797*.

⁵⁷⁾ Zonder datum. Cfr infra, noot 84.

⁵⁸⁾ Op 19 november 1797 stuurde Huleu een curieuse brief aan de „Président de l'Administration municipale de Malines” met een afschrift van zijn suspensie door kardinaal de Franckenberg op 22 juli, om te bewijzen dat hij geen kerkelijke functie uitoefent; hij zegt dat hij steeds de gehoorzaamheid aan de wetten heeft voorgestaan, maar zijn vrijheid van handelen wil bewaren (d.w.z. niet de eed afleggen). Archief van het Provinciaal bestuur van Antwerpen, Frans tijdperk, nr 98/57.

⁵⁹⁾ Na de algemene titel leest men: *I Deel. Van de algemeyne pligten*.

wat men in het vierde gebod onder vader en moeder moet verstaan en ontwikkelt het onderwerp onder dezelfde vorm; het tweede ⁶⁰⁾ geeft ook, in vorm van vragen en antwoord-

Titelblad van het vierde deel der zes verhandelingen over de kwestie van de eed van haat tegen het koningschap, door Huleu geschreven in 1798. Het begin van dit vierde deel is ontleend aan een Frans werk van Simon Pieter Ernst, regulier kanunnik van Rolduc.

den, een verklaring van de eedformule; het derde deel ⁶¹⁾ weerlegt opwerpingen betreffende de eed.

Het werk in het Latijn heet *Veritatis Auro-*

⁶⁰⁾ Na de algemene titel leest men: II Deel. *Van het burgerlyke Garant, of Borge door de werelyke magt geëyscht, volgens de wet van 19 Fructidor, 6de jaer.*

⁶¹⁾ Na de algemene titel leest men: III Deel. *Ontknooping van eenige moeyelykheden over het burgerlyke Garant.*

ra, sive duplicis status quaestionis Circa sensum formulae juramenti 19 Fructidor, Examen serium; het draagt de volledige auteursnaam ⁶²⁾ en telt tachtig bladzijden. Het bestaat uit twee delen, daar het twee kwesties behandelt: de eedformule is in algemene zin te veroordelen, doch zij is het niet in de zin die de beëdigde priesters er aan hebben willen geven en die door de Franse autoriteiten is aangenomen: een zuivere onderwerping aan het bestaand regiem. Een van de bewijzen die Huleu aanhaalt om aan te tonen dat de Fransen die interpretatie aannamen, vindt hij in de verklaring, die het Departementaal bestuur der Nedermaas aan alle gemeenteraden gezonden had ⁶³⁾; verder steunt hij speciaal op de woorden van Cholet, de officiële verslaggever over de wet van 19 Fructidor. Tenslotte bestempelt Huleu als onecht een brief welke men liet doorgaan als geschreven door kardnaal de Franckenberg aan iemand in België en waarin de kerkvoogd beweerde, dat het rapport Cholet door de Conseil des Cinq Cents was verworpen. Huleu schijnt hier ter goeder trouw te zijn, maar de brief bestond en was door de kardinaal op 15 januari 1798 gestuurd aan het secretariaat van het bisdom Antwerpen. Wat het rapport van Cholet betreft schijnt de waarheid in het midden te liggen: het werd goedgekeurd noch verworpen door de Conseil des Cinq Cents.

Kort nadat de eerste drie deeltjes van de *Pligten van eenen Catholyken Borger* verschenen waren, ontving Huleu een anonieme en met de hand geschreven weerlegging ervan; dit geschrift was hoofdzakelijk in het Latijn gesteld, doch er waren ook zinnen of zelfs paragraphen in het Vlaams en citaten in het Frans geschreven. Huleu zegt zelf dat hij eerst het stuk ter zijde had gelegd; doch na de Paasdagen (Pasen viel in 1798 op 8 april)

⁶²⁾ *Authore J. G. Huleu, Decano Christianitatis Mechliniensis.*

⁶³⁾ Op 27 September 1797 (6 Vendémiaire, an VI). Het luidt namelijk: „Quoique les ministres de tous les Cultes ... ne puissent voir dans le Serment exigé d'eux par la Loi du 19 Fructidor, que la promesse de soumission au Gouvernement de la République, et d'aversion pour tout ce qui pourroit tendre à la détruire...” De tekst staat namelijk afgedrukt in *Annuaire ecclésiastique de l'Archevêché de Malines pour 1870*, 112-113.

begon hij het te lezen en onmiddellijk besloot hij deze kritiek passage na passage te drukken en telkens te doen volgen door een weerlegging. Toen dit alles ter perse was ontving hij op 19 april een nieuwe kritiek van dezelfde hand op zijn *Aurora veritatis*; dit schrijven liet hij niet overdrukken, doch hij stelde er zich mee tevreden een aanvullend antwoord in het Latijn toe te voegen aan het einde van zijn brochure. Alles werd op een nogal vreedzame toon opgevat, wat blijkt uit de titel: *Ad crisim duram et trilinguem* (de anoniem ontvangen geschriften) *Dissertationis Flandricae tripartitae* (eerste drie delen van de Pligten) *et Aurorae veritatis responsio mollis* J. G. Huleu, *Archipresbyteri Mechlinensis*. Uit de tekst blijkt dat de kritiek op de eerste drie delen van de Pligten getekend is „Pauper et junior theologus”. In zijn antwoord op de kritiek van de *Aurora* verwijst Huleu naar de tweede uitgave ervan en naar deel VI van de *Pligten*; er bestaat inderdaad zulk een tweede bijgewerkte uitgave⁶⁴⁾; zij is dus verschenen, evenals de delen IV-VI van de *Pligten*, terwijl Huleu nog bezig was met het tweede deel van zijn *Responsio mollis*. In de *Appendix*⁶⁵⁾ van die *Responsio* spreekt Huleu van een nieuw schrijven van kardinaal de Franckenberg; dit schrijven bestond inderdaad en was op 23 januari gericht aan De Lantsheere, die in het bisdom Mechelen als de vaandeldrager van de onbeëdigde priesters en als tegenstander van Huleu optrad.

Het vierde deel van de *Pligten*⁶⁶⁾ is gedeeltelijk een vertaling van het werk van S. P. Ernst: *Entretien d'un curé et d'un laïc sur la question: Est-il permis d'assister aux Messes*

des prêtres assermentés? Wij weten inderdaad dat Huleu contact gezocht heeft met Ernst en hem een eerste brief stuurde op 15 maart, waarop Ernst antwoordde op 1 April⁶⁷⁾. Huleu vertaalt het voorbericht van het *Entretien* en geeft dan in verkorte vorm de eerste vier bladzijden van de samenspraak weer; verder ontwikkelt hij in de dialoog argumenten die in het werk van Ernst niet benut zijn. Het vijfde deel⁶⁸⁾ is een tweede samenspraak in dezelfde trant als die van het vierde deel, doch deze is geheel van Huleu en handelt over het verslag Cholet in dezelfde zin als de *Aurora*.

Het zesde deel⁶⁹⁾ is een derde samenspraak over de eed waaraan ook een biechtvader deelneemt; op het laatste ogenblik heeft Huleu er nog als *Naer-Berigt*, in het Latijn en in het Vlaams, een brief aan toegevoegd, die op 27 januari 1798 uit Rome gestuurd was aan een Gents priester⁷⁰⁾; daarin wordt gezegd dat de H. Stoel zich nog niet heeft uitgesproken over de eed. Die Latijnse brief is ook toegevoegd aan het eerste deel van de tweede uitgave van de *Aurora Veritatis*. De *Pligten* werden in Franse vertaling te Luik gedrukt⁷¹⁾.

Er verscheen nog een *Supplementum ad Auroram Veritatis, continens Responsiones ad praecipuas objectiones recusantium juramen-*

⁶⁷⁾ 25 brieven van Ernst aan Huleu worden in het archief van het aartsbisdom Mechelen bewaard. Cfr onze bijdrage *De godsdienstige politiek van Napoleon en de Limburgse geestelijkheid*, in Rolduc's Jaarboek, XXXV, 1955, 66, noot 5.

⁶⁸⁾ Na de algemene titel leest men: *Vyfte Deel. II. Saemenspraekke tusschen eenen Pastor en zynen Parochiaen. Vervolg van de voorgaende materie, over het hooren der Misse van de geëede Priesters volgens de wet van 19 Fructidor etc.*

⁶⁹⁾ Na de algemene titel leest men: *Sesde Deel. Derde saemenspraekke tusschen eenen Pastor zynen Parochiaen en eenen Biechtvader. Over de pretense brieven van Roومن nopende de eed van 19 Fructidor, en het hooren der Misse van de geëede Priesters.*

⁷⁰⁾ Die brief werd aan Ernst medegedeeld door De Bast, pastoor van Sint-Nicolaas te Gent, die er ook gebruik van maakte in een brochure: *Mag en moet men de Mis hooren der priesters die den eed hebben gedaen volgens de wet van 19 Fructidor?* Door D. B. P. V. S. N. Gent, Charles de Goeslin, twee delen, 22 en 12 bladzijden.

⁷¹⁾ *Devoirs de tout citoyen catholique, par J. G. Huleu, archi-prêtre et grand-vicaire de Malines, relatif au serment du 19 Fructidor an V.* Luik, Christian Bourguignon.

⁶⁴⁾ Dezelfde titel als de eerste uitgave met daarna: *Editio secunda notabiliter emendata. Accedunt responsa Authoris ad varias crises opusculorum suorum.* Ook tachtig bladzijden.

⁶⁵⁾ Deze *Appendix* bevat blz. 45-47 van de brochure; blz. 48 en laatste geeft een lijst Errata, welke voorkwamen in de tweede uitgave van de *Veritatis Aurora* en in de *Responsio mollis* zelf.

⁶⁶⁾ Na de algemene titel leest men: *Vierde Deel. I. Saemenspraekke tusschen eenen Pastor en zynen Parochiaen, over het hooren van de Misse der geëede Priesters van 19 Fructidor 5e jaer, anders 4 September 1797. Voor een deel getrokken uit het geleert werk van S. P. Ernst, Pastor van Afden.*

tum 19 *Fructidor*. Authore J. U. L.⁷²⁾), dat in zestien bladzijden een bepaalde stelling van de *Aurora* uiteenzet en tegen verdere mogelijke opwerpingen verdedigt. Dit supplement werd met de *Responsio Mollis* op 15 mei door Huleu aan Ernst gestuurd. Uit het antwoord van Ernst op 4 juni blijkt dat het supplement van de hand is van Jan Willem Hövelman, een Westfaler, en dat Ernst zoals Huleu een kritiek had ontvangen: „...vidi te ab anonymo juniore theologo accepisse satyram qualem ego ab illomet ipississimo accepi. Mihi porro statutum est ad ejusmodi scripta anonyma non regerere, saltem non ad manu tantum exarata”. Waarschijnlijk had de *junior theologus* het eenvoudiger gevonden tegen het vierde deel van de *Pligten* te reageren door rechtstreeks naar Ernst te schrijven. Wie deze *junior theologus* is zullen wij verder trachten te achterhalen, want wij zullen hem nog meerdere jaren als een verstokte vijand van Huleu aantreffen. Hij had aan Huleu geschreven dat hij de *Aurora* aan de Franckenberg zou sturen; dit was inderdaad gebeurd, want op 19 april schreef de Franckenberg een brief aan Huleu, waarin hij hevig protesteerde tegen het boekje. Die brief werd eerst tien dagen later aan iemand meegegeven en schijnt in de tweede helft van mei te Mechelen te zijn aangekomen⁷³⁾. Huleu was zeer ter neergeslagen over dit schrijven. Hij onderwierp zich in zoverre dat hij in dat jaar 1798 niets meer schreef over de eed en tevens tijdelijk ophield te corresponderen met Ernst. Hij liet echter een derde druk van de *Godvrugtige Oeffeningen* ter ere van de H. Geest verschijnen⁷⁴⁾.

⁷²⁾ Het betekent waarschijnlijk: *Juris utriusque licentiatius*. Het *Supplementum* werd ook bij Hanicq te Mechelen gedrukt.

⁷³⁾ Gedeeltelijke tekst van de brief bij A. VERHAEREN, *op. cit.*, 375-376. — Kardinaal de Franckenberg liet toe dat anderen kennis namen van die brief, want hij werd gereproduceerd in een druksel: *Lettre à M. J. G. Huleu sur la nouvelle édition qu'il prépare de sa brochure sous le titre de Veritatis Aurora notabiliter emendata, par un ami de la vérité*, Luik 1798, waarin ook een brief van pastoor Beckers van Amsterdam tegen de eed en een schrijven van de bisschop van Roermond, de beëdigde priesters van zijn bisdom berispende, de dato 7 mei 1798, afgedrukt worden.

⁷⁴⁾ Cfr supra, noot 45.

Verschillende anonieme weerleggingen van de *Aurora* werden gedrukt. Een van deze weerleggingen werd in het Frans geschreven⁷⁵⁾ door kanunnik Josephum Hippolytus Du Vivier, die vroeger secretaris was van de Franckenberg en die op dat ogenblik onder politiebewaking stond te Bergen. De auteur richt zich met deze woorden tot Huleu: „Vous êtes, sans contre-dit, l'homme le plus marquant parmi les apologistes du serment civique” en stelt hem twaalf zeer scherpe vragen betreffende de eed. Getrouw aan zijn besluit antwoordde Huleu niet; een leek uit Aalst, Michiel Jozef de Gand deed het in zijn plaats in september-oktober 1798⁷⁶⁾. Op het einde van een andere Franse brochure vindt men een Latijnse weerlegging van de *Aurora*⁷⁷⁾. Er verscheen ook een tegenhanger van het *Godvrugtig Gebede-Boekjesken*, getiteld *Hulp in de nood*, geschreven door kanunnik H. G. Eskes, die over de Rijn gevlucht was naar Rees bij Emmerik; vooraan in dit boekje vinden wij de goedkeuring van de administrator van het Keulse bisdom J. W. Marx⁷⁸⁾, gedaateerd op 13 september 1798, en achteraan een

⁷⁵⁾ *Douze Questions proposées au Citoyen Huleu, archi-prêtre de l'Eglise de Malines, Par un ci-devant notaire des Pays-Bas, pour servir de Réponse à la Brochure intitulée: Aurora Veritatis*. 1798. Zonder naam van drukker, 22 bladzijden. — Du Vivier was te Bergen geboren op 13 april 1752, hij stierf te Doornik op 25 januari 1834. Cfr over hem en zijn werken: J. VOS, *Le clergé du diocèse de Tournai depuis le Concordat de 1801 jusqu'à nos jours*, I, Braine le Comte, 1887, 63-75.

⁷⁶⁾ *Trois mots de réponse aux Douze Questions, proposées au Cit. Huleu, Par un ci-devant notaire des Pays-Bas, pour servir de réponse à la Brochure, intitulée: Aurora Veritatis*. Gent, Charles de Goeslin. Vendémiaire, an VII, 26 bladzijden. — De Gand was te Aalst geboren op 14 maart 1765 en stierf aldaar op 31 juli 1802.

⁷⁷⁾ *Exposé naïf De quelques observations sur le Serment que le Gouvernement Français exige des ministres de la Religion: Auquel on a joint une réfutation sommaire d'un écrit intitulé Aurora veritatis*. Zonder naam van drukker, blz. 21-32.

⁷⁸⁾ Rees lag niet in het bisdom Keulen, maar de eerste uitgave van het boek moet wellicht in dit bisdom en onder de neus der Fransen verschenen zijn. Wij konden slechts de zesde druk van het boekje, in 1821 bij P. J. Brepols te Turnhout verschenen, zien; het berust in de Universiteitsbibliotheek te Gent. J. Reusens, in het artikel over Huleu in de *Biographie Nationale*, IX, Brussel, 1886-87, col. 688, spreekt van een uitgave van 1802 en beweert uitdrukkelijk dat het boekje als weerlegging van het *Godvrugtig Gebede-Boekjesken* van Huleu geschreven werd. De kalender aan het begin van de uitgave van 1821 bevat de namen van heiligen die slechts in Zuid-Nederland vereerd worden: b.v. Rumoldus, Gummarus, terwijl de „Litanie van de Nederlandsche Heiligen”, in het

aanbeveling van kardinaal de Franckenberg, gegeven te Emmerik op 24 november. Merkwaardig is dat Marx beëdigd was; waarschijnlijk heeft hij de strekking van het boekje niet begrepen. Het boekje bevat gebeden voor de vrede, voor de algemene nood, „een krachtig gebed in onze bedrukte tyden”, waarin gesmeekt wordt de gelovige christenen niet zonder sacramenten te laten en zonder gelegenheid hun zonden te biechten „aan wettige priesters”, d.w.z. aan onbeëdigde priesters; verder vinden wij er een „gebed voor het welzijn van het vaderland”, gevolgd, zoals bij Huleu, door een methode om de H. Mis te volgen, wanneer men ze niet kan bijwonen, b.v. vanwege „verre reizen in gewesten waar geen mogelykheid is om mis te horen, of by gebrek aan Godsdienst-Oeffeningen”.

Na het uitbreken van de Boerenoorlog werden in België ook beëdigde priesters gevangen genomen; dit was ook het lot van Huleu, die van 23 november 1798 tot 12 maart 1799 in de gevangenis vertoefde. Vrij gekomen meende Huleu aan Ernst te moeten schrijven, hetgeen hij deed op 3 en 7 april. Ernst antwoordde hem op 22 mei.

Huleu liet verder een reeks van negen meditaties verschijnen ter ere van Onze Lieve Vrouw, plus een tiende meditatie ter voorbereiding tot de heilige communie; iedere meditatie behelst drie punten⁷⁹⁾. Het boekje wilde een anoniem protest zijn tegen de onbeëdigde partij die het bidden van de Rozenkrans aanbeval als te verkiezen boven het bijwonen van een H. Mis, opgedragen door een beëdigd priester. Kort daarna maakte Huleu kennis met een boekje dat ook gewijd was aan de Rozenkrans en dat te Antwerpen was verschenen; het bevatte drie preken⁸⁰⁾ die deze devotie zo ophemelden

dat verschillende uitlatingen theologisch onjuist werden. Huleu liet hierop onmiddellijk een antwoord drukken onder de titel van *Den Vermomden Wolf*⁸¹⁾, dat — zoals uit de met zijn naam getekende *Voor-Reden* blijkt — verscheen nadat Pius VI op 29 augustus 1799 gestorven was, zonder dat er een pauselijke veroordeling van de eed was bekend gemaakt. Huleu haalt acht gevaarlijke leerstellingen aan uit de tweede en derde preek, geeft er telkens een weerlegging van en eindigt met een „Eerboeting tot Maria”. Hij schijnt zich op zuiver theoretisch-doctrinaal standpunt te willen stellen, doch in een *Naer-Berigt* betreurt hij de aanvallen tegen de beëdigde priesters die in de drie preken liggen opgesloten en kondigt een vervolg aan van zijn *Vermomden Wolf*; dit verscheen inderdaad in hetzelfde formaat en lettertype⁸²⁾. Daarin valt Huleu onmiddellijk de „Autheur der dry sermoenen” aan: „...ik moet my verwagten dat hy, gewaer wordende dat ik hebbe beginnen te bassen, om dat ik agt van zyne tanden hebbe ontdekt in myn eerste werkje, zeffens zal doen gelooven dat zy moeten voor schaepestanden gehouden worden, aengezien men niet als de gedaente van een waeragtig catholyk schaep kan vinden in de leeringe van zyne sermonen ... Ik zal voor-af doen zien den algemeynen geest den welken heerscht in de dry gemelde sermoenen, om den leser te overtuygen dat hy geen bequaemer voorwerp konde kiezen, geen bequaemeren tyd, nogte geen bequaemere middelen om aenhangere te krijgen voor zyne dolingen als degene die hy verkozen heeft. Hieruyt zullen wy reeds konnen bespeuren dat het een roofzugtig dier is dat onder het schaepsvel schuylt. Ik zal alsdan het hoofd van het eerste ser-

boekje afgedrukt, die namen niet bevat, maar wel zuiver Noord-Nederlandse heiligen: b.v. Plechelmus, Radbod.

⁷⁹⁾ *Oeffeningen van negen dagen Om de feestdagen van de Allerheyligste Maegd Maria Godvrugtiglyk te vieren Ofte zig tot de zelve te bereyden. Zeer profytig om eene Novene te doen te eere van O. L. V. van Hanswyck binnen Mechelen, en baeren bystand te verkrygen. Zonder datum of aanduiding van schryver. 84 bladzijden.*

⁸⁰⁾ *Dry Sermoenen, aenthoonende wat krachtig gebed is den Roosenkrans*, Antwerpen, J. B. Carstiaenssens. Deze drukker werd op 17 juni 1798 tot één gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij geschriften tegen de beëdigde

priesters gedrukt had. Dit boekje schijnt na zijn invrijheidstelling (21 juni 1799) gedrukt te zijn.

⁸¹⁾ *Den Vermomden Wolf ontdekt door agt van zyne tanden ofte agt gevaerlyke leer-stukken, bevonden in de Dry Sermoenen aentoonende wat kragtig gebed is den Roozen-krans, tusschen de goede leeringen naer gespeurt. 96 bladzijden.*

⁸²⁾ *Vervolg van den Vermomden Wolf, alhier onder de schaeps-vellen ontdekt; Ofte den dwaal-geest van de dry Sermoenen, aentoonende wat kragtig gebed is den Roozen-krans, tusschen de goede leeringen naer gespeurt. 106 bladzijden.*

moon onderzoeken, den hals en het voorlyf, om te toonen dat zy eenen dwaelgeest dekken, het welke ons nog meer zal blyken in het midden-lyf ofte tweede sermoon, en zonderlinge in het agterlyf ende steert, door het derde sermoon beteekent, het welke vol stinkende dolingen en arglistigheyd steekt". Dit plan volgende bespreekt Huleu alle toespelingen van de drie sermonen op het sluiten van de kerken en het geval van de beëdigde priesters. Zijn naam staat gedrukt aan het einde van dit betoog. Dan volgt nog een *Byvoegzel*, de Vlaamse vertaling en de Franse tekst van een uitspraak van de Malaret, vicaris-generaal te Parijs, die opkomt tegen het niet bijwonen der missen van de beëdigde priesters, waaraan Huleu *Aen-merkingen* toevoegt. Die uitspraak was een bevestiging van vroegere verklaringen van de Malaret, die Ernst reeds had laten drukken ⁸³⁾.

De *Vermomden Wolf* en zijn vervolg waren midden november 1799 verschenen ⁸⁴⁾, want Huleu stuurde ze aan Ernst die op 16 december antwoordde: „Si j'ai tant différé de me donner l'honneur de répondre à celle que vous avez bien voulu m'écrire le 14 du mois dernier, c'est que je voulais voir auparavant les cadeaux dont il vous a plu de me gratifier. Quoique je ne parle pas le flamand je le comprends très bien en le lisant, et j'ai lu avec une singulière satisfaction les deux Réfutations de cet inepte prédicateur comme aussi les deux opuscles spirituels ⁸⁵⁾ dont je vous ai bien l'obligation. La dévotion solide à la Ste Vierge est une des choses qui a le plus besoin d'être proposée au peuple qui ne se jette que trop sur l'écorce, et celle à Jésus-Christ fait le fondement du christianisme et n'est cependant que trop négligée...”

⁸³⁾ *Explanatio formulae jurisjurandi de odio in regiam potestatem*, in 1798 verschenen.

⁸⁴⁾ In de *Aen-merkingen* aan het einde van het *Vervolg van den Vermomden Wolf* gedrukt, spreekt Huleu van zijn *Berigt tot lof van de waerbeyd* als „over twee jaer ... door druk verkondigt”, waardoor het ons mogelijk is ook dit stuk te dagtekenen.

⁸⁵⁾ Waarschijnlijk de Oeffeningen ter eere van O. L. Vrouw en die tot de H. Geest. De eerste worden, evenals *De Vermomden Wolf* en zijn *Vervolg*, geadverteerd in de *Journal du Département de la Meuse Inférieure* van 16 Germinal an VIII (6 april 1800).

De *Vermomden Wolf* en zijn vervolg zijn zeker niet de beste geschriften van Huleu; zijn satire is zwaar en langdradig. De beste polemieek was die welke hij in zijn godsvruchtige boeken wist binnen te smokkelen; dit gebeurde weer in *Theophila ofte de God-minnende Ziele door Christus onderwezen in de wegen der Volmaektheyd*. Op 9 juni 1800 schrijft Ernst aan Huleu: „Je n'ai pas encore vu annoncée sur le journal de Maastricht votre Théophile que je me fais une joie de voir. Je ne dirai à une personne que vous en êtes le père”. *Theophila* verscheen in twee kleine maar dikke volumina, met als plaats van uitgave Venlo om aldus beter de anonimiteit van de schrijver te verzekeren. Het bestaat uit samenspraken tussen Christus en Theophila. Op het einde van ieder hoofdstuk of zelfs op het einde van ieder deel van een hoofdstuk treft men een gebed aan dat het godvruchtig besluit is van wat is uitgelegd.

In de *Voor-reden* zegt Huleu: „Ik hebbe genomen tot grond-steen van dit werk de dry conditien die onzen Zaligmaker vereyscht van alle die naer hem willen komen tot de glorie (Luc, c. 9 v. 23) en volgens deze heb ik het zelve verdeylt in dry boeken”. Zij tellen respectievelijk 11, 12 en 24 hoofdstukken. Het eerste handelt over de zelfverloochening, het tweede over het aannemen van de kruisen, het derde over het navolgen van de deugden Christi, bijzonder van zijne ootmoedigheid. In het derde deel van de *Theophila* legt Huleu de volgende woorden in de mond van Christus: „Volgens myne vermaeninge en exempel, geeft aen de oppermagt, daer myne voorzienigheyd u onder plaetst, het gene haer toekomt, eere, tribut, onderdaenigheyd en dienst: nogte onderzoekt niet hoe deze oppermagt begonst is, welke haere titelen zyn om u te gebieden en u vaderland te bestieren, hoe zy het tribut bezigt, op wat maniere zy het zelve eyscht enz.; want dit zyn al zaeken die myne religie u niet doet onderzoeken. Zy eyscht de gehoorzaamheyd, de eerbiedigheyd, de regtveerdigheyd en getrouwigheyd ten opzichte van alle oppermagt en van alle die door haer over de borgerlyke zaeken waeken;

zonder tegenspreken, zonder den minsten schyn van oproer of muytmaekerye. 'T zy dat de oppermagt heydensch, goddeloos en vreed zy als die van Nero, 't zy dat zy wetten geeft die aen myn H. Evangelie niet gelykvormig zyn gelyk die der heydensche keyzers, en zelfs die van mynen dienaer Constantinus en eenige van zyne naervolgers, (die toelieten de houwelyk-breuken, ende nieuwe houwelyken goedkeurden die daer op volgden, alsmede de houwelyken van myne gezalfde dienaeren en van die my door belofte gebonden waren), gy zyt daerom niet ontbonden van hun te gehoorzaemen en zelfs gehoorzaamheid en getrouwigheid aen hun en hunne landswetten te beloven of te zweeren als zy dit cyschen. Het is maer wanneer zy u iet zouden gebieden door hunne wetten 't gene myne wet verbiedt, of iet zouden verbieden 't gene ik gebiede, dat gy hun moogt en moet antwoorden met myne apostelen dat gy my meer moet gehoorzaemen als hun... Denkt ook altyd dat gy my hoort spreken als gy de stemme van mynen Stadhouders hoort wanneer hy spreekt en iet vast-stelt uyt pauselyk gezag; in de materie van geloof of zeden; jae Theophila, houd u altyd vast aen den Stoel van Petrus... Let maer, Theophila, dat men u niet verleyde en voor de stemme van myne Stadhouders doet aennemen 't gene zyne personele gevoelens zouden wezen, die hy dikwyls uytspreekt volgens het gene men hem opgeeft, zonder genoegzaam onderzoek der waarheid. Gy hebt in dit geval de geboden, de regelen, de gewoonten van myne Bruyd. Die deze veragt, veragt my, en ik ben altyd den God van de waarheid, die gebiede te gehoorzaemen in geestelyke zaeken aen uwe geestelyke herders, in tydelyke of borgerlyke aen de gene die de oppermagt oeffenen; u verbiedende zoo wel de eerste te gehoorzaemen als zy hunne palen te buyte gaen, als aen de tweede als zy hun bemoeyen met de bestiering van myne kerke. Volgens de zelve regelen, Theophila, zult gy gehoorzaam zyn aen uwen bisschop den herder uwer ziele; al wat hy u volgens myne geboden en die van myne kerk voorschryft, al wat hy volgens

de kerk-tugt tot welzyn van zyne schaepen beschikt, zult gy eeren en voltrekken als een gehoorzaam schaepken van zyne kudde tot stigtinge van alle andere".

In de laatste hoofdstukken van de *Theophila* bewijst Huleu hoe de ziel zich volledig moet overgeven aan de wil van God en in de H. Communie het beste middel moet vinden om zich te verenigen met Hem. Hij spreekt van de tien vruchten van de Eucharistie; dit was reeds een geliefkoosd thema van de ascetische schrijvers van de middeleeuwen, doch het aantal „vruchten" verschilde dikwyls bij de verschillende schrijvers. Het boek eindigt met een Lof- en Dankzegging van Theophila, die begint met de aanhaling van enkele verzen uit het Magnificat, doch die zelf 36 verzen telt.

De *Theophila* van Huleu heeft een onloochenbare waarde; het is het tractaat waarin Huleu zijn eigen, zeer verheven en theologisch gefundeerde, ascetische leer weergeeft. Maar hij kan aan zijn neiging om te polemiseren niet weerstaan en zinspeelt op de gebeurtenissen van zijn tijd in de geciteerde stukken waarin hij de respectievelijke grenzen van het burgerlijk en kerkelijk gezag aangeeft.

De reactie liet niet lang op zich wachten en uitte zich in de vorm van het volgende geschrift: *Le Loup déguisé reconnu à huit de ses dents c'est à dire Huit doctrines erronées, ou suspectes d'erreur trouvées dans quelques petits livres, imprimés à Mâlines chez Hanicq. Dédié à Monsieur Heuleu Archi-prêtre⁸⁶⁾*. De titel is een nabootsing van Huleu's *Vermomden Wolf*. De boekjes die aangevallen worden zijn *Theophila* en de *Oeffeningen ter ere van de H. Geest*, van het eerste wordt uitdrukkelijk gezegd dat het bij Hanicq verscheen. Wat de *Theophila* betreft worden de door ons geciteerde passages in het Frans vertaald en weerlegd; er wordt aan Huleu verweten dat hij de grenzen van de staatsmacht zoveel mogelijk uitbreidt en die van het pauselijke en bisschoppelijke gezag zoveel

⁸⁶⁾ Het draagt geen naam van drukker en geen datum, het telt 32 bladzijden.

mogelijk inkrimpt. Huleu wordt als een volgeling van Jansenius en Quesnel gebrandmerkt. Wat de *Oeffeningen ter ere van den H. Geest* betreft wordt een gedeelte van de eerste door ons geciteerde passage⁸⁷⁾ vertaald en de schrijver beweert dat men hierin de 2de, 38ste en 39ste stelling van Quesnel terugvindt, die veroordeeld werden, evenals andere stellingen van Baius en Jansenius. Op de voorlaatste bladzijde zegt de schrijver dat de bisschop van Roermond *Theophila* heeft veroordeeld. Dit gebeurde inderdaad op 16 juli 1800; de tekst van het schrijven van Mgr Van de Velde Melroy werd afgedrukt in een kleine brochure⁸⁸⁾; aan het begin vinden wij een titelblad dat melding maakt van „Heuleu” en drukker Hanicq, en aan het einde een *Bemerking* waarin naar *Le Loup déguisé* verwezen wordt. De auteur van deze brochure schijnt ook wel de uitgever van de bevelbrief te zijn. Toen de laatste bladzijden van *Le Loup* ter perse gingen, wist hij namelijk dat de veroordeling van *Theophila* zou plaats hebben, doch hij kende de tekst er van nog niet: hij had dus relaties met Mgr Van de Velde, leefde in zijn omgeving zonder echter tot zijn onmiddellijk gevolg te behoren. Wij denken aan Eskes, te Rees woonachtig, die waarschijnlijk *Theophila* aan Van de Velde stuurde en de bladzijden aanduidde die volgens hem aanvechtbaar waren. Ziehier de tekst van de veroordeling: „Aengezien wy uyt kracht van onze bedieninge voort vloeyende uyt onze Bisschoppelyke en Herderlyke zorg, verplicht zyn te waeken, dat het volk aen ons van Godt toebetrouwt niet besmet worde door het vergift van verderfelyke boeken: hierom acht nemende op het boekske, wiens titel is: *Theophila*, oft Godtminnende ziele door Christus onderwezen in de wegen der volmaektheyd, 2 vol. in 12°, dit jaer tot Venlo in ons bisdom gedrukt sonder naem van Autheur, oft Drukker, en sonder de vereyschte goedkeuring, behelsende vreemde, en

gevaerlyke dingen, die den uytgever des werks als onkruid sogt te verspreyden, om het gesag der oversten te verswakken: hierom verbieden wy aen alle Christi geloovige van ons Bisdom, het voorsyde boekske, als zynde verderfelyk, en den Apostolischen Stoel, en alle Oversten der kerke verongelykende, te leesen, te verspreyden, ende te behouden. Hierom beveelen wy aen alle dekens, pastoors, en ziel-bestierders zoo wereldlyke als regulieren, dat zy de geloovige hun aenbevolen, sullen vermanen wegens dit siel-bedervend werk, en dat zy sulen sorgen, dat zy als onderdaenige kinders aen onze stem gehoorzaam zyn. Welk tegenwoordig bevel wy in alles onderwerpen aen het oordeel van het opperhoofd der H. Kerk.”

Voorzijde van een bidprentje met het portret van Joannes Hubertus De Lantsheere, collega van Huleu als vicaris-generaal te Mechelen bij het begin van de Franse tijd; daarna werd hij zijn tegenstander als voorvechter van de onbeëdigde priesters.

⁸⁷⁾ Zie hoger, bl.

⁸⁸⁾ *Veroordeeling door den Bischop van Ruremonde uitgesproken tegen een werkske gemaakt door Myn Heer Heuleu, en gedrukt tot Mechelen by Hanicq.* Het heeft geen naam van drukker of datum en telt 8 bladzijden.

Begin 1800 legde Huleu de gevraagde belofte van trouw af aan de Nieuwe Grondwet; deze belofte was voorgeschreven door Napoleon; naar het voorbeeld van Stevens veroor-

deelde De Lantsheere deze belofte in een geheim schrijven aan de dekens op 13 januari. De politie stelde een onderzoek in te Mechelen, ook bij Huleu en deze overhandigde haar de tekst van de brief ⁸⁹⁾. Hij schijnt hem ook aan Ernst te hebben toegezonden op 10 februari met het verzoek een weerlegging te schrijven. Ernst antwoordt op 28 februari: „J'ai assez envie... d'exprimer dans le titre même les noms de C. Lemaigre (= Stevens) et de Landsheer pour rendre la pièce plus piquante". Op 2 mei laat Ernst weten dat de weerlegging de algemene titel zal dragen: *Trois lettres d'un homme à trois grands vicaires*, met daarna de drie namen (de derde is die van een carmeliet Lejeune, die als gedelegeerde van de prins-bisschop van Luik de Méan voor de onbeëdigden optrad) en schrijft: „Nypels vous en adressera 12 exemplaires dont je vous prie de faire la distribution... J'ai été fâché que les circonstances m'ayent peu à peu forcé de faire entrer ce prélat (= de Franckenberg) dans mes écrits, parcequ'il m'avait honoré de son amitié. Mais la vérité doit l'emporter sur les considérations humaines". De brochure werd uitvoerig en met veel lof aangekondigd in de *Journal du département de la Meuse Inférieure* van 18 mei (28 Floréal, an VIII) ⁹⁰⁾: de Maastrichtenaar Nypels was immers de drukker en van de brochure en van de Journal. De tweede der drie brieven ⁹¹⁾ was aan De Lantsheere gericht, bevatte gedeeltelijk de circulaire van

13 januari en weerlegde ze; verder gaf hij de gelijkaardige veroordeling door de Franckenberg op 3 februari uitgesproken. Te Mechelen werd de tegenstelling Huleu-De Lantsheere steeds scherper ⁹²⁾.

In 1801 bezorgde Huleu een uitgave van de *Memoriale Vitae Sacerdotis* ⁹³⁾, waaraan Arvisenet, de schrijver ervan, intussen verschillende hoofdstukken had toegevoegd; het boek telt in deze uitgave 82 hoofdstukken; het laatste hoofdstuk is evenals in de andere uitgaven een verhandeling van Huleu over de jaarlijkse retraite. Zijn naam werd echter niet vermeld en zijn voorwoord ontbreekt. Het boek was voldoende bekend en Huleu wilde het niet schaden daar zijn reputatie toen betwist werd.

Huleu deed alles om een ongunstige uitspraak van Rome tegen de beëdigden tegen te houden, doch zij moesten retracteren ⁹⁴⁾.

III. 1802—1815.

Het aartsbisdom Mechelen omvatte in de nieuwe kerkelijke indeling die het gevolg was van het Concordaat, het departement van de Dyle en dat van de Beide-Nethen. Een klein stuk van het eerste had tot het bisdom Namen behoord, terwijl in het tweede alleen het zuidelijk gedeelte met Mechelen tot het aartsbisdom had behoord; de andere streken hadden onder het gezag van de bisschoppen van Antwerpen gestaan. Op 11 april koos Napoleon de reeds tachtigjarige Joannes Armandus

⁸⁹⁾ Brief van „Le Commissaire du Gouvernement près l'administration municipale de Malines au Commissaire Central du Département des Deux Nèthes" van 24 Pluviôse an VIII (13 februari 1800); Archief van het Provinciaal bestuur van Antwerpen, Frans tijdperk, nr 95/10. Die brief gaf aanleiding tot het opmaken van een heel dossier tegen De Lantsheere, dat gebruikt zal worden, wanneer hij op bevel van Napoleon in maart 1803 om heel andere redenen zal aangehouden worden.

⁹⁰⁾ „...son auteur [Ernst] ... avantageusement connu par plusieurs productions de ce genre, qui toutes ont été favorablement accueillies du public, semble s'être surpassé dans celle-ci, pour terrasser entièrement ses adversaires. On y trouve une érudition profonde, des recherches savantes, des raisonnements lumineux et sans réplique, des faits historiques et incontestables, en un mot tout ce qui peut assurer le triomphe de la cause qu'il défend et confondre à jamais les opiniâtres antagonistes..."

⁹¹⁾ De tweede brief beslaat de bladzijden 34 tot 61. De eerste brief (blz. 1-33), aan Lemaigre gericht, is een refutatie van diens „*Suite de L'évidence de la vérité*", de

derde aan Titius, d.w.z. Lejeune (blz. 2-93) handelt ook meer over de algemene toestand dan over de nieuwe belofte.

⁹²⁾ De Lantsheere schrijft op 6 augustus 1801 aan Jan Amandus De Villers, zijn afgevaardigde te Brussel: „Archipatriarcha noster Pestilentiae Huleu etiam Te Deum in Paschate, praesente praefecto Militari huius civitatis, cantare praesumpsit. Plus quam tempus est, ut versipellis ille Hypocrita suspensionis sententia plectatur, quod brevi faciemus". Archief van het aartsbisdom Mechelen, briefwisseling De Lantsheere.

⁹³⁾ *Memoriale Vitae Sacerdotis ab uno e sacerdotibus Gallicanis exulibus. Adduntur preces ante et post celebrationem Missae recitandae, preces agonisantium, formula benedictionis apostolicae, et Litaniae Eucharisticae, ex sacra scriptura collectae et sacrificantibus permodum utiles*. Mechelen, P. J. Hanicq, 390 bladzijden. Deze zevende uitgave wordt door HEYNEN, *op. cit.*, 79 (nr 1166) ook aangeduid als in Maastricht in 1802 uitgegeven.

⁹⁴⁾ De persoonlijke houding van Huleu bij deze retractatie is nog onvolledig bekend.

Bessuéjous de Roquelaure, afkomstig uit Zuid-Frankrijk en tot dan toe bisschop van Senlis, tot aartsbisschop van Mechelen; deze had tijdens de Franse revolutie de verschillende eden geweigerd, doch had de belofte van trouw aan de grondwet van 1799 afgelegd. Reeds voor hij te Mechelen aankwam, zocht hij contact met Huleu; in zijn naam stelde Huleu als aartspriester van Mechelen op 19 mei een oproep op, gericht aan de geestelijkheid, en liet dit schrijven drukken⁹⁵); hierin werd de geestelijkheid aangespoord te tekenen voor het levenslange consulaat van Napoleon⁹⁶) en eendrachtig de nieuwe aartsbisschop te steunen en te helpen. De Roquelaure kwam begin juli te Mechelen aan en stelde de 15de juli Huleu aan als examinador synodalis. Huleu begreep dat het moeilijk zou zijn voor de geestelijken die onder de bisschop van Antwerpen hadden gestaan, om zich aan de nieuwe toestand aan te passen; daarom nam hij een van hen als zijn vertrouwensman voor het departement van de Beide-Nethen en hield zich zelf bezig met het departement van de Dyle. Die vertrouwensman was niemand anders dan Jozef Forgeur, die na zijn vertrek uit Charenton, te Antwerpen zijn kanunnikaat had teruggekregen; in januari 1792 was hij aldaar professor benoemd aan het groot seminarie en in juli 1796 vicaris-generaal; hij had de eed van haat tegen het koningschap geweigerd.

Huleu schrijft op 9 maart 1803 aan Ernst⁹⁷): „M. Stevens divise impitoiablement

le troupeau de notre Vénérable Vieillard⁹⁸) après avoir mis la confusion dans celui de Namur, il publie brochure sur brochure ou plutôt misère sur misère contre le certificat d'union que donne notre Prélat et sur la Déclaration d'union qu'il demande à ses prêtres, encore hier on a trouvé une de ses productions latines sous la porte du palais épiscopal portant pour titre *Jansenismus philosophico-politicus delarvatus*. Cet écrit incendiaire ne peut manquer de causer des nouvelles convulsions dans l'Etat: sur deux colonnes il prétend faire appercevoir l'identité de la constitution civile du clergé⁹⁹) et de la loi du 26 Germinal¹⁰⁰). Ensuite il essaie de démontrer la suprématie du gouvernement: 1° quant à la doctrine, 2° quant à l'administration des Sacrements, 3° quant à la discipline de l'Eglise, 4° quant à la surveillance protectrice etc. etc. Il traite ensuite sur la formule d'union qu'il noircit par mille sophismes calomnieux. Il traite à la fin la question des réguliers s'ils peuvent accepter des cures, et celle de l'acquisition des biens ecclésiastiques. Il dit sur cette dernière que quoique les acquéreurs puissent retenir les biens qu'ils ont de l'Eglise selon le droit civil et ecclésiastique extérieur, cependant malgré le Concordat et le Rescript postérieur du Légat¹⁰¹) ils ne sont pas les possesseurs de ces biens: *bona illa sive alienata sive non alienata seu ante seu post concordati publicationem... in foro conscientiae non sunt acquisite sed ita sunt restitutioni obnoxia ut absque ea salus aeterna obtineri non valeat*.

En voilà assez pour vous faire deviner dans quel embarras cet homme nous conduit; car une grande partie de nos anciens schismatiques¹⁰²) le suivent comme un Moïse. Je crois cependant que la providence nous a ménagé ce nouveau crible pour avoir des justes raisons d'exclure les têtes chaudes de la nouvelle or-

⁹⁵) *Invitatio Facta clero Archidioecesis Mechliniensis, provinciae duarum Netbarum, nomine Joannis-Armandi de Roquelaure, Archiepiscopi Mechliniensis* — Noodinge Gedaen aan de Geestelykheid van het Aerts-bisdome van Mechelen, in het departement der twee Netben, in den naam van Joannes-Armandus de Roquelaure, Aarts-bischop van Mechelen. 4 bladzijden, Latijnse en Vlaamse tekst. Het stuk is gedagtekend van 29 floréal, an X. Als P.S. drukt Huleu een deel van de brief af welke Mgr de Roquelaure op 20 floréal hem gestuurd heeft. Cfr. P. VERHAEGEN, *La Belgique sous la domination française*, IV, Brussel, 1929, 236-237.

⁹⁶) „Arrêté des Consuls du 20 floréal an X (10 mei 1802) portant que le peuple français sera consulté sur la question: Napoléon sera-t-il consul à vie? Art. 2: Il sera ouvert, dans chaque commune, des registres où les citoyens seront invités à consigner leur vœu sur cette question”. Door een „senatus consulte” van 14 Thermidor an X (2 augustus 1802) werd Napoleon inderdaad tot „consul à vie” uitgeroepen.

⁹⁷) 12 brieven van Huleu aan Ernst worden in het bisschoppelijk archief van Aken, bundel nr 3224, bewaard.

⁹⁸) Mgr de Roquelaure.

⁹⁹) Van 1791.

¹⁰⁰) An X: zie verder in de tekst.

¹⁰¹) Kardinaal Caprara, pauselijk legaat te Parijs.

¹⁰²) De onbeddige priesters.

ganisation¹⁰³) (entre nous deux, elle vient d'être achevée et on ne s'est servi que de moi pour le Département de la Dyle). M. Stevens a trouvé un antagoniste formidable dans la personne de M. Allart, doien du District de Wavre, ancien Prof. du Sém. de Namur, curé de Dion-la-Val; mais Mgr ne veut pas qu'il publie ses écrits. Mgr ne m'a pas encore nommé au Vicariat, mais je prévois que bientôt je devrai baisser la tête, il va nommer son vicariat et son chapitre. L'organisation du Département des 2 Nèthes est déjà à Paris et bientôt celle de la Dyle suivra. Tout ceci doit encor rester en secret. On n'en sait rien yci. Je suis très fâché de l'Evènement de Maestricht¹⁰⁴), tout cela joint aux imprudences d'Aix¹⁰⁵) fortifiera le Stevinisme, déjà si fier. Un nouveau Rescript du Légat autorise notre Archevêque à la sécularisation des Religieux de son diocèse".

Deze brief geeft een zeer volledig overzicht van de toestand. De *Déclaration d'union* is een verklaring waardoor de geestelijken die op een pensioen van Staatswege recht hadden moesten getuigen dat zij het Concordaat aannamen en zich één verklaarden met hun bisschop, ingevolge de wet van 28 Germinal An 10 (Pasen 1802) benoemd. De Lantsheere en Stevens verzetten zich tegen deze verklaring, omdat die wet niet alleen het Concordaat, maar ook de *Articles Organiques* uitvaardigde. Huleu geeft een zeer nauwkeurige beschrijving van de brochure, door Stevens in de tweede helft van 1802 uitgegeven¹⁰⁶); hij noemt Willem Allart, die vroeger tot het bisdom Namen evenals Stevens, doch thans door het Concordaat tot het aartsbisdom Mechelen behoorde, als een van de personen die het meest zijn eigen ideeën is toegedaan. Hu-

leu spreekt over twee rescripten van kardinaal Caprara: een van 23 juni 1802 betreffende de kerkelijke goederen die openbaar verkocht waren (zwarte goederen), een van 4 juni 1803 betreffende de secularisatie van de religieuzen in gans het Frans grondgebied. De Lantsheere werd vanwege zijn verzet door de Fransen aangehouden op 18 maart 1803; daarna zal hij eerst in Italië, Frankrijk en vervolgens te Doornik moeten verblijven tot 1814.

De brochure van Stevens werd geciteerd in een anoniem uittreksel ervan: namelijk het pamflet *Binae Litterae*, dat inderdaad twee open brieven in het Latijn bevat¹⁰⁷). De eerste brief is gericht aan de Roquelaure om de te Mechelen verschenen *Godvrugtige Oeffeningen ter ere van de H. Geest* aan te klagen. De schrijver citeert er hetzelfde uittreksel van als in de *Loup déguisé* en zelfs is het citaat nog vollediger; tevens formuleert hij dezelfde beschuldigingen. Een ander passage, de tweede die wij hebben aangehaald¹⁰⁸), wordt voorgesteld als een veroordeling van „Consilium synodalem Dominum Heuleu". De schrijver doet alsof hij niet weet wie de auteur is van de *Oeffeningen* en vraagt de Roquelaure Huleu ermee te belasten dit te onderzoeken! De tweede brief begint als volgt: „Epistola ad Dominum Heuleu. Cum rumor ad me pervenit, dominationem vestram constitutam esse Praesidem Seminarii Mechliniensis, proponit tibi Neo-theologus duodecim quaestiones..." Dit getal is natuurlijk met opzet gekozen om te herinneren aan de brochure van Du Vivier tegen de eed. De „Neo-theologus" schijnt wel dezelfde te zijn als de „junior theologus" van 1798 en als de auteur van de *Loup déguisé* en de uitgever van de veroordeling van *Theophila*. Hij vraagt of de

¹⁰³) De nieuwe parochiale indeling.

¹⁰⁴) Wij weten niet welke gebeurtenis bedoeld is.

¹⁰⁵) Dat wil zeggen van Marcus-Antonius Berdolet, bisschop van Aken, die bijna alles deed wat het Frans bestuur hem vroeg.

¹⁰⁶) 42 bladzijden zonder naam van schrijver of drukker. Stevens gaf op 18 april 1803 een *Lettre ultérieure... touchant la déclaration demandée par Mgr. l'archevêque de Malines* (36 bladzijden) uit, waarin hij Huleu (blz. 16) en Allart (blz. 17-19) beschuldigt aan al de priesters de declaratie te vragen alvorens hen te doen plaatsen op de lijst der te benoemen pastoors.

¹⁰⁷) *Binae Litterae Una ad Archi-Episcopum Mechlinensem denunciatoria cujusdam libelli, cui titulus Godvrugtige oeffeningen van thien dagen, om de Gratie, en de gaeven van de H. Geest te verzoeken etc. tweeden druk tot Mechelen bij J. P. Hanicq Boekdrukker 1797. Altera consultatoria ad R. Dominum Heuleu de quibusdam difficultatibus theologicis bodiedum occurrentibus. Bruxellis.* Zonder datum, 14 bladzijden. De eerste brief draagt geen ondertekening, de tweede draagt als zodanig de letters A. K. Z., W. * * * * *

¹⁰⁸) Zie hoger, bl.

vier artikelen, die in de Declaratie van de Gallikaanse clerus van 1682 vervat lagen, onderwezen zullen worden in het seminarie (zoals artikel 24 van de *Articles Organiques* het voorzag); hij doet zich doorgaan voor een kloosterling (misschien een reguliere kanunnik, indien de bewering waar is) die onder een „prior monasterii” gestaan heeft en zich bedreigd voelt door de secularisatie; hij beweert dat zij, die verbeurde kerkelijke goederen gekocht hebben, slechts eigenaar zijn *in foro externo*; hij betwist de declaratie van adhesie aan het Concordaat en spreekt van een vergadering van de Doornikse clerus op 18 oktober; deze had plaats gehad in 1802. Hieruit volgt dus dat de brochure in ieder geval voor 18 oktober 1803 was geschreven; waarschijnlijk kort na 26 april 1803, dag waarop de Roquelaure het verbeurd verklaarde seminarie van Mechelen in huur terugontving en toen men nog niet goed wist wat daarmee ging gebeuren.

Bij de nieuwe indeling van de parochies, op 6 juni 1803 bekend gemaakt, werd Huleu als de „curé primaire” van de beide kantons Mechelen aangesteld, zodat hij dus aartspriester van de stad bleef; op 21 juli werd hij, evenals Forgeur en Guillaume François Bertou, de oud-vicaris-generaal van de Roquelaure te Senlis, tot titulair-kanunnik van het nieuwe kathedraalkapittel en vicaris-generaal benoemd. Onder de nieuwe titulair-kanunniken bevinden zich ook de hoger reeds genoemde Hövelman, die waarschijnlijk op aanraden van Huleu naar Mechelen was geroepen, en Thomas Gilbert Baraton, oud-secretaris van de Roquelaure te Senlis¹⁰⁹). De functie van Huleu als vicaris-generaal staat niet vermeld in de *Binae Litterae*, waar onjuist voorspeld was dat Huleu president van het Mechelse seminarie zou worden. De eerste seminaristen kwamen binnen op 7 december 1803.

Een brief van Huleu aan Ernst, op 16 januari 1806 geschreven, toont ons welke priesters tijdens de eerste vijf en twintig maanden in functie waren: „M. Hövelman n'est plus au Séminaire. Monseigneur ne voulait point un Président à son Séminaire, il voulait deux supérieurs qui n'étoient point subordonnés l'un à l'autre; il y avoit mis dès le commencement son ancien Secrétaire de Senlis avec Mr Hövelman; mais pour anciens Présidens de Louvain¹¹⁰) il est difficile de s'accoutumer à cette façon de régir. C'est le Père De Coster, Augustin fameux, licencié en théologie, et qui étoit examinateur à Bruxelles, qui est venu remplacer M. Hövelman. Cela va à merveille, c'est dommage, qu'il a déjà 69 ans. J'y donne la Leçon de l'Écriture Ste, la dogmatique et la pratique. Le nombre des Séminaristes n'est encor que 35. Monseigneur a ordonné 10 Prêtres en Décembre. Nous n'entendons plus nommer M. Le Maigre, et nous ne savons rien de ses nouveaux Pamphlets. Je souhaiterois sans doute plus qu'aucun autre de le voir refuté par votre plume; mais je prévois une nouvelle guerre de sa part, et le gouvernement a bien expressement défendu yci de répondre a ces sortes de Pamphlets; cependant si votre Evêque le juge à propos je n'oserois vous en dissuader. Je vois cependant qu'à Paris on n'écrit rien sur ces matières et je crois que ce silence sera l'effet de la même défense que nous avons eu yci”.

Huleu vond nog de tijd om in 1804 een Vlaamse bewerking uit te geven van *De Oeffeningen van de Volmaaktheid* van Alphonsus de Rodriguez¹¹¹). Zoals hij in de *Voor-Reden* zegt wenst hij „geene nieuwe vertae-

¹¹⁰) Dat wil zeggen voor Hövelman, die president van het Divaeus-College te Leuven geweest was. Hij stierf op 13 januari 1809.

¹¹¹) *De Oeffeninge van de Volmaaktheid door Alphonsus de Rodriguez, Vernieuwt, verkort en toegepast aan alle staeten en conditien van christenen. Door J. G. Huleu, Vicaris-generael van Zijne Hoogw. den Aerds-Bischop van Mechelen. Zeer profytig voor alle godvrugtige zielen, en zonderlinge voor hunne Zielbestierders en alle Predikanten van het Woord Gods.* Twee boekdeeltjes, tellende respectievelijk IV-480 en 596 bladzijden. Tegenover het titelblad van deel I een reproductie van een afbeelding van Rodriguez door I. Hunin. Cfr L. Le Clercq, *Bibliographie ascétique à l'usage du Clergé de l'Archidiocèse de Malines*, in *Collectanea Mechliniensia*, XII, 1938, 474-475.

¹⁰⁹) Over Baraton, cfr *Annuaire ecclésiastique de l'Archevêché de Malines pour 1861*, Leuven, 1861, 258. Op 14 augustus deed Huleu tezamen met de andere Mechelse groot-vicarissen en metropolitane kanunniken in de O. L. Vrouwekerk te Antwerpen de eed, opgelegd door artikel 7 van het Concordaat. (Antwerpen, Archief van het Provinciaalbestuur, Frans Tijdperk, nr 98/17).

linge te maeken, en maer enkelyk de kruyme en den geest van het werk van Rodriguez te bezigen". Het was speciaal voor de Jesuïeten geschreven, doch kon ook voor andere religieuzen dienen. Huleu zegt dat hij wilt „dit werk zoo te vernieuwen dat met het verkorten van sommige Tractaeten en kapittels, en het byvoegen van eenige deeltkens, het zelve zoude tragten toe-te-passen aen den staet en conditie van iederen geloovigen." Hij wenst „meer den geest en den zin van de Autheur te volgen als zijne woorden en alle de bewyzen die hy bybrengt, en van zelfs tot toepassing somtyds eenige andere autoriteyten, redeneringen en exempelen te bezigen: het is ook uyt dit inzicht dat ik de texten in het latyn niet hebbe gestelt". Het titelblad van het werk draagt zijn naam en zijn waardigheid van vicaris-generaal, hetgeen ook het geval is met de tweede uitgave van *Theophila* die in 1805 verscheen¹¹²). *Theophila* wordt gepresenteerd als door de schrijver „nog eens overzien en verbeterd". Toch vinden wij in het tweede volumen de aangeklaagde passages van de eerste uitgave. Huleu zelf heeft de „Approbatie" gegeven op 5 Juli. Dit was een revanche op Mgr. Van Velde de Melroy. In 1806 verscheen een volledige heruitgave van de laatste vijf delen van de *Conferentiae Ecclesiasticae*, d.w.z. de eigenlijke volledige uitleg van de grote Mechelse Catechismus¹¹³).

Tegen dezelfde tijd werd op last van de Regering een nieuwe catechismus gedrukt die dezelfde was voor heel het Franse keizerrijk. Voraan in deze uitgave stond de goedkeuring van kardinaal Caprara, gedateerd op 30 maart 1806 en — wat minder op zijn plaats was — een decreet van Napoleon van 4 april, dat de catechismus verplichtend stelde. Door de be-

velbrief van de Roquelaure van 22 augustus 1806 werd de catechismus in het aartsbisdom Mechelen ingevoerd¹¹⁴). Huleu stond zijn bisschop ijverig ter zijde in deze aangelegenheid. Gewoonlijk wordt hem zelfs de Vlaamse vertaling van de catechismus toegeschreven, doch het bewijs daarvoor hebben wij niet kunnen vinden. Het toeval wilde dat de oudmedenovice Buydens ook aan zulk een vertaling werkte op verzoek van de bisschop van Gent, Mgr Fallot de Beaumont; na het Concordaat was het vroegere bisdom Brugge bij het bisdom Gent ingelijfd en zonder een vaste bediening aan te nemen had Buydens toch de titels van ere-kanunnik, examiner synodalis en lid van de bisschoppelijke raad aanvaard. Maar de Mechelse uitgave van de Vlaamse keizerlijke catechismus verscheen het eerst¹¹⁵). Huleu schrijft aan Ernst: „Malines Le 9 janvier 1807. Monsieur, J'aurois voulu répondre plutôt à votre obligeante Lettre du 20 Xbre, mais le loisir m'a absolument manqué, je n'ai pas laissé pour cela de former des vœux sincères et réitérés pour votre bonheur et longue vie à l'occasion des belles fêtes et du nouvel an; j'ai prié et je prie Dieu qu'il vous remplisse de ses dons et vous conserve longtemps à son Eglise, qui a besoin plus que jamais des hommes savants et édifiants... L'opposition au nouveau catéchisme commence à tomber depuis la réponse de cardinal Légat aux principales difficultés, aussi le Dément de l'Empereur ne devra se trouver à la tête de notre traduction flamande, dont je viens de recevoir la dernière feuille à corriger.

¹¹⁴) *Collectio Epistolarum pastoralium...*, Quae pro regimine Dioecesis Mechliniensis publicata fuerunt, I, Mechelen, 1845, 158-159.

¹¹⁵) Zie de plaat met weergave van de titel, VI-150 bladzijden. Noch Huleu noch Buydens wisten dat er te Amsterdam en vertaling verschenen was, waarschijnlijk buiten alle weten van de Franse overheden, onder de titel: *Catechismus ten gebruike van al de Kerken des Franschen Rijks*. Amsterdam, bij H. Gartman en J. S. van Esvelt Holthrop, 1806. XXXII-144 bladzijden. Zij werd gedaan volgens de Parijse oorspronkelijke uitgave en bevat wat niet in de Mechelse uitgave staat: de goedkeuring door Caprara op 30 maart 1806 (in Latijnse tekst en in vertaling), het mandement van kardinaal de Belloy d.d. 12 augustus 1806 en het decreet van Napoleon van 4 april 1806 (beide slechts in vertaling). De Parijse uitgave en de Amsterdamse vertaling worden besproken in *Mengelingen voor Roomsche-Catholyke*, I, Amsterdam, B. J. Craijenschot, 1807, 68-77.

¹¹²) Dezelfde titel als de eerste uitgave, met naam en waardigheid van Huleu en: *Door den Auteur nog eens overzien en verbeterd*. Als drukker wordt openlijk P. J. Hanicq aangeduid, en onderaan leest men: *Met Approbatie*. 1805. XIV-382 en 420 bladzijden.

¹¹³) *Uitlegginge van den Mechelschen Catechismus ofte Catholyke Onderwyzingen met Zede-lessen*. Tweeden Druk. 5 Boekdelen, tellende respectievelijk 420, 466, 460, 510 en 462 bladzijden. Bij het begin van het eerste deel leest men de Latijnse goedkeuring van de Franckenberg uit 1785, de Conferentia X en de daarbij aansluitende voorreden; op het einde van het vijfde deel bevinden zich de kerkelijke en burgerlijke goedkeuringen van 1794.

Le manuscrit a resté longtemps à Paris, il est revenu enfin intact. Sans doute un catéchisme mitoiën seroit plus commode pour les enfans; mais enfin le flamand sera vendu à très petit prix”.

Het antwoord van Caprara door Huleu bedoeld was een lange Latijnse brief, gericht aan een pastoor van het aartsbisdom Mechelen ter verdediging van de keizerlijke catechismus; deze brief was gedateerd op 19 december 1806 en te Mechelen bezat men er de officiële tekst van. Onder „catéchisme mitoiën” verstaat Huleu een Frans-Vlaamse catechismus; dit zou de kosten van twee verschillende boekjes hebben uitgespaard, maar dan kon men er niet aan ontkomen het fel bestreden decreet van Napoleon van 4 april 1806 over te drukken. Er ontstonden geschriften *pro* en *contra* de keizerlijke catechismus. De bezwaren tegen de catechismus werden gedrukt en overal verspreid, terwijl wij van de meeste geschriften vóór de catechismus slechts met de hand geschreven kopieën kennen. Zo begon de reeds vermelde Allart, die intussen curé primaire van Nijvel was geworden, een „Adaptation de l’explication du catéchisme de M. Henri ancien curé de Surice au diocèse de Liège. Explication du catéchisme à l’usage de toutes les Eglises de l’Empire Français”. Het manuscript hiervan, dat zich in het bisschoppelijk archief bevindt te Mechelen ¹¹⁶⁾, is echter onvoltooid. Wij hebben gelezen dat Ernst naar een gunstige gelegenheid zocht om zijn polemische pen weer op te nemen en het concordataire regiem te verdedigen; welnu, deze gelegenheid werd hem thans geboden. Op een verzoek van Ernst, dat gedateerd is op 4 april, liet Huleu hem op 16 april door de secretaris van het bisdom een authentiek afschrift toezenden van de lange brief van Caprara van 19 december 1806. Later schrijft hijzelf: „Malines, le 21 avril 1807. Monsieur, Revenu de mon voyage, quoiqu’accablé d’un gros rhume, je

m’empresse de répondre à votre obligeante Lettre du 4 courant. Quoique les antagonistes du nouveau catéchisme ne paroissent pas devoir se convertir par des ouvrages lumineux qu’on leur mettroit devant les ijeux, parce que l’esprit de secte paroît la source de leurs erreurs, je crois cependant qu’il seroit bon que la lumière brillât à leurs ijeux pour empêcher la propagation de leurs sophismes. Vous aurez déjà reçu une réponse lumineuse de Mgr Caprara, je vous envoie une seconde à un curé qui ne veut être connu. M. Kleerens, cidevant curé d’Appelterre ¹¹⁷⁾, maintenant de la paroisse de Ste Catherine à Bruxelles et doien rural, m’a donné une copie exacte de cette pièce, ainsi que d’une belle lettre que Mgr l’Evêque de Gand vient d’écrire à M. Van Der Dift pour confondre ceux qui disoient qu’il s’étoit adressé à Rome etc.”

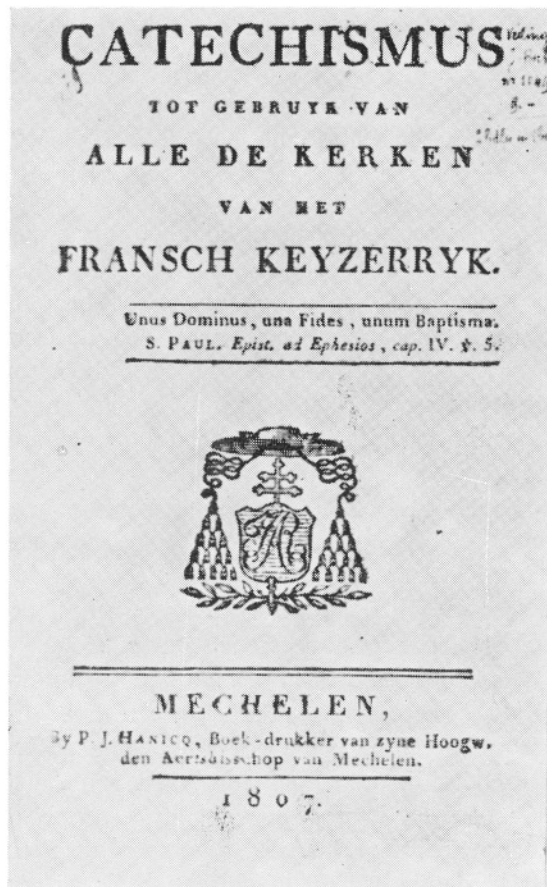
Aan de brief van Huleu vinden wij inderdaad toegevoegd: 1° een schrijven van pastoor Klerens aan Ernst; hierin onthult Klerens dat hij, toen hij in de buurt van Aalst woonde, de theologische gegevens verschaft heeft aan De Gand voor diverse pamfletten ter verdediging van de eed van haat; 2° een kortere Latijnse brief van Caprara, ook gedateerd op 19 december, ten gunste van de keizerlijke catechismus; 3° een schrijven van Mgr Fallot de Beaumont, bisschop van Gent, aan Graaf van der Dift, deken van het Doornikse kathedraal-kapittel onder het oude Regiem, waarin hij zegt, dat hij de keizerlijke catechismus verplichtend zou stellen.

Ernst spreekt in zijn *Observations* over de keizerlijke catechismus ¹¹⁸⁾ over al die documenten en geeft de tekst van de lange brief van Caprara van 19 december 1806 als appendix. Maar terwijl zijn geschrift te Parijs op goedkeuring wachtte, werd de brief afgedrukt en weerlegd door een aanhanger van Stevens in een boek waarover Huleu aan Ernst schrijft op 10 juli 1807: „...il circule un grand ouvrage contre le nouveau caté-

¹¹⁶⁾ Bundel: Keizerlijke Catechismus. — Surice behoort tot het bisdom Luik onder het oude regiem; door het Concordaat ging die parochie over naar het bisdom Namen, zij ligt in de huidige burgerlijke provincie van die naam.

¹¹⁷⁾ Bij Aalst, een parochie, die tot aan het Concordaat bij het aartsbisdom Mechelen hoorde.

¹¹⁸⁾ Cfr onze studie *Theologisch Onderwijs en Vorming te Rolduc van 1680 tot 1796*, in *Roda Sacra*, 67.

Titelblad van de Vlaamse vertaling van de keizerlijke catechismus, in 1807 te Mechelen onder toezicht van Huleu uitgegeven. Wij zien er het kerkelijk wapen van Joannes Armandus (de) Roquelaure, wiens initialen op het schild te lezen staan.

chisme, intitulé *Parallèle et commençant par la Déclaration de feu notre cardinal sur la Doctrine du Séminaire général de Louvain*. Mgr notre Archevêque vient de me le prêter, mais je n'ai pas encor eu le loisir de le parcourir; il m'a dit que si vous ne l'aviez pas encor, je pourois vous le prêter, afin que vous pussiez en faire usage quand votre manuscrit reviendra. Je crois cependant qu'on l'aura fait parvenir à Mgr de Liège comme on l'a fait parvenir ici; le Cardinal Légat, l'Archevêque de Paris, celui de Malines, ainsi que l'évêque de Gand n'y sont pas épargnés... J'ai l'idée la plus avantageuse de votre ouvrage et je désire extrêmement qu'il fût publié; d'autant plus que nos Seigneurs Evêques qui n'ont pas publié leur mandement, ne

paroissent pas se déterminer à le faire, ce qui fait extrêmement souffrir le grand nombre de nos curés qui ont publié celui de Monseigneur notre archevêque".

In dit *Parallèle* wordt gesproken over de kerkelijke straffen die door de Roquelaure werden uitgesproken tegen de pastoors die de keizerlijke catechismus weigerden in te voeren; tevens is er sprake van de argumenten die door "Mr F***, ancien professeur de philosophie" werden naar voren gebracht ter verdediging van de keizerlijke catechismus. Het gaat hier over een stuk dat als kopij te Mechelen bestaat in het bisschoppelijk archief¹¹⁹) en ook bewaard wordt tussen de handschriften van het seminarie¹²⁰) en waarin de schrijver hetzelfde doel nastreeft als Allart en Ernst. Intussen had te Gent Mgr Fallot de Beaumont ontslag genomen, zonder een beslissing te nemen in zake de Vlaamse uitgave van de keizerlijke catechismus, zodat de vertaling van Buydens onbenut bleef. Op 7 juli had Mgr de Roquelaure aan Portalis, Ministre des Cultes te Parijs, geschreven dat hij te oud werd en dat hij gaarne Mechelen wilde verlaten¹²¹). De inval van de Fransen te Rome op 2 februari 1808 verhaastte zijn beslissing; op 4 maart 1808 schreef hij aan paus Pius VII, die op 7 juli antwoordde het ontslag slechts te aanvaarden op het ogenblik dat de opvolging te Mechelen zou geregeld zijn. Napoleon had inderdaad op 12 mei Dominicus de Pradt, bisschop van Poitiers, voor de aartsbisschoppelijke zetel van Mechelen aangewezen, doch Pius VII was, gezien de aanslag op Rome, niet genegen de bischopsbenoeming van Napoleon te bekrachtigen. Huleu schrijft aan Ernst: „Malines, Le 17 aout 1808. Monsieur, Je profite du premier loisir pour répondre à votre chère Lettre du 29 juillet. Vous avez bien raison, Monsieur, de dire que nous semblons être destinés à voir des choses extraordinaires, tandis que

¹¹⁹) Bundel: Keizerlijke Catechismus.

¹²⁰) Cod. 127, 6° Cfr onze *Catalogue des manuscrits du Grand Séminaire de Malines*, Gemblours, 1937, 153.

¹²¹) Hij zegt heel zijn bisdom bezocht en er 203.000 vormsels toegediend te hebben. (Parijs, Archives nationales, F 19, 1073 A).

les desseins de la Providence restent couverts d'un voile épais, je suis quelquefois tenté à croire que nous acheminons vers la fin des siècles. Les progrès de l'ignorance, des vices et de l'impiété sont si effrayans que bientôt le flambeau de la foi (au moins de foi pratique) sera entièrement éteint dans tous les coeurs. Il n'est que trop vrai que notre digne Archevêque va être remplacé par celui de Poitiers: depuis deux ans il avoit demandé un canonicat de St Denis ¹²²⁾; vu son grand âge de 88, Sa Majesté lui a accordé sa demande, et N.S.P. Le Pape vient de lui accorder sa démission pour quand il sera remplacé. Mes craintes touchant votre écrit en faveur du nouveau catéchisme se sont donc réalisées: votre manuscrit reste à Paris. Vous me demandez, Monsieur, mon avis sur l'impression de cet ouvrage dans les circonstances présentes; si je consulterois mon empressement à voir cet ouvrage et la consolation qui en résulteroit pour les ministres fidèles à leur devoir, ainsi que pour toutes les âmes droites, je n'hésiterois pas de vous exhorter à mettre la main à l'oeuvre pour que nous pussions jouir le plutôt possible des excellens fruits de votre érudition et de votre zèle; mais, Monsieur, connaissans à fond les mauvaises dispositions de nos adversaires et prévoyant un nouveau déluge des Pamphlets, je crains que le gouvernement ne s'en offense et n'en rejette la cause sur la publication de votre ouvrage. La fureur des antagonistes du nouveau catéchisme est telle actuellement dans notre diocèse que dans quelques endroits on force les curés à retracter la publication du mandement de l'Archevêque, quoiqu'ils ne l'aient pas mis à exécution: aussi le nouveau catéchisme ne s'enseigne qu'en très peu d'églises, et je ne vois pas comment on pourra jamais le mettre en vogue. Vous voyez par les sentimens qu'exprime M. De Tournai ¹²³⁾, et par la suspension de cette affaire dans tous les autres diocèses qui environnent celui de Malines, qu'on ne pourroit espérer aucun avantage des moiens

qu'on voudroit encor employer: peut être la Providence les prépare-t-elle, et nous ne pouvons mieux faire que de nous abandonner à ses soins".

Mgr de Roquelaure vertrok uit Mechelen op 26 februari 1808 met zijn vicaris-generaal Bertou en liet het bestuur over aan twee vicarissen: Forgeur en Huleu; Forgeur was vijf jaar ouder dan Huleu en tekende daarom eerst alle officiële stukken welke in beider naam werden uitgevaardigd. Huleu kreeg de leiding over het seminarie en ging daar inwonen. Hij nam onmiddellijk een zware beslissing. Napoleon had in maart 1808 de *Université impériale* opgericht en had in september 1808 de aansluiting van alle inrichtingen van onderwijs, ook van de seminaries, bij deze Universiteit verplichtend gesteld. Huleu legde zich daarbij neer, terwijl de opvolger van Mgr Fallot de Beaumont, Mgr de Broglie, te Parijs ging protesteren; vertrouwelijk bekend Huleu aan Ernst op 26 januari 1809 dat hij zich zou verheugen, indien dit protest een vermindering van het regiem van de *Université* ten gevolge zou hebben: „M. l'Evêque de Gand a été à Paris pour faire ses représentations contre l'université qu'on veut établir yci. Il lui paroît que les Evêques devroient avoir plus d'influence dans la Faculté de théologie. Le délai qui est survenu peut bien être le fruit son zèle ¹²⁴⁾”. On ne parle plus du catéchisme ¹²⁵⁾ yci et il n'est guères enseigné.

¹²⁴⁾ Cfr P. VERHAEGEN, *tom. cit.*, 623.

¹²⁵⁾ De keizerlijke catechismus. Cfr onze studie: *De keizerlijke catechismus in de Kerkprovincie Mechelen*, in *Handelingen van het Verbond der Geschiedkundige en Oudheidkundige Kringen van België*, 35e Congres, Kortrijk, 1955, 319-378. In april 1808 verscheen een aantal tegen de Mechelse vertaling van de keizerlijke catechismus, getiteld: *De Roomsche-Catholyke Vader onderwyzen- de zyne bejaarde kinderen*, 48 bladzijden, zonder plaats of datum. Deze brochure was een heruitgave van de door ons op blz. 334 beschrevene, met gewijzigde titel, met incipit: „Het is u bekend, mijne lieve kinderen”; de taal is herzien en er zijn stukken bijgevoegd betreffende de inval van de Fransen in Rome, waarvan het laatste dateert van 25 maart 1808. Deze heruitgave schijnt dus vroeger verschenen te zijn dan de heruitgave, door ons beschreven op blz. 347; zij werd nog hetzelfde jaar aangevallen in de *Mengelingen voor Roomsche-Catholyke*, II, 1808, 293-312, waar wij o.m. daarover lezen: „De schrijver meldt zijn naam niet, noch weet men waar het gedrukt is of wordt uitgegeven. De schrijver duidt genoeg aan een Mechelaar te zijn, of onder het Aartsbisdom van Mechelen te wonen. De taal en spelling is veel meer Hollandsch

¹²²⁾ De basiliek van Saint-Denis bij Parijs.

¹²³⁾ Mgr Hirn, stond van het begin af weinig gunstig tegenover de keizerlijke catechismus.

Notre nouvel Archevêque est en Espagne et compte de venir à Malines quand l'Empereur reviendra à Paris; mais il n'a pas de Bulles, à ce qu'il paroît; il nous écrit que nous administrons, M. Forgeur et moi, au nom de Mgr de Roquelaure".

In het aartsbisdom hadden Forgeur en Huleu de straffen opgeheven tegen de priesters die de keizerlijke catechismus niet hadden aangenomen. Mgr de Pradt fungeerde persoonlijk als legeraalmoezenier van Napoleon en had hem in de strijd tegen Spanje vergezeld. In maart 1809 ondertekende Pius VII de benoemingsbulle van de Pradt, maar met de formule „*Motu proprio*", om te onderstrepen dat hij uit eigen beweging handelde en niet de keus van Napoleon als zodanig bekrachtigde. De bulle werd officieel naar het Ministère des Cultes gezonden te Parijs; dit was hiermee niet tevreden en hield de bulle achter. Mgr de Pradt kwam half mei naar Mechelen, maar kon niet geïnstalleerd worden, omdat hij de bulle niet bij zich had. Forgeur en Huleu bleven dus het bisdom besturen, ofschoon de Pradt ter plaatse resideerde en op hun verzoek de pontificale functies uitoefende en enkele andere diensten bewees. Zulk een toestand was echter onregelmatig, doch dergelijke gevallen deden zich in veel andere bisdommen voor; te Parijs b.v. steunde het gezag van kardinaal Maury uitsluitend op zijn benoeming door Napoleon. Op 3 januari 1811 stuurde het Parijse kathedraalkapittel een adres aan Napoleon, waarin het de vier Gallicaanse artikelen van 1682 bevestigde en de mogelijkheid verdedigde voor de kathedraalkapittels de door Napoleon benoemde bisschoppen, die geen bulle hadden of wier bulle was achtergehouden, als vicaris-capitularis te kiezen. Andere kathedraalkapittels sloten zich bij deze uitspraak aan, o.a. dat van Luik en Ernst stemde daarmee in. Aan- gespoord door graaf de Rovigo, Minister

van Politie, schreven de Prefect van het Departement van de Dyle en die van het Departement van de Beide-Nethen aan de Mechelse vicarissen-generaal om door hun tussenkomst enkele van die adressen bekend te maken aan hun geestelijkheid. Forgeur en Huleu antwoordden ontwijkend, doch voegden er aan toe dat de vier artikelen van 1682 in het seminarie onderwezen werden ¹²⁶). Dit onderricht werd inderdaad gegeven door Joannes Armandus Collier, zoals wij weten uit een anonieme brochure waarin dit onderwijs werd aangeklaagd ¹²⁷). Naar aanleiding van een schrijven van de Ministre des Cultes, graaf Bigot de Préameneu, gedateerd op 7 januari 1809, vaardigden Forgeur en Huleu ¹²⁸) een herderlijk schrijven uit ten gunste van de oproeping der soldaten. Toch zorgden zij er voor dat de seminaristen hun privilege van exemptie konden handhaven. Op 9 februari 1811 stuurde Huleu, als „Superior Seminarii Mechliniensis" een interessante zendbrief aan al de pastoors over de recruterings van de seminaristen ¹²⁹). Pastoors en priesters moeten

¹²⁶) Antwoord van 25 februari op de brief van de Prefect van het departement der Dyle van 21 februari: Forgeur en Huleu zeggen dat de adressen door de dagbladen voldoende werden bekend gemaakt (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Franse tijd, Departement der Dyle, bundel nr 1230). De prefect der Beide-Nethen schrijft hen op 1 maart dat hij zelf de tekst van die adressen zal laten drukken en een verklaring van adhaesie van iedere priester in functie zal vragen. Forgeur en Huleu antwoorden op 6 maart en wijzen hem op het gevaar van zulk „sujet de dissension". Daarbij kwam dat de Rovigo door de Prefect op de hoogte was gebracht van zijn plan, maar het afkeurde, zodat het niet werd doorgevoerd (Antwerpen, Archief van het Provinciaal bestuur, Frans tijdperk, nr 98/32).

¹²⁷) *Observationes adversus reflexiones in Quatuor Articulis Declarationis cleri gallicani Ann. 1682, dictatas a R.D. Collier in Seminario Mechliniensi S. Theologiae professore*. Zonder plaats of datum.

¹²⁸) Op 17 januari 1809: *Collectio Epistolarum*, I, 188-190. Er verscheen een anoniem pamflet tegen dit mandement, waarin de houding van Mgr de Broglie, die op 19 januari slechts vertrouwelijke mededeling aan de geestelijkheid deed van de brief van 7 januari, tegenover die der Mechelse vicarissen-generaal gesteld werd (Parijs, Archives nationales, F 19, 1073 A; tekst van de brief van de Broglie in L. De LANZAC DE LABORIE, *La domination française en Belgique*, II, Parijs, 1895, 131-132). — Door een brief aan de pastoors, de dato 21 juli 1813, bevestigden Forgeur en Huleu nog eens hun herderlijk schrijven van 17 januari 1811. *Collectio Epistolarum*, I, 299-301.

¹²⁹) *Collectio Epistolarum*, I, 243-245. Bevestigende instructies, op 27 januari 1812 gegeven, dragen de handtekening en van Huleu en van Forgeur. *Ibid.*, 264-265.

dan Brabandsch. Papier en letter schijnen Brabandsch te zijn". Hierop kwam dan als antwoord de brochure: *Tegenbemerkingen van den Mechelaar tegen de bemerkings van den Mengelaar*, 86 bladzijden, zonder plaats of datum, met een Voorbericht van den Mechelaar, getekend J.A.M. van Mechelen.

proberen aan jongelui die roeping gevoelen voor de priesterlijke staat Latijn aan te leren, doch zij moeten er geen opleiden die door de ouders enkel naar het seminarie gestuurd worden om aan de militaire dienst te ontkomen. Als een jongeman zijn twintigste jaar nadert en voor de militaire dienst kan worden opgeroepen, moet hij naar Mechelen komen en zich aan een dubbel examen onderwerpen. Eerst worden zijn studies en roeping onderzocht; is het oordeel gunstig dan moet hij zich de *Catechismus de Tonsura* aanschaffen en later terugkomen om over heel dit boekje ondervraagd te worden. Is de uitslag van dit examen voldoende, dan wordt officieel aan de burgerlijke overheid medegedeeld dat hij als seminarist beschouwd moet worden. Hij zal zich echter eerst in het seminarie kunnen presenteren, wanneer hij zijn rhetorica heeft afgemaakt. Zo hij zijn Latijnse studie onderbreekt of op het einde hiervan niet naar het seminarie komt, zal aan de burgerlijke overheid worden medegedeeld dat hij heeft afgezien van het voorrecht van vrijstelling voor militaire dienst.

Huleu schrijft aan Ernst: „Louvain, Le 1 Mai 1811. Monsieur, Je profite du peu de loisir que me laissent mes petites vacances pour me rappeler à l'honneur de votre souvenir, m'informer de l'état de votre chère santé et vous proposer quelques questions relatives aux circonstances épineuses dans les quelles nous nous trouvons. S. M. le Ministre du Culte, qui nous avoit désigné Mr De Montenotte, Préfet de Savone, comme agent près de Sa Sainteté pour les affaires Ecclésiastiques, nous annonce que ce Magistrat n'est plus agent, nous ne connoissons aucune voie ouverte pour communiquer avec le Souverain Pontife, entretemps plusieurs suppliques qui avaient été adressées à M. Montenotte sont restées sans réponse et on nous presse pour avoir des dispenses¹³⁰⁾ dans le 2ième degré. Quelques-uns de mes séminaristes ont besoin de dispense dans l'âge pour la prêtrise vu la très grande pénurie des prêtres, d'autres ont besoin de dispense dans quelques irrégularités

ex defectu. Aiant peu de loisir pour consulter les canonistes et sachant que vous possédez cette matière amplement, je prends la liberté de vous demander si l'ordinaire peut dispenser dans le cas présent, où le recours au St Siège est tout à fait impossible et que la nécessité des dispenses est évidente et pressante. Vous m'obligerez infiniment en me donnant quelques éclaircissements sur cette affaire et surtout pour les empêchements de mariage, le défaut d'âge pour la prêtrise et les irrégularités *ex defectu*”.

Ernst moet wel negatief geantwoord hebben betreffende de mogelijkheid van dispensatie, want er werden in 1811 maar 3 seminaristen priester gewijd. Pius VII verbleef als gevangene te Savona. Op 17 juni 1811 werd te Parijs een Concilie van de bisschoppen van het keizerrijk geopend; de Pradt nam er aan deel; een delegatie van het Concilie ging naar de Paus te Savona. De Pradt bleef lang in Parijs. Huleu schrijft aan Ernst op 2 januari 1812: „Mgr notre Archevêque n'est pas arrivé encore, et il ne nous écrit jamais la moindre chose ni de la raison du retard, ni des affaires de Savone, ni de ses bulles; mais on nous dit que l'Empereur le retient à Paris, vraisemblablement jusqu'à ce que tout soit arrangé, afin que les députés qui sont à Savone puissent correspondre avec ceux qui sont à Paris. Vous aurez vu par les gazettes que notre Prélat a prêché le 1er Décembre et que son discours est imprimé. Il méritoit de l'être; je l'ai entendu à Bruxelles et à Anvers aux mêmes époques et il m'a plu infiniment. Il vient de prêcher encore le jour de Noël à S. Roch, avec applaudissement d'un auditoire très nombreux comme nous voijons par le Journal de l'Empire, on sollicite encore l'impression de ce discours. Mgr l'Evêque ci-devant de Ruremonde qui devoit faire l'ordination ici le 21 Décembre n'est arrivé de Paris à Bruxelles que trois jours après; il paroît qu'il y restera et ne retournera pas en Hollande. Les Evêques de Gand, Tournaij et Troies sont relégués en différentes villes éloignées de l'Empire après avoir donné leur démission.”

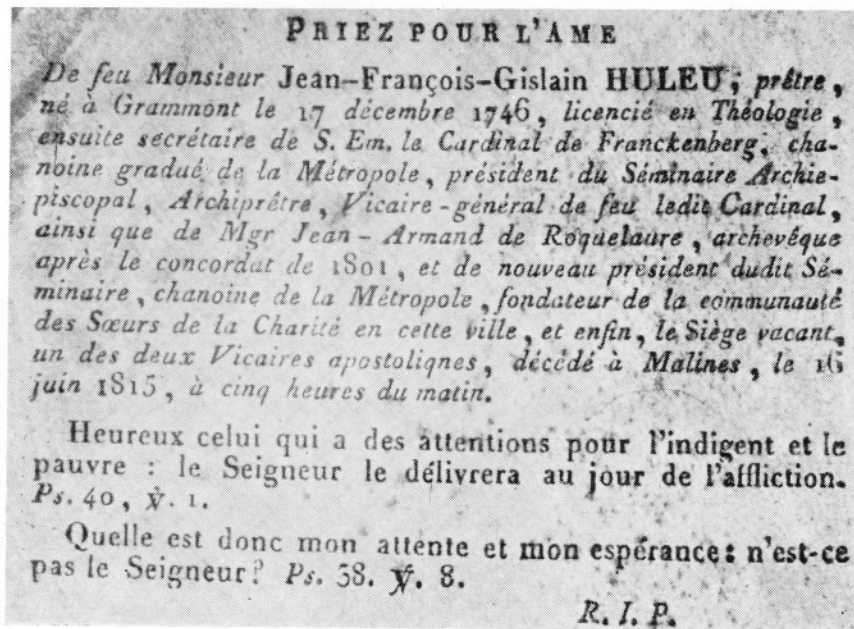
Een keizerlijk decreet van april 1809 had

¹³⁰⁾ Huwelijksdispensaties.

bepaald dat de seminaristen het staatsbaccalaureaat in de letteren moesten verwerven, wat het studeren van supplementaire vakken meebracht. De bisschop van Namen had dit aanvaard, doch Huleu kon deze verplichting ontwijken, dank zij de hulp van de vertegenwoordiger van de Universiteit te Brussel. Deze was een grote boekenvriend en speurder zoals Huleu zelf, die op 7 mei 1812 aan Ernst schrijft: „M. Van Hulthem, Recteur de l'académie de Bruxelles¹³¹), après m'avoir demandé ma feuille Biographique et Littéraire, que je n'ai pu lui refuser, me prie de vouloir bien vous faire la même demande en vous transmettant la feuille à remplir. J'ose vous prier, Monsieur, de vouloir bien acquies-

tous. Je vous prie donc de le satisfaire”.

Op 6 januari 1813 komt Huleu op de kwestie terug, daar Ernst hem een candidaat aanbevolen had voor het seminarie: „Quant au jeune homme, Monsieur, que vous me proposez pour faire son Séminaire ici je serois assez disposé à le recevoir, si je ne prévoiois, que mon Séminaire va devenir trop petit pour les Diocésains. J'ai déjà 105 élèves et il doit entrer 30 à quarante au mois d'octobre prochain, outre ceux de Breda qui sont à peu près 30 et qui devront venir aussitôt que les affaires avec le St Siège seront arrangées. Au reste votre candidat sera sûrement reçu à Namur s'il se présente avec son Diplôme de Bachelier et ici il seroit le seul qui en auroit un, ce qui

Achterzijde van het bidprentje van Huleu.

cer à sa demande en répondant aux questions qui vous regardent. Je dois ménager ce M. Van Hulthem, qui me rend des grands services au sujet des Elèves du Séminaire, qu'on voudroit faire prendre des patentes de Bachelier ès Lettres, etc. ce à quoi ils répugnent

pourroit lui causer des désagremens; car on ne nous a pas encore contraint à cette mesure. Cependant tôt ou tard cela arrivera. La table est à meilleur compte à Namur, ici il faut payer 400 francs par trimestre et d'avance, les autres frais ne sont pas de conséquence. Si contre mon attente le jeune homme ne pourroit pas être reçu à Namur je le recevrais ici à votre recommandation, mais il ne

¹³¹) Charles van Hulthem, geboren te Gent op 17 april 1764, gestorven te Brussel op 16 december 1832. Cfr P. VERHAEGEN, *tom. cit.*, 612-614.

pourroit pas faire semblant d'être examiné pour le Baccalaureat, nous ne le questionnons pas la dessus".

Nadat het Zuiden van het Koninkrijk Holland bij Frankrijk was ingelijfd¹³²⁾, besloot Napoleon¹³³⁾ dat het Apostolisch Vicariaat Breda, het Hollands gedeelte van het vroegere bisdom Antwerpen, zou worden ingelijfd bij het aartsbisdom Mechelen, doch deze plannen hadden door de onenigheid met Pius VII geen kerkelijke gevolgen. De Pradt diende zelf te Mechelen de wijdingen toe in maart en juni 1813; er waren 17 wijdelingen. In 1813 gaf Huleu een vermeerderde druk uit van zijn *Oeffeningen voor de feestdagen van O. L. Vrouw*¹³⁴⁾. Op 15 januari 1814 verliet de Pradt voor goed Mechelen, daar de geallieerde troepen naderden. Een jaar later eerst, op 23 januari 1815, schaften Forgeur en Huleu het gebruik van de keizerlijke catechismus af¹³⁵⁾. Huleu stierf twee dagen voor de slag bij Waterloo op vrijdag 16 juni 1815. Sedert 1802 had hij een uiterst belangrijke rol gespeeld in het kerkelijk leven van het bisdom Mechelen, terwijl hij tegelijkertijd nog boeken schreef en onderwijs gaf.

NAWOORD.

Drukker P. J. Hanicq heeft veel van de genoemde werken die door Huleu geschreven waren, opnieuw uitgegeven. In 1817 verscheen de achtste Mechelse uitgave van de *Memoriale vitae sacerdotalis*¹³⁶⁾; in 1825 verscheen een negende uitgave met de naam van Arvisenet en in een vorm die bij de verdere

heruitgaven dezelfde zal blijven¹³⁷⁾. In 1821 kwam een nieuwe uitgave van het leven van Mejuffrouw de Louvencourt door Huleu in 1788 geschreven uit de pers te Brussel¹³⁸⁾. In 1822 kreeg de *Catechismus de Tonsura* een heruitgave en hij zal nog dikwijls herdrukt worden met allerlei wijzigingen¹³⁹⁾. Het Mechelse seminarie en de Belgische en Nederlandse geestelijkheid bleef deze twee boeken gebruiken tot in de eerste helft van onze eeuw. *Het Lyden van Onzen Heer Jesus Christus* van Gireadeau beleefde in de bewerking van Huleu een tweede (1824) en een derde uitgave (1827)¹⁴⁰⁾. *De Oeffeningen der Volmaektheyd* van Rodriguez kregen een tweede (1824), een derde (1826) en een vierde uitgave (1844)¹⁴¹⁾. De volledige uitleg van de grote Mechelse Catechismus verscheen wederom in vijf boekdelen in 1823¹⁴²⁾ als derde druk. *De Godvruchtige Oeffeningen* ter ere

¹³⁷⁾ Negen en tachtig hoofdstukken, als laatste dat van Huleu. Met een approbatie van Forgeur de dato 9 november 1825. *Ibid.*

¹³⁸⁾ Zelfde titel als in 1788, met daarbij: *Troisième édition. Considérablement augmentée par un chanoine de Malines, Bruxelles, Aug. Wahlen et Co.* X-168 bladzijden, met de burgerlijke approbatie en het Mechels imprimatur van 1788. Er is bijna niets veranderd in deze uitgave, en de woorden *considérablement* enz. slaan op de tweede uitgave (1788), ten opzichte van die van 1779-1781.

¹³⁹⁾ De volgende (1858) en verdere drukken zullen bij Dessain te Mechelen verschijnen. Cfr. H. Leclercq, *Le Manuale* ..., 511-512.

¹⁴⁰⁾ *Het Lyden van Onzen Heer Jezus Christus, verdeeld in XLIX. Meditatien Volgens de overeenkoming der vier H. Evangelisten; Om te dienen tot dagelyksche Oefeningen van Septuagesima tot Paschen. Getrokken uyt het Fransch, Door J. G. Huleu, Canonik der Metropolitanae Kerk van den H. Rumoldus, Aertspriester, Grooten Vicaris en Oversten van het Aertsbisschoppelyk Seminarie van Mechelen.* Tweeden druk: VIII-380 bladzijden, met goedkeuring van Forgeur de dato 10 november 1823; Derden druk: VIII-472 bladzijden, met dezelfde goedkeuring.

¹⁴¹⁾ Cfr. H. Leclercq, *Bibliographie* ..., *loc. cit.*, 475.

¹⁴²⁾ Uyllegging van den Mechelschen Catechismus of Te verbeteren als volgt: 3de uitgave: 1826, deel 2: 478 bladzijden; 4de uitgave: 1844, deel 1: 380 bladzijden. *Catholyke Onderwyzingen op elke vraag en antwoord, met leeringen, zedelessen en oefeningen, die uyt de zelve konnen getrokken worden.* Door J. G. Huleu, Canonik der Metropolitanae kerk van den H. Rumoldus, Aerts-priester, Grooten vicaris en Oversten van het Aerts-bisschoppelyk Seminarie van Mechelen. Derden Druk. Respectievelijk 404 (met Latijnse goedkeuring van de Franckenberg uit 1785, Conferentia X en Voorreden), 442, 436, 480, 452 (met goedkeuring van Forgeur de dato 21 april 1823) bladzijden. Tegenover de titel van het eerste deel bevindt zich in kleiner formaat het portret van Huleu door P. Devlaminck, dat wij reproduceren.

¹³²⁾ Op 10 maart 1810.

¹³³⁾ Op 26 april 1810.

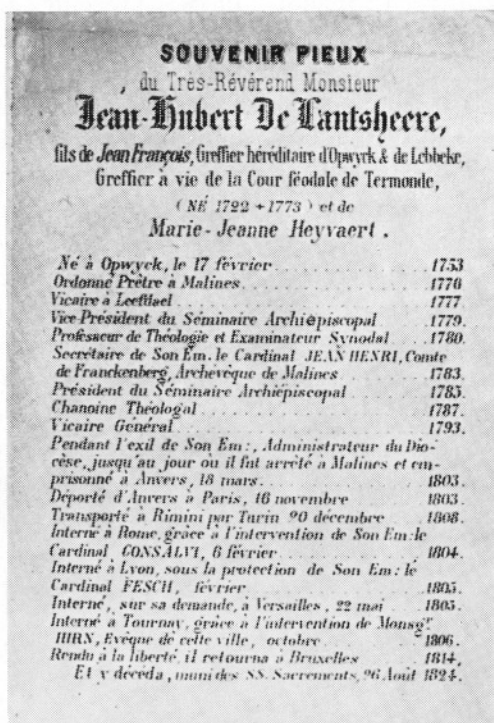
¹³⁴⁾ Zie noot 79. *Nieuwen druk, Vermeerdert met een Bijvoegsel, inhoudende de korte Getijden van de onbevleete ontfangenisse; de Litanie van O. L. V.; verschede Gebeden op de bezonderste feestdagen van Maria; den Lofzang Veni Creator etc., en maniere om Misse te booren.* 124 bladzijden. Geen enkele aanduiding van schrijver of kerkelijke approbatie. De exemplaren die wij zagen droegen *Halle of Kevelaer* in plaats van *Hanswyck binnen Mechelen*; het boekje schijnt gedrukt geweest ten behoeve van verschillende bedevaartplaatsen.

¹³⁵⁾ *Collectio Epistolarum*, I, 337.

¹³⁶⁾ In tachtig hoofdstukken, als laatste dat van Huleu. Met een approbatie van Forgeur de dato 22 november 1817. Cfr. H. Leclercq, *Le Memoriale* ..., *loc. cit.*, 324.

van den H. Geest kenden in 1826 een vierde uitgave¹⁴³). Huleu bleef aldus voortleven in zijn werken. De andere personen die na het Concordaat te Mechelen het bewind gevoerd

Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Benedictus Labre werd zalig verklaard in 1860 en heilig verklaard in 1881. Deze eer was niet weggelegd voor Marie Joachim de Louven-

Achterzijde van het bidprentje van De Lantsheere.

hadden kenden een hoge ouderdom: de Roquelaure stierf te Parijs in 1818, 97 jaar oud; Forgeur, die steeds te Mechelen bleef als vicaris-generaal, stierf in 1833, hebbende 91 jaar; de Pradt stierf te Parijs op 88-jarige leeftijd. De Lantsheere overleed te Brussel in 1824, 71 jaar oud. Buydens werd hoofdlegeeraalmoezenier in de Verenigde Nederlanden en stierf te Gent in 1838 op 78-jarige leeftijd. Allart en Collier (opvolger van Huleu als president, †1832) vermaakten hun rijke verzameling handschriften of boeken aan het Mechels seminarie, terwijl die van Van Hulthem († 1832) werden aangekocht door de

court. De diocesane zustercongregatie „des Sacrés Cocurs de Jésus et de Marie” die zij gesticht had kende in het bisdom Amiens een zekere bloei, maar verkwijnende na de eerste wereldoorlog en onlangs werden de enkele zusters die nog overgebleven waren geünieerd met italiaanse zusters van het Patroonschap van Sint-Jozef te Amiens.

Huleu was een vroom en bekwaam priester, die ondanks zijn zwakke gezondheid geweldig veel heeft gepresteerd. Door zijn mystieke aanleg was hij steeds geneigd zijn persoonlijke impulsies te volgen; hij deed dit in zake de Franse eed, omdat de Paus zich niet uitsprak. Zijn gedachtenis heeft er ten onrechte onder geleden.

Prof. Dr. C. DE CLERCQ.

¹⁴³) *Godvrugtige Oefeningen van tien dagen... Vierden druk*. 72 bladzijden. Zonder naam van schrijver of kerkelijke approbatie. Behalve een vernieuwde spelling, is de inhoud dezelfde als die der vorige uitgaven.

Een oud-Rolducien als gastheer:

Jan Willem Brouwers

(1831—1893)

Jan Willem Brouwers was een Nieuwjaarskind. Hij is op 1 januari 1831 te Margraten geboren ¹⁾. Maar een gelukskind was hij niet. Zijn moeder stierf reeds enkele dagen na zijn geboorte en binnen een jaar daarna verloor hij ook zijn vader. Zo moest hij de vreugden van het ouderlijk huis ontberen: hij werd bij een oom en tante opgevoed. In 1843 kwam hij naar Rolduc, tegelijk met J.J. Habets, van Oirsbeek (1829—1893), later Rijksarchivaris in Limburg en lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, met wie hij heel zijn leven bevriend zou blijven en in wiens huis te Maastricht hij op 3 maart 1893 plotseeling zou overlijden ²⁾. Acht jaar bleef hij op Rolduc, daarna volgde de theologische studie in het Groot Seminarie te Roermond en in 1854 werd hij priester gewijd. Van 1854 tot 1863 was hij leraar, of zoals men toen zeide: professor, aan het Bisschoppelijk College te Roermond. Welke vakken hij daar zoal heeft gedoceerd, is niet meer te achterhalen. In de dagen, toen nog geen eisen van wettelijke bevoegdheden aan de leraren van de bijzondere gymnasia werden gesteld, was vaak aan een enkele docent het onderwijs opgedragen in een aantal uiteenlopende vakken, waar hij meestal sinds zijn eigen opleidingstijd niets meer aan gedaan had en waarin hij dan dikwijls met zijn leerlingen gelijk op moest gaan.

Brouwers' voorliefde ging uit naar het Nederlands en de vaderlandse geschiedenis. En reeds in zijn eerste collegejaren te Roermond heeft hij de rusteloze en omvangrijke werkzaamheid ingezet, die hem heel zijn le-

ven niet meer zou verlaten. Hij was begaafd met een bijzondere vaardigheid in het mondeling en schriftelijk taalgebruik zo goed in het Frans als in het Nederlands en hij heeft die gaarne en met gulheid in beoefening gebracht. Als Limburger was hij zijn landgenoten vooruit in het verkondigen van de groot-Nederlandse gedachte en het bevorderen van de contacten tussen Noord en Zuid. Reeds in 1859 vestigde hij de aandacht van de Noord-Nederlandse lezers op de betekenis van Gezelle en deze was door die vrienden daad zo getroffen, dat hij de eerste strijdkreet uit het Zuiden voor de Katholieke wedergeboorte in de Nederlanden aan zijn Roermondse medestrijder opdroeg: "Pro Christi legatione fungimur, aan den E.H. prof. J.W. Brouwers van Roermond". Het was een „Herinnering aan 't Kunstcongres van Antwerpen, 1861", waar zij elkaar het eerst hadden ontmoet en waar Brouwers bij een vergelijking van Vondel en Milton de stelling had verdedigd, dat Milton nauwkeurig met Vondel's *Lucifer* bekend was en aan Vondel veel had te danken. In hetzelfde jaar 1861 behandelde hij dit onderwerp nog eens te Leuven voor het studentengenootschap „Met Tijd en Vlijt".

Het is waard te worden herdacht, dat Brouwers reeds in een tijd, toen, om met B. H. Molkenboer te spreken, het rythme der Vondel-waardering zeer laag was gezonken, de aandacht van Noord en Zuid op Vondel heeft gevestigd. Bij spreekbeurten liet hij het niet. Op 5 januari 1862 organiseerde hij in het atelier van de architect P. J. H. Cuypers te Roermond een Vondel-herdenking in optima forma en nog in hetzelfde jaar gaf hij een brochure in het licht om het oprichten van een standbeeld van de dichter te Amsterdam te bepleiten. Maar het redevoeren ging hem toch

¹⁾ Zie over Brouwers: Nieuw Ned. Biogr. Woordenboek, II, 261. — In RJ, VII (1927), 18, n. 1, heb ik ten onrechte St. Geertruid als geboorteplaats aan Brouwers toegewezen.

²⁾ Habets overleefde zijn vriend slechts enkele maanden: hij stierf te Maastricht 22 juni 1893.

nog het best af. In de loop van 1862 trad hij te Parijs met „conférences littéraires” over de vorst van de Nederlandse dichters op. Het volgend jaar verheerlijkte hij Vondel op het congres van de Belgische Katholieken te Mechelen. Zijn grootste triumph vierde hij echter op het derde Katholiekencongres te Mechelen in 1867, toen hij voor een gehoor van duizenden de toestand van de Katholieken in Nederland besprak en de eretitel van „l'illustre orateur de Malines” verdiende, waarmee hij later dikwijls zou worden aangeduid³⁾.

Door zijn stadgenoot Cuypers was Brouwers ook in persoonlijke relatie gekomen met diens zwager Jos. Alberdingk Thijm⁴⁾ en deze begroette in hem een welkome medestrijder, niet enkel voor de eer van Vondel, maar ook voor de idealen van kunst en schoonheid, die hij zelf met zoveel bezieling voorstond. De polemieken, die Brouwers voerde met geen minderen dan Groen van Prinsterer, Fruin en de redactie van *De Gids*, over het begin van onze vaderlandse grootheid, die hij weigerde met de tachtigjarige oorlog te laten aanvangen, maakten hem nog te meer tot een man naar Thijm's hart. Het eerherstel van de Gothiek in Nederland vond in Alberdingk Thijm, Brouwers en Cuypers zo trouwe en zo eensgezinde kampioenen, dat het drietal door tijdgenoten als het „Gothisch ABC” werd betiteld.

De invloed van Thijm zal ook niet vreemd zijn geweest aan de benoeming van Brouwers, in 1863, tot lid van de redactie van het dagblad *De Tijd*, waardoor hij genooddakt was naar Amsterdam te verhuizen.⁵⁾ Het redac-

teurschap van Brouwers schijnt geen volledig succes te zijn geweest. Misschien doordat zijn bruisend temperament niet overeenkwam met de rustige aard van de hoofdredacteur Mgr. J. Smits (1813—1872), wiens bezadigdheid in sterke mate haar stempel op de inhoud van het blad drukte. Misschien doordat hij het nog minder kon vinden met de eigenaar van *De Tijd*, M. W. van der Aa.⁶⁾ Misschien ook doordat hij als Limburger zich te Amsterdam aanvankelijk maar moeilijk kon wennen en te weinig met „Hollandse” toestanden en personen vertrouwd was om daar van dag tot dag een afgewogen oordeel over te kunnen uitspreken. Hoe het zij, in 1871, kort nadat de jonge Dr. Schaepman aan *De Tijd* was verbonden, verliet hij de redactie om te worden benoemd tot pastoor te Bovenkerk, een toen nog landelijk dorp onder de rook van Amsterdam, waar de zielzorg hem weinig lasten oplegde, zodat hij zich ongestoord aan zijn veelzijdige andere werkzaamheden kon blijven wijden.

Dat Brouwers niet naar Limburg is teruggegaan en zich een pastoorsbenoeming in een vreemd bisdom liet welgevallen, vindt zeker zijn oorzaak in de vele banden van vriendschap, die hij intussen in de kring van Alberdingk Thijm had gesloten. Al aanstonds was hij opgenomen in „De Vioolstruik”, het door Thijm gestichte en twintig jaar lang door hem gepreseedde letterkundig genootschap, dat elke veertien dagen in Thijm's huis bijeenkwam.⁷⁾ A. J., meer bekend als Lodewijk van Deyssel, zelf secretaris van „De Vioolstruik”, heeft in het leven van zijn vader de herinnering opgehaald aan de feestelijkheden, die door Brouwers in de pastorie te Bovenkerk aan de leden van het gezelschap en soms nog andere gasten werden bereid. Hij noemt hem daarbij geregeld „de abt Brouwers”, hetgeen een slechte Nederlandse vertaling is van „l'abbé Brouwers”, zoals de re-

³⁾ P. Alberdingk Thijm, *Levensschets van J. W. Brouwers*, Jaarboek Kon. Vlaamsche Academie, 1894, 67-83, aangehaald bij J. Persijn, *Dr. Schaepman*, II, Utrecht-Amsterdam-Antwerpen, 1916, 34-37.

⁴⁾ De architect P. J. H. Cuypers (1827-1921) had zijn eerste vrouw, M. T. R. Van de Vin, in 1855 door de dood verloren; in 1859 trad hij opnieuw in het huwelijk, met Thijm's zuster, A. A. Th. Alberdingk Thijm.

⁵⁾ Bij de rooste geboortedag van Brouwers heeft het dagblad *De Tijd* in zijn nummer van 1 januari 1931, ochtendblad, een gehele bladzijde aan de nagedachtenis van zijn voormalige redacteur gewijd. Van de daar opgenomen herdenkingsartikelen, door L. van den Broeke, P. J. Raaymakers en Ant. J. Joling, is hier een dankbaar gebruik gemaakt.

⁶⁾ Zie L. J. Rogier, *In vrijheid herboren*, 's-Gravenhage, 1953, 302.

⁷⁾ A. J., *J. A. Alberdingk Thijm*, Amsterdam, 1893, 167 e.v. — Zie ook het hoofdstuk „Een Vioolstruik-avond” in: Lodewijk van Deyssel, *Gedenkschriften*, Amsterdam, 1924, 168-178.

denaar in Frankrijk of het Frans-sprekende België werd genoemd.⁸⁾

„Deze abt Brouwers had inderdaad, gelijk wij zooveen reeds opmerkten, eene benijdenswaardige feestvierders natuur. In zijne zwarte priesterkleederen, den lagen pastoorshoed (die de Roomsche Geestelijken, evenals de kniebroeken, na de mode van omstreeks 1790—1800 niet veranderd hebben, als om voortdurend door hun geheele uiterlijke verschijning openlijk te protesteeren tegen de negentiende eeuw) een weinig naar achteren op het hoofd met lange lokken geplaatst, de vurige donkere ogen hoog voor zich uit gericht, heeft deze Limburger een dertig jaren lang door Amsterdams straten gewandeld, het hoofd vol letterkundige aspiraties en Roomsch-politieke plannen. In zijn voorkomen en allure heeft hij met benijdenswaardige standvastigheid, door steeds geheel en al een geestdriftig jongeling te blijven, het kerkelijk begrip van het priesterlijk celibaat gehuldigd en bevestigd. Dezen Ridder van de Eikenkroon, die men steeds op weg vond van de Vondelstraat, waar hij zijn hulde aan de statige gratie van mevrouw Cuypers⁹⁾ gebracht had, naar den Kloveniersburgwal, waar hij zijn eerbied aan de koninklijke schoonheid van mevrouw Sterck¹⁰⁾ ging betuigen, dezen, om zijn, wuft geachte, letterkundige, artistieke en politieke bemoeiingen door zijn Hollandsche, burgerlijk Amsterdamsche, kollegaas, de pastoors en kapelanen, die zijn pòse als steeds aankomende celebrité niet goed konden verdragen, een weinig met schuine oogen bekeken geestdriftigen feesteling, liep alles tegen, maar zijn steeds bruisende jeugd liet zich door niets uit het veld slaan. Hij snelde het land door van de eene zijde naar de andere, om kerkelijk-politieke manifestaties te presideren, redevoeringen te houden in alle denkbare Roomsche vereenigingen, en links en rechts aan feestdisschen te toasten, busten van den Paus met guirlandes te omhangen en liederen voor optochten te dichtten. Richtte hij staatkundige weekbladen op, wier succes zich een weinig lang liet wachten, hij hield daarom niet te min jaren en jaren vol ze met onuitputtelijken ijver te redigeeren, ontbrak het hem aan tijd om zijn veertiendaagsch

orgaan voor Kunst en Letteren naar behoren saâm te stellen, — daarom verscheen toch ieder nummer op den aangekondigden tijd en wist hij met vernuftige behendigheid de gegraveerde „hoofden” en titel-versieringen van zijn bladen te veranderen, om hen telkens met verjeugdigd voorkomen in de wereld te zenden. Hield hij op buitenlandsche kongressen enthousiaste redevoeringen, waarvan een presideerende aartsbisschop, — in weerwil van het hem ter gelegenheid van een lang geleden te Mechelen gehouden congres door de Belgische pers gegeven en hem steeds als ridderorde bijgebleven epitheton van „l'illustre orateur de Malines” — in zijn bedankend antwoord moest verklaren „le discours de M. l'abbé Brouwers échappe à tout éloge comme à tout compte rendu”, — hij wilde, neen hij kón — zijn geestdriftige natuur belette hem dat, — de ironie daarin niet zien, en met een nog glorieuser gemoed keerde hij telkens van zijn buitenlandsche uitstapjes in Holland terug om op nieuw feesten te organiseren en redevoeringen te houden. Zijn stille hoop, door het voorbeeld van Dr. Schaepman eenigszins gewettigd, moge geweest zijn aan het lidmaatschap der Tweede Kamer te aboutisseeren, — werd die hoop niet vervuld, hij troostte zich door in het genre der letterkundige feesten eens zooveel als gewoonlijk ten beste te geven.

De feesten, door den Heer Brouwers aan de Vioolstruik des zomers aangeboden, behoorden tot de best geslaagde. Zijn ruime pastorie had dan ook een geheel feestelijk aanzien. De Limburgsche huishoudster ontving de gasten met een gelaat, rood en glanzend van genoegen, en een groot aantal gerechten, van haar eigen kompositie, doch wier Limburgsche „Anstrich” er als een exotische saveur aan verleende, en ook andere, door Amsterdamsche koks samengestelde, werd voorgediend, terwijl de heer Brouwers, die voor den eerst-te-noemen wijn, als symboliseerend zijn eigen karakter wellicht, een voorkeur had, de wijnen van Champagne en Hongarije, Veuve Clicquot, Mumm en Tokayer van het begin van den maaltijd af rijkelijk deed stroomen, terwijl de kurken als vreugde-schoten de lucht in sprongen en het bruisende schuim als een witte pluim zich boven de boorden van alle kelken verhief. Na den maaltijd verpoosden en koosden de gasten in den a giorno verlichten tuin of gingen in de bootjes met Venetiaansche lampions uit spelevaren, tot de tijd drong om per rijtuig naar de hoofdstad terug te keeren, met een gemoed vol warme herinnering aan de gesmaakte vreugde en dankbaarheid jegens den uitmuntenden gastheer.”¹¹⁾

De onverwoestbare activiteit van Brouwers is hierboven door A. J. reeds in enkele trekken getekend. Een grote persoonlijkheid is hij

⁸⁾ Het Franse „abbé” is niet alleen de titel van de kloosteroversten, die in het Nederlands „abt” heten, maar ook de aanspreektitel voor elke geestelijke. Over „abbé” ... „abt” leze men het geestige artikel van de toenmalige leraar van Rolduc, Em. Ribbergh, in: „De drie talen”, XL (1924), 49-52.

⁹⁾ Mevrouw A. A. Th. Cuypers-Alberdingk Thijm woonde met haar man het door deze gebouwde woonhuis in de Vondelstraat, hoek ingang Vondelpark.

¹⁰⁾ Mevrouw L. Sterck-Kervel, evenals haar man A. B. J. Sterck lid van „De Vioolstruik”, was de moeder van de oud-Rolducien (1870-77) en medewerker aan RJ, de Vondel-kenner Dr. J. F. M. Sterck (1859-1941); zie over hem RJ, XXII (1942), 135-140.

¹¹⁾ A. J., *l.a.p.*, 172-175.

niet geweest. Zijn belangstelling en ontwikkeling gingen meer in de breedte dan in de diepte. Zijn welsprekendheid lijkt ons nu al te gemakkelijk en te weinig op degelijke grondslagen van studie en wetenschap gefundeerd. „Evenveel beginselvast als weinig stoelvast” zoals Gerard Brom hem noemt,¹²⁾ was hij er de man niet naar om wetenschappelijk werk van langen adem te ondernemen. Toch heeft hij veel geschreven, in proza en in poëzie. De smaak in zijn verzen hebben reeds de Tachtigers ons doen verliezen en zijn proza is te rhetorisch van vorm om ons nog te kunnen boeien. Daar komt nog bij, dat de inhoud van zijn geschriften vaak duidelijk doet blijken, dat de schrijver heeft nagelaten, op de vooruitgang van de wereld en de ontwikkeling van de opvattingen over kerk en staat, overheid en gezag, Christendom en cultuur, mens en arbeid, ook onder de Katholieken, bewust te reageren. Of, zoals Brom het uitdrukt: „Hij zwoer nog altijd bij de negatieve formules van Pius IX, toen Leo XIII al bezig was er de positieve termen voor te bepalen”.¹³⁾ Maar in de beweging tot emancipatie van de Katholieken in Nederland is hij een stuwergeweest. Ook op het terrein van de wetenschap, waarvan hij het belang voor de gehele ontvoogding van het Katholieke volksdeel veel eerder heeft ingezien dan menig een van zijn tijdgenoten. In 1881 stichtte hij het tijdschrift *De Wetenschappelijke Nederlander*, om Katholieken gelegenheid te geven de studies van andersdenkenden te volgen en andersdenkenden op de hoogte te brengen van het werk van Katholieken.¹⁴⁾ Zijn verering voor de wetenschap werkte op tal van geloofsgenoten aanstekelijk en bij andersdenkenden werd door hem het eerst respect gewekt voor de wetenschappelijke prestaties uit de Katholieke kring. Daarenboven heeft hij door zijn talrijke tijdschrift- en dagbladartikelen meegeholpen om aan de Katholieke gedachte in het 19de-eeuwse Nederland vorm

en uitdrukking te geven en ook in niet-Katholieke kringen heeft hij die gedachte uitgedragen zonder ooit iets van zijn beginselen op te offeren.

Geen priester van zijn tijd is zoveel met niet-Katholieken vriendschappelijk omgegaan als Brouwers. Zijn altijd vaardige eruditie, zijn innerlijke en uiterlijke beschaving en zijn innemend en opgewekt karakter hebben hem de toegang geopend tot kringen, die voor zijn Hollandse confraters onherroepelijk gesloten bleven. Dat hij daarbij naar het eenstemmig getuigenis van de tijdgenoten zijn priesterschap steeds heeft hooggehouden, moge hier nog eens te zijner ere worden gezegd.

Toch is hem door vele van die tijdgenoten de omgang met andersdenkenden, de bij geestelijken van die tijd weinig gebruikelijke belangstelling in de publieke zaak en het vergaderen met personen van allerlei godsdienstige en politieke richting menigmaal kwalijk genomen. Herhaaldelijk meenden ijverige, maar weinig ruimdenkende gelovigen de geestelijke overheid van Brouwers op diens vermeende tekortkomingen opmerkzaam te moeten maken. Het verhaal gaat, dat de deken van Ouder-Amstel, te Bovenkerk op visitatie, zijn verwondering er over uitte, dat Brouwers er genoeg in kon vinden, geregeld samen te komen met personen, die hoe voornaam en geleerd en van hoe gunstige reputatie ook, toch van andere richting, andere geestesgesteldheid, misschien wel anti-Katholiek waren. Waarop Brouwers zou hebben geantwoord, wel te kunnen begrijpen, dat de deken daarover anders dacht en die mening te eerbiedigen, maar dat hij zelf er geen bezwaar in zag en zelfs met de duivel zou willen vergaderen, als die zich maar fatsoenlijk gedroeg!

Bij al zijn werk naar buiten heeft Brouwers toch zijn parochianen niet verwaarloosd. Door zijn vriend Cuypers liet hij een kerk en een pastorie bouwen, die tot de beste werken van de bouwmeester behoren. Maar meer nog is zijn naam verbonden aan de strijd tegen de plannen tot annexatie van de gemeente Nieuwer-Amstel (waartoe Bovenkerk behoor-

¹²⁾ Gerard Brom, *De herleving van de wetenschap in Katholiek Nederland*, 's-Gravenhage, 1930, 156.

¹³⁾ *I.z.p.*, 158.

¹⁴⁾ *I.z.p.*, 156.

de) door Amsterdam, die door hem in de tachtiger jaren te zamen met burgemeester A. Boers en dokter R. Hart met aanvankelijk succes is gevoerd. De annexatie is na zijn dood ten slotte toch doorgegaan. Maar de stad Amsterdam heeft haar tegenstanders geëerd door op het grondgebied van het voormalige Nieuwer-Amstel straten en pleinen naar hen te noemen. Zo draagt het grote plein, dat naast het Concertgebouw aansluit bij het Museumplein, dat Cuypers' schepping: het Rijksmuseum begrenst, de naam van Jan Willem Brouwers, „als een resonansbodem voor de muzikale stem van onze woordvoerder”.¹⁵⁾ Van de vele duizenden, die daar dagelijks passeren, — het Jan-Willem-Brouwersplein is een van de „invalspoorten” van de hoofdstad — zullen slechts weinigen er mee bekend zijn, dat in dit plein de nagedachtenis van een Katholiek priester uit het verre Limburg is vereeuwigd.

„Een oud-Rolducien als gastheer” zette ik boven dit artikel en ik heb reeds A. J. over dat onderwerp aan het woord gelaten. In het bovengenoemde herdenkingsnummer van *De Tijd*¹⁶⁾ heeft ook de toenmalige secretaris-generaal van de Rijksverzekeringsbank, P. J. Raaymakers (de vader van de latere Nijmeegse Hoogleraar Mr. Dr. Ch. Raaymakers S.J.), zelf oud-parochiaan van Bovenkerk, enige herinneringen daarover opgehaald. Ik neem daar nog een enkele van over.

„In het midden van den annexatiestrijd tusschen Amsterdam en Nieuwer-Amstel waren eenige tegenstanders van de annexatie met pastoor Brouwers en dominee Baart de la Faille van Amstelveen te mijnen huize vergaderd. Toen het rijtuig van den pastoor te ruim 11 uur voorkwam, bood deze den dominee, die denzelfden kant uit moest, een plaats in zijn rijtuig aan, maar onder voorwaarde, dat hij hem met een van de lantaarns zou bijlichten, omdat hij nog een stukje van zijn brevier moest bidden! En ondeugend voegde hij er bij, dat dan iets zou gebeuren, wat misschien nog nooit was gebeurd, n.l. dat een pastoor door een dominee was *bijge-licht*! De dominee lachte hartelijk en nam de voorwaarde vriendelijk aan. Het was heerlijk!”

De eigenlijke aanleiding echter tot het

schrijven van dit artikel was een opstel van J. van Vloten, getiteld „Napret der Vondelsfeesten”, dat ik bij mijn studie van de wijsbegeerte der 19de eeuw in Nederland bij toeval aantrof in het tijdschrift *De Levensbode* (XII, 1881, 133-140), en dat ik hieronder in zijn geheel laat volgen.

De rijkbegaafde en veelzijdige Johannes van Vloten (1818—1883) staat in onze vaderlandse geschiedenis vooral bekend als „de strijd bare apostel der ongodsdienstigheid”. Radicaal en brutaal, zoals Gerard Brom het ergens uitdrukt, heeft hij in een onuitputtelijke publicistische werkzaamheid al wat in Nederland in zijn tijd als heilig werd beschouwd opzettelijk aangetast. Tegenover het Christendom predikte hij een „gelouterd Spinozisme”, waarin hij het Godsbegrip had vervangen door dat van de eeuwige en noodzakelijke samenhang der dingen en dat door hem tot een volslagen naturalistische wereldbeschouwing is omgebouwd. Maar de verdienste mag hem niet worden ontzegd, dat hij de aandacht van het Nederlandse volk gevestigd heeft op vele van de geestelijke schatten, die dat volk in vroeger eeuwen, ook in de Middeleeuwen, groot hebben gemaakt¹⁷⁾. Dat streven bracht hem ook met mannen als Thijm en Brouwers in contact, en het behoeft dus niet te verwonderen, dat ook hij tot het feest bij Brouwers werd genodigd. Ik laat hem nu aan het woord, of liever: ik laat hem schrijven in de eigen spelling, die hij zich evenals zijn vriend Alberdingk Thijm permitteerde. Enkele noten ter verklaring heb ik toegevoegd.

„Dinsdag 3 Augustus l.l. lag er, 's morgens omstreeks elf uur, bij Schreyerstoren te Amsterdam een stoombootjen aan den Ykant, dat door zijn feestelijken tooi — de nederlandse en amsterdamsche vlaggen — en lustig trompetgeschal uit zeventiendeewsch en klephoren, oog en oor der leêgloopende straatgemeente tot zich trok, en des te meer nog ge-

¹⁷⁾ Een van zijn kleinkinderen, Mevrouw M. Mees-Verwey, dochter van de dichter-hoogleraar Albert Verwey, heeft in haar Leids proefschrift, *De betekenis van Johannes van Vloten, een bibliografie met inleiding*, Santpoort, 1928, een objectieve en uitvoerig gedocumenteerde beschrijving gegeven van zijn leven en werk.

¹⁵⁾ *l.z.p.*, 158.

¹⁶⁾ Zie noot 5.

boeid hield, als dat horengeluid door den ademtocht bezielde bleek van een mede in zestiendeuwschen dosch getooiden blazer. Hoe eeuwenheugend zijn tooi en muziektuig, gelijk de melodiën zelf uit zijn horen weêrklinkend, geheel van onzen tijd was de kunstvaardige man zelf, gelijk al die zich met hem aan boord bevonden, en die voor de groote meerderheid uit een dertigtal genoodigden bestonden, door den gastvrijen pastoor van Bovenkerk, tot een „portie” in den namiddag ten zijnent genood, van een watertochtjen op Y en Zuiderzee, Vecht en Amstel voorafgegaan. Allen „broeders” in Vondel, ofschoon van de meest uiteenlopende geloofsrichting, bezegelden zij, in hun vriendschappelijk samenzijn, het groote beginsel van den religievrede, vóór drie eeuwen door een Coornhert gepredikt en door Prins Willem I te vergeefs op het touw gezet, maar eerst door de staatswet onzer eeuw als staatsleus erkend en gehandhaafd. Geen wonder dat, onder deze omstandigheden, in ’t dankbaar aandenken aan den geloofsvreêlievenden Geuzenprins, zich een wakker *Wilhelmus* herhaaldelijk uit den 16de eeuwschen horen vernemen liet, door tal van lustige wijzen uit Valerius, Starter, en Breêro’s liedeboeken afgewisseld. Even na elfen stak de boot van wal en stevende, de schellingwouder sluizen door, het Y uit en de Zuiderzee in, om daar, de gooische kust langs varende, weldra onder blij muziekgeschal de muider haven binnen te stoomen, en zijn broeder-vracht voorloopig aan den weg naar ’t Slot af te zetten. Uitgestegen trok men dien weg op en de slotpoort binnen, door den belangstellenden bewaarder verwelkomd, die zich nu zelf bij ’t gezelschap zou aansluiten. In de slotzaal ontvouwde de bouwkunstenaar Cuypers zijn plannen tot haar herstel en opsiëring, en hoorde allen zijn vaderlandschlievenden wensch beamen, tegen ’t volgende jaar, dat van Hoofts derde eeuwgetij,¹⁸⁾ het noodige geld daartoe verzekerd te zien, om er dit des te waardiger te vieren.

Vrolijk klonk, na dit bezoek, de klephoren weder van het stoombootdek, om de opvarende broeders tot voortzetting van den tocht bijeen te roepen, toen een eerzaam Schoutendiender van Muiden met het verrassend verzoek van Muiden’s toonschuwen burgervader tot hen kwam, dat anders zoo onschuldig getoet liever te staken, daar Zijn Ed. Achtbare juist in *besogne* was, en ’t hem in zijn gewichtige beraadslaging belemmerde. Men kan zich de voldoening van den kamper burgemeester, die als een der Vondelvrienden den tocht meê maakte, voorstellen, zoo iets aan den Vecht- in steê van aan den Ijseloever te zien voorvallen. Onder een minder eerbiedwaardig dan welverdiend gemeesmuil, en de wel ter sneê gedane vraag, of de man vreesde de muren van zijn raadhuis als die van ’t kanaänitisch Jericho te zien instorten, werd den horenblazer voor eenige oogenblikken ’t zwijgen op gelegd, om, na de afvaart van den muiderwal, zijn blijde tonen des te krachtiger over de Vecht en dien van ’t weldra bereikte Weesp te laten ruischen. Onderwijl laafden zich de opvarenden met de hun in rijke mate toegediende morgenspijs en drank, hun maal op de Vecht en Diemervvaart met gezelligen kout en vriendelijke scherts kruidend.

Doch niet alleen voor stoffelijke noodduft had de herderlijke gastheer ook aan zijn stoombootboord reeds zorg gedragen; meer dan één toepasselijk dichtjen ook zou er, bij ’t bereiken van den Amstel, nu weldra van zijn welbespraakte lippen vloeien. „Ei, stuurman”, sprak hij, omstreeks Diemerbrug het woord vragende om er op „een monument der Toekomst”, gelijk hij ’t noemde, te wijzen; juister had hij ’t wellicht „een monument des Verledens in de Toekomst” kunnen betitelen.¹⁹⁾

Ei stuurman, die zoo flink de roerpen houdt
in handen,
Zoodra de Diemervvaart bereikt onze Amstel-
stranden,

¹⁸⁾ De dichter-regent P. C. Hooft (1581-1647) was drost van Muiden en bewoonde in die functie het slot aldaar; in de „Muiderkring” kwam een aantal letterkundigen en kunstenaars geregeld bij hem samen.

¹⁹⁾ Van Vloten heeft zo dikwijls de spoedig te verwachten ondergang van het Christendom voorspeld, dat hij er ten slotte zelf aan ging geloven: de 19de eeuw zou volgens hem de laatste Christelijke eeuw zijn!

Draai dan wat rechts en stoom in halve cirkel
voort,
Recht op St. Wilbertskerk aan 't overzijsche
boord.²⁰⁾
Mijn vrienden, daar ter plaats zal na een eeuw
verrijzen
Een roem der Bouwkunst in 't (in prent) aan-
schouwd geheel,
Waar nu 't bewondrend oog nog slechts een
vijfde deel
Begroet van 't reuzenwerk, waarop gij daar
moogt wijzen:
Zes torens houden wacht bij 't Heiligdom der
Kunst,
Dat hart en geest en ziel verheft, in 's Hemels
gunst,
Zich openbarend in het Ware, 't Goede,
't Schoone.

En inderdaad de in aller handen thans
rondgaande ets van den door Cuypers ont-
worpen weidschen St. Willebrord mocht ten
volle een grootsch bouwgewrocht heeten, hoe
lang het dan ook, naar zijn bezingers eigen
meening, nog zal aanhouden eer het, in steen
verrezen, van den Godsdienst des Verledens
voor de Toekomst getuigen zal. Doch dat
Verleden — pastoor Brouwers zal de eerste
zijn, er u bemoedigend toe te noopen — dat
Verleden niet betreurd noch terug verlangd!
Mocht zijn voormalige remonstrantsche
amptsbroeder, de leidsche professor Tiele²¹⁾
zingen:

Zie niet om, maar zie vooruit!
Door geen enkle grens gestuit,
Moet gij immer verder streven;
Vóór u, in het blauw verschiet,
Liggen vrijheid, heil, en leven,
Maar in 't grauw Verleden niet.

Ziet niet om, maar zie vooruit!
Slechts de Toekomst is uw buit;
Al wat achter is, vergeten!
Voorwaarts! nimmer strijdens moê;
Grijp slechts aan met stout vermeten,
Al wat vóór is, hoort u toe; —

mocht de welbekende Franschman Emile
Zola, in gelijken zin, dezer dagen schrijven:
„C'est puéril de se lamenter devant le siècle
qui se prépare; en avançant l'humanité ne lais-
se derrière elle que des ruines; pour quoi tou-
jours se retourner et pleurer la terre que l'on
quitte, épuisée et semée de débris? Sans doute,
les siècles passés ont eu leur grandeur litté-
raire, mais c'est une mauvaise besogne que de
vouloir nous immobiliser dans cette grandeur,
sous le prétexte qu'il ne saurait en exister une
autre”; — onze gulle en dichtlievende gast-
heer, pastoor Brouwers van Bovenkerk, mag
als derde in hun gezelschap prijken, deze, de
Toekomst, ook tegenover 't Verleden, van
harte welkom heetende trits voltallig maken.
Zie hier toch wat hij, wat verder op den
Amstel gekomen, na 't begroeten van 't als
„een monument van 't Verleden” door hem
bezongen Meerhuysen, Spiegheles voormalige
„Muzentorenhof”,²²⁾ onder de leus van Tiele
en Zola „Vooruit”, hooren liet:

Kom, treur niet om 't vergaan van Spie-
ghels Paradijs!
Scheep uit dien morgenglans van 't glorie-
rijk Verleden
Geen grauwen avondmist voor 't *wolk-
doorbrekend beden*; —
Ook in dien luthof was niet alles Hemel-
spijs.
*'t Concert der eeuwen blijft niet hangen
op één wijs,*
De ontwikkeling des tijds leeft van ver-
scheidenheden,
De gang der menschheid keert niet weêr
op de oude schreden,
Wie liever leefde toen dan thans zij lof
noch prijs.

²⁰⁾ Bedoeld is de kerk van St. Willibrordus buiten de Veste aan de Amsteldijk te Amsterdam, waarvoor P. J. H. Cuypers een plan had ontworpen, dat niet minder dan zes machtige torens inhield; dit plan is echter nooit uitgevoerd; de (enige) middentoren is later door Cuypers' zoon, de oud-Rolducien (1872-79), Ir. Jos. Cuypers (1861-1949), opnieuw ontworpen en uitgevoerd.

²¹⁾ C. P. Tiele (1830-1902), Remonstrants predikant (1853-1873) en hoogleraar te Leiden (1873-1900), een der grondleggers van de vergelijkende godsdienstwetenschap.

²²⁾ De dichter-wijsgeer H. Laurensz. Spiegel (1549-1610), een van de „erfgenamen van het Humanisme in Nederland”, bewoonde het hier genoemde buitenhuis.

Geen heimwee naar 't voorheen!

Vooruit is onze leus!

Vooruit in waarheidszin! Vooruit in
schoonheidskeus!
Oprechtheid in den strijd en ridderlijken
vrede!

Vooruit! zie d'Amstel op en Ouderkerk
alreede;

Bij 't oude kerkhof rijst daar juist een
nieuwe kerk,
Waar Toonkunst zingt partij bij Beeld- en
Schilderwerk.

Daar te Ouderkerk zouden de tochtgenoten voet aan wal zetten, om in een dozijn rijtuigen, elk door een welgedaan tweespan getrokken, van een welgesteld landbouwer uit 's gastheers kudde gemend, de lommerrijke amstelveensche laan naar de smaakvolle pastorie van Bovenkerk in te slaan, na vooraf intusschen aan die van Amstelveen, onder een doeltreffend *Wilhelmus*, den Geuzenherder en leeraar, ²³⁾ als gast aan den namiddagdisch van zijn roomsch-katholieken amptsbroeder, te hebben opgenomen.

Aanlokkelijk ligt die pastorie daar ter zijder weidsche alsmede door Cuypers ontworpen kerk, en in de schaduw van haar olmen, terwijl haar met zorg onderhouden bloemen wandeltuinen, de achterzij van een breeden waterplas omkabbeld, den betreder verkwikking biedt. In de eetzaal boven stond de feestdisch aangericht, en verkondde een in onverbasterd Nederlandsch gestelde spijskaart den aanzittenden, wat hun tot laving en lessching der maag was toegedacht. Bij elk der achtereenvolgende vijf gerechten gaf de dichtlustige gastheer een toepasselijk rijm ten beste, terwijl door de openstaande vensters zich af en toe 't gezang van kinderstemmen hooren deed. Vóór 't nagerecht daalde men af in den a-giorno verlichten tuin, om daar aan de aangerichte houten tafels de roomschaal te leêgen, door „jubelzang” van den waterkant en „klokkenklank” van de landzij, en van den hoogen toren uit, begroet. Aan

die torenklok en haar welluidend klankgemengel is een verhaal harer herkomst verbonden, in een teekenachtig klinkdicht op „de Torenklok van Bovenkerk”, door Pastoor Brouwers, voor de haar „veilende” akademiestad wel wat beschamend, bezongen ²⁴⁾:

Wild was het weêr, heel 't meer was woest.

Met ruk en schok

Op schok, sprong elke golf, bestormende
den steven

Van 't kleine vaartuig, slechts een flinke
veenboersbok,

Maar met een schat bevracht, door Vondel
zelf beschreven:

Het hobblend vaartuig, dat van 't sloop-
ziek Leiden trok

Naar Bovenkerk, was blij, als vond het lust
en leven

Bij 't schuimend golfgeklots, dat van den
vlaggestok

Tot aan de boegsprietspits de schuit werd
rondgedreven;

En Neêrlands driekleur stond te midden
van die stormen,

Die ons omdwarrelden op dien October-
tocht,

Te klappen bij den schat, het klankrijk
kunstgewrocht,

De grootste en schoonste klok, die uit
Hemony's vormen

Voor Leidens Hoogewoerdspoort te voor-
schijn treden mocht,

Nu — door een stad geveild, en door een
dorp gekocht.

Op dit en al de verdere, dien dag uit 's gastheers mond gevloede versregels doelende, mocht de mede-aanzittende Alberdingk Thijm, in zijn dichterlijken toost bij 't daarop volgende nagerecht, naar billijkheid, zeggen:

Bezong eens Vollenhove ²⁵⁾ ons Hollands
„gouden tijd,

Die niemant moet vergeten”,

²³⁾ Wellicht is bedoeld de hierboven door P. J. Raaymakers genoemde Ds. Baart de la Faille.

²⁴⁾ Bij de afbraak van de Hoogewoerdspoort te Leiden had Brouwers een door de gebroeders Fr. en P. Hemony (17de eeuw) gegoten torenklok voor zijn kerk aangekocht.

²⁵⁾ J. Vollenhove, (1631-1708), predikant en godsdienstig dichter, door Vondel zeer geprezen.

Zal Holland Holland heeten, Den vreem-
deling ten spijt;
Hier zingt een andre dichter, een andre
Vondelszoon,

Van d'ouden gloed bevangen
Door voorbeeld, woord, en zangen
Onz' ouden roem een kroon.
Hij liet ons spelevaren op d'adem van den
stoom,
Maar wekt, langs de Amstelkaden,
Meerminnen en Najaden Uit d'oude schoo-
ne droom.

De Vechtnymf slaat al lachend haar armen
uit den vloed,
Haar oogen schieten vonken, Haar blon-
de tressen pronken
Met paarden in hun gloed.

De blanke handen wenken, 't gelaat ziet
blijde rond,

Een zangtoon streelt onze oren:
Wij wanen weêr te hooren Een liedje uit
Tessels ²⁶⁾ mond.
Pastoortjen, 't wordt gevaarlijk! — O Mui-
dertoichtgezin!

Laat, als Ulysses vrinden, U aan het
vaartuig binden,
Ducht, ducht de Vechtmeermin!

²⁶⁾ De dichteres Maria Tesselschade Roemers Visscher (1594-1649) was lid van de Muiderkring.

Bij 't vliegen over 't water, Bij Tritons
hoornegschal,
Had ons dier Nymfen lokken
Haast over boord getrokken In 't al te hel
kristal!

En zijn medebroeder in Vondel, Oyens, ²⁷⁾
die zoo vermakelijk 't dichters „Tierelier”
had nagebootst, staafde daarbij met geen
minder recht de door alle aanwezigen be-
aamde uitspraak:

't Onthaal te Bovenkerk Is 't werk
Des gulsten aller abten;
Zijn mildheid kent geen perk, Tierelier,
Wat (hadden) we een plezier!

Te tien uren nam dat, met een hartelijken
handdruk van afscheid en dank, een einde,
en brachten toen dezelfde rijtuigen, die 's ab-
ten erkentelijke gasten en tochtgenooten 's
namiddags van Ouwerkerk gehaald hadden,
hen, langs den Overtoomschen weg, naar
Vondels woon- en 's Lands hoofdstad terug.”

F. S.

²⁷⁾ Mr. J. C. de Marez Oyens, later Minister van Wa-
terstaat, deelnemer aan de Dinsdagse herenavonden ten
huize van Alberdingk Thijm te Amsterdam; zie Lodewijk
van Deyssel, *Gedenkschriften*, 172.

Inhoud

Mgr. Dr. P. J. M. van Gils	3
Kroniek 1955-1956	10
Lerarencorps	33
Leerlingen	34
Prijsuitdeling	42
Personalía	52
Onze congregaties	54
De academies	55
De noodzaak van filmvorming	58
Declamatiewedstrijd	62
Matthieu Huyskens	64
Drs. H. Reijnen veertig jaar priester	65
Onze missionarissen: Mgr. Constans Kramer O.F.M.	68
Honderd jaar Schaesberg	72
J. F. G. Huleu en zijn tijd	74
Een oud-Rolducien als gastheer: Jan Willem Brouwers (1831-1893) . . .	111